SS · CYRILLUS · ET · METODIUS

ŽIVOT SV. METHODA,

APOŠTOLA ŘÍŠE VELKOMORAVSKÉ

A SLOVANŮ VŮBEC.

Sepsal

DR. MATĚJ PROCHÁZKA,
starosta Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, čestný kanovník v Brně
a papežský tajný komoří.

Druhé obšírnější, kritickými doklady a ozdobnými nákresy opatrené vydání na důstojnou oslavu roku 1885.

V BRNĚ, 1885.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně.

OBSAH.

Strana

Obraz titulní, podle nákresu L. Seitze v Římě.

Úvodní báseň od Vl. Šťastného.

Velehrad: Báseň Vlad. Šťastného 1

I. **Úvod v dějiny života sv. Methoda** 3

II. **Mládí ssv. Methoda a Cyrilla** 10

Obraz: Sv. Cyrill vypravuje rodičům sen o Sofii 12

„ Sv. Cyrill prosí sv. Řehoře Naz., aby mu byl učitelem a osvětitelem 14

Báseň Vlad. Šťastného: Sen sv. Cyrilla. Legenda 20

III. **Sv. Cyrill u Agarjanů** 21

Obraz: Sv. Cyrill káže Saracenům 22

IV. **Sv. Cyrill a Method na cestě do Kozarska** 27

Obraz: Inkermanské pečery starých křesťanů. Jižní strana 30

„ Pečery starých křesťanů. Kaple sv. Klimenta 31

„ Staroslovanská abeceda hlaholská a cyrillská 36

„ Texty cyrillské a hlaholské 39

„ Ssv. Cyrill a Method přepadeni od Uhrův 43

„ Sv. Cyrill a Method křestí Kozary 47

„ Porašení dubu u města Filly (Fully) 51

V. **První apoštelování svatých bratří mezi Slovany** 53

Báseň Vl. Šťastného: První bohoslužba na Moravě 70

VI. **Apoštelování sv. bratří na Moravě** 72

Obraz: Ssv. Cyrill a Method na Moravě 77

„ Ssv. Cyrill a Method učí děti slovanské 88

VII. **Starobylá podání o ssv. Cyrillu a Methodu** 90

Obrazy sedmi křišťův byzanckých na str. 99, 100, 102

VIII. **Svatí bratří na cestě do Říma** 108

Obraz: Přeni sv. Cyrilla v Benátkách 118

Báseň Vl. Šťastného: Povýšení jazyka slovanského 121

IX. **Svatí bratří v Římě. Úmrtí a pohřeb sv. Cyrilla** 123

Obraz: Uvítání sv. Cyrilla a Methoděje v Římě 125

„ Papež Hadrian II. klade na oltář slovanské knihy bohoslužebné . . 127

„ Smrť sv. Cyrilla 130

X. **Sv. Method arcibiskupem Panonie a Moravy** 135

Obraz: Návrat sv. Methoda do Panonie 141

„ Sv. Method v žaláři 146

XI. **Politické převraty na Moravě** 153

XII. **Apoštelování sv. Methoda na Moravě a v Čechách** 162

Strana

XIII. Sv. Method u ostatních Slovanů 176
XIV. Osočování sv. Methoda v Římě a jeho vítězství 189
XV. Poslední činy a úmrtí sv. Methoda 201
Obraz: Poslední květná neděle sv. Methoda na Velehradě 214
„ Smrť sv. Methoda 216
„ Úmrtí sv. Methoda. Báseň Vlad. Šťastného 218
XVI. Povahopis svatých apoštolů slovanských 220
XVII. Vyvrácení a pád veliké říše Moravské 233
XVIII. Přehled I. tisíciletí a tužby naše pro budoucnosť 240

Oprava několika omylů značnějších.

Na str. 112. v třetím řádku první poznámky shora přidej po slově Marli . . . (Martův den) *středě mercredi.*

Na str. 149. v prvním řádku shora po slově „spoluknězím" přidej slovo: *právo.*

Na str. 193. v prvním řádku zdola místo arcibiskupstvím čti arcibiskupem.

hvalte slovanští vy národové
Hospodina slavným prozpěvem.
zpívejte mu písně chvály nové,
ať jsou díků vděčným projevem:
že strom víry po slovanském světě
tisíc let už mohutní a kvete.

Zaštípili svatí věrověsti
nebeský štěp v srdce národa,
vzrostl strom a širé ratolesti
tíží hojná, vzácná úroda,
tisíc roků nebeskými plody
živí, blaží, sílí slávské rody.

Svatý kříž, to štěp ten divotvorný,
kterým bratří rod náš šlechtili.
aby neměl přístupu vrah morný
a květ nebyl zhuben spanilý.
Hle jak těsně ku znamení kříže
naše lípa ratolest svou víže!

Tisíckráte za blesku a hromu
marná bouře třásla korunou,
svěží větve životného stromu
ku hvězdám se posud mocně pnou:
vždyť strom víry nad Slovany bdění
našich Otců mocné požehnání.

Požehnání Cyrillovo blahé
ve věčném když Římě umíral
a své duše zrakem k zemi drahé
Moravanů dobrých pozíral:
požehnání svaté Methodovo
poslední když mluvil k lidu slovo:

Poslední to slovo lásky vroucí,
an se k věčnému měl odchodu
a než přestalo to srdce tlouci,
zasvěcené Bohu, národu,
z Velehradu posud svěží manou
slova toho vláhy na vlasť kanou.

A jak žehnali nám svatí bratří
posledním své duše povzdechem,
tak i s nebe na své plémě patří
bdíce nad svých prací úspěchem;
a strom víry zrůstá mezi námi
jejich ochranou a modlitbami.

Chvalte Hospodina v jeho svatých,
slovanského světa rodové,
kteří v ratolestech rozepjatých
stromu víry máte sídlo své:
kéž se v apoštolů slavném jménu
sejdou bratří odštěpených kmenů.

Spějte všichni k hrobu Methodovu,
kdož jste od jihu i severu,
nechať vidí Otec na svém rovu
vděčnou rodinu svou veškeru,
a Bůh, jenž dal čtvrté přikázání,
utvrdí v nás Otcův požehnání.

Vl. Šr.

Úvod v dějiny života sv. Methoda.*)

Život člověka na zemi jest ustavičným bojováním a naplněn bývá mnohými bídami. Dnové jeho bystrým tokem plynou a rychleji probíhají nežli člunek tkadlcův. Vychází člověk jako květ a uvadá i utíká jako stín a nikdy v témž stavu nezůstává. Vše vůkol něho se točí, boří, převrací, vlna vlnu žene, list za listem, tvar za tvarem padá; kamkoli zraky upřeš, nenajdeš konce kolotání. Tápáme v tisícerých temnostech a motáme se v mrákotách tisícerých záhad. Vše míjí před očima našima, druh za druhem odchází a jako stín přebíhá; radosť mění se v žalostný pláč jako jasnosť oblohy ve chmoury a déšť; mámivá světa sláva mizí jako dým z pazdeří neb kondele ohněm vznícené; vše jest jako v neustálém kolácení a spěchá rychlým během do všepožíravého víru časné zkázy.

I hledáme nezvratného bodu, na němž bychom skálopevně stáli a kde by nohy naše na bezpečnosti postaveny byly; hledáme

*) Při skládání tohoto životopisu sv. Methoda čerpali jsme se hojně prameny historickými, jakéž podány ve sbírce: „Fontes rerum bohemicarum I. 1. 2." Jsouť to: 1. Život sv. Konstantina, řečeného Cyrilla. 2. Život sv. Methoda. 3. Pochvala sv. Cyrillovi. 4. Pochvalné slovo sv. Cyrillu a Methodu. 5. Život sv. Konstantina a Methoda. 6. Život sv. Cyrilla. 7. Život sv. Methoda. 8. Život sv. Cyrilla a Methoda (ze životopisu sv. Klimenta Velického, legendy t. zv. Bulharské). 9. Život sv. Konstantina s přenesením sv. Klimenta. Vita cum translatione s. Clementis. (Legenda vlašská.) 10. Legenda o sv. Cyrillu a Methodovi, patronech moravských. (Legenda moravská.) 11. Život sv. Ludmily. 12. Život sv. Ludmily a sv. Václava od Kristiana. 13. Život sv. Václava. (2. 127.) První dvě čísla: „Život sv. Konstantina, řečeného Cyrilla a život sv. Methoda" nazývají se legendami pannonskými, poněvadž se vůbec za to má, že obě legendy tyto, jakož i obě „pochvalná slova" sepsány jsou před pádem říše Velkomoravské v Pannonii sv. Klimentem,

trvalého, věčného středu bezpečnosti, kde bychom došli pravého a plného mysli upokojení, kde bychom sladké a bezpečné odpočinutí nalezli, jako dítě v lůně matky své sladce a bezpečně odpočívá, a kde bychom cenou pomíjející časnosti dobyti mohli koruny nehynoucí radosti, blažené věčnosti.

Ale tohoto pevného bodu, tohoto bezpečného a sladkého mysli upokojení a odpočinutí nenajdeme nikde leč v Kristu Ježíši a v lůně církve jeho, k nížto on sám nás odkázal jako k duchovní mateři naší nám od něho z neskončené lásky dané. Neníť v žádném jiném spasení leč v Kristu Ježíši; neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom mohli spaseni býti, kromě jména jeho.

Slovo jeho jest svítilnou nohám našim a světlem nám zářícím na cestách. Slovem jeho stává se i obyčejný, pospolitý člověk bez vědeckého vzdělání moudřejším nade všechny mudrce starého světa a nabývá pravého světla, pravého rozumového měřítka ku posouzení všech poměrů života. Každá nauka Kristova, ať k víře, ať k mravům se táhne, jest jako duchovním ovzduším, v němž duši lidské rovněž tak potřebno a blaze žíti možno, jako tělu lidskému v čerstvém a zdravém vzduchu aneb rybě ve vodě. Hlubším poznáním nauk Kristových a čerpáním síly z pramenů posvěcující milosti jeho bývá duše z kalu zemského povznesena k výšinám rajského vzduchu, v němž ji ve svízelích a útrapách zemských opět okřáti lze; naukami a nadpřirozenou silou Kristovou nabývá duše lidská vyššího směru, aby jako spanilá květina ustavičně k nebi svým vrcholem zírala a k němu libovůni svých ctností a dobrých skutků vysýlala; nauky a síly tyto z ducha Kristova, z Ducha svatého v nás se vlévající, jsou jako onen podivný strom ve staré Indii, jehož vršek neb koruna

učenníkem Methodovým, potomním biskupem Velickým v Macedonii († 916). Soudí se tak proto, že sv. Kliment o pádu Háe Velkomoravské pražádné zmínky nečiní, čehož by zajisté nebyl opominul, kdyby teprv po pádu Háe té, přistěhovav se z Pannonie do Macedonie, byl životopisy ty skládal. Č. 5.—7. nazývají se prology — čili sbírkami krátkých životopisů svatých. — Z těchto pramenů čerpali jsme jen to, co jsme za pravdu nepochybnou po zralém uvážení uznali aneb co se nám aspoň věrojatno čili pravděpodobno býti zdálo. Mimo to všimli jsme si i starších životopisův apoštolů slovanských od nejd. p. probošta Štulce, od nejd. čest. opata Dra. Dudíka a j. Také jsme se [illegible]li Sborníkem Velehradským, Světozorem (1858—1861) a j. O legendě Bulharské podotýkáme, že bohužel už velmi zapáchá duchem rozkolných Řeků. Nejdůstojnější ze všech jest po našem rozumu líčení obou sv bratří podle líčení legendy vlaské „Translatio," kteréžto líčení zajisté jest nejvíce věrohodno.

se blesknĕ zachvívá v záři slunečné a z jehož větví ustavičně med léčivý a posilivý kape, a o kterém stromĕ se praví, že už pouhý naň pohled člověka omlazuje.

Ano naukami a silami křesťanství omladnul starý v hříších zatonulý svět, naukami těmi rozbřesklo se nové netušené světlo po celém světa oboru; z nauk těch jako z rozličných větví jednoho nebeského stromu kape ustavičně med do duší lidských, med onoho sladkého míru, poklidu a pokoje, jehož svět se všemi umami, vědami a hmotnými poklady svými dáti nemůže a jejž toliko Kristus dává. Nauky ty jsou jako světlodárné slunce, které na všechny vědy své blahonosné světlo rozlévá, protože jimi (naukami Kristovými) rozřešují se největší záhady o světě a o člověku i cíli jeho a odhalují se zrakům našim poslední a pravé příčiny všeho bytí a všeho tvorstva, čímž teprv člověk pravé nabývá moudrosti.

Církví Kristovou, která nám tyto nauky předkládá a nadpozemské síly Kristovy skytá, sneslo se na zem království Boží, ráj nebeský. Člověk do ní vštípený zírá utěšeným okem na krásy v nevýslovné lásce Boží, kteráž v Synu jeho nám zazářila, a jest sám vštípen do pravého vinného kmene s nebe na zem zasazeného (Krista), aby nadpřirozenou sílu jeho do sebe vssál a touto silou z divoké pláňky stal se sám ušlechtilou ratolestí tohoto pravého vinného kmene a výborné ovoce spanilých ctností a dobrých skutků vydával. I má v oškliwosti všecky cesty nepravosti a poznává ve světle nauky Páně hned všecky léčky a nástrahy kladené jeho ctnosti; i opíraje se o sílu Kristovu ve svátostech jeho nabytou, vychováen bývá ze záhubného proudu všelikého pokušení a udolává vítězně všecky útoky archivraha duší lidských.

I ve strastech pomní, že jako kámen pilně se obtloukává kladivem, aby se hodil do krásné, nádherné stavby chrámové aneb jako drahokam ostrým brusem se uhlazuje a zjemňuje, aby v prstenu stkvostném blesknĕ zářil, tak že i křesťan, má-li býti pěkným, drahým a milostkvoucím kamenem v královské budově církve Kristovy, musí kladivem a brusem všelikých utrpení uhlazen, zjemněn a zušlechtěn býti. On ví, že veliké jest slitování Boží a milosrdenství jeho že plná jest země, kteréž se rozlévá na všechny tvory, zvláště na člověka, a protož důvěrně volá: „Pane, budiž mi ruka Tvá pomocna, aby mne spasila, neboť jsem sobě zvolil přikázaní Tvá!“

O církvi Kristově pak povědíno prorokem: „S radostí vážiti budete vody (posvěcující a spasné milosti) ze zřídel Spasitelových. A řeknete v ten den: Oslavujte Hospodina a vzývejte jméno jeho.“ O těchto zdrojích spásy pohan ani tušení nemá, on nezná krásné přeutěšené nauky o vykoupení člověčenstva Kristem, jenž sám řekl: „Tak Bůh miloval svět, že i svého jednorozeného Syna dal, aby každý, kdo věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný.“ Pohan dále neví o svatém ospravedlnění, jehož jsme Kristem nabyli; on nejsa osvícen světlem vyšší moudrosti, kteráž z Krista v mysli lidské splývá, sedí v temnosti a chodí ve stínu smrti. Národ nevštípený do království Božího a v pravý vinný kmen s nebe na zem zasazený — v Krista — jest pláňkou nevydávající ovoce ušlechtilého, spásonosného, nýbrž pohanskými nepravostmi a mrzkými zbrodněmi zohavuje sám kraj svůj a proměňuje jej v pustinu smutnou. Ale kamkoli církev Kristova zavítala a přehojné toky nebeských blahodarů svých na národ vylila, tu rozezvučel se také po celém kraji hned blahý hlas Páně: „Já, já sám Pán potěším vás. Já učiním poušť pohanskou jako rozkošný ráj — a pustinu jeho proměním jako v zahradu Hospodinovu.“

Než tohoto štěstí, této náplně blahodarů nebeských nedostalo se všem národům najednou. Bůh ve své moudrosti nevyzpytné ustanovil časy, v nichž by jednotlivé národy, a tudíž i slovanské, povolal jako dělníky na vinici svou. Týž Bůh milostivý a milosrdný — chtěje, abychom také my spaseni a tudíž i poznání pravdy spasné došli, slitoval se v IX. století nad našimi otci, kteří ještě v temnostech pohanských a ve stínu smrti seděli a poslal jim veleslavné učitele a duchovní otce, aby jim (našim otcům a předkům) v temnotě nevědomosti rozžehli jasně zářící světlo pravdy Kristovy, aby je v koupeli svatého křtu obmyli a obrodili v nový lid — v lid Boží — a kroky jejich aby zpravili na cestu svatého, bohumilého života, pravé blaženosti a spásy věčné. Jsouť to prvoučitelé naši sv. Cyrill a Method, naši praví duchovní otcové, kteří nás v Kristu osvítili, obrodili a posvětili, a z říše temnosti bezútěšné uvedli v přeutěšenou a jasnosvětlou říši Syna Božího.

Stávát v životě jednotlivých národů prodlením času mnoho velkých převratů čili proměn velikého dosahu a prostupných novot,

ale žádný převrat, žadná proměna, žádná novota není tak velkolepá, tak pronikavá, až do kořen sahající a spolu tak spasná, jako obrácení-se toho kterého národa na víru křesťanskou. Nebo tato jsouc kvasem svatým s nebe pošlým, proniká celého člověka, veškero jeho myšlení (názory), cítění a chtění do kořen přetvořuje a zušlechťuje, ale i vnějšímu, veřejnému životu pokřesťaněného národa zúplna novou tvářnosť, nové směry dává a zcela nový svět duchový každému otevírá, o němž dříve ani tušení neměl. Takovýto velkolepý čin proveden v národě našem a vůbec všady, kdekoli slovanský jazyk zaznívá — (od Moravy a Čech až do Kavkazie a na Amur) —, našimi prvočiteli a prvními duchovními otci, svatým Cyrillem a Methodem, na které vším právem vztahovati lze slova písma svatého (Ekles. 44):

„Chvalmež muže slavné a otce naše v pokolení jejich (jejichž duchovní synové jsme). Mnohou slávu způsobil Pán (skrze ně) velebností svou od věku. Byli panujícími dle hodností svých, muži velemocní a moudrostí svou obdaření, osvědčujíce mezi proroky důstojenství proroků (sami pravá proroctví pronášejíce): a vládnouce v lidu tehdejším, a mocnou moudrostí (vydávajíce) lidem přesvatá slova; v umění svém vyhledávajíce způsoby zpěvu a vypravujíce písně písem. Muži bohatí silou, okrasy pilnosť zachovávajíce: pokojně bydlíce v domech svých. Těla jejich v pokoji pochována jsou a jméno jejich žije od národu do národu. Moudrosť jejich vypravujtež lidé a chválu jejich zvěstuj shromáždění!“

Dne 6. dubna t. r. (1885) jest tomu právě tisíc let, co veliký apoštol slovanských národů vůbec a Moravanův zvlášť, sv. Method, na Velehradě odevzdal liliově čistého ducha svého do rukou Stvořitelových, aby za své nesmrtelné zásluhy přijal od Pána korunu spravedlnosti, korunu věčné slávy. Lkali sice a bolestili nevýslovně žáci jeho nad ztrátou drahého učitele a vůdce, jako pláčí a kvílejí dítky nad ztrátou milovaného otce, andělé však radovali se a plesali vítajíce do svých řad nového od Pána korunovaného nebešťana. Nebo drahocenná a blažená jest smrť svatých; neníť všedním a prostým zhasnutím svíce, nýbrž obrodem k životu věčnému, v němž svatí a světice Boží, jsouce našimi mocnými přímluvčími, po všechny věky dle výroku Spasitelova (Mat. 13, 43) jako slunce se stkvíti budou. A tudíž i my těšíce se, že blaženým v Pánu zesnutím svatého Methoda před tisícem let nabyli jsme v nebi mocného

patrona, orodovníka a ochrance u Boha, plesáme a slavíme vším právem letos jubilejní rok, v němž veliký ctitel a oslavovatel slovanských apoštolů našich, totiž veliký papež Lev XIII., štědře otevřev pokladnu duchovních milostí, nás obsypati chce náplní neocenitelných blahodarův a dober nebeských, žádaje toliko spolu s našimi nejdůstojnějšími velepastýři na nás, abychom důstojně toto jubilejní léto oslavili, v blažené památce našeho největšího po Bohu dobrodince se radostně pokochali a z veleslavení jubilea toho tisícerónásobně ve prospěch a spásu duší svých těžili.

Byli pak oba svatí bratří Cyrill a Method jako nerozlučné dvouhvězdí Blížencův, které na nebi v jednotu spojeno jsouc vydává spanilou záři a po všechny věky zářiti bude zlatostkvoucími, v jedno splývajícími paprsky. Byli pro nás oba svatí bratří světlem spojené zářícím, kteréž zastkvěvši se nám, jako slunce zapudilo od nás temnosti pohanské a osvěcuje nás doposud blahostnou září Božské pravdy Kristovy, pravdy spásy. Moudrosť Boží zarazila v srdci obou své obydlí a na jazyku jejich jako na cherubínech spočíval Duch svatý povždy a odlíval před tisíci léty své paprslky jako ze dvou jednou společnou čarou spojených ohnisk na předky naše. A proto jest nesnadno, ba nemožno, o každém bratru zvláště mluviti a druhého bratra téměř ani se nedotknouti, nemožno, pravíme, aspoň až do toho okamžiku, když sv. Cyrill, chystaje se k smrti, praví k sv. Methodu: „Hle, bratře Methoději, posud jsmě dva jako spřeženi od Boha zároveň k jednomu dílu, táhnouce brázdu na roli jeho. Já nyní padám na líše, dokonávaje den života svého. Vím, že miluješ velmi horu (Olymp, kde Method klášterníkem byl) a toužíš po samotě klášterní. Než, prosím tebe, z lásky k té milé hoře Olympu neostavuj — neodřekni se, neopouštěj učení svého na Moravě. Zůstaň u toho dobrého lidu a vyučuj jej Boží pravdě. Nebo kterak můžeš spíše spasení dojíti?“ Až do tohoto tedy okamžení společné práce jest nám nezbytně o bratřích obou mluviti a při líčení spásonosné činnosti sv. Cyrilla tolik ustřídmení zachovávati, aby sv. Method neustoupil docela v pozadí.

Mládí sv. Methoda a Cyrilla.

a severu od Řecka rozkládá se Macedonie, země původně od hory Olympu až k hoře Helikonu a k ústí řeky Lydias se táhnoucí, horami prostoupená a krásnými dolinami ozdobená, řekami Strumicí (Strymonem) a Vardarem zvlažená, úrodou a bohatými doly vynikající, kde doposud v severních krajích bydlí slovanské obyvatelstvo nářečí srbského a bulharského, blíže moře bydlejí Řekové, jsouce však také zhusta slovanským lidem promícháni. Toliko v městech najdeš také Turky a židy. Takovými městy jsou: Soluň, hlavní město Macedonie, kteréž se malebně v pozadí soujmenného chobotu mořského zvedá a kteréž asi 70.000 obyvatelů na díle i slovanských počítajíc slulo za času sv. apoštola Pavla, jakož i v době ssv. Cyrilla a Methoděje Thessalonika, kamž i sv. Pavel dva listy své poslal, kteréž posavad v písmě sv. jako předrahé klenoty zářně se zastkvívají. Druhé znamenité město blíže jezera Takinos řečeného, kterýmž Strumica protéká, jest město Sěr (Seres) s 30.000 obyvateli bulharskými a východně odtud stojí město Drama, živné město na místě starožitného města Filippi, kdež sv. apoštol Pavel rovněž tak jako v Thessalonice (Soluni) kázal a kamž rovněž tak aspoň jeden svatý list svůj v písmě sv. obsažený zaslal. — Hloub v zemi v hornatinách Macedonských zvedá se při řece Strumici staroslovanské město Velbudž (tur. Kjustendil), na místě staroslovanského města Justiniany, rodiště to nejslavnějšího řeckého císaře Justiniana, Slovana, kterýž se rodným jménem Upravda nazýval a vydav římský zákon i přenádherný chrám sv. Žofie

v Cařihradě vystavěl. — Na jižních hranicích Macedonie strmí hora Lacha, od starých Řekův Olympem zvaná, kde za času ssv. Cyrilla a Methoda stál slavný klášter a kde ještě nyní každoročně dne 20. června kněz z poblízké bulharské vesnice na nejvyšším temeni jejím slovanskou liturgii zpívá.

Na jihu táhnou se tři výběžky hor do moře a nejvýchodnější z nich jest tak nazvaná Svatá Hora, Athos, vrch to odevšad mořem otočený a jen úzkým okřídlím s půlostrovem spojený 3350 stop vysoký a jak svou podobou, tak svatou pověstí svou přepamátný; neboť v jeho rozmanitých, bujnou zeleností pokrytých prohlubinách, úbočích a údolích najdeš 22 klášterů východní církve, z nichž větší polovice koná služby Boží v řeckém a daleko menší polovice ve slovanském jazyku. Zde chovají se až posavad drahocenné poklady písemnictví Řekův byzantských, jakož i východních Slovanův.

Mezi shora uvedenými městy má zde pro nás největší význam město Soluň (Thessalonika), poněvadž zde stála kolébka svatých apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoda, kteří se tuto na počátku devátého století narodili, pocházejíce z rodu vysokého, vezdejšími statky oplývajícího a veliké vážnosti požívajícího i u samého dvoru císařského. Otec jejich jménem Leo, muž neúhonný, spravedlivý a zbožný, byl jedním z předních důstojníkův u vojště a manželka jeho, Maria, vynikala a slynula též bohulibým, zbožným a vzorným životem. I není divu, že „z tak zbožného kořene, jak dí starý letopisec, zastkvěly se vzácné dvě ratolesti, svítící se a zářící, požehnaný plod na sobě nesouce, život neúhonný od mládí vedouce. Neboť moudrosť sobě jako sestru učinivše, tou okrášlili i duši i rozum, láskou i vírou, jeden druhého v ní předčili, moudrostí kvetouce povždy jako kvítek vonný.“

Rodiště jejich Soluň, námořní a obchodní město, původem řecké, počalo už dávno před šestým století víc a více nabývati rázu slovanského. Válečné štěstí přálo nejednou slovanským zástupům, kteří dorývali na říši řeckou a rozšířivše moc svou za pohořím Balkánským i v Macedonii a Thessálii nejednu krajinu obsadili a poslovanili. Pokoušeli se sice také o dobytí hlavního města Macedonie, Soluně, ale nedobyvše ho brannou rukou přinuceni byli řeckým císařům v Cařihradě zapravovati roční poplatek, směli však za to

v opanovaných od nich krajinách, zejména v sousedství samého hlavního města Soluně pokojně seděti a v něm i obchodem a průmyslem se živiti. Za tou příčinou nabýval jazyk slovanský nejen v okolí, nýbrž i v hlavním městě Soluni víc a více půdy, tak že za času mládí svatého Cyrilla a Methoda všickni Soluňané již uměli i slovansky mluviti. Krajině však poblízké na severu výhradně jen od Slovanův obývané říkalo se vůbec „na Slovanech.“ Tím se dá vysvětliti, proč i svatí blahověstové naši hned z mládí uměli výborně slovansky mluviti a kterak v nich záhy mocně vzplápolala touha, všechny své síly, veškeru činnosť svou a všecken život svůj věnovati a obětovati věčné spáse národů slovanských.

Rodičové jejich, Leo a Maria, měli sice sedm synův, ale nejnadanějšími a nejušlechtilejšími z nich byli Konstantin, později „Cyrill“ nazývaný a Method, později arcibiskup říše velkomoravské. Obzvláště však nejmladší Konstantin (Cyrill) byl neobyčejnými schopnostmi a vlohami, podivuhodnou pamětí a nevšedním bystrovtipem obdařen, tak že jej vším právem mezi veleduchy připočísti lze, kteří jen za tisíc let jednou na obzoru dějin lidských jako neobyčejné hvězdy první velikosti se zastkvívají. Proto praví velmi sličně o něm žák obou sv. bratří — Kliment v pochvalném slově, od něho samého napsaném: „Rodem jsa mladší blažený Konstantin, rozumem a ctnostmi vzhůru vzlétal jako orel duchovníma křídloma a bohozářným světlem rozumu osvítiv se stal se nádobou vyvolenou Ducha svatého.“

Jsa pacholíkem v sedmém roce, měl jakési vidění zosobněné moudrosti, kteráž učí člověka, jak by neposkvrněným tělem Bohu sloužiti a jemu čistým srdcem se zalíbiti mohl. Moudrosť totiž objevila se mu v osobě děvy nebeskou krásou zářící mezi množstvím jiných družek; i řečeno mu: „Vyvol si!“ On procitnuv ze sna, vykládal rodičům své noční vidění řka: „Já u vidění tom pohleděv a popatřiv na všechny družky mně předvedené, spatřil jsem mezi nimi jednu nade všechny krásnou, lícem se stkvoucí a okráslenou velmi obojkem zlatým a perlami a všelikou krásou, jížto bylo jméno „Sofia,“ t. j. „Moudrosť;“ a tu jsem si vyvolil.“ Uslyševše slova tato rodiče jeho znamenali, že vidění to není bez významu, i pravili k němu: „Synu, zachovej přikázaní otce svého a neopouštěj naučení matky své. Nebo přikázaní jest svítelnice a zákon světlo.

Rci moudrosti: Sestrou mně buď a moudrosti tobě známé poskytni. Jestiť moudrosť sličnější nad slunce, a když přivedeš ji sobě, aby s tebou bydlela, mnohého zla se jí zbavíš.“ Vidění toto velevýznamně poukazovalo na jeho příští veliké povolání, kteréž výrazu svého došlo v příjmí: „Konstantin filosof“ (mudrc) a spolu jeho vzornou zdrženlivosť a čistotu naznačovalo, kterouž napotom jakožto pravý křesťanský mudrc uprostřed porušeného světa se zastkvíval.

Sv. Cyrill sedmiletý vypravuje rodičům sen o Sofii.

Měltě druhdy podobný sen sv. Řehoř Nazianský, příjmím Bohoslovec, slavný učitel církve († 390), jehož spisy sv. Konstantin čili Cyrill, naučiv se čísti, nejraději čítal, v jehož krásných výtvorech básnických se náramně pokochával a jejž si za vzor a vůdce v duchovním životě vyvolil.

Když jej rodiče dali na učení, jevil ihned neobyčejné dary bohatě nadaného ducha svého, nebo prospíval v učení nade všecky žáky a vynikal nad ně zvláště nevšední pamětí a bystrostí ducha, tak že už tenkráte byl všechněm předmětem obdivu.

Božská prozřetelnosť, která si jej za nástroj ku provedení velikých věcí vyvolila, řídila pak i jeho srdce hned z mládí, aby nepřilnulo příliš k zemským věcem a směru k vyšším ideálům, k vyšším předmětům nepozbylo. Bavíval se rád podle způsobu jinochů z bohatých rodů lovem a těšil se nemálo svým milým sokolíkem. Jednoho dne vycházeje s druhy svými na pole, vzal s sebou i milého sokola svého; ale když jej pustil, nastal vítr řízením Božím a vzal i zanesl jej. Tato ztráta pohroužila jej u veliký zármutek, tak že pro žalosť dva dni žádného pokrmu neokusil. Než božská milosť, která prosvěcovala mysl jeho, vnukla mu brzo spasnou myšlénku: „Takový-li jest život tento, že na místo radosti přichází žalosť? Od toho dne jinou cestou se dám, která jest lepší než ona, a ve hluku života tohoto svojich dní tráviti nebudu.“ I oddal se tím více v otcovském domě studiím a učil se obzvláště nazpaměť knihám sv. Řehoře Nazianského, učitele církevního, jehož překrásný a vzletný sloh nejvíce lahodil příbuznému duchu jeho. A nakresliv znamení kříže na stěně na označenou, že příště se svatým Pavlem jen v kříži Páně se honositi chce, padl na kolena a pronesl tuto převroucnou prosbu: „Ó Řehoři! Ty's sice tělem člověk, ale duchem jevil jsi se andělem. Neboť ústa tvoje jako jeden ze Serafínův Boha oslavují a celý svět osvěcují výkladem pravé víry. Pročež i mě, padajícího před tebe s láskou a vérou přijmi a buď mi učitelem a osvětitelem.“

Maje neobyčejné filologické nadání a touhu přiučiti se rozličným jazykům, přál si vroucně, přiučiti se umění gramatickému a poznati dokonale pravidla mluvnictví. Uslyšev, že jakýsi cizinec v rodišti jeho mluvnické umění zná, zašel k němu a padna k nohám jeho i oddávaje se jemu prosil jej řka: „Učiň mně dobrodiní a nauč mě umění gramatickému.“ Když pak tento prosbě jeho odporoval, naléhal naň svatý mládenec tím snažnějším a vroucnějším prošením a se slzami v očích klaně se jemu pravil: „Vezmi všechen můj podíl v domě otce mého, který mně náleží, ale nauč mě.“ Ale když přes to vše cizinec ten ho vyslyšeti nechtěl, vrátil se

Konstantin smuten a rozžalostněn domů a trvaje na modlitbách, prosil Boha úpěnlivě, aby přece nějak žádosť srdce jeho naplnil. A hle! Bůh, kterýž rád plní vůli těch, kdož se ho synovský bojí, vyslyšel vroucné volání jeho a korunoval trvalou modlitbu tak stkvělým výsledkem, jakéhož by se nikdy nebyl nadál.

Jsa ve 14. roce věku svého, byl od domácího krbu povolán k císařskému domu v Cařihradě, tehdáž skoro na polo slovanském,

Sv. Cyrill sedmiletý prosí sv. Řeholu Nas., aby mu byl učitelem a osvětitelem.

aby, jsa společníkem budoucího panovníka říše řecké, Michala, byl mu pobízejícím a podněcujícím vzorem ve všelikém umění a spolu zářícím vzorem života neúhonného. Zde poskytnuta Konstantinovi (Cyrillovi) příležitosť nabyti vzdělání vysokého a všestranného, jakéhož by jinde tak snadno zajisté nebyl dosáhl. Předně měl nejvýtečnější učitele, jací obyčejně královičům aneb císařevičům se

dávají, za druhé cvičil se v umách a ve všech tehdáž známých vědách a tudíž nejen v řeckém písemnictví a státním právu řeckém, nýbrž i v počtářství, hvězdářství a zeměměřictví i v řečnictví, hudbě a v libomudrctví či ve filosofii a vzdělával se ve všech těchto vědách a umách takovou měrou, jakouž se to na jiných školách nikde nestávalo. Dále odrůstal ve společnosti jinochů, kteří výtečným ostrovtipem nadáni jsouce spolu s ním se vzdělávali a připravovali k nejvyšším úřadům říšským.

Než u dvora císařského v Cařihradě byla tehdáž na mnoze veliká porušenosť mravův a mezi samými spolužáky neostříhali se všickni hlízy porušenosti; ale proti rakovině mravní zkázy, která se tehdáž z vyšších vrstev do nižších rozjídala, byl sv. Cyrill už z domu otcovského obrněn pancířem živé víry, vroucné bázně a lásky Boží. Právě tato moudrosť, kterou si byl sv. Cyrill hned z mládí zamiloval a kteráž vykvétá z hluboké víry v Krista a z útlé, dětinné bázně Boží, byla mu andělem strážným uprostřed porušenosti mravní některých dvořenínů císařských ano i některých spolužáků, nade které, jakož i nade všecky ostatní, nejen ostrovtipem, nýbrž i pokrokem ve všech vědách a naukách ku podivu všech daleko vynikal. Obzvláště pak zářil mezi nimi jako hvězda první velikosti zlatými paprsky svých krásných ctností a mravní ušechtilosti, na níž i nejmenší poskvrny postříci možno nebylo; nebo veleduchu jeho bylo nad bílý den jasno a zřejmo, že bez bázně Boží a neúhonné mravnosti není žádné pravé moudrosti, anobrž že veškeré vědomosti a poznatky věcí zemských teprve živou v Krista vírou a vroucnou k Bohu láskou nabývají ceny pravé. Byltě Cařihrad, světové tehdáž město, co do mravů pravý Babel, ale sv. Cyrill žil v něm tak neúhonně a čistě, jako druhdy Daniel uprostřed mravní zkázy starého Babylona. I zasloužil si vším právem krásného a slovútného jména, kteréž mu vůbec ode všech přiřknuto a dáváno: „Konstantin filosof.“

Sám kancléř říšský oslovoval jej jménem „filosof“ a sv. Cyrill, použiv jednou takové příležitosti, dal mu jasně na srozuměnou, že bez bázně Boží a čistoty mravů není žádné pravé filosofie, žádné pravé moudrosti. Nebo v panonské legendě „o životě sv. Cyrilla“ (str. 5.) čteme: Otázal se ho jednou logothet (říšský kancléř) řka: „Filosofe, chtěl bych zvěděti, co jest filosofie?“ Cyrill ostrovtipně odpověděl:

„Filosofie jest rozumění Božím i lidským věcem, pokud může člověk přiblížiti se Bohu, jelikož ctnosti učí člověka, aby byl (a žil) podle obrazu a podoby svého Stvořitele.“ Po této odpovědi logothet ještě více si ho vážil a nejednou nabízel mu velké a stkvostné dary, zvláště zlato, ale svatý Cyrill jich nepřijímal. A tak vynikaje nade všechny spolužáky vědomostmi, obzvláště v libomudrectví či ve filosofii, byl spolu všem také zrcadlem svatého, křesťanského života jako pravý, křesťanský filosof; a mimo to maje podivuhodnou paměť, kteráž za několik měsíců již sobě několik jazyků osvojila, znal množství jazyků, kterýmiž se ve světovém městě Cařihradu mluvilo, což jej uschopňovalo býti apoštolem národů mnohých; znaťť už tehdáž nejen staroslovanský a řecký jazyk, jimiž se v jeho rodišti — Soluni — mluvilo, nýbrž i latinský, arménský, hebrejský, syrský*) a přiučil se napotom i jazyku Kozarův, mezi nimiž i Uhrové žili a ve staroslovanštině čili staroslověnštině (jak se také říká) měl klíč, aby snadno porozuměl i všem ostatním slovanským jazykům, jako na př. ruštině, charvátštině, srbštině, moravsko-českému, slovinskému a polskému jazyku. Ký div, že se o něm už tehdáž říkalo, že má dar jazykův jako apoštolé a povolání, býti apoštolem národů mnohých.

Ale i bratr jeho Method jsa též bystrého a vědochtivého ducha, nabyl v rodišti svém přičiněním rodičův ušlechtilých vysokého vzdělání ve všech umách a vědách, aby podle vůle i příkladu otce svého sloužiti mohl císaři a vlasti v hodnostech a úřadech občanských. A skutečně napotom povýšen byl na vysokou důstojnosť občanskou, an se stal vévodou, čili nejvyšším správcem v krajině slovanské, nepochybně v krajině Strumské od Slovanův obydlené, jejichžto jazyk úplně a dokonale znal, tak že jim pravým otcovským vůdcem, rádcem a dobrodincem býti mohl a skutečně byl, získav si úctu, vážnosť a lásku všech. Proto praví o něm žák jeho Kliment, v „pochvalném slově“ písemném posavad zachovaném: „Starší bratr Cyrillův, přeblažený Method, dosáhl z mládí vezdejších důstojenství. Moudrostí jako kvítek vonný květa, všemi pány byl milován. Neboť v rozmluvách jako Šalomoun se jevil, podivuhodná podobenství i

*) Že znal jazyk Koptův egyptských, kteří jako Arabové, Arménové a j. za příčinou obchodu v Cařihradě četné se zdržovali, vysvítá již z písma, jež vynalezl pro národy slovanské, nebo na místo řeckého ; (Σ σ) postavil koptické C c = s. Arabštině se přiučil proto, aby se s Muhamedány ponejvíce arabsky mluvícími mohl do rozmlouvání o víře pustiti.

naučení i otázky vynášel ze stánku srdce svého, jsa ve službě všem vhod a jakoby křídla měl přeochotně všem sloužil.“ Také on jako bratr jeho Cyrill stkvěl se zlatou září pravé moudrosti křesťanské, tak že i zapřisáhlí nepřátelé jeho vol nevol jemu název „filosofa“ přiříkali a bezděčně uznávajíce jeho vyšší a větší vzdělanosť, kteroužto nad ně vynikal, jemu mimovolně hold úcty vzdávali. Znaľ i on mnoho jazyků, zejména staroslovanský, řecký a latinský a prostředkem staroslovanštiny porozuměl snadno i všem ostatním jazykům slovanským.

Než ve světském vysokém důstojenství, jak dí týž Kliment, pobyl sobě sv. Method jen málo; nebo poznav bouřlivý tento svět jako stín bezprospěšně pomíjející, více slovo Páně jako střelu v srdci svém pojal, řka sám k sobě: „Co platno člověku, byť všechen svět získal a na své duši škodu trpěl? anebo jakou dá člověk odměnu za duši svou? Změním za pozemské věci nebeské, časné totiž od sebe odmítaje a jimi pohrdaje, k věčným se obrátím.“

Zželelo se šlechetné duši jeho nad útrapami lidu, jemuž předkoval a jemuž tou měrou pomoci nemohl, jak si toho slitovnou láskou projaté srdce jeho přálo; i soužil se nemálo v mysli znamenaje, ana očividně klesá vlasť jeho, řecká říše, s veliké výše bývalé moci a slávy své, a to nejvíce za příčinou porušenosti mravní, náramného přepychu a rozpustilosti dvořenínů císařských, při čemž patrnou poznal nemožnosť dobrému lidu, jejž spravoval, zjednati žádoucné úlevy a takovou míru blaha, jakou lidu tomu zjednati velelo útlé svědomí jeho. I zošklivil sobě svět, v němž tolik prostopášností, tolik křivd a nespravedlností, tolik zlob a zločinů spatřoval; vysoký a znamenitý úřad jeho stal se mu nesnesitelným břemenem; i roztoužil se po životě od světa odloučeném a jedině Bohu a jeho službě zasvěcenému. Proto praví o něm svatý žák jeho Kliment:

„I šel na Olymp (do kláštera), postřihl se v černé řízy, doufaje dosíci bílého a nepomíjejícího andělského roucha. I byl poslouchaje všech s pokorou a ponížeností, v bdění i v modlitbě, v tuhé službě, v znamenitém postění, ve střízlivosti vždycky, v očistění duchovním, poučuje se v žalmech i zpěvech i písních duchovních, snaže se dostihnouti živobytí svatých otcův. Jedny předčil mírností a mlčením, jiné postem a bděním a modlitbou i ponížeností výtečně, a tak slovútným se stal mezi všemi otci, podoben velikým otcům

řeholným Arseniovi i Antoniovi i Savovi, všech živobytí na sobě vykonávaje.“ Obzvláště pak zabýval se knihami, z nichž mu nebeskou moudrosť čerpati možno bylo.

Tak pružil a tužil svou mravní sílu k budoucímu velikému zápasu se světem mravně pokaženým, jak to před ním činili velicí otcové církevní, sv. Athanas, sv. Basil Veliký, sv. Řehoř Nazianský, sv. Jan Zlatoústý, sv. Řehoř Veliký a j., kteří všickni ustoupivše na čas do svaté Bohu jedině zasvěcené samoty řeholní, cvičili se horlivě v pokoře, v bdění a modlitbě, v postech a tuhých službách, v žalmech a zpěvech duchovních a odtud čerpali zbroj nepřemožné mravní síly, s kterouž vítězně podnikli zápas se světem mravně porušeným, jejž blahostnou a vytrvalou činností svou duchovně obrodili a ku spáse přivedli.

Bratří řeholníci na Olympě pozorujíce na sv. Methoději výtečný pokrok v duchovním životě, divili se a oslavovali Boha dávajícího milosť s výše těm, kteří ve cvičbách duchovních namáhají se pro oslavu jeho. Kromě posvěcování srdce svého duchovními cvičbami vzdělával sv. Method také ducha svého bohoslovnými studiemi, pilným čítáním písma sv. a svatých Otců, pěstováním posvátného malířství a stavitelství, jak se to tehdáž v klášteřích vůbec dělo a doposud v klášteře Athoském na Svaté Hoře v Macedonii v největším rozměru děje. Všemi těmito činy uschopnil a připravil se k velikému a vznešenému úkolu, k jehož provedení Božská prozřetelnosť jej povolati chtěla, býti totiž apoštolem slovanských národů, jakýmiž jsou podnes Bulhaři, Rusové, Srbocharváté, Čechové, Lužičtí Srbové, Slováci, Poláci a Slovinci, zvláště pak býti apoštolem Slovanů v bývalé říši Velkomoravské.

Jelikož Bůh příštímu životu sv. Methoda tento a ne jiný vznešený úkol vytknul, marně naléhal na něho patriarcha cařihradský, jenž o výtečnosti jeho uslyšel, aby přijal důstojnosť metropolity na znamenitém místě v říši řecké a nemoha jeho k tomu přiměti, ustanovil jej opatem v klášteře, jenž nazývá se Polychronem (na asijském břehu Marmorského [Bílého] moře blíže Kyzika), „v němž bylo otcův 70, a toto nabídnutí přijav sv. Method žil zde jako netělesně, trvaje na modlitbách a ponořuje ducha svého v hlubiny písem svatých a jsa všechněm všecko, aby všecky ku spasení přivedl“ (jak dí žák jeho sv. Kliment).

Theoktist, kancléř říše řecké, poručník císařovice, jenž byl dříve sv. Methoda povýšil na vévodu v krajině slovanské, zamýšlel i sv. Cyrilla či Konstantina povznésti na vysoký úřad státní a opatřiti mu stkvělé postavení, kde mu kynuly sláva světská a všeho druhu rozkoše života. Zpozorovav to sv. Cyrill, zjevil kancléři říšskému s otevřenou upřímností, že ho neláká pomíjející sláva světská, ani rozkoše zemské, anobrž že hodlá zůstati panicem pro království Boží a zasvětiti život svůj službě Kristově. Vzplanulať i v něm touha po samotě klášterní, ve které již bratr jeho Method tříbil, tužil a posvěcoval ducha svého k velikému nebeskému úkolu.

Seznav to Theoktist a obávaje se, aby Cyrill, budoucí to sláva císařství řeckého, neodešel z Cařihradu, oznámil to císařovně Theodoře, kteráž spolu s ním vesla vlády na místě mladistvého císařevice Michala řídila, a zašed i ku zbožnému arcibiskupu a patriarchovi Cařihradskému Ignatiovi, nastupoval na něho úsilnou žádostí, aby sv. Cyrilla připoutal úřadem duchovním k církvi patriarchalní v hlavním městě veškeré říše.

Svatý Ignát radoval se tomuto návrhu a milerád k němu svolil. I ustanovil se na tom, prozatím jej udělením nižšího posvěcení přijati ve stav duchovní a učiniti ho správcem knihovny při hlavním chrámu sv. Žofie. Povolav k sobě sv. Cyrilla projevil mu tuto vůli svou a dvacítiletý Cyrill podrobil se tomuto projevu vůle arcibiskupovy. Přijav nižší posvěcení zastával po nějaký čas pilně a svědomitě úřad knihovníka při chrámu patriarchalním, a maje od jakživa největší zálibu ve knihách, plnil povinnosti úřadu svého také s velikou ochotou.

Maje však na zřeteli vznešené povolání kněžské, jež podjíti slíbil, chtěl se k němu rovněž tak jako sv. bratr jeho Method v klášterské samotě náležitě připraviti. Odešed z Cařihradu na „Úzké moře“ (na Zlatý Roh, zátoku Bosporu u Cařihradu), skryl se podtají v kláštеře na břehu mořském, kde s ostatními bratry řeholními trval na modlitbách a sv. rozjímáních i věrně v pracích s nimi se sdílel, aby jako sv. bratr jeho Method ozbrojil ducha svého k velikým v budoucnosti zápasům se světem a k úkolům vznešeným, jež Božská prozřetelnosť naň vznese.

Sen sv. Cyrilla.

(Legenda.)

Do komnaty chvatně vstoupil
Konstantin dnes pacholíček,
co to plá mu z jasných očí,
co to svítí z rudých líček? —

»Drahý otče, máti milá,
ó jen přejte sluchu málo,
poslyšte co podivného
ve snách právě mi se zdálo.

Zdálo mi se, že car světlý
povolal mne k svému dvoru,
a mne, hocha, slavně vítal
ve dvořanů skvělém sboru.

Uvedl mne sám car světlý
v přenádhernou ve dvoranu;
všecek zmámen prostřed síně
s udiveným zrakem stanu.

A kol kolem ve dvoraně
lepých postav řada skvělá,
jak by s nebe jasných sídel
byla na zem přiletěla.

Hovoří car světlý vážně:
»Synu, viz ty sličné zjevy, —
nejkrasší a nejbohatší
říše své jsem svolal děvy.

Pohleď jen a ku které z nich
pocítíš své srdce lnouti —
požádej, by družkou tobě
na pozemské byla pouti.«

Zdvihnu zrak a přede mnou, hle,
v bílé říze děva stála —
z jejích očí, z její tváří
nadpozemská krása plála.

A již klekám před světicí:
»Dcero rodu nebeského,
ty, jen ty měj srdce moje,
ó buď družkou žití mého!«

A car praví: »Dobře, synu,
z duše své ti blahopřeji,
věren buď své vyvolené —
Sofia — jest jméno její.«

Procitnu a přímo běžím
k vám, ó drahý otče, máti,
povězte co sen ten divný
může asi znamenati?« —

Dumá otec, ale matka
líbá syna v čelo jasné:
»Ano, věren povždy zůstaň
zvolené své družce krásné.

Sofia — toť Moudrosť Boží,
nejkrásnější nebes dcera.
povede tě k světlé výši
z nevlídného země šera.« —

Konstantin pak od té doby
patřil družce — nebešťance. —
její láskou vyspěl záhy
ve statného nebes brance.

Svatým křížem ozdobil si
komnaty své stěnu prázdnou,
ze knih Otců vědy mečem
ozbrojil svou duši ráznou.

Svatá Moudrosť, Boží dcera,
učila ho svatě žíti, —
učila ho s Methodějem
Slávů slavným světlem býti.

Vl. Šr.

Sv. Cyrill u Agarjanů.

Nebylo sv. bratřím souzeno, dlouho v úkrytu klášterském pobyti. Nejsvětější Spasitel náš řekl k apoštolům (Mat. 5, 14. 15.): „Vy jste světlo světa. Nemůžeť město na hoře ležící skryto býti. Aniž rozsvěcují svíci a stavějí ji pod kbelec, ale na svícen, aby svítila všechněm, kteří jsou v domě.“ Bůh milostivý, kterýž svaté bratry opatřil hojnými a výtečnými dary ducha i srdce, chtěl, aby se stali světlem na svícen postaveným, kteréž by zářilo veškerému světu slovanskému jasnými paprsky spasné nauky Kristovy. Jen šest měsíců bylo sv. Cyrillu možná, v samotě klášterské zůstati. Naléháno naň od Theoktista vším úsilím, aby opět se vrátil do Cařihradu a přijal veřejný úřad učitelský a učil křesťanské filosofii tuzemce i cizozemce k odklizení bludův a šíření pravdy svaté na oslavu Boží. I dal se uprositi a konal úřad svůj s takovou horlivostí a obratností, že vzbudil obdiv u všech žáků svých a že slavná pověst o jeho moudrosti brzy široko daleko po říši řecké i jinde se roznesla. Ostrovtipem svým překonal v učenecké hádce bludy obrazoborce, Jana Gramatika, bývalého patriarchy Cařihradského, jakož i blud bývalého učitele svého Fotia jasně vyvrátil, blud totiž, že člověk prý dvě duše má, jednu nižší a jednu vyšší, ježto v pravdě člověk ve svém sebevědomí toliko o jedné duši ví, kteráž tělo jeho oživuje, kteráž cítí, kteráž myslí, kteráž má chtění a jejímžto odloučením od těla spůsobena bývá smrť těla. I smrť Kristova záležela v tom, že jediná duše lidská, kterouž měl, od těla se oddělila.

Nastaly však sv. Cyrillu-Konstantinu ještě jiné náboženské půtky, a sice s nadutými Muhamedány (Saraceny, Araby) aneb jak se v panonské legendě (str. 7.) nazývají „Agarjany," poněvadž

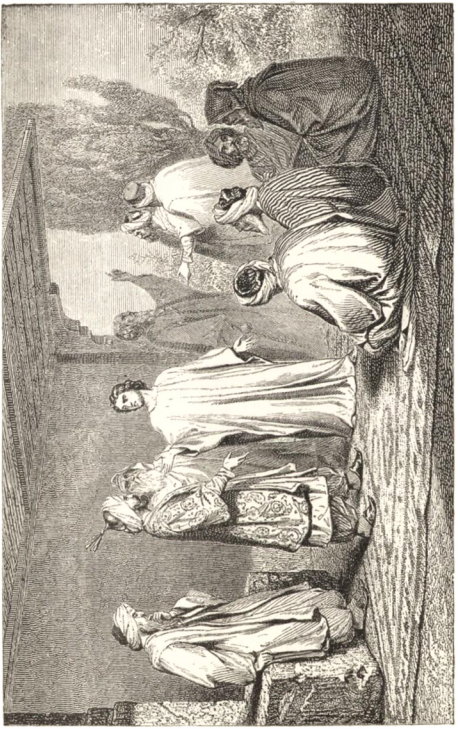

Svatý Cyrill káže Saracénům.

prabábou Arabův byla Agar, matka Ismaele, jejž Arabové za svého praotce pokládají. Na počátku VII. století stihla totiž křesťany na východě v Arabii veliká a strašná metla Muhamedem, původcem

nového křesťanské víře na nejvýš nepřátelského náboženství, kteréž úplnou bylo protivou a opakem víry Kristovy. Tato jsouc náboženstvím ducha — žádala na svých vyznavačích sebezapíravosti, odřeklosti a trpělivosti, ježto náboženství Muhamedovo (islam), jsouc náboženstvím těla, vilnosti a chlipnosti všelikou uzdu pouštělo a vyšší potřeby ducha ve všech smyslných rozkošech udušovalo; nebo sám zakladatel jeho Muhamed pojal 12 žen a každému vyznavači víry své čili islamu dovolil současně aspoň 4 ženy míti. Náboženství Kristovo rozšiřováno od apoštolův a jejich učeníků pouhým mírným slovem beze všeho násilí a nátlaku, neslibujíc žádných tělesných a hmotných výhod, anobrž předvěstujíc vyznavačům svým úžasná pronásledování a žádajíc na nich beránčí trpělivosti až k jejímu vrcholení v hrdinské smrti mučenické. Islam však čili muhamedanismus rozšiřován mečem a vnucován národům nejkrutějšími válkami kořistlivých vůdcův a plenících vojsk jejich, připovídaje vyznavačům svým všecky poklady světa a náplň rozkoší smyslných na zemi i na nebi.

Při tomto chlipném a vražedném rázu islamu není zajisté s podivením, že křesťané o dvou nočních viděních Muhamedových r. 610 a 622, v nichž prý anděl Gabriel jemu nové náboženství zjevil, a za největšího proroka jej prohlásil, že křesťané o těchto dvou viděních zcela jinak soudili nežli stoupenci Muhamedovi, jižto i Mosleminové slují. Křesťané totiž za jisto měli, že demonické či ďábelské mocnosti Muhamedovi takovéto přeludy o andělu Gabrieli na mysl přiváděly, aby jej a jiné u velikou pohroužily zkázu. Soudili tak křesťané proto, že předně Muhamed sám chlipnosti bezuzdně hověl a také stoupencům svým vilnosti hověti dovolil a pak že ukrutnými válkami, jimiž za osm let celé arabské půlostroví sobě podrobil, tisíce a tisíce lidí zavraždil a že po každém vítězství krvavou pomstu nad svými odpůrci vykonával, a také zákeřnictví jako dovoleného prostředku proti nepřátelům svým užíval a svým přívržencům užívati dovolil. Ale ukrutné vraždství na nevinných páchané jest něco demonického, ďábelského. an Kristus Pán sám ďábla nazývá arcivrahem. To předeslati vidělo se nám za potřebné, aby se smyslu dalšího vypravování snadněji porozumělo.

Panovník arabský aneb jak učenci: Gorskij, Filaret (Rusové) a Rački (Charvát) se domnívají, Omar, emir Melitenský (847—861) vyzval Řeky r. 851 k hádání o víře, zvláště o tajemství nejsvětější

Trojice, jež Muhamedáni zamítají. I vzkázal císaři řeckému: „Můžete-li zjevně vyložiti ono tajemství, pošlete nám muže, kterýž dovede nás o tom přesvědčiti a nás překonati.“ Byl tehdáž Cyrill-Konstantin ve 24 letech. Císař svolav radu povolal i Cyrilla a řekl jemu: „Slyšíš-li, filosofe, co mluví hnusní Agarjané proti naší víře? Ty jsa Trojice svaté sluhou a učeníkem, jdi a odporuj jim, a Bůh, stvořitel všeliké věci, oslavovaný v Trojici Otec i Syn a Duch svatý, ten ať ti poskytne milosti a síly v slovech a jako druhého Davida objeví tě na Goliáše, se třemi kameny zvítězivšího, a navrátí tě k nám hodna nebeského království.“ Uslyšev to Cyrill-Konstantin, odpověděl: „Rád jdu za víru křesťanskou. Neboť což mi jest sladšího na tom světě, než za svatou Trojici umříti a živu býti?“

Přidali pak k němu i sekretáře Jiřího a vypravili je s družinou na cestu. Když oba tam v průvodu svém došli, znamenali, že Agarjané na potupu víry Kristovy namalovali na dveřích všech křesťanů podoby ďáblův, rouhajíce a posmívajíce se svaté víře naší. I upozornili také Agarjané sv. Cyrilla na to, tážíce se ho uštěpačně: „Můžeš-li, filosofe, rozuměti, jaký jest význam tohoto znamení?“ On rychle odpověděl: „Vidím ďábelskou podobu na dveřích a domnívám se, že křesťané žijí tu (za dveřmi) uvnitř. Oni (ďáblové) nemohou s nimi (křesťany) žíti a běží od nich ven (přede dvéře). Ale kde toto znamení není zevnitř (jako na př. na vašich muhamedánských domech), s těmi (Muhamedány) jsou oni uvnitř.“ Touto důvtipnou odpovědí odrazil vítězně hned první útok vysokomyslných náslapníků Muhamedových a zahanbil je, dávaje jim zřejmě na srozuměnou, že oni pohrdajíce vykoupením Kristovým, jsou doposud uvnitř — v duši — spoutáni okovy ďábelské moci, kteráž hned prvního člověka v porobu hříchu a v osudnou klatbu jeho uvrhla.

U oběda sedíce Agarjané chvástali se vědomostmi z geometrie, astronomie a jiných nauk, a zkoušejíce sv. Cyrilla tázali se pravíce: „Vidíš-li, filosofe, podivný zázrak, jak prorok Muhamed přinesl nám dobrou věst od Boha a obrátil mnohé lidi, a všickni držíme se po zákonu jeho, ničeho nepřestupujíce. Ale vy Kristův zákon zachovávajíce, vašeho proroka ten tak, onen jinak, jakož vhod jest každému z vás, tak zachováváte a činíte (všelijak vykládajíce si výroky jeho).“ K tomu filosof odpověděl: „Bůh náš jest jako hlubina mořská.

Proto dí o něm prorok: „Rod jeho (Krista Syna Božího) kdo vypraví? Neb vytržen jest ze země živých.“ Hledajíce jeho mnozí (zpytujíce jeho tajemné nauky) v hlubinu tu (mořskou) scházejí, a silní duchem pomocí milosti jeho dostavše rozumného bohatství poznáním pravdy jeho přeplavují se šťastně přes vír pochybnosti a vracejí se ku pravdě, ale slabí ve shnilých korábech převrácené a pokažené vůle pokoušejíce se hlubinu tu přeplouti, potápějí se, jiní pak s těží jedva oddychují, malomocnou leností se kolísajíce a nepřičiňujíce vší síly ku poznání pravdy Kristovy. Vaše pak náboženství jest jako úzký potůček, jejž může pohodlně přeskočiti malý i veliký. Vždyť nesahá nad hříšnou přirozenosť lidskou, nýbrž velí jen to, což všickni snadno mohou dělati. Váš prorok vám nic těžkého nepřikázal. Nezadržel vám ukrutného hněvu ani nezřízené vůle (která ku chlipnosti se nese), nýbrž popustil vám v tom uzdu. Hle, ne tak Kristus: povznesl zdola nahoru těžké věci žádaje na člověku, aby jsa mluvou a rozumem oddělen od zvířat, přibližoval se andělům sebezapíravostí, přemáháním těla a chtíčů jeho, zbožnými skutky a svatými ctnostmi křesťanskými i hrdinskou trpělivostí až k smrti mučenické pro Krista.“

Když pak počali se Agarjané s Konstantinem přiti o tajemství nejsv. Trojice a jemu se rouhali, odpověděl filosof: „Nemluvte takého rouhání hanebného. Neboť třikrátním k Bohu voláním: „Svatý, svatý, svatý“ naučili jsme se od otcův a od prorokův, i od učitelův — Trojici slaviti, Otce i Slovo i Ducha sv., tři osoby v jedné podstatě. Slovo (druhá božská osoba) vtělilo se v panně a narodilo se k našemu spasení, jakož i Muhamed váš prorok sám svědčí, an se táhne ku slovům proroka Izaiáše, kde o porodu panny mluví, kde syna jejího Emanuele nazývá „Bohem, Silným a Podivným,“ na kterémžto synu panny, výstřelku a květu to z kořene Jesse, i „Duch sv.“ se sedmi dary svými odpočine, a kteryžto syn Panny, ač maličkým se narodí, přece bude otcem příštího věku, knížetem míru a pokoje, v němž Bůh sám přijde a spasí nás.

Těmito slovy zaraženi jsouce Agarjané obrátili jinam řeč zkoušejíce jej o všech uměních, kteráž i sami znali. On však pověděl jim vše, nač se ho tázali a překonal je ve všem svými vědomostmi, tak že divili se sami řkouce: „Jak ty všechno toto umíš?“ Filosof Konstantin-Cyrill znaje nadutosť muhamedanskou

při veliké chudobě ducha, dal jim na srozuměnou, jak veliký jest rozdíl mezi chatrnými jejich vědomostmi a mezi křesťanskou vzdělaností řeckou. I řekl jim podobenství toto: „Člověk nějaký nabrav vody v moři, ve vaku nosil ji a chvástal se mluvě k cizincům: „Vidíte vodu, které nikdo nemá kromě mne?“ Přišed pak jeden muž pomořský řekl mu: „Nejsi-li šílencem, chvástaje se toliko smrdutým vakem? My toho, co ty ve vaku nosíš, hlubinu čili celé moře máme.“ — Tak i vy Agarjané činíte naproti nám křesťanským Řekům. Od nás, jak samo sebou zřejmo, všechna umění vyšla. Od nás jest vám se učiti.“

Jako druhdy vtipný a obratný David porazil zpupného obra Goliáše, tak i zde svatý Cyrill potýkaje se s nadutými Muhamedany v učené hádce o Kristu, o roztržkách a mravech křesťanů, obzvláště pak o nejsvětější Trojici, překonal a zahanbil vítězně své hrdé a spolu nevědomé odpůrce, i bylo jim konečně úplně umlknouti a skřípáním zubů v slepé zlosti vyznati, že jsou přemoženi. Tím ovšem nezískal jich ještě pravdě Kristově; nebo bludaři nerádi a těžce se loučí s bludy, kteréž si drahně let zamilovali a které jim nebrání kráčeti květnatou a rozkošnou cestou tělesných chtíčův i zbrodní. To také se potvrdilo na těchto Muhamedanech, s nimiž svatý Cyrill v jejich kraji učenou hádku měl; nebo odchovanec svatých apoštolů slovanských, svatý Kliment, praví v životopise sv. Konstantina filosofa (Cyrilla): „Konečně Muhamedáni navrátili se ku své zlobě i dali mu (sv. Cyrillu) jedu píti, ale Bůh milostivý, jenž řekl: „Jestliže i co smrtícího vypijete, neuškodí vám,“ osvobodil i jej (sv. Cyrilla) od toho a navrátil jej zdráva do jeho země.“

Sv. Cyrill a Method na cestě do Kozarska.

Brzo na to, jak dí týž sv. Kliment, se Cyrill odřekl posavadního života hlučného a odešed k bratru svému Methodu na Olymp, počal tu žíti a modlitbu konati bez přestání k Bohu, toliko knihami se zabývaje. Než i zde nebylo mu dlouho dlíti s mileným bratrem Methodem. Na severu v sousedství Řekův měl polodivoký národ Kozarův znamenitou říši, kteráž se rozprostírala mezi mořem černým a kaspickým, a z nynějšího Ruska asi 24 gubernií zaujímala, v níž Uhři obývali a kde obzvláště židé i Muhamedáni svou víru zaštípiti všemožně usilovali. Kagan čili kníže Kozarův vyslal posly své k řeckému císaři do Cařihradu, kteří (dle sv. Klimenta) k němu přišedše pravili: „Od počátku jednoho toliko Boha známe, jenž jest nade všemi a tomu se klaníme na východ, ale také jiné své ač hanebné obyčeje zachováváme. Židé přemlouvají nás, abychom jich víru a řád přijali. Muhamedáni však s druhé strany mír podávajíce a mnohé dary, vnucují nám svoji víru, pravíce: „Naše víra lepší jest nežli všech národů;“ proto posýláme k vám, staré přátelství a lásku zachovávajíce, neboť národ veliký jste a od Boha císařství držíte a vaší rady se tážíce, prosíme muže učeného od vás, abychom, překoná-li židy a Muhamedány, vaši víru přijali.“

Tu vyhledav císař filosofa a našed jej pověděl jemu řeč Kozarův řka: „Jdi, filosofe, k lidem těm, i učiň jim odpověď i řeč o svaté Trojici s pomocí její. Neboť nikdo jiný nemůže to tak důstojně činiti jako ty.“ Odpověděl filosof (svatý Cyrill): „Veliš-li, pane, na takovou řeč rád jdu pěšky i bos beze všeho, čehož nekázal

Bůh učeníkům svým nositi.“ Odpovědév císař řekl: „Chtěl-li bys to o sobě učiniti, dobře mi pravíš, ale znaje císařskou moc a důstojenství, důstojně jdi s císařskou pomocí,“ t. j. se slušným velikým průvodem a opatřen všemi prostředky na tak velikou a dlouhou cestu.

Tu vydal se na cestu s průvodem důstojným sv. Cyrill a vzal s sebou i milého bratra svého Methoda, aby jej ve svaté práci té podporoval; nebo sv. Kliment, jenž v popisu cesty této staví všady v popředí sv. Cyrilla, také na jednom místě (pannonské legendy: „život sv. Cyrilla“) i sv. Methoda v průvodu dotčeném připomíná, an dí: „Když došli (průvodčí sv. Cyrilla) na cestě do bezvodných míst pustých, nemohli žízně snésti. Našedše ve slatině vodu, nemohli z ní píti, bylať jako žluč. Když se rozešli všichni hledat vody, řekl (sv. Cyrill) k Methodu, bratru svému: „Nesnesuť již žízně, i naber tedy vody té. Neboť kdo dříve proměnil Israelitům hořkou vodu v sladkou, ten i nám útěchy podá.“ Nabravše nalezli ji sladkou jako medovou i studenou. I pili a oslavili Boha, jenž činí takové věci svojim služebníkům.“ V druhé pak legendě pannonské: „život sv. Methoda“ praví týž sv. Kliment: „Když se nahodila doba (k obrácení Kozarů na víru křesťanskou), poslal císař pro filosofa (Konstantina čili Cyrilla), aby šel do Kozar i pojal bratra Methoda s sebou na pomoc. Byliť tam židé křesťanské víře velmi se rouhajíce (a na křesťanské kněze i učitele velmi nevražíce). Method (uslyšev o tomto rouhání a nevražení) řekl srdnatě: „Hotov jsem za křesťanskou víru umříti.“ I poslechl a šel (s bratrem do Kozar).“

Na cestě do Kozarska bylo jim po lodi plouti Černým mořem až do přístavního obchodnického města Chersonu, kteréž původně Řeky osazeno byvši stálo na půlostrovu Taurickém, nyní pode jménem Krym známém, a kde za času našich svatých apoštolů zemských světový obchod kvetl. Zde mimo Řeky scházeli se za příčinou kupectví četní židé, Muhamedáni arabsky mluvící, Kozaři mluvící jazykem maďarskému příbuzným;*) nebo i Maďaři mezi

*) Nesouhlasíme s těmi, kteří tvrdí, že jazyk Kozarův byl nějakým slovanským nářečím. Tomu odporuje už dlouhé meškání sv. Cyrilla v Chersoně, aby se jazyku Kozarů za obchodem zde dlících přiučil; nebo ženialnímu Cyrillovi, který se tak snadno v krátké době jazykům rozličným přiučiti dovedl a už z domu otcovského výborné slovansky uměl, nebylo

Kozary přečetně bydleli a chánu kozarskému podrobeni byli. Kromě těchto cizinců přicházeli do města Chersonu, po slovansku Korsuněm nazvaného, přečetní Rusové v příčině obchodu. Zde už v prvním věku křesťanském kvetla církev Páně a právě sem — na půlostrov taurický s hlavním městem Chersonem — poslal pohanský císař Trajan do vyhnanství křesťany římské, kteréž pronásledoval a mezi nimiž i třetí papež sv. Klement byl, jejž císař, protože spoluvyhnance v dolech kovových těžce pracující u víře Kristově utvrzoval a víru tu zde i mezi pohany směle šířil, velel s kotvou na hrdle přivěšenou v moři utopiti. Tělo to, když moře odtokem ustoupilo, bylo z moře vyzdviženo a na blízkém ostrůvku v moři od křesťanův čestně pochováno, kteřížto později

zajisté třeba jazyku kozarskému, byl-li tento nářečím slovanským, dlouho se přiučovati, aniž bylo třeba, aby sv. Method řeči sv. Cyrilla u Kozarů v jejich jazyku činěné byl později, jsa arcibiskupem na Moravě, na jazyk slovanský teprv překládal; nebo žák obou sv. Kliment v pannonské legendě (život sv. Cyrilla str. 21. a 22.) zejmé praví: „Ze mnoha (co totiž sv. Cyrill Kozarům hlásal) my toto mnoho zkrátivše v málé položili jsme tolik na památku; kdo však chcete úplných řečí těchto svatých hledati, v knihách jeho najdete je, které přeložil učitel náš i arcibiskup Method, bratr Konstantina filosofa, rozděliv je na osm slev, a tu uzřete sílu výmluvnou z Boží milosti, jako plamen planoucí na protivníky." A to právě, jak dí Pavel Šafařík (ve svém pojednání o písemné činnosti svatých bratří Soluňských „Časopis Česk. Musea" 1848), jest „Hádání sv. Cyrilla s Mahomedány a Židy v Kozařích," jež přeložil Method na slovansko, rozděliv je na osmero řečí polemických.

Že svatý Cyrill s bratrem svým přinucen byl dlouho se přiučovati jazyku Kozarův, dotvrzuje právě co jiní o tomto jazyku tvrdí, že byl to jazyk tureckému příbuzný — agglutinující či slučující — zcela rozdílný od jazykův indoevropských (od latiny, řečtiny, slovanštiny, němčiny atd.), kteréž jsouce flexivní či ohybající, skloňováním na konci slova naznačují vztah myšlénkový (k. p. vrána, vrány, vráně atd.), jěsto jazykové slučující (na př. turecký, maďarský, finský, mongolský atd.) neohýbají či neskloňují slovo, nýbrž přilepují k němu výraz vztahový buď s předu aneb v zadu aneb jej do prostředka slova vsouvají, na př. madarské *kéz* = ruka; aby se řící mohlo „nožo" (několik nožů), přiloučí se ke slovu *kéz* ještě slabika *ek* (*kez-ek*); a má-li se říci nožům, přilepí se ještě nová slabika *-nek* a řekne se *kez-ek-nek*. Takovýmto neohýbajícím a jen slepujícím či slučujícím jazykem byl právě jazyk Kozarův, mezi nimiž i Maďari bydleli, mluvíce jim příbuzným přilepujícím jazykem. A za touto příčinou bylo se obéma svatým bratrům déle přiučovati jazyku kozarskému a toliko výtečnou pamětí vynikající Cyrill nabyl i veliké obratnosti při mluvení v jazyku kozarském, ku které sv. Method sě jinak mluvě Kozarův úplně rozuměl, nedospěl. Že i on jazyk kozarský dobře znal, dokázal právě překladem řečí Cyrillových kozarským jazykem proněsených. Tímto způsobem mluvíce soluňští bratří ke Kozarům, mezi nimiž i Maďari bydleli a jejich slova naslouchali, stali se i prvními křesťanskými věrověsty Maďarův.

Ale přes to vše nejsou nám slova „Maďari" a „Uhři" identická čili nemají jednoho a téhož významu. Vímeť, že v Kozarsku bydlelo náramné množství Slovanův, kteří i Kozarům podrobeni byli a tudíž oprávněno jest domnění, že kdykoli panonská legenda mluví o Uhřích, přimyslíti tu třeba i Slovany s Maďary spojené. Ostatně tatáž legenda nikdy nemluví o Maďařích, nýbrž užívá stále jen výrazu „Uhři."

nad jeho hrobem chrámek vystavěli, v němž se i služby Boží konávaly.

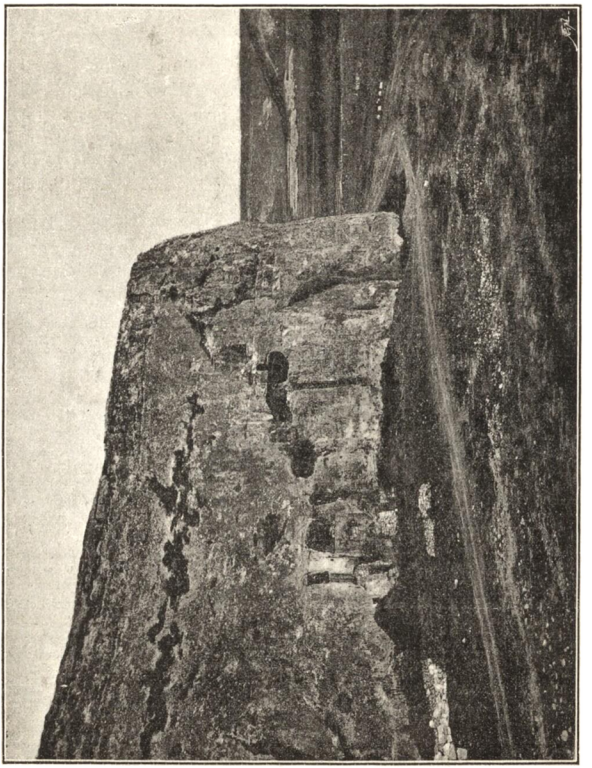

Inkermanské pečery starých křesťanů. Jižní strana.

Poloostrov Taurický, nyní nejvíce pod tatarským jmenem „Krym“ známý, má podél jihovýchodního břehu vysoké pohoří,

okolo kterého se táhnou krásné a veleúrodné krajiny. Pohoří to jest plno pečer (jeskyň), mezi nimiž podnes se poutníkům ukazuje

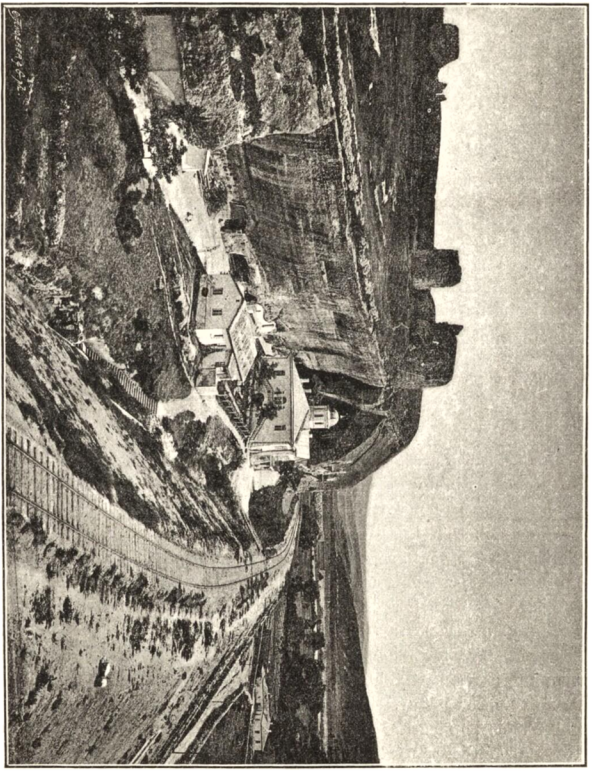

Pečery starých křesťanů — jižní strana. — Kaple sv. Klimenta.

jeskyně sv. Klementa. Při moři zvedá se město Sevastopol od Rusův založené a blíže něho stojí městečko Inkerman, kteréž

má přístav při ústí řeky Kazulky čili Kazluky. Městečko dotčené stojí na hoře, ve které jest mnoho jeskyň; ale i dolina Inkermanská chová v sobě též množství pečer a viděti na ní i rozvaliny starého města Chersonu (Korsuně), kde r. 988 velekníže ruský Vladimír I. pokřtěn byl. Inkerman stal se světoznámým strašnou bitvou svedenou dne 5. listopadu 1854 mezi spojenými Francouzi, Angličany a Turky s jedné strany a mezi Rusy se strany druhé, kteří po šestihodinné kruté seči těžkou spojenců střelbou přinuceni byli ustoupiti.

Právě pro světoznámé pečery Inkermanské, mezi nimiž jeskyně sv. Klementa, třetího papeže a mučeníka, jest nejproslulejší a nejzajímavější, navštěvují každoročně četní poutníci tento kraj a obyčejně bývá jim nějaký řeholní neb neřeholní kněz ruský vůdcem i vykladačem na této pouti. Taková byla četa poutníků slovanských: Poláků, Malorusů, Ukrajinců, Čechův a Moravanův, kteří se r. 1884 vraceli do své domoviny ze sjezdu archeologického v Odesse. Mezi Moravany byl proslulý archeolog a paleontolog Dr. Wankel se svou rodinou, z nížto dcera jeho, paní Bakešová, tuto pouť také v „Obzoru“ (č. 24. r. 1884) popsala. Vůdcem a vykladačem na této pouti byl jim ruský kněz z Evpatorie (na Krymě) Jakobljevič Cipurin, když z přístavu Sevastopolského vyplnli na lodce k Inkermanu, aby tam ohledali jeskyni sv. Klementa. Takto pak píše dotčená paní:

„Průliv Sevastopolský jest jeden z největších a nejznamenitějších ve světě a břehy jeho táhnoucí se v údolí Inkermanské jsou skalnaté útvaru pískovcovitého, jenž místy přechází ve vápenec a končí pohořím, kde bývali v dřívější době znamenité kamenolomy serpentinové a mramorové. Místem strmí skaliska kolmo do výše, místem se i vznášejí směle nad hladinu vodní. Tu a tam objeví se jeskyně a pohoří celé jest prostoupeno výmolinami, trhlinami i ústupy. Střídá se tu též návrší obrostlé křovím a stromy s dolinou zelenou, šťávnatou, avšak nikde živé duše, nikde zvířátka a ničím není přerušován stálý klid. —

Ve značné výšce vévodí dva majáky, kryjíce sebe vespolek, aby lodě po moři Černém plovoucí nevjely na mělčinu „Černou Rječkou“ utvořenou, která z údolí přicházejíc u Inkermanu vtéká do zálivu a po sta a sta let jej daleko daleko zanáší bahnem, z něhož vyrůstá vysoké, husté rákosí, tak že jen úzká vodní dráha zbyla a malými jen loďkami možno mělčinou proplouti k ústí

Černé Rječky. — Nežli jsme ještě přistáli s loďkou naší ku břehu, z daleka již viděli jsme strázné, strmé stěny skal a v nich přečetné okrouhlé otvory i umělé jeskyně. Hřbet hor na pravém břehu Černé Rječky ukončen odvislým, vyčnívajícím předhořím, které známo jest pod jménem „Inkermanskaja vysota," na jejímžto úpatí r. 1854 bojována hrozná a krvavá bitva Inkermanská.

Tu začal jeden Malorus ohnivě deklamovati: „Hle tam, kde vypínají se příkré skály a údolí se rozevírá, tam v kamenném balvaně slavný stojí Inkerman, obydlí to sv. Klementa, ssv. Cyrilla a Methoděje a bohaté jsou děje Inkermanu, neboť nejen nesčíslné množství lidstva hrnulo se kolem něho v dávných časech, i hrozné boje a zápasy rozličných národův a kmenů viděly tyto šedé skály a mnohý kmen zde vládl, žil a zmíral; pokolení za pokolením." — A již veplouli jsme pod most a jenom ještě několik pohybů vesel a již vystupovali jsme na břeh.

Někteří ze společnosti přešli dřevěný most, já pak se sestrou volily jsme idyllickou cestu vedoucí údolím širokým, okrášleným vysokými olšemi, stříbrolesklými olivami, útlolistými vrbami, proplítanými divokým chmelem, šipkem, svlačcem a jinými rostlinami; i přeskakovali jsme z kamene na kámen mělkou na některých místech „Rječku," až přišli jsme k železným kolejím dráhy, nad kterými se vypíná úskalí, v jehožto ňádrech ukryta jest kaple čili knivoja (rusky) sv. Klementa. Jeskynní tato svatyně značitelna jest z venku malou pavlačkou, jakoby ve vzduchu visela, na kterouž vedou dvéře i okna z kaple; značitelna jest také malou zvoničkou se zelenou věžkou, jakoby vlašťovčí hnízdo ku skále přilepeno bylo.

Jakmile vkročili jsme po kamenných schodech do vnitřku skály a spatřili vytesané v ní jeskyně, nyní přeměněné v „cerkve" (kaple, kostely), tu první bylo naší otázkou: „Kdo strojil tyto jeskyné?" a batuška (ruský kněz vůdce, jejž jsme tak jemnocitně jmenovali), vyprávěl a vysvětloval nám: „že v prvním věku po Kristu náležel celý poloostrov Krimský spolu s Inkermanem pod vládu římskou, a sem že poslán byl r. 96. po Kristu císařem Trajanem do vyhnanství sv. Klement, papež římský, a za trest vytesati si musil svoji postrojku (světničku) ve tvrdé skále Avšak nebyl on zde sám! Již více než 2000 křesťanů shledal zde

zaměstnaných v kamenolomech rozsáhlých a sám doprovázen velkým zástupem svých přívrženců, hlásal horlivě víru Kristovu a jeho svatý život, jakož i některé zázraky obracely na něho pozornosť veškeru a zvláště pohanů, kteří ze všech stran k němu se hrnuli, chtíce od něho pokřtěni býti. Průběhem jednoho roku — jak psáno — svatý blahověstník vykořenil pohanství skoro na celém poloostrově, a proto nazván jest arcibiskupem Chersonským. Pověsť o úspěchu sv. muže rychle doletěla k Trajanovi do Říma a císař nemeškal krutě křesťany pronásledovati a tak i svatý arcipastýř ve 100. neb 102. roku utopen jest v moři a mnozí z křesťanův podstoupili mučedlnickou smrť za víru svou a jiní zase utekli se tajně do hor v prastaré pečery, kde v úkrytu nedostupných těchto jeskyň trávili strastný život.“

Po tomto vysvětlení prohlíželi jsme si důkladně místnosti, kde sv. papež a mučedlník Klement život svůj trávil, kde trpěl a slabou rukou svou vydlabati si musil příbytek do skály tvrdé. Jest to malá, okrouhlá jeskyňka, ve které vytesán jest výklenek pro oltář a naproti ve skále, blízko při stropu, vytesán jest druhý výklenek — lože prý to sv. blahověsta, kamž vylézal, maje místo stupénků dva mělké žlábky ve stěně prohloubané.*) — Vedle této jeskyňky jest druhá jeskyně — kaple to sv. Martina, papeže (649—655.), který za panování císaře Konstanta II. v 7. věku po Kristu poslán byl do Chersonu a odsouzen k pracím v kamenolomech Inkermanských. Vedle této pečery jest ještě jedna malá pečerka s kamennými kolem zdi sedadly, a kam pozřeli jsme, všude spatřili jsme žlábky a důlky, a netoliko jen v této svatyni, nýbrž ve všech pečerách Tavridského pohoří.

Z kaple vešli jsme na pavlač, odkud rozevřela se před námi překrásná vyhlídka! Na pravé straně rozprostírá se širá, zelená dolina, rozdvojuje strmé pohoří na dvě polovice a mizí pak v etheru dálných hor, výš a výše se vypínajících. Mohutná zátoka jevila se nám ve světlomodré barvě jak obraz v rámci bílých skalnatých

*) Již z tohoto výkladu ruského kněze a z péče, s kterou o kapli sv. Klementa od Rusů se dbá, vysvítá jasně veliká úcta, kterouž ruské duchovenstvo chová ku sv. Klementu papeži a mučeníku, a tato úcta jest nám potěšitelným znamením blahověstným, že ruské pravoslavné duchovenstvo přece konečně svou nechuť k církvi římské překoná a k jednotě i k usmíření s apoštolskou stolicí dospěje, aby veškera východní i západní církev byla jedním tělem Kristovým.

břehův, kdežto tmavé vlnky Černé Rječky osvěžují údolí a hrkot i hvizdot vlaků ruší na okamžik stálý klid na Inkermaně.

Stupně, o kterých staré listiny vyprávějí, že vedly z pečer na pevnosť (Inkermanskou), již dávno sesuly se a zasypaly. U samé příkré skály vystaven jest r. 1867 klášter (ruský) svaté Trojice, v němž bydlí nyní asi deset osob, kterým náleží prý asi 258 desjatin půdy; i některé hrobnice čili krypty opatřeny jsou okny a dveřmi a obydleny jsou mnichy pobožnými. — Kolem pěkné budovy klášterní vede nyní železnice a zahrady i stromy rozličné okrašlují stavení bílé se zelenými střechami, tak že mile kyne stavení to cestovateli z obruby šedivých skal nad ním kolmo se vypínajících.“ —

Právě v těchto svatých místech, jejichžto popis jsme tuto podle zprávy paní Bakešové podali, trávili drahně času svatí věrověsti naši Cyrill a Method, a provedli dvě veliké věci významu veledůležitého a dalekosáhlého: naučili se kozarsky, hebrejsky, arabsky, rusky a nalezli předrahé ostatky svatého mučeníka a spolu papeže Klementa. Jelikož přečetní Kozarové zde za obchodem meškali, které i zpráva o víře křesťanské velmi živě zajímala, byla oběma svatým bratrům poskytnuta příležitosť jazyku jejich se přiučiti, a poněvadž zde drahně času si pobyli, bylo jim možná, ve znalosti jazyka toho se i náležitě zdokonaliti. Stýkali se pak zde také s četnými židy a Muhamedány, kteří pro svou víru náramně horlili a sami příležitosti vyhledávali, aby se s oběma apoštoly slovanskými v hádku náboženskou pustiti mohli. Oba apoštolé se touto příležitostí hojně žíčili, aby se jak řeči tak písmu hebrejskému a pak i arabštině dle potřeby přiučili, načež ihned se jim také naskytla příležitosť seznati povahu ruštiny. Potvrzuje to bývalý žák jejich, často již jmenovaný Kliment, který sice jen o sv. Cyrillu mluví, jehož slova však dlužno též na svatého bratra jeho Methoda potahovati, poněvadž Kliment sám jej průvodcem sv. Cyrilla na této cestě býti praví a nikdo zajisté nebude tak pošetilým, aby tvrdil, že vtipný, veleučený a bohonadšený Method zůstal při vznešeném tomto úkolu missionářském zcela nečinným a lhostejným. Praví pak sv. Kliment v životopisu sv. Cyrilla:

„Došed (sv. Cyrill) do Chersonu, naučil se tu židovské (hebrejské) řeči a písmu i přeložil osm částí gramatiky (hebrejské), tím rozumu velikého dosáhnuv. Žil pak tu také nějaký Samaritán (kterýž hebrejské písmo starého zákona, ale staršími hebrejskými

literami psané čítal) a přicházeje k němu (ku sv. Cyrillu) hádal se s ním, a přinesl knihy samaritánské (starším hebrejským písmem psané) i ukázal mu je. Filosof (sv. Cyrill) vyprosiv je od něho, zavřel se v obydlí a modlitbě se oddal, a od Boha rozumu dostav čísti začal knihy (samaritánské) bez chyby. Uzřev to Samaritán zvolal velikým hlasem a řekl: „V pravdě, kteří v Krista věří, vbrzku Ducha svatého přijmou a milosť.“ Když syn jeho ihned se pokřtiti dal, přijal také otec po něm křest svatý.“

Staroslovanská abeceda

hlaholská:		cyrillská:		česká:	
ⰰ	ⰰ	А	а	A	a
ⰱ	ⰱ	Б	б	B	b
ⰲ	ⰲ	В	в	V	v
ⰳ	ⰳ	Г	г	G	g
ⰴ	ⰴ	Д	д	D	d
ⰵ	ⰵ	Є	є	E	e
ⰶ	ⰶ	Ж	ж	Ž	ž
ⰷ	ⰷ	Ѕ	ѕ	Dz	dz
ⰸ	ⰸ	З	з	Z	z
ⰹ	ⰹ	І	і	I	i
ⰺ	ⰺ	И	и	I	i
ⰻ	ⰻ			Ď ď,	J j
ⰼ	ⰼ	К	к		
ⰽ	ⰽ	Л	л	L	l
ⰾ	ⰾ	М	м	M	m
ⰿ	ⰿ	Н	н	N	n
ⱀ	ⱀ	О	о	O	o
ⱁ	ⱁ	П	п	P	p
ⱂ	ⱂ	Р	р	R	r
ⱃ	ⱃ	С	с	S	s
ⱄ	ⱄ	Т	т	T	t
ⱅ	ⱅ	Оу	оу	U	u

hlaholská:		cyrillská:		česká:	
ⱇ	ⱇ	Ф	ф	F	f
ⱈ	ⱈ	Х	х	Ch	ch
ⱉ	ⱉ	Ѡ	ѡ	O	o
ⱊ	ⱊ	Ш	ш	Št	št
ⱋ	ⱋ	Ц	ц	C	c
ⱌ	ⱌ	Ч	ч	Č	č
ⱍ	ⱍ	Щ	щ	Š	š
		Ъ	ъ		ů
		Ы	ы		y
		Ь	ь		i
		Ѣ	ѣ		ě
ⱏ	ⱏ	Ю	ю	Ju	ju
		Ꙗ	ꙗ	Ja	ja
		Ѥ	ѥ		je
ⱑ	ⱑ	Ѧ	ѧ		ę
ⱓ	ⱓ	Ѩ	ѩ		ję
ⱔ	ⱔ	Ѫ	ѫ		ą
ⱕ	ⱕ	Ѭ	ѭ		ją
		Ѯ	ѯ	X	x
		Ѱ	ѱ	Ps	ps
ⱘ	ⱘ	Θ	ѳ	Th	th
ⱙ	ⱙ	Ѵ	ѵ	Y	y

„Našel pak tu (v Chersoně sv. Cyrill) evangelium (některé částky svatého evangelia) a žaltář ruskými písmeny psané, a našel též člověka mluvícího tou řečí, t. j. Rusa, i mluvil s ním a daru

jazyka dostav, své řeči přidával rozličná písmena, samohlásky i souhlásky (ku př. o, ve slovích: soloma místo sláma, korova místo kráva, zdorővyi místo zdravý), aby mu Rus ten snadněji porozuměl, poněvadž Rusové místo staroslovanského a českého sláma říkají solóma, místo starosl. a českého kráva říkají koróva, místo starosl. a českého brada říkají borodá, místo staroslov. zdráv říkají zdorővyi. Anebo vkládal svatý Cyrill do své staroslovanštiny souhlásky, kde jich ruština místo nosovek cyrillských (ę = en ą = on) má, k. př. ję (místo nosovek) a n (kde staroslovanština n nemá), na př. v ruském slově pjatnica místo staroslov. pętek (pátek). Chtěje se Rusovi srozumitelným státi, řekl sv. Cyrill místo pętek, pjatník; a místo razpęti (rozpjati) řekl podle ruštiny „raspjať," místo staroslovanského „svęt" řekl podle ruského jazyka „svjat", svjatyi (svatý), místo staroslovanského prisęga, prisęgnati řekl rusky prisjaga, prisjagnuť (přísaha, přisáhnouti), místo kajati sę řekl rusky kajať sja (káti se) atd. I k Bohu učiniv modlitbu začal sv. Cyrill vbrzku (ruské písmo) čísti a vykládati, i množí (bezpochyby Rusové přítomní) se jemu divili, Boha chválíce." Toto staré písmo Rusův bylo starší nápodobou běžného rychleji psaného písma řeckého (kursivy řecké), jemuž se říká hlaholice; nebo nynější slovanské písmo, jehož Rusové užívají, jest jinou od samého sv. Cyrilla vynalezenou nápodobou písma řeckého v jeho věku, a sice nápodobou pěknějšího, zdlouhavěji psaného, velkého písma řeckého, tak nazvané versálky, jež podle vynálezce svého se nazývá cyrillicí.*)

*) Pravili jsme svrchu, že dle legendy pannonské sv. Cyrill nalezl v Chersonsku evangelium a žaltář v ruském jazyku psaný a že také tomu jazyku se naučil. Podle toho měli tedy už Rusové před sv. Cyrillem písmo. To, jak se podobá, za pravdu má i Dr. Peleš, an s Kulčinským (ruthenským učencem) věří, že písmo slovanské bylo od apoštolů slovanských buď vynalezeno aneb aspoň opraveno. Tímto přímětkem: „aneb aspoň opraveno," dal by se snad nejlépe rozlušťiti odpor v legendách Cyrillo-methodějských, týkající se otázek, kterou azbuku důvtipný sv. Cyrill vlastně vynalezl, hlaholskou či po něm nazvanou cyrillskou, a která z nich jest vlastně starší. Třeba jen za pravdu položiti, že hranatá, málo vybroušená a oku vzdělancovu nelahodná hlaholice jest starší písmo slovanské i samým Rusům již před svatým Cyrillem známé a od nich jakož i od jiných slovanských kmenův užívané a že vysoce vzdělaný Cyrill, jehož jemnému vkusu toto tehdáž ještě velmi surové a nemotorné písmo odporovalo, je tím opravil, že na jeho místo postavil jemné a vkusnější písmo řeckému připodobněné a doplněné literami zvláštním slovanským zvukům přiměřenými. Byla to nápodoba většího versálního písma řeckého, jímž totiž každý verš u Řeků začíná.

Vzpíráme tuto domínku svou následovnými důvody: 1. Předně našlo se v novější době několik palimpsestů, v nichžto text hlaholský přepsán písmem cyrillským, avšak doposud nenalezl se ani jeden palimpsest, v němž by to obrácené bylo, což patrně nasvědčuje tomu, že hlaholice

Tak už na této cestě potkali se oba apoštolé slovanští i s Rusy a zvěstovali jim blahou zvěst o spáse v Kristu, a Rusové ti chválili Boha z tohoto dobrodiní. Při veliké horlivosti obou svatých bratří jest pravdě podobno, že se to ještě hojnější měrou dálo, když do Kozarska přibyli, kde tenkráte hojně Rusův, zajatých i nezajatých, přebývalo, s nimiž snadněji nežli s Kozary se domluviti mohli, a kteří nebyli muhamedanstvím nakvašeni jako

jest starší než cyrillice. 2. Gothové, národ to dobývavý, jen po samých výbojích a kořistech v cizích zemích se honící, měli už ve IV. století své vlastní písmo (jisté ne původní, nýbrž odjinud vzaté, ale přetvořené, jak to téměř skoro o všech písmech, vyjmouc fenické, tvrditi lze). Možno-li mysliti, že tak četný národ, jakým Slované byli, kteří milovali klidnou orbu (tedy stálá sídla), řemesla a obchod, a kteří obchodujíce s Řeky a Římany, s Armény a Kopty v Byzanci, zajisté potřebu písma náramně cítili, možná-li mysliti, že Slované jediní žádného písma neměli a teprv v IX. století písma jim tak naléhavé potřebného sv. Cyrillem nabyli? 3. „Starožitnosť," díme dále s důvtipným p. archivářem Brandlem (viz Světozor 1881, str. 300), „starožitnosť hlaholské abecedy bije říkajíc v oči a ťočkami i klikami svými ukazuje na sobě, že nemohla vynalezena býti od muže vzdělaného jen poněkud v krásných liniích si líbícího, jenž v IX. století po Kristu žil (jako sv. Cyrill), nýbrž že pochází z doby starší a sestavena byla či lépe řečeno, se vyvíjela bez ohledu na vkus a na sličnou formu písma. Stará abeceda (hlaholská) dobře se vyvinouti mohla ze starší řecké kursivy šestého století a rozšířena byla mezi Slovany v Macedonii, Moesii a v řeckých krajinách vůbec bydlivšími, tak že sv. Cyrill abecedy té nevynalezl, nýbrž že se mu v těch krajích již namanula. Zdá mi se, že by při badáních o stáří a složení hlaholské abecedy neměl se pouštěti mimo zřetel výrok tak zvaného „chronicon paschale": „gentes, quae suas literas norunt: Scythae, Sarmatae" atd., kde pode jménem „Scythae a Sarmatae" v této době nevyrozumívati slušÍ prvých Skythův a Sarmatův, nýbrž vykládati je slušÍ na Slovany. Tím ovšem nerozřeší se otázka, „zdali hlaholské karaktery jsou vynález slovanský anebo cizí jen, od Slovanů přijatý." 4. V novějším čase má se od jazykozpytců slovanských za bezpečnou pravdu, že hlaholice vznikla z řecké kursivy (běžného písma), cyrillice pak z řecké versály (z velkých písmen psaných na počátku veršů.) Srovnejme na př. řecké malé gamma (γ) s hlaholským písmenem g. Tolikéž se všeobecně tvrdí, že hlaholice jest starší než cyrillice. Písmo hlaholské jest pak dvojího rázu: okrouhlého (tak nazvaná bulharská hlaholice) a hranatého (tak nazvaná charvátská hlaholice, jížto se nyní málo v písmě užívá). Dle dra. Leop. Geitlera (die alban. u. slav. Schrift. ve Vídni 1883) vznikla prý hlaholice z písma albanského, kteréž sestrojeno bylo z římského a z řeckého. Před Klimentem žákem obou apoštolů slov. byla prý hlaholice směs římské a řecké kursivy. Bulharská hlaholice vznikla prý na Drinské čáře a v trojuhelníku Elbassanu, Beratu a Ochridy. Učenící Cyrillovi a Methodovi utekli po roce 885, v němž sv. Method umřel, s Klimentem do Bulhar. Kliment přinesl do západní Macedonie starou cyrillici, právě písmo svého učitele. Tu, v Macedonii, přijata některá písma hlaholská do cyrillice. Teprve Kliment a spoludělníci jeho založili cyrillici, jakou nyní tiskneme. Jejich pak učitelé, slov. apoštolé, kteří podle vší podobnosti již do Pannonie hotové písmo přinesli, psali cyrillicí docela řeckou, bez písmen albansko-hlaholských. (Viz str. 17. a 18. Gramatika jazyka starobulharského od p. B. Popelky. V Brně 1885.) Aby čtenáři rozdíl mezi oběma azbukami (hlaholskou a cyrillskou) náležitě poznali, postavili jsme na přiložené tablici obě abecedy vedle sebe, hlaholici však toliko v rázu okrouhlém. Spolu jsme též přidali dva nápisy, a sice nejprve nápis cyrillský a pak nápis hlaholský hranatou (tuším starší) hlaholicí psaný. Podotýkáme jen, že v nápisu cyrillském „*stii apli*" a „*boga*" jsou zkratky

Kozarové. Říše Kozarův, zaujímající 24 nynějších gubernií ruských, byla už tenkráte na mnoze půdou ruskou a jest nyní úplně vlastnictvím Rusův, kteří též svaté bratry, Cyrilla a Methoda, za své prvotné učitele a apoštoly považují, je ctí a oslavují. Nebo jim přičítají předně svou slovanskou bohoslužbu a dále i vznik svého spisovného ruského jazyka, jenž po soudě všech slovanských učencův není leč spojení staroslovanštiny cyrillské s nářečím velkoruským.

---

znamenajíce tolik co „svętii (svatí) apostoli“ a „boga“. Nápisy tyto stály r. 1863, v němž příchod svatých bratří na Moravu oslavován na průčelí ústavu sv. Jeronyma v Římě.

Nápis cyrillský zněl:

„СТЇИ АПЛИ КѴРІЛЛЄ И МЄѲОДЇЄ ПРОСВѢТИТЄЛЇЄ НАРОДА СЛАВЄНСКАГО МОЛИТЄ БГА О ПОЧИТАЮЩИХЪ ВСЄСВѦТѸЮ ПАМѦТЬ ВАШѸ!“

t. j.: svatí apoštolé Kyrille a Methoději, prosvětitelé národa slovanského, proste Boha za oslavovatele přesvaté památky vaší.

Nápis glagolským písmem psaný měl tuto podobu:

„Ⰲⰰⱄⰵⰳⰻⰽⰰ ⰰ ⰱⰻⰽⰻⰽⰻ, ⰽⰰⰻⰸⰻⰻ ⰸ Ⰿⰵⰻⰽⰰⰻⰵ, ⰽⰻⰸⰰⰻⰽⰰⰻⰽⰻ ⰹⰽⰻⰽⰻ!

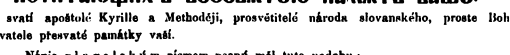

(Svętaja brata Kurile i Metude apostola naša

Ⰲⰵ! Ⰱⰽⰻⰸ ⰲⰻⰽⰻⰽⰰⰸⰸ, ⰽⰰ ⰻⰸⰻⰽⰻ ⰵⰽⰻⰽⰻⰹⰰⰸⰸⰻⰸ, ⰾⰰⰻⰽⰻⰾⰰ Ⰱⰽⰻ,

Se! Vaju slovy, v Rimě chvaljenými molim' Vě.

ⰻⰽⰻ ⰻⰽⰻⰻⰽⰰ ⰱⰰⰸⰸⰻⰾⰰ ⰰⰻⰽⰻⰽⰰⰽⰵⰻⰽⰻ ⰻⰽⰻ ⰹⰰⰸ ⰲⰻⰽⰻⰽⰻⰹⰰⰸⰸ!“

da před Bogom odvětnjeta za ny Slověny!)

Máme-li za pravdu, že sv. Cyrill naleznuv už písmo u Slovanův, totiž hlaholici, toto nezručné a nelahodné písmo novým zručnějším a lahodnějším písmem — cyrillicí svou — opravil, pak netřeba nám vypravování legendy, že sv. Cyrill v Chersonsku už evangelium a žaltář v jazyku ruském sepsaný nalezl, vyhlašovati za přímětek báječný, nýbrž lze zdánlivý odpor a tuhé zádrhle ve zprávách historických z legend rozličných tím rozuzliti, že ono písmo ruské před Cyrillem bylo staroslovanské písmo hlaholské, jež Rusové stýkajíce se mnohonásobně se Slovany v Macedonii, Moesii a v řeckých krajinách osedlými od těchto přijali, po vystoupení pak věrověstce svatého Cyrilla jeho zručnějším a sličnějším písmem zaměnili. Jestliže pak v legendě řecké o sv. Klimentu, rodilém Bulharu a věrném učeníku sv. apoštolů slovanských, opět se mluví o „vymýšlení zřetelnější azbuky než byla ona sv. Cyrilla,“ tedy zřetelnější azbuka ta nemůže nic býti leč nová pozměna čili modifikace prvního písma cyrillského, jaké modifikace během času každé nové písmo podstupuje, ano docela jisto jest, že žádné písmo hned najednou se neustálilo, nýbrž že každé se bralo cestou přemnohých pozměn, než na vrchol jakéž takéž ustálenosti vyniklo.

Český filolog Dr. Leop. Geitler, kterýž r. 1880. v klášteře Sinajském dva prastaré rukopisy hlaholské z X. věku nalezl, pronesl ve spise o těchto rukopisech r. 1883 vydaném domnění, že hlaholice vznikla z písma albanského; toto pak že sestrojeno z římského a řeckého, jak jsme již svrchu pověděli. Po našem soudu a po rozumu mnohých znamenitých filologů (jako na př. Hattaly) jest vyvozování hlaholice z albanského písma neodůvodněno a neoprávněno i cele zbytečno; že sv. Kliment, žák obou svatých apoštolů slovanských, přinesl do západní Macedonie starou cyrillici, pravé písmo svého učitele, nápodobu to pouhého řeckého písma, a přijatím do cyrillice některých hlaholských písmen byl tvůrcem novější cyrillice, k tomu rádi přistupujeme.

Od obou sv. bratří vzali Rusové i pojmenování jednotlivých dnů v témdni i neděle ve smyslu celého týdne.

Druhá veliká a velevýznamná událost v Korsuni čili v Chersoně jest opětné nalezení drahocenných tělesných ostatků mučeníka a papeže Římského, sv. Klementa, třetího nástupce sv. Petra. Když počátkem pátého století nastal onen veliký ruch, jenž znám jest pode jménem stěhování národův, opouštěli národové na severu Evropy a na východě v Asii svá starobylá sídla, vyhledávajíce sobě sídel nových, ti pak, kteří z pravlasti pokolení lidského, z Asie, do Evropy se posouvali, právě těmito krajinami, o nichž tuto mluvíme, jako nějakou přirozenou branou do Evropy vniknouti usilovali a pustošíce země drancovali a pálili kvetoucí města a vybíjejíce jejich obyvatele proměňovali celé krajiny v nepřehledná rumiště. Nejinak se dálo s kvetoucím řeckým městem Chersonem, kteréž v osudné této době od kočovných národů přepadeno, vydrancováno a v rumy obráceno, ježto obyvatelé ponejvíce od surových tlup pobiti a vyhlazeni jsou, tak že jen pramálo pamětníků chrámku a hrobky

---

Slovanští filologové na jihu, jako na př. Dr. Jagič, professor slovanského jazykospytu, domnívají se, že sv. Cyrill vlastně glagolici vymyslil a teprv jeho žák Kliment že vynalezl tak zvanou cyrillici, čemuž důvodové svrchu uvedení odporují. Rovněž tak mají tiéž filologové za to, že sv. Cyrill toliko latinskou mši na jazyk staroslovanský přeložil, a tato latinsko-slovanská bohoslužba že byla schválena od papežů Hadriana II. a Jana VIII. Za tou příčinou prý rozkolničtí Srbové, Bulhaři a Rusové užívají řecko-slovanské liturgie, ježto katoličtí jihoslované mají liturgii latinsko-slovanskou a jen s římem sjednocení Ruthenové jsou jakousi výjimkou a odchýlkou od tohoto pravidla. My s touto domněnkou zvláště zřetelem na hlaholské od Hoeflera v archivu Pražské konsistoře nalezené zlomky, které slovanský překlad řecké liturgie do sebe obsahují, nesouhlasíme, avšak také povědáti neumíme, kdy, kde a kým latinská mše sv. poprvé na jazyk staroslovanský přeložena a překlad ten poprvé v liturgii uveden. Tradice jihoslovanských katolíků připisuje tuto liturgii slovanskou sv. Jeronymu. (Viz takový slovanský překlad latinské mše sv. Klementa papeže a muč. ve „Zlomcích Kyjevských hlaholsky psaných," str. 61. a 62. Gram. jazyka starobulhar. od Popelky.)

Tuto slovansko-latinskou liturgii nalezli svatí apoštolé naši zajisté na jihu Pannonie a milerádi ji Jihoslovanům, kteří se jí žičili, ponechali i schvalovali. A jak tušíme, nejen ponechali, nýbrž i schvalovali také pěstování obojího písma slovanského, starší glagolice i mladší cyrillice své. Tak se dálo i v klášteře sv. Prokopa v Čechách, neboť v Remešském evangelii, kteréž se sv. Prokopu připisuje, jest jedna část psána cyrillicí a druhá hlaholicí. Arciť obsahuje část cyrillská jen 16, hlaholská však 31 listův, ale jak Gebauer (viz článek v Nauč. 81. Rem. ev.) dokazuje, obsahoval cyrillský rukopis původně 176 listů, z nichžto tedy 144 ztraceno. Zlomky Hilferem objevené jsou ovšem jenom hlaholsky psány; za to však starý slovanský přímětek v martyrologii svatého Odona v Rajhradě jest cyrillský. I mince knížete moravského Rastice či Rostislava, dále 33 mincí srbského knížete Muntimíra (z let 880—900), které se nacházají v císařském vídeňském kabinetě starožitnin, mají cyrillské nápisy.

sv. Klementa zbylo. Chrámek sám s hrobkou zasypán rumem a teprve po velikých pohromách opět město vystavěno jsouc zotavovalo se a k jakémuž takémuž blahobytu i rozkvětu se povznášelo.

Sv. Cyrill pátraje zde po starožitnostech křesťanských dopátral se i stopy bývalého chrámku hrobky sv. Klementa. Zašed se sv. Methodem k arcibiskupovi téhož města prosil, by jim dovoleno bylo, doplaviti se na blízký ostrůvek v moři, kde stál chrámek s hrobkou sv. Klementa, a vypátrati tam v rumech drahocenné ostatky tohoto slavného papeže a mučeníka. Arcibiskup přivolil k žádosti svatých bratří a Bůh žehnal těmto svatým jejich snahám. Proto píše jejich svatý žák Kliment v životě sv. Konstantina filosofa: „Pohnul (svatý Cyrill) arcibiskupa i se vším duchovenstvem i zbožnými muži, i vsedše na koráby jeli na místo (na ostrov, kde chrámek s hrobem sv. Klementa býval). Když se utišilo moře velmi, dojevše počali kopati zpívajíce. Ihned stala se vůně veliká, jako kadidel mnohých, i potom zjevily se svaté ostatky, jež vzali s velikou ctí a slávou, a všichni měšťané (zbožní), kteří se svatými bratry byli se na ostrov ten doplavili, vnesli ostatky ty do města.“ Když jim zde od zbožných křesťanů náležitá úcta vzdána, poprosili svatí bratří arcibiskupa, aby jim dovolil, drahocenné klenoty ostatků těch odnésti do jejich vlasti. Dosahnuvše tohoto dovolení, nosili je s sebou na všech cestách pozdějších, slavíce nad nimi bohoslužbu mešní, až je konečně donesli do Říma ku papeži Hadrianu II., jenž je uložil ve chrámě svatého Klementa papeže.

Když sv. bratří ještě v Korsuni či Chersoně meškali, dorazila sem úžasná pověst, že jakýsi vévoda Kozarův oblehl nenadále poblízké křesťanské město a vším úsilím ho dobývá, v městě pak že se rozléhá žalostný nářek obyvatelů, kteříž dobře vědí, jak smutný a hrozný osud při dobytí města jich očekává. Toho dověděvše se sv. bratří, stali se neohrožeností svou anděly strážnými ohroženého města, jako v polovici pátého století Římu od Attily, krále divokých Hunův, obleženému byl andělem strážným veliký a svatý papež Leo, jenžto když celý Řím strachem se chvěl, neohrožené vkročil divokému dobyvateli v cestu s pevnou v Boha důvěrou, a který vážností svého úřadu, i důrazem slova svého pohnul Attilu, jenž se zpupně „králem králů“ nazýval, k tomu, že nevkročiv do Říma, s nesčíslnými tlupami na pochod zpátečný se dal. Tak i svatí

apoštolé naši Cyrill a Method neohroženě pospíšili si s družinou svou k ohroženému městu a směle vkročili do táboru vévody kozarského a jak důstojnou postavou tak i výmluvností svou pohnuli vévodu, že nejen od obléhání města upustil, nýbrž i slíbil, že se sám na víru křesťanů obrátí a křest svatý přijme. I dostál skutečně slovu svému. Kdo popíše nevýslovnou radosť měšťanů, když svatí bratří vkročivše do města, jim oznámili, že kozarský vévoda dojat jejich přímluvou města chce ušetřiti a už skutečně na pochod zpáteční se dal! Tak oba svatí mužové zachránivše město od strašné záhuby stali se neohroženosti svou jeho největšími dobrodinci.

Když pak se vraceli se svou družinou do Korsuně čili Chersonu, udál se podle vypravování jich žáka Klimenta příběh, který nemalého jest významu, jelikož tu svatí blahověstové naši potkali se poprvé s tlupou Uhrův či Maďarů. Uzřevše je průvodci jejich a pozorujíce s úžasem jejich divokosť, s kterouž jako vlci vyjíce chystali se je zabiti, nemálo se lekli, ale sv. Cyrill a bratr jeho neustrašeně chopili se ihned obyčejné zbraně své — modlitby — volajíce doufanlivě k Bohu: „Gospodine pomiluj ny“ (Hospodine smiluj se nad námi), načež sv. Cyrill pln jsa důvěry v Boha, neohroženě oslovil divokou tlupu Maďarů, nepochybně jazykem kozarským, jemuž se byl v Korsuni právě naučil, a jenž maďarskému příbuzným jsa byl jim také srozumitelným. A hle! Maďaři bohonadšeným oslovením jeho skrotli a vyslyševše poučná slova z úst jeho, počali se jemu klaněti i propustili jej s celou družinou jeho v pokoji. Proto dí týž Kliment: „Vrátil se filosof (Konstantin) na svou cestu a když v první hodinu modlitbu konal, napadli naň Uhři, jako vlci vyjíce, chtějíce jej zabiti. On pak neustrašil se, aniž ustal ve své modlitbě, nýbrž „Hospodine smiluj se“ jenom volaje, neboť byl končil už Boží službu. Oni uzřevše jej, z Božího rozkázání skrotli a počali klaněti se jemu, a slyševe poučná slova z úst jeho, propustili jej se vší družinou. Slova ta ovšem dlužno i na sv. Methoda vztahovati, kterýž spolu se svatým Cyrillem v čele průvodu missijního stál a jak vtipným, bohatě nadaným duchem tak i neohroženým a ušlechtilým srdcem jeho pravým bratrem byl. Podivné to zajisté řízení Boží, že i Maďaři nyní v Uhřích obývající zaslechli první svatou a blahou zvěsť o Spasiteli Kristu z úst slovanských apoštolů našich, sv. Cyrilla a

Methoda, a že až podnes jsou v Uhřích maďarské obce, které se hlásí k obřadu staroslovanskému. Ostatně kdož aspoň maličko nahlédne do spisu slovanského učence Miklosiče „Křesťanské názvosloví

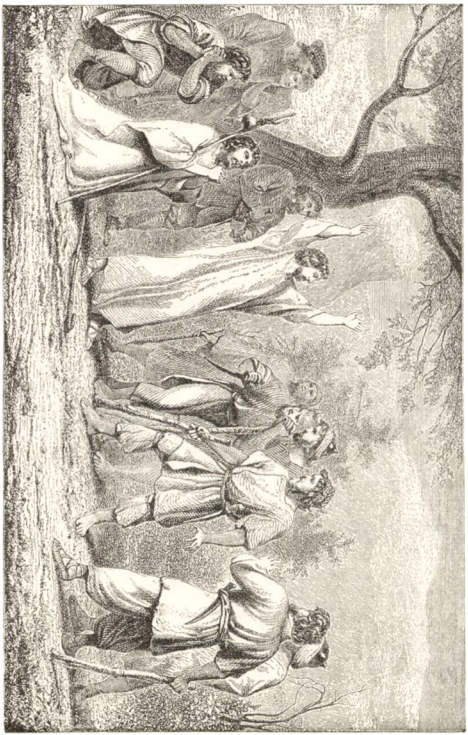

Sv. Cyrill a Method přijmuti od Uhrův.

slovanských jazyků," ihned se přesvědčí, že veliké apoštolské dílo obou svatých bratří i na Maďary bez vlivu nezůstalo; nebo i tito vzali veliké množství křesťanských názvů z jejich církevního jazyka.

Když takto mocnou Boží ochranou sv. bratří s celou družinou svou vyvázli z rukou divokých Uhrů, vsedli všickni na koráb a pluli po moři Azovském (jež tehdáž jezerem meotským slulo) ku břehům říše Kozarův, kteří tehdáž nad velikou říší vládli, ana se rozprostírala na východ k ústí veletoku Volgy vpadající do moře Kaspického a na západ k moři Azovskému i k moři Černému, jsouc takto na západě sousedkyní Řekův. Na začátku 9. století byli Kozaři také pány řeckých částí Fanagorie, Bosporu a větší části poloostrova Krymu, kde řecké město Cherson (slov. Korsuň) se rozprostíralo. V tétéž době obrátili Kozaři zbraně své také proti Slovanům ruským, přebývajícím na březích řek Dněpru a Oky, a učinili sobě poplatnými Kyjevany, Severany, Vjatiče a Radimiče i rozšířili panství své na severu až k ruskému městu Suzdalu, tak že říše jejich z nynějšího evropského Ruska asi 24 gubernií zaujímala, která Kozarům roční poplatek odváděla. Chánové (kaganové) čili knížata jejich sídlili nejprve v Ateli na dolní Volze, napotom v Tauridě (na Krymu); roku 839 pak vystavěli si na řece Donu pevnost Sarkel (bílou věž) k obhájení hranic své říše proti divokým a přeukrutným Pečencům. Také několik kmenů maďarských a jim poplatných přebývalo v říši té a mluvilo, jak už podotknuto, jazykem kozarskému příbuzným. Rusové dobyvše roku 964 tvrze Sarkelu, úplně z poplatnictví kozarského se vymanili a l. 1016 spojeni jsouce s Řeky slabé zbytky kozarského panství v Tauridě čili Krymě naprosto zničili, tak že panství Kozarů toliko na březích moře Kaspického se ještě udrželo, a to jen až do 12. století.

Co do náboženství byli Kozaři původně pohany, pak se však židovská víra náramnou měrou mezi Kozary rozmohla a za času svatých apoštolů slovanských, kteří asi r. 850 do říše Kozarů stihli, pracovali i Muhamedáni všemi silami a žilami, aby prostoduchý lid ten přilákali ke svým bludům, jimiž se chlipnosti nad míru hoví a jimiž se člověku i na onom světě přislibuje ráj úplně smyslný, náramně rozkošný a k ukájení všech chtíčů tělesných všemi způsoby upravený. Vnadidlo to zajisté jest náramně mocné a svůdné, jemuž smyslný, polodivý člověk sotva odolá. Proto také islam čili muhamedánství nalézalo u národu smyslného, polodivokého, jakýmž Kozaři tehdáž byli, namnoze půdu kyprou a nakvašovalo srdce mnohých. S takovýmito tedy živly potkali se slovanští apoštolé

naši, když do říše Kozarů (asi 850) přibyli a rozsívati se jali nebeské símě sv. Evangelia, kteréž hlavně čistotu a cudnosť všem káže a svým vyznavačům v nebi jen čisté duchové radosti přislibuje.

Sotva kagana došla zpráva, že křesťanští učitelé z Cařihradu k němu poslaní zavítali na půdu kozarskou, poslal jim několik vážných mužů vstříc a pozval je k sobě, aby u něho samého pohostinu byli. Jeden z mužů těch chovaje vysoké o sobě domnění, jakoby přirozenou moudrostí svou beze čtení knih nad missionáře vynikal, chtěl vtip a moudrosť sečtělého a veleučeného Cyrilla jakési zkoušce podrobiti; i oslovil jej v hrdé důvěře v sebe samého takto: „Vy křesťané knihy držíce v rukou čerpáte z nich všechna podobenství a všelikou moudrosť svou, my ne tak, nýbrž čerpajíce všechnu moudrosť ze svých prsou čili sami ze sebe a pohltivše ji pronášíme její výroky, nechvástajíce se písmem, jako vy.“ Uslyšev to svatý Cyrill, objasnil mu ihned velikou zpozdilosť v jeho slovích obsaženou, an mu řekl: „Odpovídám ti k tomu: Potkáš-li muže nahého, an ti mluví, že mnohá roucha i zlato má, uvěříš-li mu, vida jej naha?“ I řekl Kozar: „Neuvěřím.“ „Tak i já tobě pravím. Jestliže jsi pohltil všechnu moudrosť, pověz to nám, kolik pokolení lidského bylo od prvních rodičův až do Mojžíše a kolik let každé pokolení trvalo?“ Kozar nemoha k tomu odpovídati, umlkl. Tím pak poslové kaganovi nabyvše stkvělého důkazu ostrovtipnosti a učenosti křesťanských missionářů počali k nim velikou vážnosť chovati a uvedše je ke knížeti řečem jejich napotom rádi naslouchali. Hlavním řečníkem byl sv. Cyrill, který ze všech missionářů nejdokonaleji řeč kozarskou znal a v ní nejobratněji se pohyboval. Svatý bratr jeho všecky tyto řeči písemné zaznamenal a sv. Klement, jenž tuto cestu misijní popisuje a velké části z řeči sv. Cyrilla podává, sám praví, že zlomky tyto čerpal z knih od sv. Methoda sepsaných, an dí: „Chce-li kdo úplných řečí těchto svatých hledati, najde je v knihách, které (z kozarského jazyka, v němž řeči ty činěny byly) přeložil (na jazyk staroslovanský) učitel náš i arcibiskup Method, bratr Konstantina filosofa, rozděliv je na osm slov, a tu uzříte sílu výmluvnou z Boží milosti, jako plamen planoucí na protivníky.“

Boj s těmito protivníky započal hned druhého dne na knížecím dvoře při obědě, k němuž kagan i učené židy a muhamedány pozval. Také kníže sám dotazoval se missionářův křesťanských

o nejsvětější Trojici a přítomní učení židé započali spor o vtělení Syna Božího Krista, jehož vtělení v Panně s drzostnou rouhavostí popírali. Ale sv. Cyrill podávaje jim zřejmé důkazy z Mojžíše a proroků, zejména z Isaiáše a Daniele, kteří úplný obraz příštího Vykupitele i čas, kdy se objeví, a osud Jerusaléma a národu židovského nakreslili, porazil všecky námitky učenců židovských tak důkladně a vítězně, že také jim bylo s hanbou se odmlčeti jako poslovi kozarskému, jenž nabíraje mladého učitele křesťanského Cyrilla ostrovtipnosť jeho zkoušeti se odvážil. Kníže pak s pozvanými vznešenějšími Kozary naslouchaje bohonadšeným řečem sv. Cyrilla, byl jimi jako okouzlen a unešen, vzdávaje křesťanskému věrověstu vroucnou úctu a obdiv. Proto dí žák obou sv. bratří Kliment: „Kagan kozarský s náčelnými muži tato všechna sladká a slušná jeho (Cyrillova) slova slyševše, pravili k němu: Bohem jsi sem poslán k poučení našemu, a všechny knihy znáš od něho, všechno jsi v pořádku mluvil, a do syta jsi oblažil nás všemi slovy medové sladkosti svatého písma. Ale my jsme neučení lidé a v to víru máme, že vše to tak jest od Boha. Chceš-li ještě více upokojiti duše naše, všeliké poučení podobenstvími vylož po pořádku, jak se tebe otážeme.“ I tak rozešli se odpočinout sobě.

Druhého dne shromáždili se opět vzácnější Kozarové u dvora knížecího a bylo sv. Cyrillu nejen zodpovídati otázku, která víra jest lepší všech, nýbrž i s učenci muhamedánskými se potýkati, kteří činili, co i nyní učitelé Muhamedánův činí, že totiž původce bludné víry své, Muhameda, stavěli nad Krista, nazývajíce jej největším prorokem, větším prý než Kristus jest. Ale svatý Cyrill světlými důvody jim dokázal, jak nebezpečným omylem pojati jsou, domnívajíce se s Muhamedem, že pokolení lidskému, které makavě v hříších bylo a doposud jest, vykoupení Kristova netřeba a že k tomu pouhá nauka Muhamedova zúplna postačuje, ačkoli sama nauka ta člověka v propasť chlipnosti a krutosti, tedy v propasť nejohavnějších a nejšerednějších zločinů vrhá. Mimo to dal jim na uváženou otázku: Je-li Muhamed prorok, jak máme *pravému* proroku starého zákona, *Danielovi*, věřiti? Vždyť tento řekl světle a zřejmě: „*Do Krista* veliké vidění a proroctví přestane.“ Muhamed pak, který teprv po Kristu se zjevil, kterak může prorokem býti? Nebo když toho prorokem nazveme, tedy Daniele

zavrhneme.“ I řekli mnozí z Kozarů vážnějších: „Daniel což mluvil, Božím duchem mluvil, Muhamed pak, jak všichni víme, jest lhář

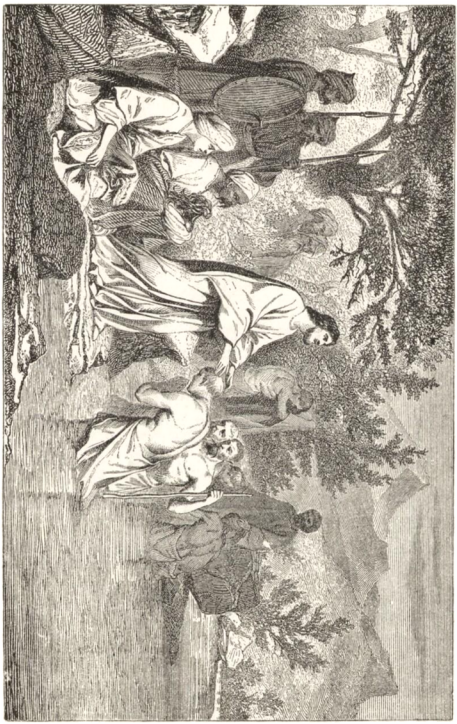

Sv. Cyrill a Method křtí Kozary.

a zhoubce spasení všech, kteří jemu uvěřili; nebo značnější bludy svoje vyvrhl na zlobu a nestydatosť, uče lidi krutosti a mrzké chlipnosti.“

Na to zvedl se první vůdce kaganův a obrátiv se ku přátelům a zastavatelům židovské víry mezi přítomnými Kozary, řekl: „Boží pomocí host ten (svatý Cyrill) všechnu nadutosť muhamedánskou k zemi svrhl, vaši však (nadutosť ze židovské víry) na onu stranu přehodil jakožto hanebnou.“ Pak řekl tentýž velmož kozarský ke všem přítomným: „Jakož dal Bůh moc nade všemi národy císaři křesťanskému a moudrosť dokonalou, tak jim dal i dokonalou víru a kromě ní nemůže nikdo životem věčným žíti. Bohu budiž sláva na věky!“ I řekli všickni jak kníže, tak velmoži a lid poddaný radostně: „Amen! Staň se tak!“

Vida a slyše to sv. Cyrill, plakal radostí a řekl ke všem se slzami: „Bratří i otcové i přátelé i děti, hle! Bůh dal vám rozum ku poznání pravdy a odpověď hodnou. Je-li ještě někdo, kdož by se protivil, nechť přijde a překoná mne důvody svými; vímť však, že s Boží pomocí mými důvody přemožen bude. Kdo poslechne toho, co jsem mluvil, nechť dá se pokřtiti ve jménu nejsv. Trojice. Kdož nechce, já jsem prost všelikého hříchu i viny jeho, on však uzří a zkusí trest Boží v den soudný, když sedne si soudce věkem starý, soudce nejvyšší soudit všechny národy.“ Odpověděli Kozaři: „Nejsme sobě nepřátelé, nýbrž znenáhla, kdo může, tak chceme, ať se dá pokřtiti o své vůli, a sice od tohoto dne začínaje.“ A hle! hned jedni ustali se modliti se židy a jiní odřekli se Muhamedovy víry čili islamu, jakž se té víře ještě jinak říká, aby nezahynuli smrtí věčnou. I dalo se z lidí těch (z vážnějších Kozarů čili velmožů kozarských) pokřtiti dvě stě, zavrhše mrzkosti pohanské a sňatky nezákonné. Tím položeny jsou u Kozarů první základy křesťanské víry, na nichž se od učeníkův bratrů svatých dále budovati mělo, aby církev Kristova utěšeně vzkvétala uprostřed národa polodivého sice, ale prostoduchého a pro pravdu vnímavého. Napsal pak kagan k císaři list tento: „Poslal jsi nám, pane, muže takového, který nám vyložil křesťanskou víru slovem i skutky, svatou Trojici, i seznali jsme, že jest to pravá víra, a rozkázali jsme, aby se Kozaři pokřtiti dali o své vůli, zcela dobrovolně, doufajíce, že i my k témuž cíli, ku křestu svatému, dospějeme. Jsme všickni soudruzi a přátelé tvého císařství a pohotově k službě tvojí, kam chceš.“ Velmi slíčně dí o této činnosti sv. bratří mezi Kozary a Muhamedány čili Saraceny sv. Kliment žák jejich: „V Saracenech

a Kozarech objevili se sv. bratří nepřekonaní, než jako David předobraziv Trojici třemi kameny*) porazil hrdosť cizince Goliáše a jeho mečem hlavu mu useknuv, pochvaly dostal nesčíslné od synův Israelských, tak i tito dva otcové (Cyrill a Method), trojosobného Božstva sluhové jsouce a hlasatelé, ve shromážděních saracenských (muhamedánských) a židovských vystoupivše, jim jejich knihami i jazykem (arabským) Muhamedovy bludy i židovskou zlobu duchovním mečem useknuvše zahladili, jako koukol, a popálili (koukol ten) svou duchovní milostí a slovo Páně zasili, jako pšenici, v obydlí srdcí a všechny oblažili medotekoucími slovy, a třikráte počátku nemající Božství jasně hlásali a ukázali v jedné podstatě rovenstvím zářícího Otce i Syna i Ducha svatého."

Když tak svatí bratří úkol na ně vznesený u Kozarů vykonali a k odchodu se strojili, nabídl jim kagan veliké zlaté a jiné dary, aby jim tak za dar nebeské víry svou vroucnou vděčnosť osvědčil. Ale svatí missionáři naši, kteří nepřišli do cizích zemí, aby z nich pro sebe těžili a kořistili, nýbrž aby zcela nezištně země ty sami obohatili, a sice dary takovými, které jsou nade vše zlato a stříbro a zemskými poklady vůbec se zaplatiti nedají, odmítli zlato a stříbro kaganovo, žádajíce toliko, aby jim dal zajaté Řeky, jejich krajany, kteří zde úpěli v otroctví. Kagan k žádosti té milerád přivolil a pustil na svobodu zde zajaté křesťanské Řeky počtem dvacet, kteří nyní vysvobozeni jsouce z těžkého jařma otroctví radostně se vraceli se svatými bratřími do vlasti.

Jde samo sebou na rozum, že veliké dílo to nevykonáno za málo dní a že svatí bratří z družiny své několik žákův u Kozarův ponechali, aby v díle od nich započatém dále pokračovali a také ostatní Kozary do ovčince Kristova přivedli.

Když svatí bratří na zpáteční cestě opět dorazili do Korsuně (Chersona), byli od tamějšího arcibiskupa se vší svou družinou pohostinnu přijati. Vlídný arcibiskup v pravdě oteckou jim prokazoval lásku a poctil je večeří důstojnou. Tu však přihodilo se, že Duch Páně sestoupil na sv. Cyrilla darem proroctví, an mu vnukl, aby

*) Zde životopisec sv. Cyrilla se bud mýlí, jelikož písmo sv. mluví o pěti kamíncích, aneb měl životopisec před sebou takový řecký překlad písma starého zákona, v němž omylně položeno bylo, že ku porážení Goliatha tři kameny si vybral.

při večeři té žádal arcibiskupa o požehnání, jako syn umírajícího otce za to žádá. I povstal a řekl jemu: „Uděliž mně otče požehnání, jakož by mně to učinil otec můj.“ Když pak po večeři otázali se sv. Cyrilla někteří z družiny po straně, proč to učinil, odpověděl jim: „V pravdě tento muž Boží odejde zítra od nás k Hospodinu a opustí nás.“ A hle! prorocké slovo to se skutečně vyplnilo.

Stál pak na Krymě u města Fully (nyní Ruskofilu) veliký dub, srostlý s třešní, pod nímž tamější pověrečtí obyvatelé přinášeli oběti, nazývajíce jej jménem „Alexander“ a ctíce jej jako nějakou zázračnou svatyni, na níž, jak se domnívali, závisí déšť a úroda země i veškeré blahodárné požehnání. I nedovolovali ženským pohlaví přistupovati k dubu ani k obětem, jež mu vzdávali. Tak druhdy za času sv. Bonifacia, apoštola Němců, v VIII. století ctili pohanští obyvatelé okolí Geismarského prastarý dub, jejž nazývali posvátným dubem hromovládce bůžka a o němž se též domnívali, že na něm závisí sluneční jas i déšť a úroda, a že by podtětím jeho slunce na obloze nebeské shaslo a moře z břehů vystoupilo a veškeru zemi zatopilo. Ale sv. Bonifac směle dub ten podťal, a poněvadž slunce jak obyčejně svou přívětivou tváří k zemi zíralo a moře i řeky ve svých břehách zůstávaly, poznali ihned pohané ti, že víra jejich byla čirým sebeklamem a bludem, a že jen víra Kristova jest neklamnou a spasnou pravdou.

Podobně učinil i svatý Cyrill-Konštantin v krajině Filské čili Fulské. Dověděv se o této pověře při svém návratu do Cařihradu, nelenil s bratrem svým sv. Methodem zvláštní cestu vážiti ku pověrečným Filanům, aby jim bělmo s očí sňal a plné i nejjasnější světlo pravdy rozžehl. I otázal se jich: „Co medle pomohlo starým pohanským Řekům, předkům našim, že klaněli se nebi a zemi, horám a stromům, velikému a drobnému dílu rukou lidských, jako Bohu? Zdaliž mohli tím uchrániti se zkázy a dojíti spásy? Tak i vy klaníce se stromu, malicherné to věci, která jest hotova k ohni, kterak medle zniknete touto pověrou ohně věčného? Časy takové nevědomosti a pověrčivosti snášel Bůh, Tvůrce všech věcí, ve své neskončené shovívavosti a slitovnosti, nyní však, založiv na zemi Synem svým církev svatou, káže sluhami jejími všechněm všudy lidem, aby sobě umyslili, svůj smysl o Bohu a božských věcech změnili a opravili, hodněji a slušněji Boha ctili a slušněji také živi byli.“

I řekli Filané či Fulané svatému Cyrillu a Methoději: „Zvyk, ctíti veliký dub tento, nepochází teprve od nás, my zvyk ten přijali od otcův a praotcův svých a zkušenosť nás poučila, že dosahujeme

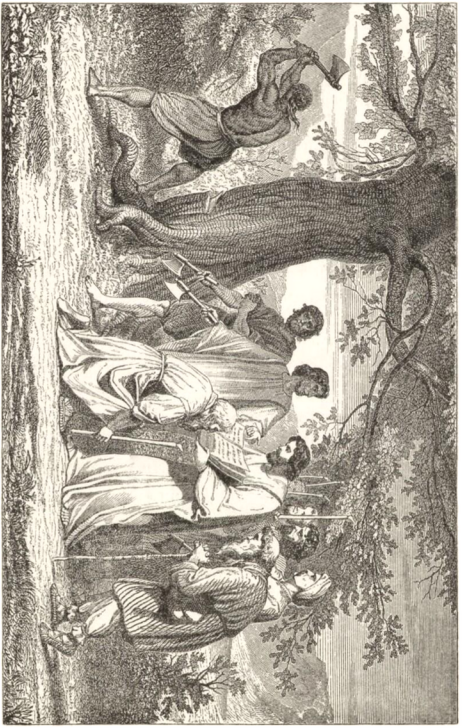

Porážení dubu u města Filly (Fully).

poctou stromu toho oč prosíme, zvláště úrodného deště. A kterak máme se odvážiti podtíti tento dub, an doposud po sta let se nikdo neopovážil toho učiniti?“ Odpověděl jim filosof: „Bůh o vás a o vaší

zaslepenosti v písmě sv. zřejmě mluví, ale vy proč zapíráte ho, tvrdošíjně odpor kladouce jeho zápovědi všeliké modloslužebnosti? Neboť Isaiáš od tváře Hospodinovy osvícený volá řka: Přicházím, abych shromáždil je se všemi národy a jazyky (v jedné církvi): i přijdou (rozličtí národové ti) a uzří slávu mou. I položím na nich znamení vyvolenosti a spásy a některé z nich pošlu jako věrozvěsty ku spasení pohanů v Tarsisu, ve Fulle, v Lydii, v krajině Mosoch [Maishan]*), ve Vlaších a v Řecku a na ostrovy daleko k těm, kteří nezaslechli jména mého a neviděli slávy mé. A zvěstovati budou slávu mou národům, praví Bůh zástupův. A opět: Aj já pošlu mnoho rybářův (apoštolův) a loviti budou je (národy) ze všeliké hory, a ze všelikého pahrbku, a z jeskyň skalních. Poznejte bratří Boha, kterýž Vás stvořil. Hle evangelium nového zákona, v němž jste se i pokřtili."

A takto sladkými slovy přemluviv je, velel jim strom skáceti a spáliti. Pokloniv se staršina jejich, šel a políbil evangelium, a taktéž učinili všickni. I vzavše bílé svíce od filosofa i zpívajíce šli ke stromu. Filosof vzav sekyru udeřil třicet a třikráte do stromu, i rozkázal všem, aby sekali do kořání a spálili jej. A hle! v tu noc ještě nastal úrodný déšť poslaný od Boha a zvlažila se země. Filané pak uznamenavše to, zaradovali se a vzdali Bohu velikou chválu a Bůh přijal mile s velikou zálibou chvalozpěvy jejich.

Po té vrátili se oba svatí bratří se svou družinou šťastně do stoličního města říše řecké, do Cařihradu.

*) Mosoch jmenují se v řeckém překladu starého zákona „Septuaginta" nazvaném Aramejci v severovýchodní Mesopotamii kočující a od hory Mus také Masiové jmenovaní, kteří až do Babylona zabíhali. (Viz str. 789 a 790 I. díl. Hebr. u. Chald. Handwörterbuch v. Dr. Jul. Fürst.)

První apoštolování sv. bratří mezi Slovany.

adosť z tohoto skvělého výsledku působení svatých bratří mezi Kozary byla v Cařihradě, jakmile tam věsť o tom stihla, nesmírná. Byloť všeobecné nad tím jásání a plesání, že nejen 200 velmožů Kozarských s jejich knížetem přijalo křest svatý, nýbrž že kagan čili kníže také ku prosbě sv. Cyrilla propustil ze zajetí dvacet Řeků a že velmi přátelským a lichotivým listem císaři řeckému zaslaným přislíbil neútočiti a nedorývati více zbraněmi na říši řeckou, nýbrž s ní v přátelském žíti svazku a pohotově býti k službám císaři řeckému, kdykoliv a kamkoli by tento si toho přál.

Nemenší nežli radosť byla i chvála, kteráž o svatých bratřích po celém Cařihradě se rozezvučela; vždyť skvělým výsledkem apoštolské práce své byli sobě tito mužové Boží sami první věnec nesmrtelné slávy uvili. Ale svatí bratří nepocítili z tohoto oslavování jména svého žádné radosti. Kormoutili se ve svatém srdci svém nesmírně nad smutnou a veleosudnou proměnou, kteráž se za jejich pobývání u Kozarů (asi r. 857) zatím ve stavu věcí církevních v Cařihradě byla udála.

Mladistvý císař Michal, uvázav se u vládu, stál zúplna pod mocným vlivem strýce svého a spolu kanclíře říšského Bardasa, který sám největším jsa prostopášníkem a rouhačem, také mladého panovníka kazil a sváděl. Patriarchou v Cařihradě byl tehdáž sv. Ignác (846—857), jemuž nejednou s nevýslovným žalem bylo pozorovati, kterak Bardas ze svatých věcí úsměšky si tropí a že se opovážil zákonitou a ctnostnou manželku svou nejen zapuditi, nýbrž

se svou snachou i krevní smilství páchati. Sv. patriarcha jsa útlého svědomí a maje na zřeteli přísné účty, jež mu kdysi před Bohem bude skládati ze všech jemu svěřených duší a tudíž i z duše Bardasovy, odvážil se vysoce postavenému hříšníkovi do svědomí mluviti a jej k nápravě života a k odklizení velikého pohoršení, jež dával přemrzkým obcováním, důtklivě napomínati. Když pak přese všechno napomínání to Bardas svého pohoršlivého života nepřestal, zakázal mu sv. Ignác v takovémto hříšném stavu pokrytecky a rouhavě přistupovati ke stolu Páně. Ještě před touto malou kletbou církevní byl Bardas na patriarchovi žádal, aby zbožnou Theodoru, matku mladistvého císaře Michala III., a její dcery jako ode dvora císařského pro nějaké prý spiknutí zahnané v klášteře uvěznil a je všelikého vlivu na vladaření mladého panovníka pozbavil. Mélatě šlechetná Theodora velikou zásluhu o církev, jelikož jejím svolením l. 842 sešel se v Cařihradě sněm církevní, který stoletému boji o ctění svatých obrazův učinil konec a veškeré církvi dlouho želaný pokoj opět zjednal. Tatáž zbožná císařovna, používajíc svého mateřského práva, kárala nejednou syna svého, mladistvého císaře, z prohřešků, ku kterým se Bardasem svésti dával, a nejinak to činily dcery Theodořiny jakožto sestry mladého panovníka. Každé takové pokárání bylo samo v sobě i výtkou a důtkou Bardasovi danou, a proto zatvrzelec tento, nemoha jako každý veliký hříšník nepohodlného karatele snésti, žádal na svatém patriarchu, aby vznešené karatelky tyto v nějakém klášteře uvěznil, kde by jim odvahy jejich na vždy bylo pykati. An svatý Ignác takovou žádosť rozhodně odmítl, zahořel zlosynský Bardas hroznou nad ním pomstou a počal osnovati pikle k jeho svržení s patriarchalní stolice. I spojil se k tomuto účelu s veleučeným ale spolu velmi potutelně zchytralým a lišáckým Fotiem, jejž nenasytná ctižádosť popohánela k činům nad míru odvážným i nešlechetným. Činem takovým bylo svržení řádného patriarchy Ignatia se stolice patriarchy Cařihradského a dosednutí na stolici tu samého Fotia, který proti všem předpisům církevním za šest dnů z laika se stal mnichem, z mnicha lektorem a hned na to od sesazeného a tedy k tomu neoprávněného biskupa Syrakuského Řehoře veškera vyšší posvěcení o vánocích r. 857 přijal. Ten mladému panovníkovi náramně lichotil, nespravedlivé činy Bardasovy

— jako na př. zahnání zbožné Theodory a dcer jejích ode dvora císařského a jich uvěznění v klášteře — schvaloval, a ku chlipnému, náramně pohoršlivému obcování Bardasovu úplně a naprosto mlčel. Hle! v takovém kalu a bahništi podlých vášní a náruživostí zrodil se tak nazvaný rozkol řecký, který po Fotiovi na čas ututlán a v 11. století Michaelem Cerulariem, patriarchou Cařihradským, r. 1054 s největší prudkostí obnoven skoro celou církev východní od mateře všech církví, od skály Petrovy v Římě odtrhl a zhoubným vírem svým i mnohé slovanské národy jako Rusy, Srby a Bulhary, kteří z východu své kněžstvo brali, zachvátil.

Na tak žalostné míře stály věci církevní, když se svatí bratří z cesty Kozarské do Cařihradu vrátili. Radost při uvítání jejich od rozplesaného lidu cařihradského náramně zkalena novou osudnou tvářností věcí téměř navrub obrácených, i nelze diviti se, že veřejná činnosť v takovýchto okolnostech nezamlouvala se svaté mysli jejich a že opět zatoužili po životě soukromém v klášterské samotě. Svatý Method také bez prodlení odebral se na svůj oblíbený Olymp a vzdělávaje se zde dále, čekal na příhodnou dobu, kdy jej Pán k novým vznešeným úkolům povolá. Svatý Cyrill zůstal prozatím na krátký čas jako kněz při chrámu svatých apoštolů v Cařihradě a vyložil v týž čas hebrejský a samaritánský nápis na číši z drahého kamení, Šalomounova díla, kterážto číše se chovala ve chrámu sv. Žofie a jejížto nápisu posavad nikdo přečísti a vyložiti nedovedl. Ostrovtipný výklad ten vzbudil v Cařihradě všeobecný obdiv. Ale sv. Cyrill nelibuje si ve chválách lidských, nýbrž Bohu čest za všechny milosti vzdávaje přemítal na mysli veliký jemu dávno milý úkol, obětovati se cele poselstvování a apoštolování mezi národy slovanskými. Dnem i nocí přemýšlel, kterak nejsnadněji a nejbezpečněji možno velerozsáhlému Slovanstvu rozžíti světlo jediné spasné víry Kristovy a vynalezením přiměřené azbuky či abecedy i překladem písem svatých položiti první základy ku vzdělání křesťanskému u přečetných slovanských kmenů, třepících ponejvíce ještě ve tmách pohanských. Tyto zámysly své sdílel sv. Cyrill věrně se svým bratrem sv. Methodem, libujícím si též ve slovanštině a lnoucím s nevšední láskou k národům slovanským, jež v Kristu obroditi a spasiti bylo nejvroucnější touhou jeho. Podle výroku bulharského mnicha Chrabra (skladatele slovanského spisku „o písmenech črnorizca“ a vrstevníka sv. apoštolů slovanských,

zemřelého na počátku 10. století) ustrojil prý sv. Konstantin, filosof prozvaný Kyrill, s bratrem svým Methodem písmena slovanská už okolo r. 855 a přeložil s ním i svaté knihy na jazyk slovanský. A ve sborníku „Prologu“ z konce 15. věku, který se nyní chová v universitní bibliothece ve Lvově, tvrdí se, že sv. Cyrill, maje otčinu velmi slavnou Soluň, byl z rodu bulharského či slovanského. Kancléř říšský uslyšev o jeho blahodějném působení poslal pro něho, aby přišed do Cařihradu napravil bludařství tehdejšího patriarchy Jana, co se mu také podařilo (asi okolo r. 843). Pak prý odešel v krajinu, kterou protéká řeka Bregalnice v hořejší Macedonii, kde bydlel lid jazyka slovanského, jemuž on, obrátiv jej na víru křesťanskou pravověrnou, napsal „knihy jazykem slavjanským.“ Podle této zprávy byla tedy prvním polem apoštolské práce sv. Cyrilla krajina Bregalnice, kde on pro 54.000 svých novoobrácených na víru Kristovu rodáků, slovanských Bulharů, sestavil písmena i napsal jim knihy slavjanským jazykem.

Ale zpráva tato, pochodící z věku pozdějšího, není dosti zaručena a více se podobá pravdě zpráva od žáka obou sv. bratří často již jmenovaného sv. Klimenta zaznamenaná, že sv. Cyrill vynalezl slovanskou abzuku či abecedu a počal knihy posvátné na jazyk staroslovanský překládati, když z Moravy do Cařihradu zavítali poslové od veleknížete moravského Rostislava vyslaní k císaři řeckému Michalu III., aby mu (Rostislavu), dal hlasatele sv. evangelia, zúplna znalé jazyka slovanského a schopné, zvěstovati lidu moravskému blahou věsť spásy věčné v Kristu. Právě toto poslání moravského veleknížete bylo hlavním podnětem sv. Cyrillu, aby se uvázal v úkol převznešený, v úkol významu světového, apoštolovati se svým bratrem Methodem mezi Slovany a vynalezením přiměřené jim azbuky i překladem písem svatých zaštípiti mezi nimi první zárody křesťanské osvěty a křesťanského vzdělání (křesťansko-slovanské kultury). Tak to potvrzuje věrný žák jejich, sv. Kliment, jenž v životě sv. Konstantina filosofa vypravuje, že první a hlavní pobídkou k vynalezení písma slovanského bylo poselství Rostislavovo k císaři řeckému, neboť dí: „Rostislav, Moravský kníže, Bohem povzbuzen radu učinil s knížaty svými i s Moravany, a poslal k císaři Michalu řka: „Lidé naši od pohanství odstoupili (neklaní se modlám více) a křesťanský zákon (křesťanské zvyky v životě

vnějším zachovávají, nemáme však učitele takového, který by nám naším jazykem pravou víru křesťanskou vyložil, aby i jiné země (slovanské) toto vidouce následovaly nás“ — t. j. nemáme učitelů, kteří by dovedli naším jazykem k nám i k našemu lidu mluviti a nám i lidu našemu zákon křesťanský srozumitelně vyložiti, abychom nejen vně křesťanské zvyky (k. př. dělání sv. kříže, vnější pokřtění atd.) zachovávali, nýbrž i v jejich smysl a rozum či význam vnikli a nejen nuceně na oko, nýbrž s celým srdcem k nauce a zákonu Kristovu přilnuli).

Císař Michal poradiv se s předními muži ve státu povolal svaté bratry Cyrilla a Methoda, o nichž věděl s úplnou jistotou, že slovanský jazyk dokonale znají a jej také jako mateřský jazyk milují. Proto se praví ve staroslovanském životopisu sv. Methoda (panonské legendě): Řekl císař Michal filosofu Konstantinovi: „Hle, pro tebe (připravují se ode mne na cestu) darové mnozí, a vezma bratra svého, opata Methoda, jdi. Neboť oba jste Soluňané a Soluňané všickni čistě slovansky hovoří.“ I oznámil jim svůj úmysl, že je poslati hodlá do veleříše moravské, aby ji osvítili plným světlem, plnou září pravé křesťanské víry. Když pak sv. Cyrill se ptal, mají-li Moravané nějaké písmo a císař záporně odpověděl, řekl týž světec: „Kdož může na vodu řeč psáti?“ Není-li třeba svatých knih k bohoslužbě, v nichž čísti a jimž rozuměti dlužno? Není-li vhodno i písmem slovo Boží hlásané v paměti udržovati a písmem novoobrácenému lidu dráhu k vyššímu vzdělání křesťanskému klestiti?“ I řekl císař: „Chceš-li, může ti Bůh na prosbu tvou dáti dobré vnuknutí o písmě Slovanům přiměřeném; nebo On beze vší pochybnosti dává všem prosícím i otvírá tlukoucím.“

I odešel sv. Cyrill s bratrem svým sv. Methodem a s jinými pomocníky příští missie své do chrámu a oddal se modlitbě vroucně prose o dar osvícení Ducha svatého, aby slovanským národům písmem vhodným otevříti mohli bránu k osvětě křesťanské. Bůh vyslyšev modlitbu věrných služebníků svých zjevil brzy svatému Cyrillu písmena slovanská. Oznámiv to sv. Methodu a ostatním nakreslil jim písmena jemu vnuknutá*) a začal hned jimi psáti

*) Byla-li tato azbuka, jak mnozí tvrdí, jen staro-hlaholská abeceda, už před svatým Cyrillem obvyklá, pak vlastně nevynalezl sv. Cyrill nic, a nevíme, proč Kliment, učeník jeho, kterýž hlaholici a její starobylosť dobře znal, řekl zkrátka: Svatý Cyrill, pomodliv se k Duchu

průpověď z písma svatého. Právě z abecedy či azbuky od sv. Cyrilla vynalezené a po něm i cyrillicí nazvané bleskozářně prosvítá nevšední a podivuhodný důvtip sv. Cyrilla, protože azbuka jeho všecky rozmanité zvuky jazyka slovanského až do těch nejjemnějších rozdílů s podivnou určitostí, jasností a úplností naznačuje, ačkoli sv. Cyrill zvuků těch ani v řečtině ani v latině, v jazycích jemu nejznámějších, nenalezal. První slova, kteráž sv. Cyrill azbukou od něho vynalezenou napsal, byla slova, jimiž začíná evangelium sv. Jana: „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh bylo Slovo“ a pak překládal a psal ostatní co dále následuje.*)

svatému, oznámil bratru svému a ostatním, že Duch svatý jemu vnukl, aby podržel staré hlaholské písmo. Proč právě v opak toho dí, že nakresloval bratru a ostatním zvláštní jemu Duchem sv. vnuknutá písmena?

*) Právě z toho, že Cyrill se jal nejprve evangelium sv. Jana na jazyk slovanský překládati, dovozují katoličtí Rusínové, kteří jsou řecko-slovanského obřadu, že sv. Cyrill jal se tím překládati řecké obřadní knihy na jazyk slovanský, poněvadž církevní rok u Řeků začíná prvním velikonočním svátkem, o němž se při bohoslužbách čte začátek evangelia sv. Jana, v jehož čtení po celý čas velikonoční se pokračuje, ježto v latinské církvi začátek evangelia sv. Jana při třetí mši o prvním velikém hodu vánočním se čte a na první slavnosť velikonoční evangelium sv. Marka (kap. 16, 1—7) se klade. Tomuto tvrzení nasvědčují obzvláště hlaholské zlomky německým professorem a drem. Hoeflerem r. 1855 v Prase v archivu metropolitním nalezené, které největší filolog slovanský Pavel Šafařík — pro starobylosť mluvy v nich — klade v dobu sv. Václava, v níž v Čechách ještě konána liturgie slovanská. Zlomky ty, ačkoli hlaholsky psané, neobsahují překladu mše latinské, nýbrž jsou staroslovanským překladem liturgie řecké. I staroslovanský „kanon sv. Václava,“ z rukopisu pergam. z 12. věku, jest veskrz a naskrz rázu církve východní. Svatý Kliment, žák obou sv. apoštolů slovanských, ve spisu svém: „Pochvala sv. Cyrillu“ (str. 55. Font. r. bohem. I. 1.) po líčení hádky Cyrillovy s latinskými nepřátely slovanské bohoslužby výslovně praví: Svatý Cyrill přeložil celé církevní zřízení z řeckého na slovanský jazyk. — Staroslovanská legenda o životě sv. Ivana (poustevníka) za času Břetislava I. (1012—1055), plná bohemismův a tudíž v Čechách psaná začíná slovy: „Bohvoj, kníže mavorský (moravský), křesťan řeckého vyznání,“ v kterémžto slově „řeckého vyznání“ už také zavinut obřad řecko-slovanský. Dalesmil ve své kronice (v l. 1281—1314 psané) nazývá sv. Methoda Rusínem a o Rusínech víme, že nikdy jiného obřadu neměli, nežli slovansko-řeckého. — Dějepisec ruský Nestor, jenž r. 1113 svůj letopis psal, dí výslovně o svatých bratřích Soluňských, že přeložili Oktoich čili Osmoglasník církve řecké a ostatní její bohoslužebné knihy: „Po sim že (potom) preložista (přeložili oba bratří) psaltyrь i oktoichъ i pročija (ostatní) knigy.“ — Ale i latinská legenda Křišťanova o sv. Lidmile a o sv. Václavu ze 14. století vyslovuje všeobecný názor téhož věku, dle něhož sv. Cyrill řeckou liturgii na slovanský jazyk přeložil, nebo praví se (str. 200 Font. r. b. I. 2) o sv. Cyrillu, že: „ustanovil, aby mše a ostatní předepsané hodinky obecným jazykem ve chrámě se konaly, což podnes v krajinách slovanských větším dílem se děje, nejvíce v Bulharsku.“ Ale v Bulharsku ve 14. věku byla toliko řecko-slovanská liturgie. — Také vodosvětí v předvečer sv. tří králův u všech slovanských národův doposud obvyklé podle způsobu řecké církve a nazývání zjevení Páně čili epifanie dle zvyku Řeků den svíček (ἡμέρα τῶν φώτων) po mnoho věků v Čechách — potvrzují velmi závažné názor Rusínův o povaze slovanské liturgie Cyrillo-Methodějské.

Uslyšev o tom císař, že sv. Cyrill už vynalezl písmo Slovanům přiměřené a že se hned jal překládati evangelium svatého Jana na jazyk slovanský a překlad ten i písmem od něho vynalezeným psáti, zaradoval se a oslavil Boha se svými rádci a poslal sv. Cyrilla s jeho svatým bratrem a s četnými jinými pomocníky i s mnohými dary na Moravu; i napsal Rostislavovi psaní tohoto obsahu: „Bůh, jenž chce, aby každý poznání pravdy došel a o vyšší stupeň (osvěty křesťanské) se snažil, uviděv víru tvoji a snahu, učinil i nyní (milosť) za našich let, zjeviv písmo k vašemu jazyku, abyste i vy přičteni byli k velikým národům, kteří slaví Boha svým jazykem. Což Ti poslali jsme toho, jemuž je Bůh zjevil, muže ctihodného a pobožného, učeného velmi i filosofa. A hle přijmi dar větší a vznešenější nade všechno zlato a stříbro i kamení drahé i bohatství pomíjející — totiž víru v Krista — a utvrzuj řeč (sv. Cyrilla, Methoda a veškeré družiny jejich) ve všech srdcích (lidu svého) a povzbuzuj všechny, aby nelenili, nýbrž dali se na cestu pravdy, abys i Ty, přived je snažením svojím ku poznání Božímu, přijal svoji mzdu od Boha i v tomto věku i v budoucím, za všechny duše, které chtějí věřiti v Krista Boha našeho, od nynějška do skonání, a památku svoji abys zůstavil ostatním pokolením, podobně Konstantinu, císaři velikému.“

Panovník Moravy, Rostislav čili Rastislav (Rastic), jak jiní jej jmenují, byl r. 862 ve zjevném boji proti svým utiskovatelům, Frankům, kteří s ním sousedili. „Byltě se, jak píše náš moravský dějepisec dr. Beda Dudík (str. 97—99 kn. III. hl. 1.), mnoholetou zkušeností asi poučil, že Frankové (německy mluvící) dvojím způsobem hledí sobě podrobiti svobodné národy, mečem totiž a křížem. Meči dovedl se opříti, kříži z Němec mínil se uhnouti, nehodlaje však při tom zříci se přijatého již křesťanství. Toho bylo lze jen tou cestou se dodělati, když by se do země povolali kněží a učitelé, kteří nejsouce Němci, nedrželi by s Franky, znajíce zároveň řeč i zvláštnosti lidu. Takových mohla jen byzantská (řecká) říše poskytnouti, a proto obrátil Rostislav zraky své k Byzantu (Cařihradu) a ku prameni všeho zbožného podnikání, k Římu; neboť že Michal III. a říše jeho nesmýšlejí s Franky, toť věděl nepochybně dobře, a že tehdejší papež Mikuláš I. Němcům ho neprozradí, o tom mohla ho s dostatek přesvědčiti ráznosť, s jakouž tento sobě počínal

proti výstupkům rozličných Karlovcův (knížat z rodu císaře Karla Velikého). Nad to nemohlo se Rostislavovi při snahách jeho o založení svobodné, nezávislé říše lepších dostati rádcův a pomocníkův, jako takových pravověrných kněží, kteří přicházejíce z krajin monarchicky spravovaných, jakož i osvětou a jmenem svým bezpečnější rukojemství pro budoucnosť poskytujících — v takovém zároveň spatřovali se postavení církevním, že nemohli knížeti odepříti podpory své, žádal-li, což i zamýšlel, o zřízení samostatné (od Němcův neodvislé) církevní provincie. A na konec věděl Rostislav dobře, že požádá-li v Římě přímo za latinské věroučitele, přivodě takto zemi svou k apoštolské stolici, (tehdáž panující německý) císař Ludvík II. ihned bude chtít těžiti pro sebe z křivého domnění, že, poněvadž stolice Petrova stojí (prý) pod svrchovaností říše francké, bude náležeti papeži, aby nově získané členy církve římské postoupil jemu, císaři, jakožto řádnému nástupci Karla Velikého, onoho ochránce církve, a k říši jeho je přikázal, — dovozování to, jemuž právě chtěl Rostislav se vyhnouti. K tomu účelu tedy spolčil se se svým synovcem Svatoplukem a se sousedním knížetem Kocelem, jenž té doby arci aspoň na pohled trval v dobré vůli se svým metropolitou v Salcpurku (Solnohradu); neboť víme, že (Solnohradský) arcibiskup Adalvin ještě r. 864 slavil vánoční svátky s Kocelem v Mosburku čili v Blatném v dolní Moravě uherské a že i následného roku ještě chrámy světil v tamější krajině. Knížata (slovanská Rostislav, Svatopluk a Kocel) usnesla se tedy po dobrém uvážení všech těchto důvodů, vypraviti do Říma (ku papeži) i k Michalovi III. (do Cařihradu) posly, kteří by od nich za učitele víry žádali.“

Jak poslové slovanských knížat s prosbou svou v Římě pochodili, o tom nemáme žádných zjevných zpráv. Bylať věc ta nejen náboženského, nýbrž i politického rázu, a usnešení v Římě ve prospěch slovanských knížat a národů učiněné, nemělo-li při svém skutečném provádění přijíti na zmar, nesmělo se dáti na buben veřejnosti, nýbrž svrchovaně třeba bylo, věc tu co nejvíce možná pod pečetí velikého mlčení tajiti. Vždyť běželo o to, říši slovanskou vymaniti z područí zpupných Frankův, aby stolice římská na samostatné a neodvislé říši slovanské mocnou měla oporu proti přechmatům panovníkův franckých, kteří domnívajíce se býti pány

veškerého západu křesťanského, ba pány veškerého světa, i stolici římskou pod svou svrchovanosť staviti se neostýchali. Říše slovanská měla jak politicky tak církevně nezávislou býti, jednak nezávislou na říši Frankův, a jednak nezávislou i na říši Řekův a toliko ve věcech církevních měla bezprostředně jen Římu podrobena býti.

Jako dříve už napomáhali papežové Irům, Anglosasům, Frankům k utvoření samostatných, neodvislých státův s metropolí církevní jen na Římě závislou, tak chtěli i nyní papežové prostředkem jedné metropole toliko na Římu závislé i slovanské říši velkomoravské dopomoci k úplné samostatnosti a všestranné neodvislosti. Odtud jedině dá se vysvětliti, proč svatí bratří Soluňští, putujíce do Moravy, vzali s sebou ostatky svatého papeže a mučeníka Klementa, chtíce je donésti do Říma, proč po půlpátaletém působení na Moravě povoláni jsouce do Říma ochotně vyzvání toho uposlechli, proč papež i poradní sbor jeho jim v slavnostním průvodu v ústrety přišli, proč oba v Římě na důstojnosť biskupskou vysvěceni jsou, proč sv. Cyrill dokonav tam běh svého života s poctou jen papeži náležitou v kostele, kde ostatky sv. Klementa uloženy byly, pochován jest, a proč později bratr jeho sv. Method povýšen od papeže na arcibiskupa a metropolitu říše velkomoravské, jemuž dle úmyslu hlavy církve aspoň 4 biskupové podřízeni býti měli, a proč sv. Method o svatou stolici římskou jako o pevnou kotvu se opírati mohl proti biskupům franckým, kteří v zemích říše velkomoravské sami církevní právomoc provozovati chtěli tvrdíce, že země ty jsou jejich a že oni jediní a sami výhradně k nim právo mají. Na toto libovolné osobování si práv v cizích zemích rozhodně odpověděl sv. Method: „Nikoli! země ty v církevních záležitostech nepodléhají vám, ony patří a podřízeny jsou jedině sv. Petru a jeho nástupcům v Římě, v jejichžto jménu já tyto země v církevních věcech řídím a spravuji.“

To se nám vidělo za potřebno už zde předeslati, aby se dalšímu vývoji dějin církevních na Moravě tím snáze a světleji porozuměti mohlo. A po této krátké úvaze vraťme se opět v duchu do Cařihradu, kde svatí bratří na cestu apoštolskou do Moravy s pečlivostí snažnou se strojili.

Císař řecký Michal III. doufaje na říši velkomoravské míti oporu mohutnou proti nepřátelům říše své, neoštídal se s hmotnými prostředky, aby sv. Cyrilla a Methoda a jejich četnou missijní

družinu všemi potřebami co nejhojněji na pouť dalekou opatřil. Na cestu do Moravy vydali se blahověsti naši v první polovici r. 863, kamž ještě v témž roce v měsíci červnu šťastně došli.

Bylo jim nejprvé jíti Bulharskem, protože stará silnice z Cařihradu do dřívější Panonie čili do Uherska vedla jednou částkou Bulharska, a jednak i proto, že v této zemi, kde již řečtí missionáři a po nich i římští působili, doufali setkati se s přátely, z nichž toho onoho spůsobilého k missiím do Moravy mohli přibrati do své družiny. Podle podání ve spisu „Prolog“ na sklonku 15. věku sepsaném působil prý sv. Cyrill u slovanských Bulharů v krajině Bregalnici už dávno před rokem 860. a veliké jich množství na víru křesťanskou obrátil, jak jsme už svrchu byli podotkli.

Bulhaři byli původně národ pohanský, neslovanský,*) ale velmi bojovný. Usadivše se v okolí Varny, pevnosti nad černým

*) P. Šafařík ve svých „Starožitnostech slov.“ (Okr. II. čl. III.) jmenuje Bulhary vždy národem původně uralsko-čudským, příbuzencem Hunův a sídlivším druhdy mezi Donem a Volhou v tak nazvaném Velikém Bulharsku. I (v §. 29. č. 4.) polemisuje proti těm, kteří „povozování jsouce buďto duchem novořekosti (aby něco nového řekli), buďto osoblivými náhledy o národní cti a slávě, buďto neuměním a nesoudností, uralské tyto Bulhary, l. 678. do Moesie přišlé, za pravé Slovany vyhlásili; ale domnění toto, kdokoli bezpředsudným okem do pramenův historie obojího národu (slovanského a bulharského) nahlédne, snadno marným býti seznáš.“ A nyní uvádí Šafařík své protidůvody, z nichžto se aspoň několika dotkneme. Všickni byzantští letopisci, v čele jejich Theophanes (817) a Nicephorus (828) vydávají Bulhary, od Volhy a Donu přišlé, za příbuzné Hunův a Kuturgurův, nikoli Slovanův. I sám náš cthidný Nestor (nejstarší ruský dějepisec), následuje v tom všenárodního podání, nepočítá Bulharů v řadě slovanských národův, nýbrž zrovna naopak, v řadě úhlavních neptátel jejich, t. Avarův. Uhrův a Kozarův, vyvádějě je ze Skythie čili země Kozarův zároveň s Avary, Uhry a Kozary. Kdo tedy Bulhary za Slovany uznává, tomu náleží i Huny, Avary, Kozary, Uhry či Madary atd. za takové vyhlásiti a původiště Slovanův do Uralu položiti aneb všecko stěhování národův odtud na západ a jih naprosto zapírati, oč soudný historik sotva kdy se pokusí. — Bulharové v Moesii osedlí byli jen asi pátá částka celého kmene; čísť jiná zůstavší ve své vlasti a později mezi hořejší Volhou a Kamou sídlící byla, jak ze spisovatelův arabských a ruských patrně vysvítá, neslovanská a v 8. i 10. století úplně k islamu přilnula; nemohli tedy ani bratři jejich v Moesii býti původně Slovany. — Jména bulharských panovníkův a velmožův (na př.: Bathaias, Kotragus, Alzeko, Asparuch, Ahmed atd.), názvy měst u kamských Bulharův (jako Bůlar, Brahim, Sabakula, Ašli) anebo krajinek u dunajských Bulharův (na př. Bular, Kutmitzivi), aneb obecné výrazy (na př. ropat = modlitebnice z arabského robat, boilades = velmoži z avarského boleď), a neslovanské zvyky panovníkův z rodu Bulharův (zabíjení lidí a hovad v obět bohům, množství ženin, přednášení koňského ocasu před vojskem místo praporu atd.), vše to makavě dosvědčuje, že Bulhaři nebyli původně národem slovanským. — Také životopisec sv. Demetria (z 8. století) národ a jazyk bulharský od slovanského výslovně dělí. Praví zajisté na jednom místě, že kníže bulharský, stroje úklady, hledal mezi svými rádci muže zběhlého v jazyku řeckém, rumunském (macedovalaském), slovanském a bulharském.

To vidělo se nám za potřebné ze Šafaříka připojiti proti těm, kteří i nyní osmělují se tvrditi, že Bulhaři byli už původně národem slovanským.

mořem v nynějším Bulharsku, rychle a jako na překot podrobili si okolo r. 678 tam sedmero pokolení slovanských a založili zde jako jedním rázem mohutnou říši, kteráž se rozprostraňovala přese všechny krajiny mezi Balkánem a Dunajem až ku pokrají řeky nižní Moravy, kteréžto pokrají Bulharsko od Srbska dělilo. Později zahrnovalo Bulharsko v sobě i dnešní Valašsko a jihovýchodní část Uher. V těchto zemích osedlý lid byl ponejvíce slovanský a zabýval se, jako Slované vůbec, orbou a hospodářstvím. Bulhaři velmi bojovní a ve vojenství náramně obratní byli při tom přece také k řemeslům a k obchodu náchylni. Nejslavnější jich panovník byl Krumus na počátku 9. století, který založil říši, ana zahrnovala v sobě nejen nynější Bulharsko a Valachii, nýbrž i celou dlouhou krajinu na řece Tise v Uhřích až k Pešti a Tatrám. I Pešť sama vzala jméno své od Bulharů; nebo v bulharské slovanštině, která české *c* proměňuje v *šť* (noc = nošť) znamená pešť tolik co pec.

Měltě pak Krumus ještě větší a rozsáhlejší plány: veškero snažení jeho neslo se ku dobytí Cařihradu a založiti říši, kteráž by od Bosporu, mořské úžiny Cařihradské, přes celý poloostrov Balkánský až ku pramenům Tisy v severovýchodních Uhrách se rozkládala. Ač těchto velikých cílů svých se nedopjal, přece několikráte Řeky vítězně na hlavu porazil a mnoho opevněných měst řeckých, jako Sofie (Sredce), Debelty (nynější Zágory) blíže Černého moře, Mesembrie, Adrianopole (nynějšího Drinopole) a j., dobyl i stal se postrachem veliké říše vzdělaných Řekův. V těchto vítězných bitvách zajal množství lidu křesťanského a z vydobytých měst i krajin zavedl mnoho biskupův a kněží do své veliké říše, čímž se sice víry křesťanské tím více mezi Bulhary ujímati počalo. Jelikož podmanění Slované vzděláním vysoko vynikali nad své podmanitele, stalo se, že podmanění Slované si duchovně podmanili své podmanitele, Bulhary, a že tito přijali od nich mluvu či jazyk slovanský, začež Slované se pánům svým odvděčili tím, že se sami počali nazývati Bulhary; proto se také bulharština za času sv. apoštolů našich počítala a počítá podnes k nářečím slovanským, ačkoli nynější bulharština jest za příčinou dlouhé poroby Bulharův pode jhem tureckým jazykem velmi ztrnulým, neohebným a tureckými slovy velmi znešvařeným.

Poněvadž Slované, kteříž obývali v Soluni za časů svatých věroučitelů našich, mluvili nářečím bulharským a krajina blíže Soluně nazvaná „na Slovanech“ byla bulharskými Slovany obydlena, jde na rozum, že svatí apoštolé naši mluvili po výtce bulharsko-slovanským nářečím tehdáž ještě neporušeným a velmi blízkým ostatním nářečím slovanským, takže i ostatní národové slovanští jim snadno porozuměti mohli, obzvláště také proto, že, jakž jsme už viděli při rozmlouvání sv. Cyrilla s Rusem v Chersoně, sv. Cyrill uznamenav odchodné zvláštnosti řeči ruské, ihned se snažil vsouváním samohlásek a vkládáním souhlásek své nářečí slovanské připodobniti slovansko-ruskému jazyku, aby mu Rusové tím snadněji porozuměti mohli. Že totéž činili svatí blahověstí naši v Charvátsku, v Uhersku a vůbec v celé říši velkomoravské, netřeba tuším ani dokládati. Provedení toho bylo tím snadnější proto, že podle soudu učenců (n. př. Miklosiče, Schleichera a j.) jazykové slovanští se tehdáž od sebe tou měrou nerůznili jako nyní, ač jinak už tenkráte jednotlivá nářečí svou zvláštní povahu měla.

Legenda moravská podle starých čtení v breviáři Olomouckém asi v 14. století na Moravě sepsaná výslovně praví: „Císař (řecký Michal) svoliv v prosbu (knížete moravského Rostislava) poslal tam svrchu jmenovaného filosofa (Konstantina) s bratrem jeho Methodem, rozkázav, aby mu dány byly hojné prostředky na cestu. Vypraviv se (sv. Cyrill s bratrem svým Methodem) přišel nejprve k Bulharům, jež s pomocí Boží milosti svým kázáním na víru obrátil.“ V životopisu sv. Klimenta Velického, v tak nazvané legendě bulharské, praví se se vší určitostí: „Ano i knížete bulharského Borisa, který byl za dob římského císaře Michala, i toho veliký Method jednak dávno již synem byl učinil, jednak vlastnímu svému jazyku naskrze krásnému přiučil a tehdy dobrodiním řečí svých neustávaje obdarovával.“ Pokračovatel pak v dějepisu řeckého dějepisce Theofana připisuje obrácení samého krále bulharského Borisa či Bogorisa svatému Methoději, řeholníku, kterýž prostředkem obrazu posledního soudu jej na víru křesťanskou obrátil. Boris, jsa druhým nástupcem Krumovým, byl rovněž tak jako Krumus zarytým pohanem, což nemohlo jináče než neblaze v pokřesťanění lidu jeho působiti. Ale hned po smrti Krumově odvrátilo válečné štěstí svou lahodně usmívavou tvář od

panovníků Bulharských, pohroma za pohromou valila se na jejich říši a nyní, když svatí apoštolé naši Bulharskem do veleříše moravské se ubírali, řádil strašně v říši té hlad a mor. Vše to zkrotilo zatvrzelé a zpupné srdce Borisovo. Sestra jeho, která ve válkách bulharských s Řeky ocítila se v zajetí cařihradském a zde křesťanskou víru poznavši křest svatý byla přijala, hned jak ze zajetí se navrátila, snažnými domluvami na královského bratra nastupovala, aby ho ku přijetí svatého křtu pohnula. Domlouvali se o to k němu i řeholníci Theodor Kufar a Methoděj, bratr sv. Cyrilla, ale tvrdošíjná mysl jeho ustavičně odporovala, až posléz sv. Method nakresliv obraz posledního soudu a vyloživ králi svatý a hluboký význam jeho, rajskou blaženosť spravedlivých a zbožných křesťanův a věčné strasti zatvrzelých a krutých nevěrců, s pomocí tajné milosti Boží zlomil odpor králův, tak že se skutečně pokřtiti dal. Při patření na obraz posledního soudu projal totiž krále Borisa náramný strach, jímž ledová kůra srdce jeho jako roztála; a poněvadž sv. Method obrazem tím Borisovi byl strachu nahnal, byl u moravských Slovanův až do nejnovější doby nazýván Strachotou (ne od metus = strach, jak někteří se nejapně domnívají; neboť nepíše se Metod, nýbrž stále se píše Method).

Přijetí sv. křtu bylo pramenem nesmírného požehnání a blahodarův jak pro jeho rodinu tak i pro veškerou říši Borisovu, kteráž za vlády jeho druhého syna, velikého Symeona na tak vysoký stupeň rozkvětu a slávy se pozvedla, jakého nikdy dříve nebyla dostoupila. Sám král Symeon, už carem nazývaný, byl slavným spisovatelem, skládaje spisy své v jazyku staroslovanském, jak jej svatí bratří Soluňští pro spisování byli upravili a vzdělali.

Nelze však zde mlčením pominouti, že už před sv. Cyrillem a Methodem byli v Bulharích rozličtí kněží i biskupové, latinští a řečtí, v šíření křesťanské víry činnými, jako zejména z latinských kněží Pavel, a že i po křtu Borisovu latinští biskupové Pavel z Popolonie a Formosus z Porta (Porto) sílně křesťanské nauky zde horlivě rozsívali, anobrž že slavný papež Mikoláš I. sám u krále Borise apoštoloval jednak svými výtečnými listy, jednak svými 106 mistrovskými odpověďmi, kteréž dal králi na otázky od něho naň postavené, a které zůstanou věčně zářícími pomníky jeho nevšedního věhlasu a veliké moudrosti. Ale spolu také jest jisto, že nejslovutnější žáci svatých apoštolů našich

byli bulharští rodáci, kteréž oni sami hlásáním svatého evangelia v Bulharích byli získali, jakýmiž byli sv. Kliment, spisovatel jejich života, Naum, Angelar a Sáva, kteří později po úmrtí sv. Methoda pletichami zrádného Vichinga u dvora Svatoplukova násilně vyhnáni byvše z Moravy, utekli se do Bulharska a zde s úctou a přelaskavou ochotou přijati byvše ve spasném díle sv. Cyrilla a Methoda snažně pokračovali. Při Borisovi toliko litovati, že náramně se kolísal ve sporu mezi Cařihradem a Římem, kam Bulharsko, kteréž přemnoho diecési z bývalého k římskému patriarchátu patřícího Illyrika si bylo přivtělilo, náležeti má, zdaliž ku patriarchátu římskému čili cařihradskému. Jest nám toho žel, že v tomto sporu Boris brzo k Římu, brzo zase k Cařihradu se klonil, což právě zchytralému Fotiovi vítanou zavdalo příčinu, aby, dělaje se horlivým ochráncem práv řecké cařihradské církve, získal si náklonnosť hrdých Řekův a na stolci patriarchalním, na nějž se s pomocí Bardasovou byl vetřel, se také dosti dlouho udržel, což, jak se brzo ukázalo, pro jednotu veškeré církve Boží mělo nesmírné záhubný dosah, totiž — rozkol církevní, odtržení východní církve od skály Petrovy, od stolice římské, kteréžto rozkol r. 867 Fotiem započat, Michalem Cerulariem l. 1054 dovršen byl.

Tenkráte však, když svatí bratří z Cařihradu vyšli a Bulharskem do Moravy se ubírali, rozkolu toho ještě nestávalo; přicházeli tedy z krajin pravověrných, nenakvašených nižádným rozkolem i přinášeli také na Moravu nejdrahocennější nebeskou perlu víry neporušené, víry pravé.*)

*) V novější době popírá se vůbec, že svatí bratří Soluňští u Bulharů činnými byli a obrácení krále bulharského Borisa obrazem posledního soudu od sv. Methoda malovaným za bajku se vyhlašuje. Tak na př. p. Sasinek ve svém letopisu Uherska (země u hor se rozprostraňující) vypravováním o mocném vlivu malíře Methoda na obrácení Bogorise zřejmě pohrdá a p. Dr. Dudík ve svých „Dějinách Mor." (str. 101.) rovněž tak odmítavě se vyjadřuje řka: „Historka o mnichu Methoději, jenž prý prostředkem obrazu posledního soudu Borisa obrátil, obsažená v Theophanes continuatus IV. 15, nedá se nijak s osobností velikého arcibiskupa Methoděje srovnati. Bylať by o této příhodě v legendách nepochybně zmínka se učinila a malíři jiného titulu se dostalo." Rovněž tak odmítavě pronáší se o této věci polský spisovatel Bielowski (Monum. hist. Polon. I. sv. str. 91) opíraje se hlavně o přímětek „rodem Říman" při jménu malíře „Method". Ruský pak spisovatel „Golubinski" při slově ζωγράφος (malíř) v legendě myslí a tvrdí, že to byl světský malíř, rodem Říman, jemuž děli „Method". Spisovatelé ti volají se k veleučenému Anastasiu, knihovníku církve římské, kteréž sv. Cyrilla osobně znal a při každé příležitosti vysoce vychvaloval, který však toliko ujišťuje, že Bogoris přijal s lidem svým víru křesťanskou od jednoho Římana, od kněze Pavla. Dále se táhnou k italské legendě

Další cesta svatých učitelů našich do říše moravské označena jest nejzřejměji kaplemi a kostely Svatoklementskými, kteréž vždy vznik vzaly, kde svatí prvoučitelé naši nad ostatky sv. Klementa, jež s sebou vždy nosili, svaté bohoslužebné obřady byli vykonávali;

(Translatio st. Clementis), která žádné zmínky o nějaké činnosti svatých bratří v Bulharsku nečiní a také bulharská legenda (Vita Clementis, episcopi Bulgarorum mluví prý jen o pobytu bratří Soluňských u Bogorise, nedává však nikterak na srozuměnou, že král ten byl jimi na víru křesťanskou obrácen nebo dokonce pokřtěn.

Odpovídáme: Jest to stará tradice u Moravanů, která se i v jménu „Strachota" místo názvu „Method" neustále obráží, že apoštolé Slovanští byli nejprve u Bulharů činní a že sv. Method obrazem posledního soudu zpurného krále Borisa zkrotil a ku přijetí křestu polnul. Tradice ta nejen ve starých breviářích moravských se stále opakuje, nýbrž ctěna jest i od nynějšího velikého papeže Lva XIII. tou měrou, že přijata i do nového officia o sv. bratřích; nebo v hymně ke cti jejich předepsané čteme:

Luce, quae templis superis renidet,
Bulgaros complent, Moravos, Bohemos.
Mox feras turmas numerosa Petro
Agmina ducunt.

A na str. 10. téhož officia dí se o sv. Methoději: „Etiam Pannonios, Bulgaros, Dalmatas in fide christiani nominis confirmavit. Že vlaská legenda o působnosti svatých bratří v Bulharsku mlčí, tím nikterak není možnost takového působení vyloučena. Co pak do vlivu římského knéze Pavla, o němž Anastasius mluví, má se věc takto: Boris poznal víru křesťanskou nejprve skrze svou, ze zajetí byzantského navrátilou sestru. Kněz římský Pavel doplnil a dotvrdil, co král byl slyšel; svatý Method náš pak obrazem posledního soudu zlomil naprosto jeho odpor a brzy na to přijal Boris od Josefa, arcibiskupa cařihradského, křest svatý. Boris nazýval se od té doby Michalem, jako tehdejší císař řecký, jenž mu byl kmotrem.

Že bulharská legenda o nějaké činnosti svatých bratří u Borisa nic neví, jest čirá nepravda; nebo (na str. 81. Font. rer. Boh. I.) dí se výslovně: „Ano i kuřeze Bulharského Borisa, který byl (žil) za doby římského císaře Michala, i toho veliký Method jednak dávno (nežli se na Moravu s bratrem svým vydal) již synem svým (duchovním) byl učinil (t. j. na víru křesťanskou úplně obrátil), jednak svému vlastnímu jazyku naskrze krásnému přiučil a tehdy dobrodiním řečí svých neustále obdarovával." Dále pak stojí: „Tenkráte právě tito svatí, totiž Cyrill a Method — písmena vynašli a přetlumočení písem na jazyk bulharský učinili, aby (vodou a Duchem sv.) zrozená dítka dostatek měli — pokrmu Božího a ke vzrůstu duchovnímu a k míře věku Kristova dospívali."

Snad právě pro tvrzení bulharské legendy, že svatý Method dávno už, nežli se na Moravu s bratrem svým odebral, Borisa svým duchovním synem učinil, domnívá se Dr. Dudík, že obrácení a pokřtění Borisa událo se už r. 859.

Jinak, jak už svrchu povědíno, dí se výslovně v legendě moravské (str. 101. Font. r. boh. I.): „Vypraviv se (sv. Cyrill s bratrem svým Methodem na cestu do Moravy) přišel nejprve k Bulharům, jež s pomocí Boží milosti svým kázaním na víru obrátil." Co pak do obrazu posledního soudu, jímž řeholník Method zlomil dokona odpor Borisův proti svatému křtu, o tom, jak též už svrchu podotknuto, šíří se pokračovatel v dějepisu řeckého dějepisce Theophana (IV. 15. hist. Byzant. script.).

Arciť jsou všechny tyto zprávy odpůrcům našeho názoru pouhé báječné legendy, o něž prý se opírati nelze. Ale jak mnedle, tážeme se, kdyby legenda moravská a prolog, které vydávají svědectví o missionářské činnosti sv. bratrů v Bulharech a Theophanes continuatus, který dosvědčuje vliv mnicha Methoděje (jen mylné za Římana prohlášeného) obrazem

nebo právě proto vzali s sebou dotčené ostatky velikého papeže a mučeníka, aby nad nimi bohoslužby slaviti mohli, jelikož podle předpisů církevních nedovoleno sloužiti mši svatou, kde žádných svatých ostatků nestává. A tudíž všady, kdekoli svatí bratří se

posledního soudu na obrácení Borisa, kdyby tyto legendy byly doplňkem ostatních legend a kdyby také o nich všeobecné téměř pravidlo platnosť mělo, že legendy vůbec nepostrádají všeho historického jádra a pozadí? Nevímeť, proč by se právě na legendu moravskou a na prolog toto pravidlo vztahovati nemělo. Že svatý Method byl řeholníkem v klášteře Olympském a že i sv. Cyrill, dříve než povolán k veřejné činnosti v takovém ústraní na krátký čas dlel, neníť neznámo; a rovněž tak jisto, že umou svaté malby tehdáž na východě jen mnichové se zabývali a živili, an právě v té době (842) dokončen stoletý boj o ctění obrazův a sám svatý Cyrill o tomto předmětu s bývalým avšak svrženým patriarchem Carhradským, Janem Grammatikem, protivníkem obrazů svatých, ještě tvrdou potyčku měl. Tenkráte zajisté neodvážil se ještě žádný světský malíř vyhotovovati obrazy posvátné, a proto nemůžeme také za pravdu dáti ruskému učenci Golubinskému, jenž při slově ζωγράφος v legendě myslí na světského malíře, rodem Římana, jemuž děli „Method."

Aniž bylo, jak se domnívá p. Dr. Dudík, velkého apoštola našeho Methoda nedůstojno pěstovati posvátnou malbu a jí také za vhodný prostředek při obrácení polobarbarův na víru křesťanskou používati, ana posvátná malba, jak dí veliký papež Řehoř, jest písmem a knihou, v níž i nevzdělanci a polodivoši čísti dovedou. Kromě toho (viz I. roč. „Sborníku Velehrad." str. 196 a n.) podle zprávy Petruševičovy známo, že věrověstové naši přinesli do Říma darem i posvátné obrazy s nápisy a podpisy starocyrillskými, kteréžto nápisy, jak teď už dokázáno, skutečně na obrazích těch se tam (v Římě) nacházejí. Z toho nade vši pochybnosť průvodno, že svatí věroučitelé naši položili u vsech národů slovanských nejen základy vědění, nýbrž i umění čili základy všestranné křesťanské civilisace, což zajisté velebnou zář slávy, kteráž oblívá jich milostné tváře, znamenitou měrou rozhojňuje a zveličuje. Že ostatní legendy o missionářské činnosti jejich v Bulharsku na pouti do Moravy mlčí, vykládáme si v ten smysl, že oba dva byvše už dříve zde blahočinnými, tentokráte se v Bulharech dlouho nemeškali spíchajíce tím úsilněji k žádoucímu cíli — do Moravy. Že by sv. bratří, kteří bulharským jazykem mluvili a psali, nikdy u svých rodákův nebyli blahou věsť o Kristu hlásali, pokládáme při jejich upřímném ba horoucím vlastenectví, při jejich nepopíratelné k domovu lásce za holou nemožnosť. A posléze, abychom průkaz svůj dovršili, tážeme se, kteří mnedle byli nejčelnější učeníci sv. bratří a spolu nejhorlivější spolupracovníci jejich, jak literárně tak ústně činní při svaté missii? Nebyli-li to právě onino žáci, které oni sobě z národu bulharského sami na své učeníky a spoludělníky vzdělali? Nebyl-li nejhlavnější z nich Kliment rodákem bulharským, jenž napotom i v Bulharsku biskupoval? Nebyli-li též Angelar, Naum a Sava Bulhaři?

Přitočujeme zde slova velikého filologa a dějezpytce českého Šafaříka, jenž ve svých Starožitnostech slov. dí (str. 817.): „Apoštolování obou bratří v Bulhařích jest věc výslovnými svědectvími pokračovatele Konst Porph., Jana Skylitzesa Kuropalaty, Cedrena, životopisce biskupa Klementa, kněze Duklanského, legendy moravské, též legendy o sv. Ludmile stvrzená. Dotčení letopisci byzantští připisují obrácení knížete Borisa na víru mnichu Methodovi. Skladatel životopisu bulharského biskupa Klementa, učeník tohoto pomocníka a spolutovaryše sv. Konstantina a Methoda, takto o tom zvěstuje: Poněvadž ale národ Slovanův čili Bulharův nerozuměl písmům řeckým jazykem psaným, pokládali to muži svatí za věc velmi škodlivou. Pročež obrátivše se s modlitbou k Utěšiteli, od něhož dar jazyka i spůsobnosť řečí pochází, prosili jeho o milosť vynalezení písmen, jež by hrubosti bulharského jazyka byly přiměřeny. Přijavše tu milosť, vynalezli slovanská písmena, přeložili knihy z nadšení ducha Božího pošlé

objevili a bohoslužbu vykonati chtěli, na ručesť vybudována prozatímní kaple, kteráž po jejich odchodu proměněna jsouc buď v kapli neb kostel slavnější naznačovala a označovala významný děj, že zde druhdy svatí apoštolé naši vykonali posvátné obřady nad drahocennými ostatky sv. Klementa. Takové kaple a kostely vyskytují se: u hradu Jajce v Bosně, kterouž tedy je cesta dále vedla, v osadě Kelemen (t. j. Klemens, Klement dle vyslovení uherského „Kelemen“) v Charvátsku, jímž tedy též sv. Cyrill a Method se ubírali, v osadě sv. Klimenta nyní tušími již zašlé v bývalém území slovanských knížat u Blatenského jezera v Uhřích, totiž Přibiny a Kocela, dále kaple a kostelíky sv. Klementa v Kostelci mezi Budínem a Ostřihomem v Uhřích, jakož i v Močonku před Nitrou, kde bylo hlavní sídlo slovanského knížete Svatopluka, jenž napotom říši moravskou na nejvyšší vrchol velikosti a slávy povznesl. Všecky tyto kaple a chrámy sv. Klementa jsou stkvělé zářícími body a výmluvně vypravujícími svědky, že v krajinách těchto slavili druhdy prvoučitelé a blahověstové naši posvátnou liturgii čili služby Boží nade drahými ostatky sv. Klementa papeže a že zde živým a bohonadšeným slovem v řeči srozumitelné otvírali slovanským předkům našim bránu k osvětě křesťanské a k věčné spáse.

z řeckého do bulharského jazyka, horlivě se přičiňujíce vykládati výpovědi Boží svým schopnějším učeníkům, mezi nimiž korovedové (τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι) byli Gorazd, Klemens, Naum, Angelar a Sáva. A něco níže: Již dříve (nežli do Moravy odešel), zvolil sobě (Method) za učeníka vládce Bulharův Borisa, stojícího pod rukou císaře Michala, uměje v něm rozníceti lásku ke krásnému jazyku mateřskému, udíleje mu bez přestání dobrodiní slova. Neboť Boris i jináče dobré nauky a veliké ctnosti velice byl chtivý. Pod ním počal národ Bulharův Božího křestu a křesťanství účastným býti. Konstantin zajisté i Method vidouce množství věřících a znamenajíce jejich potřebnosť duchovní péče, vynalezli nová písmena a zhotovili přeložení písem v jazyku bulharském, aby národ Bulharů, vytržen jsa z bludův skytických, poznal pravou a neomylnou cestu ke spasení. Bezejmenný kněz Duklanin (okolo 1161) též praví, že svatý Konstantin, navrátiv se z Kozar, dříve obrátil Bulhary na víru křesťanskou a teprve potom ke Svatoplukovi (rozuměj Rasticovi) na Moravu se odebral. — V týž smysl vypravuje druhá čili moravská legenda o sv. Lidmile, o apoštolování Konstantinově v Bulharích. U přirovnání k těmto starým a různým svědectvím mizí odpor dalekého a zmýleného Nestora, kladoucího zhotovení abecedy do Moravy a Konstantina naopak do Bulhar posýlajícího.“

Podle toho jest nám nade vši pochybnosť povzneseno, že svatí bratří také u svých rodáků Bulharů poselstvovali a apoštolovali, a že metropole Methodova podle původního plánu především Bulhary v sobě zahrnouti měla.

První bohoslužba na Moravě.

asní se východ, — zora svitu bleskem
Poráží noc a stíny v propasť hází;
Blankyt i rosa jedním zplála leskem,
Proctnula zem a jásá: slunce vzchází!

Na svaté hoře Radihosta boha
Stanula bratrů věrověstů noha,
I vzešlo slunce nad Moravskou říší!
Zastkvěl se kříž, kde stála modla hluchá,
Zavanul vlastí dech Božího Ducha
A novým žitím zem i národ dýší.

Nauku nebes matky milou řečí
Cyrill a Method mocným slovem káží;
Ký div, že lid své modly ve prach sráží
A touhy pln tam u pramene klečí,
By křestu Páně svatocudnou vlnou
Obrodu přijal milosť spásyplnou.

I křestí Cyrill první Moravany
Ve svatém jménu Boha trojjednoho, —
A národ nový vchází v církve stány,
Že všechno nebe raduje se z toho.
Aj pramen prvním posvěcený křestem
Radostně skáče kamenitou dráhou,
Jásaje kvapí šumným s hory chrestem
Pomněnkám donésť v údolí věsť blahou,
Nese ji dále po lučině svěží
A poslem chvatným ku Moravě běží.
Morava řeka zahučela slastí,
Radostnou zprávu nese po vší vlasti:
Že Cyrill křestem posvětil jí vodu,
Že přišla spása Slovanskému rodu.

Zatím pak Method k oběti se strojí;
Tam kde se dubů větve v klenbu pojí,
Na ploché skále Pánu oltář chystá.
Už kryjí kámen prostěradla čistá
Jak padlý sníh, co na horách se bělá,
Tam stojí schránka Klementova těla,
Tu zvedá kříž se a kol svíce září
I zlatý kalich stkví se na oltáři.

Apoštol Method oděn v zlatém hávě
Se sborem žáků před oltářem stane;

Horoucná zbožnosť ze tváře mu plane,
Konátě první oběť na Moravě!
Koná ji za zdar svojí nové setby,
By Bůh ji chránil pohromy a kletby,
By jí dal zráti v milosti a klidu,
Ku spáse všeho Moravského lidu.

Lid vůkol slouchá s radostí a žasem,
An Method jasným chválí Pána hlasem
A sborem žáků v odpověď mu plyne:
»Pomiluj rod svůj, věčný Hospodine!«

Vysoké duby šumné hlavy kloní,
Větřík an zadul v koruny jich stinné,
Že jako zvonů hlaholem z nich zvoní:
»Pomiluj rod svůj, věčný Hospodine!«

A dál a dále hlasy vítr nese
Ozvěnou skal i hlučným šumem v lese,
Moravou píseň od oltáře line:
»Pomiluj zem svou, věčný Hospodine!« —
Ulichnul zpěv — i šumné stromů chvění,
Skřivánek slitnuv skončil svoje pění.
Kněz tělo Páně pozdvihuje výše
A kalich lidu ukazuje svatý.
Aj každý kvítek v kadidlo jest zňatý,
Že všechna hora vůní libou dýše!

Moravský lid pak na kolena klesá.
Neznámou slastí ve vší duši plesá,
Vždyť k sobě Krista poprvé dnes vítá
A srdce prosté zcela jemu skýtá.
K modlitbě Páně hlasy všech se pojí,
V nebesa k Otci vznášejí hruď svoji:

»Ó buď nám, Pane, Tvoje jméno svato,
Království Tvoje přijď a zůstaň s námi,
Utvrď a šiř se vlasti končinami
A nebuď nikdy rodu tomu vzato,
By jako dnes tak po tisíci letech
Slovo Tvé vládlo v nás i v našich dětech!«

Vl. Šťastný.

Apoštolování sv. bratří na Moravě.

Dříve nežli vylíčíme slavné a radostné uvítání obou svatých bratří v hlavním sídle Rostislavově, na Velehradě, jest nám z dějin Moravy předeslati jakýs takýs nákres maličko dříve sběhlých událostí občanských a tehdejšího politického stavu na Moravě.

Na počátku devátého století vstupují Čechoslované moravští za vlády Mojmirovcův na jeviště dějin světových. Vůbec jest deváté století nejstkvělejší dobou v dějinách moravských Čechů; nebo v tomto období stojí Moravané v čele veškerého národa československého, tak že národní život český má své těžiště v této době hlavně na Moravě, odkudž pak v 10. věku těžiště to i žezlo popřednictví posouvá se do Čech, kde podnes tkví a bohdá veždy tkvíti bude.

Morava nabývá tedy v 9. století významu světového, významu, jakéhož ani dříve ani později nikdy v dějinách neměla. Zraky celé Evropy jsou k ní připoutány a nosičové této slávy, této významnosti Moravy jsou Mojmírovci, panující knížecí rodina, kteráž právě povoláním sv. Cyrilla a Methoda k obrácení Moravanův na víru křesťanskou, učinila tuto dobu nejstkvěleji zářícím bodem v dějinách Moravy.

Panujícím knížetem Moravanů na začátku tohoto slavného období jest Mojmír I., muž nad míru činný, velemoudrý a obezřetný, jenž pevnou rukou chopil se vesla vlády. Byloť mu nad bílý den jasno, že síla sousedních, nad míru výbojných Frankův tkví hlavně

v jejich dobře soustředěné moci vládní, v moci královské, jížto vévodové a knížata jednotlivých národních kmenů tou měrou podřízeni byli, že táhnouce s lidem svým pod prapory královskými do boje proti sousedním Slovanům, byli všickni za jeden člověk, ježto slovanští kmenové libujíce si u veliké rozdrobenosti a nespojitosti a nemajíce žádného společného ústředí vládního — právě za touto příčinou padali kmen za kmenem pod jařmo vládychtivých a zemílačných Frankův.*) Veškery snahy Mojmírovy směřovaly tedy k tomu, utvořiti takovéto pevné ústředí vládní mezi nejbližšími kmeny slovanskými, by též všickni v jeden celek spojeni jsouce za jeden člověk bojovali proti společnému jich nepříteli; a za tou příčinou válčil i s nitranským knížetem Přibinou a překonav jej spojil s Moravou krajinu Nitranskou, tak že Morava, která v té době obsahovala v sobě i velkou část (asi třetinu) nynějšího Dolního Rakouska od ústí Sajavy až za Světlou u Vítorazu, tehdáž na západě hraničila s Čechami, na jihu s krajištěm bavorsko-franckým, na východě s krajinou bulharskou za řekou Hronem, jenž u Ostřihomu vpadá do Dunaje, a na severu se Slovanstvem na Odře a Visle.

Mojmír bystrozraký poznávaje jasně, že branná síla jeho na přebojování Frankův nestačí, nepouštěl se svévolně do žádného nerovného boje s nimi, nýbrž snášeje svrchovanosť jejich na čas, snažil se všemožně o to, aby zemi své zjednal blahosť stálého míru a vnitřní posily, vyhýbaje se vražedným válkám se sousedními přemocnými Franky či Němci.**) Odváděje jim roční poplatek zůstával s nimi v přízni a pokoji a uznávaje v křesťanství prostředek, bez něhož nelze Moravany záhuby konečné uchrániti, pečoval současně též o rozšíření křesťanství mezi Moravany jak podél řeky Moravy tak i v uherské Moravě a v příležícím k ní knížectví

*) Veliká světová říše císaře Karla Velikého († 814) po úmrtí jeho syna Ludvíka Pobožného († 840) úmluvou Verdunskou l. 843 rozpadla se na říše tři: 1. na říši Franků východních čili Němců, s nimiž slovanští kmenové sousedili a jejichž králem byl Ludvík příjmím Němec; 2. na říši Franků západních (Francii) pod králem Karlem Lysým; a 3. na Lotarinsko mezi oběma říšemi položené pod císařem Lotarem. Všickni tři mocnářové byli syny císaře Ludvíka Pobožného.

**) Jen vzhledem na nynější naše poměry politické užíváme raději výrazu „Frankův“ místo správného slovce „Němcův.“ Kromě toho i legendy pannonské se tímto výrazem (Frankův) skoro stále šetří.

Nitranském, kde od r. 836 Přibina, udobřiv se na oko s velikým knížetem Mojmírem, vládl, stavě tam hrady a chrámy. V německých dějepisných pramenech vypravuje se, že nejen Mojmír I. sám byl už křesťanem od Urolfa biskupa Pasovského pokřtěným, nýbrž že za vlády jeho také biskup Pasovský Reginar prý už r. 818 svými kněžími pokřtil některé Moravany a v Uhřích, zejména v Nitránsku že působil tímto směrem arcibiskup Solnohradský vyslanými tam kněžími německými, ano že prý už za vlády Mojmírovy v Brně a v Olomouci, před rokem 850. stály křesťanské chrámy, čehož ovšem sotva dokázati možno.

Jelikož veliký kníže Moravský Mojmír přese všechny mírumilovné snahy u Frankův východních čili Němcův a jejich krále Ludvíka Německého upadl v podezření, že se z područí a poplatnosti jejich vyvaditi usiluje, vypravil se týž Ludvík r. 846 se silným vojskem na Moravu, sesadil přemoženého Mojmíra s trůnu a dosadil naň v srpnu téhož roku synovce jeho Rostislava čili Rastice, jak jej nejraději a pěstěně Moravané jmenovali. Přibina, nepříznivý současník knížete Mojmíra, s nímž se jen na oko byl smířil, přečkal dosti dlouho žalostného pádu soka svého, ale i jej potkal naposledy osud mnohem krutější; neboť okolo roku 861 byl od Moravanů v boji s Rasticem zabit, načež syn jeho Kocel u vládu v krajině okolo Blatenského jezera se uvázal, an Rostislav zmocniv se knížectví Nitránského, správu kraje toho odevzdal synovci svému Svatoplukovi a tím jej údělním panujícím knížetem slovanské krajiny té učinil.

Byl-li však Mojmír Frankům a jejich králi Ludvíkovi jen podezřelým, stal se jim nástupce jeho Rostislav v pravdě nebezpečným, nebo veškera snaha duše jeho nesla se k tomu, svrhnouti se sebe a s lidu svého cizinské jho kořistlivých, výbojných a panovačných sousedův a říši své dobyti utracenou úplnou neodvislosť či samostatnosť. Tuto nezávislosť učinil Rostislav sobě též nejvyšší úlohou života, o jejíž provedení všemi silami a žilami, všemi činy a cestami, v štěstí i v neštěstí stále se zasazoval. K tomu účelu počal v zemi své zakládati tvrze či pevnosti, na ten čas dosti mohutné a skoro nedobytné, vešel v přátelské svazky s Bulhary, jihovýchodními sousedy svými, hledal i nabyl přízně u císaře řeckého a také povolání slovanských věrověstův sv. Cyrilla a Methoděje popředně

k tomu směřovalo, říši moravskou i na poli církevním sprostiti všeliké na Němcích závislosti a dovršiti samostatnosť říše moravské tolikéž samostatnou a na říši německé úplně nezávislou církví.

Takovéto počínání Rostislavovo neušlo ovšem prohlídavých a podhlídavých Franků či Němců. Král jejich Ludvík poznav úmysly tyto a chtěje provádění jejich předejíti i zmařiti, sebral na rychlosť pole a vtrhl r. 855 s velikou brannou silou na Moravu, ale nemoha dobyti zásek a ohrad Rostislavových, obrátil se na zpátečný pochod a jsa od Moravanův až za Dunaj stíhán, vzal od protivníka svého znamenité škody. Tento věhlasný a ráznÝ čin Rasticův sprostil rychle Čechy moravské nenáviděné svrchovanosti zpupného souseda a zjednal Moravě opět svobodu a úplnou neodvislosť tak že Ludvík po mnoho let nic proti ní podniknouti se neodvážil. Vážnosť osvobozené Moravy rostla tou měrou, že země tato stala se útočištěm všech od Franků utiskovaných Slovanův, ba i samých nespokojených Němcův. Tak na př. český kníže Slavitěch, l. 857 od Bavorův z města svého Vitorazi vypuzený, hledal a nalezl u Rostislava přítulku; důstojníci Ludvíkovi, hrabata Weringar a Gundacker, jsouce úřadův svých pozbaveni, přešli tolikéž k Rasticovi; ba sám nejstarší syn králův, Karloman, vévoda Korutanský, vstoupil s Rostislavem (861—863) ve smlouvu, aby spolčením tímto ubezpečen byl proti hněvu a pomstě otce svého; tolikéž učinil druhý syn, Ludvík mladší, když l. 866 proti otci se zbouřil. Z této důvěry, o kterouž nejen slovanská, nýbrž i německá knížata a velmožové se k Rastislavovi utíkali, vysvítá s dostatek veleba a závažnosť moci, kterouž velekníže moravský slynul, jak doma u Slovanů tak za hranicemi jejich.

Tato stále rostoucí moc Rostislavova děsila náramně sousedního krále německého Ludvíka, zvláště když znamenal, kterak panovník moravský povoláním učitelův a hlasatelův slova Božího z východu — svou říši i církevně z nadvládí a vrchmoci Franků vymknouti usiluje. I sebral opět veliké vojsko a oblehl r. 864 Rostislava mocně na hradě jeho Děvíně nad ústím Moravy do Dunaje, aby jej a lid jeho zase podrobil pod svrchované žezlo své. Kníže moravský necítě se dosti připraveným a silným k odražení útoků prudkých a nechtěje, aby už započaté blahověstné dílo slovanských apoštolů přetrženo a zmařeno bylo, žádal krále německého o mír a sliboval

mu spolu se svými velmoži (lechy) věrnosť a oddanosť. Ale, jak už svrchu podotčeno, dvě léta později (866) zbouřil se mladší syn Ludvíkův s předními pány německými proti otci a pobízel moravského Rostislava, výtečného to vojevůdce, aby k dosažení úplné neodvislosti zase ve spolku s ním zdvihl zbraň proti králi Ludvíkovi. A skutečně vzplanula l. 868 veliká a spolu poslední válka mezi Rostislavem a Ludvíkem, ve kteréž obojamo čili s obou stran se vší prudkostí bojováno, avšak obojamo bez prospěchu či výsledku. Oba králevici, Ludvík a Karloman, kteří otci svému věrnými byli zůstali, vnikli hluboko do Moravy; jeden z nich, Karel, pronikl až k Velehradu, k hlavnímu sídlu Rostislavovu a celé okolí strašně spustošil. Moravané ustoupali a utíkali do hor před zuřícími nepřátely; ale Velehradu nesmírně opevněného dobyti nemohli, a poněvadž zážehem a všemožným pustošením krajin byli sami sobě zásoby potravy potřebné zničili, byli i hladem je mořícím přinuceni od obléhání Velehradu upustiti a bez pořízení do Němec se vrátiti, při čemž od Moravanů je stíhajících nemalé ztráty a škody vzali. Připomenouti dlužno, že tehdáž i Čechové a Srbové, Rostislavem pobídnutí, zbraně se chopili, z nichžto první — Čechové — do Bavor, poslední, — Srbové — do Durinska záhubné vpády činili; ano i Svatopluk, synovec Rostislavův, jenž v Nitránské krajině pod svrchovaností strýce svého panoval, připomíná se mezi spolubojovníky Rostislavovými. Tak výtečný kníže moravský Rostislav na počátku r. 870 s pomocí Čechův a Srbův osvobodiv Moravu zúplna, dopjal se vrcholu moci a slávy, an vskutku byl dosáhl oné nepodlehlosti, samostatnosti a všestranné neodvislosti, kterouž byl učinil popředním úkolem svého života a o niž všemi silami a žilami po celý život neúmorně a nezlomně se byl snažil.

Jestliže pak už s velikým leskem v tomto jednání Rostislavově září státnická a panovnická jeho moudrosť, diamantová a nezlomná vytrvalosť v provádění vznešených úmyslův ku blahu a povznešení lidu poddaného, jeho vojenský věhlas či opatrnosť a obratnosť: přece více ještě papryskuje sláva státnické moudrosti jeho z povolání na Moravu svatých už daleko široko proslulých bratří, sv. Cyrilla a Methoda, aby jejich srozumitelným, živým a dojemným slovem lid slovanský jemu poddaný vyveden byl z říše pohanských mrákot a ocítil i blažil se na úplném výsluní svaté a samospasné pravdy křesťanské.

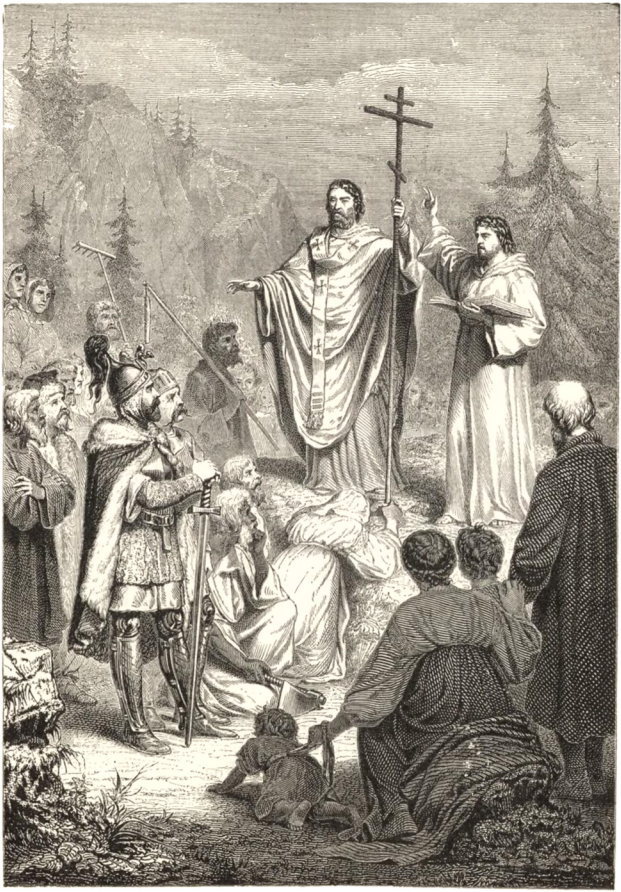

Příchod sv. Cyrilla a Methoda na Moravu.

I nedostává se nám slov, abychom vylíčili, kterak moravský kníže Rostislav i veškeren lid jeho v červnu l. 863 na Velehradě s nevýslovnou radostí, s jásáním a plesáním i s velikou úctou uvítali svaté věrovésty nejinak nežli anděly Boží a kterak lid okouzlen jsa slovanskými bohoslužbami a v nejhlubší útrobě dojat přirozeným hlásáním slova Božího v jazyku slovanském kochal se v utěšených a spanilých krásách nauky křesťanské a milerád přilnul k evangeliu Kristovu. Byltě ovšem kníže Rostislav už dříve pokřtěn a vnikaly zajisté už záhy zásvity křesťanské víry na jihu ze Sriemu i na západě z říše Frankův až do Moravy; ale že missionáři z říše francké, kteří se nejvíce k nám vtírali, znalosti jazyků slovanských neměli a více o šíření moci Frankův, nežli o šíření křesťanské nauky pílejíce Moravu pod moc franckou porobiti usilovali a tudíž důvěry potřebné u Moravanů požívati nemohli, tedy také křesťanství od nich zde uváděné, jak sám německý spisovatel Huber vyznává, valných pokroků na Moravě činiti nemohlo, anobrž vyskytal se i tuto (na Moravě) osuhlý zjev, jejž sv. Bonifác zavítav do Němec shledal, že totiž tam nalezl křesťanství s pohanstvím náramně smíšené a zcela znetvořené, ačkoliv už na sklonku třetího století byly křesťanské obce s biskupy na Porýnsku v Trevirech, Metách a Kolíně.

Nejinak smutná byla zajisté tvářnosť křesťanství na Moravě přede příchodem svatých bratří a klaněno se zde vedle Krista i Bělbohu, Svatovidovi, Radhoštovi a rozličným bůžkům i bohyním. Vždyť pak některé zvyky pohanské (jako vynášení Mořeny či Smrtiholky na jaře, pomlázka o jarní slavnosti, zaněcování ohňův na horách okolo sv. Jana Křtitele a. j.) zachovaly se mezi lidem křesťanským na Moravě až podnes. Teprve nyní — po zavítání svatých bratří do země této — klíčem přirozené mluvy slovanské otevřena Moravanům do kořán brána a vstup do jasné říše království Kristova, do říše světla a pravdy. Teprve nyní ustoupila tma starého pohanství a rozlévalo se plným proudem blahodějné světlo víry Kristovy v rozplesaných myslech Moravanů. I mohli oblažení předkové naši radostně volati se žalmistou Páně (97.): „Zpívejte Hospodinu píseň novou; neboť jest divné věci učinil. Spasení způsobila (nám) pravice jeho a rámě svaté jeho. — Viděli všecky končiny země spasení od Boha našeho. Plesejte ke cti Hospodinu

všeliká země: prozpěvujte hlasitě a veselte se a žalmy zpívejte. Hrejte Hospodinu na harfě, na harfě a v hlasu chvály.“

Výsledkem této apoštolské práce byl nejen vnitřní obrod v duších Moravanů, nýbrž i přetvoření veškerého společenského veřejného života, jelikož zavozovány jsou křesťanské zvyky a názvy doposud neznámé, jako na př. rozdělování týdne i jednotlivých v něm dnů v křesťanském duchu. Ježto sousedé naši Němci i po přijetí nauky Kristovy v pojmenování jednotlivých dnů v týdni (na př. Sonntag, Montag atd.) nesvlékli se sebe kabát starého pohanského názvosloví (kromě jediného dne — středy), přijali nejen Moravané, nýbrž všickni slovanští kmenové od Moravy a Čech začínajíc až do Kavkazie i za ní od svatých bratří Cyrilla a Methoda křesťanské od nich utvořené názvy dnů jednotlivých s maličkou toliko obměnou podle povahy každého nářečí, na př. „neděle“ (den Páně, v němž se nedělá, nepracuje); „pondělek“ (den po neděli), „úterý“ (den vterý čili druhý den po neděli), „středa“ čili staroslovansky „sreda“ (t. j. střed celého týdne), „čtvrtek“ (čtvrtý den po neděli), „pátek“ (pátý den), „sobota“ (podle hebrejského slova šabat). Názvu „neděle“ užívá se v češtině i v ruštině také o celém týdni, na př. když se praví: stalo se to přede čtyřmi nedělemi, t. j. před 4 týdny. Toliko Rusové užívají pro den nedělní raději názvu vzatého od vzkříšení Páně (vozkres = vzkřes), poněvadž neděle od apoštolů nejvíce na památku vzkříšení Páně za den sváteční křesťanů místo židovské soboty ustanovena. Tak přetvořili svatí bratří Cyrill a Method i celou tvářnosť veřejného společenského života u Slovanův a co do Moravanů lze vůbec říci, že zdar práce našich slovanských apoštolů byl u nich nesmírný, že pokrok Moravanů v křesťanství byl rychlý a v pravdě obrovský. Nebo za půl páta roku (863—868) už veškeren lid na Moravě obrácen na víru Páně.

Ó blaze nám Moravanům, že předkové naši a s nimi i my potomkové jejich vešli jsme svatým Cyrillem a Methodem v samospasitelnou církev Páně. Jest nám zajisté plesati a s díky nejvroucnějšími volati se svatým apoštolem Pavlem (Efes. I.): „Pochválen budiž Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, kterýž hojně daroval nás všelikým požehnáním duchovním v nebeských věcech v Kristu, jakož vyvolil nás před ustanovením světa, abychom

byli svatí a neposkvrněni před obličejem jeho v lásce; kterýž také předřídil nás ku zvolení za syny skrze Ježíše Krista a náboženství jeho podle milostivé vůle své, ku chvále slavné milosti své, kterouž vzácné nás učinil v milém Synu svém, skrze něhož dosáhli jsme vykoupení krvavou smrtí jeho, totiž odpuštění hříchů, podle bohatství milosti jeho, která se rozhojnila v nás ve vší moudrosti a opatrnosti; oznámiv nám tajemství vůle své, podle dobré libosti své, — abychom byli ke cti velebnosti jeho.

O naukách Páně platí plným právem slovo žalmisty řkoucího (118): „Vykládání řečí tvých (ó Pane) osvěcuje a dává rozumnosť maličkým. — Svíce nohám mým jest slovo tvé a světlo stezkám mým. Nad nepřátele všechny i nad starce rozumnějším učiněn jsem (slovem tvým). Protož veseliti se budu nad řečmi tvými jako ten, kterýž nalezá kořisti mnohé. Pokoj mnohý mají, kteří milují zákon tvůj, a chodí bez urážky. Žádostivější nad zlato i nad množství dralého kamene jsou nauky tvé a sladší nad med a stred.“

Hle! lid náš, lid moravský, kterýž chodil ve tmách, uzřel tu najednou světlo veliké a vzešlo mu světlo (plné). I veselil se před Bohem, jako ti, kteří se veselí ve žni a jako plesají zvítězitelé uchvátivše hojnou kořisť. Ajhle! už nejsme jen hosté a příchozí (jakž bývali mezi židy, kteří z pohanstva k náboženství židovskému přestupovali), ale jsme spoluměšťané svatých a domácí Boží (v jedné církvi Kristově, kteráž jest město svatých), vzdělaní na základ apoštolský a prorocký, kdež je nejhlubší uhelný kámen sám Kristus Ježíš (Efes. 2, 19. 20). I mezi námi založil Kristus království své a trůniti bude v srdcích našich vroucnou v něho věrou, pevnou v něho nadějí a nevývratnou k němu láskou. Tak i my učiněni jsme jeho drahým dědictvím, jeho milou rodinou a čeledí, vyvoleným lidem Božím.

Nejedněm věrověstům, kteří se odvážili, pohanským národům hlásati blahou věsť o vykoupení člověčenstva Kristem, bylo odvahy této zažiti ukrutnou smrtí mučenickou. Taková koruna připravena na př. svatému Jimramu (Emeramu), biskupu franckému, potom missionáři v Řezně mezi Bavory, kdež umučen dne 22. září r. 652. Tatáž koruna podána i svatému Kiliánu od Franků v témže Bavorsku, kamž tento muž Boží r. 686. poslán na missie od papeže Konona; stejnou odplatu vzal svatý Lambert (asi 708 neb 709)

v Sélandu, částce to nynějšího Holandska; a sám svatý Bonifác, apoštol Německa, byl po dlouhé, s velikými trudy spojené blahočinnosti (od r. 718—755) s celou svou 55člennou družinou l. 755. od pohanských Frisův, kmene to germanského, ukrutně zavražděn. Takovéto koruny, koruny mučenické, ušetřil národ náš svaté věrověsty Cyrilla a Methoda, a přilnul k nim s úctou, láskou a přítulností právě dětinnou jakožto ku svým duchovním otcům a největším dobrodincům.

Příčina tohoto utěšeného zjevu tkvěla hlavně v lahodné a jemné slovanské povaze našeho lidu, jenž miloval orbu a potřebná k tomu řemesla; a jelikož orbě jen v pokoji a trvalém míru se dobře daří, také miloval národ náš stálý pokoj a nechápal se zbraně k útokům a k dobývání cizích zemí jako váleční a výbojní sousedé jeho; avšak proti jejich nespravedlivým, loupežným a vládychtivým útokům uměl se národ náš také rázně brániti a útoky ty vítězně odrážeti, tak že i bojovným a dobývavým sousedním Němcům svou udatností a válečným uměním v ničemž neustupoval, anobrž i nejednoho slavného vítězství nad nimi vydobyl.

Při tom všem přece však mírumilovnosť zůstávala základní stránkou povahy našeho lidu a lze vším právem říci, že právě pro tuto povahu byli slovanští kmenové pravými dobrodinci veškerého člověčenstva; neboť když v hrozné době stěhování národův veliké širošíré krajiny od kočovných, surových a divokých plemen zážehem a plenem i vražděním obyvatelstva v osuhlé pouště proměněny byly, zbytkové slovanští do hor a lesův uteklí proměnili tyto spustošené krajiny orbou i řemeslem zase v úrodné, požehnané nivy. Tak se dálo i na Moravě, v Čechách, ve Slezsku, v Uhřích, v Rusku a vůbec všude, kde Slované od pradávných časův jsou osedlými. Jmenovitě stalo se tak po Kimerech, Skytech, Hunech, Avařích, Pečenících, Madařích, Kumanech čili Polovcích (po rusku) a Tatařích. Jestliže však obsazení krajin slovanských divokými tlupami jinojazyčníků déle trvalo a Slované je překonati nemohli, poddali se jim a žili s nimi pak v pokoji. Tak učinili Slované v rovinách uherských osedlí za času Hunův, což historicky dokázáno; i Avarův poslouchali Slované panonští a strojívali jim mosty i lodě ku přechodům přes Dunaj a Sávu.

Ohniskem veškerého života Slovanův moravských bylo rolnictví a hospodářství čili zemědělství. Veškeren život, veškero zařízení jak jednotlivých obcí tak i velobce čili státu neb knížetství, kteréž jednotlivé obce v jeden státní celek spojovalo, odnášelo se k tomuto hlavnímu úkolu. Půda, brázděná pluhem a vlastním spřežením volův, byla každému našemu slovanskému předku nade všecko. Polnosti své měl okolo chatrče, v níž přebýval, a odtud jako z ohniska všeho života vyvíjel se dále všechen společenský život jeho, jenž vlastně zakotven byl v tak nazvaných zádruhách, jakéž se podnes zachovaly u Jihoslovanův, v Charvátsku, Dalmacii, v Srbsku, Bosně, Hercegovině, na Černé Hoře, v Bulharsku, a poněkud i v Rusku v tak nazvaném „míru."

V zádruze zůstával celý rod čili veškero nejbližší příbuzenstvo pohromadě a mělo společné pozemky, společná stavení a společný dobytek, což všecko všem členům tohoto rodového spolku jako společné jmění přináleželo. Toto společné jmění bylo spolu základním jměním celé zádruhy a říkalo se mu u nás „dědina," u Jihoslovanů „stěžer," a nesmělo se nikdy rozděliti. Takové dědiny dostávaly názvu svého od původních zakladatelů svých, na př. Budějovici od Budějova, Litoměřici od Lutomíra, Štěpanovici od Štěpána, Milovici od Mila, Sobčici od Sobka, Mlazovici od Mlada, Domoslavici od Domoslava atd.; z čehož se později utvořila jména: Budějovice, Litoměřice, Štěpanovice, Milovice, Sobčice, Mlazovice, Domoslavice atd. V zádruze všickni společně chlebili a hospodařili; nedílné základní jmění zádruhy bylo trvalým útočištěm i pramenem výživy pro celý spolek rodový, a jestliže dělilo se pro způsobení nové zádruhy, nedělilo se cestou dědictví, nýbrž dobrovolnou úmluvou mezi živými členy spolku rodového. Všechny k rodu příslušné osoby měly stejné právo k základnímu jmění zádruhy. Jenom co ženy večer neb za doby zimní předením neb tkáním, mužové pak hotovením domácího a polního nářadí získali, přešlo v jejich soukromné jmění. Umřel-li v zádruze muž, mohly děti jeho děditi toto soukromné jmění, ale podíl, jejž držel za živobytí svého ze statku zádruhy, patřil zádruze; za to však zůstávaly po jeho úmrtí vdova a děti v tomto spolku rodovém a jen když vystoupily ze zádruhy, ku př. když děvčata z domu se vyvdaly, mohly soukromné jmění s sebou vzíti a dostaly nad to i něco výbytného čili věno.

Sňatku manželského nezabraňovalo se žádnému dospělému muži v zádruze, anobrž byli tomu spolučlenové rádi, jelikož zádruze tím přibývalo nové síly, a jestliže nemocni, vojnou neb jiným způsobem valně ztenčen počet hlav, přijímali se v čeleď sňatkem i cizí mužové, kterýmž pak stejné právo dáváno s ostatními členy zádruhy.

V čele zádruhy stál starosta čili hospodář (vladyka) vyvolený svobodnou volbou všech. Umřel-li starosta, nenastupoval dědičně v úřad ten jeho nejstarší syn, nýbrž volen svobodně ode všech členů rodového spolku nejmoudřejší a nejušlechtilejší. Ten každodenně rozděloval práce a neposlušné důrazně napomínal. Nebyl však tyranem neobmezeně vládnoucím, nýbrž rozmlouval o všech záležitostech s ostatními členy a činil vše ve společné s nimi shodě. Na jaře a v létě chodívali dospělí po práci polní, mladší pak vodili dobytek na pastvu, ale hospodyně čili žena starostova (vladyčica) zůstávala s drobnými dětmi doma a připravovala oběd pro všechny vespolek; a když se vrátil dobytek na poledne s pastvy, roznášeli pastouškové jídlo na pole byť sebe vzdálenější, kdež dorostlí pracovali. Jinak sedávala celá zádruha při jednom stole a chlebila společně. V zimě hotovili aneb opravovali mužové nástroje k orbě aneb provozovali i průmysl k zemědělství potřebný; o potřebný oděv staraly se ženy a co se v jedné zádruze nevyrábělo, zakupoval starosta z jiné zádruhy, kde se to hotovilo, aneb od přespolních kupců, kteří tím obchodovali.

Tímto způsobem bylo postaráno o potřeby všech členů zádruhy a nebylo v ní žádného chudého, a tudíž nestávalo také tehdáž té nynější hrozné propasti mezi velikou, přečetnou chudinou a mezi nesmírným nadbytečným bohatstvím nahromaděným u malého počtu osob. Chudým byl toliko, kdož pro svou nepoddajnosť, lenivosť, nestřídmosť a rozpustilosť byl ze zádruhy vyvržen, a jedině tomuto vyvrhelci a žebravému tulákovi dáván tehdáž název „chudý,“ tak že toto slovo mělo tenkráte docela jiný význam než nyní; nebo tehdáž znamenalo slovo „chudý“ tolik co zlý, co špatný. Také rozdílu mezi svobodnými či pány a mezi nevolníky a otroky staří předkové naši neznali; všickni Slované od nejvyššího zemského úředníka až do nejprostějšího sedláka požívali stejného svobodství a teprv později u kmenů slovanských, kteří sousedili s Franky (Němci), kde příkrý

byl rozdíl mezi svobodnými a nevolníky, počal osuhlý rozdíl tento také do života slovanského vnikati, a sice už v druhé polovici devátého věku, ačkoli ve spůsobě dosti mírné. — K zajatým nepřátelům chovali se slovanští předkové naši po lidsku, nedržíce je ve stálé porobě jak to u jiných národů bývalo; nebo dovolovalo se u nás zajatým nepřátelům, aby se buď vykoupili a do své vlasti vrátili, aneb aby po krátké porobě jako svobodní i ve vlasti naší zůstali.

Hospodář čili starosta bděl nad cudností a dobrou kázní v zádruze a netrpěl žádné prostopášnosti. Věrnosť manželská v zádruze chvalně uznávána i od cizinců. Pohostinnosť a přívětivosť ku příchozím a hostům vyplývala už z přirozené dobrotivé a bezelstné povahy lidu slovanského a nejednou bylo našim předkům této přílišné dobráckosti a nepodhlídavosti těžce zažiti od cizinců, kteří pohostinství slovanského k účelům nešlechetným nejednou zneužili. Mnohoženství podle obyčeje tehdejšího ještě silně pohanského věku nezabraňovalo se sice u Slovanův, ale dostatečnými písemnými svědectvími jest dotvrzeno, že jen vládcům a vévodám povolováno více žen, ježto pospolitosť lidu na jedné ženě přestávala. Žena pak nebyla střežena aneb zamykána jako u Turkův a jiných národů v harémech, nýbrž směla dle libosti předstupovati jak před domácí, tak před příchozí a hosti.

An národ náš povýtečně národem rolnickým byl, pekl ovšem také chléb, mlel zrno obilné na mouku a znal tudíž mlynářství (ovšem jednoduché). Potřeba pluhu železného a meče proti útokům nepřátel popoháněla jej pěstovati kovářství a mečířství. Kromě orby, pastýřství a řemesel milovali a pěstovali naši slovanští předkové také včelařství, lovectví a jevili též náklonnosť k obchodu a kupectví. Od nich vyváželo se obilí, med, vosk a obzvláště výrobky dřevěné k jiným. Znali se též výborně v tesařství, kovářství, stavitelství, v jirchářství, řemenářství a i v řezbářství, jehož užíváno zvláště při hotovení sošek, bůžkův a bohův.

Od společné výroby aneb od řemesla společně v celém velikém rodu provozovaného vzaly také celé dědiny své názvy, na př. Žernoseky (kde žernovy = mlýnské kameny), Štítary (kde štíty), Kolo ději (kde kola), Kožušany (u Olom., kde kožichy), Cetorady (kde cety čili cetky = plíšky) se vyráběly. Nebo vyráběti, dělati,

pracovati nazývá se až podnes aspoň u Jihoslovanů „raditi“; proto Voděrady znamenají dědinu, kde obyvatelé na vodě pracují. Že také v hrnčířství se dobře znali, a sice už v pradobě, dosvědčují přečetné popelnice i jiné nádoby a střepiny, jež se onde i onde na Moravě doposud v hlubinách vykopávají, jako na př. v Lošticích. Stavěti hrady a je opevňovati zdmi, valy, náspy, kolím, zásekami a je tím téměř nedobytnými učiniti, umění toto sami Němci jim připisují a hlavní hrad Rostislavův nazývají „nevýslovnou pevností (ineffabilis Rastici munitio Pertz I. 381).“

Veždy také vynikal národ náš velikými hudebními vlohami, což zejména projevoval v množství národních písní, spanilých to výpukův a výkvětův duševních, v nichž nejzářněji se obráží mírná a jemná povaha Slovanů; nebo národ surový a zcela ponořený a zadumaný v zámysly kruté a nelidské nemá žádných písní. Ale národ náš, jenž po výtce národem „zpěvným“ slove, všechny úkony života provázel přiměřeným zpěvem, a jak znalcové dosvědčují, zaznívá doposud v mnohém nápěvu té které národní písně, ač v textu valně změněné, ještě vždy vážný chorál na počesť starých bohů, jež pohanští Slované druhdy ctili.*)

Ač předkové naši více bohův a bůžkův ctili a jim se klaněli, přece mezi bohy toliko jednoho za nejvyššího pána nebe a země

*) Když r. 1860. vyšel osmý svazek národních písní Moravských od Dr. Fr. Sušila sebraných, přinesl o nich Světozor v č. 3. velmi pochvalnou zprávu, v níčto se praví: „Byť písně ty nebyly obrazem historie národa našeho, aniž chrámem posvátného vědění, vědomí a vření jeho, přece se v nich co v prozrazitém krystalu soukromý život národní obráží, dolování v nich pro starožití není zhola nevýnosno a vzduch nad nimi se vznáší, jímž duše blahodějně osvěžuje se.

Uvážíme-li, že v celé sbírce této se nám na 1900, pravíme devatenácte set nápěvův a skoro o jednu čtvrtinu více ještě textů podává, musíme se věru diviti náramné bohatosti československého národního zpěvu na Moravě, i můžeme směle zde postaviti výrok Kollárův:

Že vzdělanosti nemá náš lid, cizozemci mluvíte?
Jaké? Vy musíte lidu zpívati, nám pěje lid.

Přidati dlužno, co sám p. sbíratel v předmluvě sbírky své tvrdí: Směle říci můžeme, že není téměř žádné písně národní české, jež by se na Moravě neslyšela. Tolikéž se o písních slovenských v Uhrách dá tvrditi.“ — Zjev tento — tato podivná shoda — novým jesti důkazem přirozené jednoty aneb přirozeného spojení slovanských Čechů, Moravanů, Slezanův a Slováků. Nebo jak dí pan sbíratel v předmluvě dále, „méně zhusta se písně naše s jihoslovanskými stýkají.“ Kde se panu sbírateli taková shoda objevila, neopomenul ji poznamenati. Že na Moravě slyšeti všecky písně české i slovenské, nebude tomu divno, kdo uváží, že Morava jest střed, jenž všechny živly české i slovenské v sobě spojuje.“

uznávali a věříce spolu v nesmrtelnosť duše lidské a v budoucí nadpozemskou odplatu za dobré i zlé činy, podávali tím svatým apoštolům našim, Cyrillovi a Methodovi, přirozená pojítka i výbornou skytali v duších svých půdu, aby nebeské sémě slova Božího v této kypré půdě rychle se ujalo, utěšeně se klíčilo a rostlo i stonásobný užitek přineslo. Při tak jemné a velmi vnímavé povaze našich slovanských předků není s podivením, že svatí apoštolé naši za tak krátkou dobu — za půl páta roku — veškerá srdce na Velké Moravě ku Kristu Pánu obrátili a sami také ode všech nebeské pravdě získaných Slovanů vroucně ctěni a milováni byli. Aby život nově obrácených v úplnou shodu s křesťanským zákonem uvedli, nebylo jim třeba leč onde a onde ještě stávající sochy bohův a bůžkův odkliditi a život v zádruhách na pravý křesťanský základ postaviti, na základ jednoženství a doživotné nerozlučnosti sňatku manželského, což všecko při známé cudnosti a věrnosti manželské v zádruhách a při jasně zářícím světle poznání pravdy se žádným odporem předkův našich se nepotkávalo. Tolikéž třeba bylo zabraňovati manželské sňatky mezi pokrevenci a netrpěti, aby žena po úmrtí muže svého samochtic se utápěla, jak za časů mrákot pohanských u Slovanův bylo v obyčej vešlo.

I není žádné pochyby, že svatí věrověstové naši také o to pečovali, aby i v zákonech zemských křesťanské pravdy svého výrazu došly. Vždyť znali výborně řecký „zákonník Justiniánův s pandekty a předchozími institucemi“ i církevní zákony a sv. Method byl sám drahně let místodržitelem krajiny slovanské v Macedonii, kde mu zákony občanské bylo prakticky prováděti. Kromě toho nalezli v říši Velkomoravské už dosti dobře vyvinutou státní organisaci (zřízení) s nejvyšší správou veleknížecí (monarchii faktickou i dědičnou) a v lidu samém shledali znalosť všech potřebných pojmů právnických, beze kterých organisace občanská se pomysliti nedá. Takovými

---

Na str. 724 ve hře na Helenu má poslední melodie cosi obřadného do sebe a zdá se nám, jakoby se druhý při obřadech ku poctě nějaké bohyně slovanské byla zpívala. Tolikéž bychom tvrdili o druhé, třetí i čtvrté melodii na str. 771. při čísle: Smrtná neděle. Mají i ty do sebe cosi posvátného neb obřadného. Podobným chodem nesou se na str. 772. prvá i třetí.“ Tolikéž zdá se ještě v jiných zasnívati choral ku poctě starých bohův. V nejnovější době sebral proslulý p. prof. gymn. Frant. Bartoš ještě asi tisíc písní moravských, kterých Šusil († 1868) nesnal, a které p. sběratel dílem (asi 500) už vydal a dílem ještě vydá.

pojmy a spolu názvy skoro u všech slovanských kmenů běžnými byly: právo — křivo, pravda — křivda, zákon, soud, cuda, dědina, otčina, obec, župa, svód čili řízení svodné k dopátrání-se prvního nepoctivého získatele nějaké cizí věci, líce, líčba, pře, rozepře, původ (póvod), půhon (póhon), nález, porota — a porotník, vražda, hlava (glava), sněm neb vieče, sbor, država (stát), vládati (vládnouti), vladyka, kňaz (kníže), vévoda, gospodar, starosta, sok (slídič) a sočiti atd.

Že měli všickni Slované, a tudíž i čeští, své obyčejové právo, zákon otcův, už v dávné minulosti, tvrdí i byzantští spisovatelé v VI. století, i němečtí letopiscové v IX. věku. Že v Čechách byly i „desky pravdodatné," na nichž (snad runami) načertány zákony zemské, tvrdí se výslovně v Zelenohorském rukopisu. Vůbec tolikéž známo, že obyčejové právo dlouho jen ústně chované aspoň částečně v Čechách na sklonku XII. století ve statuté knížete Konrada zapsáno bylo.

Takovéto obyčejové právo shledali i svatí blahověstové naši Cyrill a Method na Moravě a všechna jich píle jen k tomu směřovala, zákony ty prodechnouti duchem křesťanským, aby i v nich veškera krása mravní ušlechtilosti křesťanské se obrážela.

Že i mincovnictví za Rostislava čili Rastice, velekníže moravského, dle návodu apoštolů slovanských pěstováno, dokazuje zlatá mince s cyrillským nápisem: „Rastis čili Rastic," o němž už dříve při azbuce hlaholské a cyrillské mluveno. I mincovnictví toto jest zřejmým důkazem, jak rychle národové slovanští od svatých bratří ku Kristu obrácení na dráze vzdělanosti křesťanské pokračovali.

Také obchod pěstován na základě křesťanských zásad a nesměl tudíž býti ani pohanským ani, jak bohužel nyní na větším díle, sežidovštělým. V této době stávalo už také dosti obchodních silnic.

Velikou činnosť svatých blahověstů našich nelze ovšem líčiti dopodrobna; nelzeť jmenovitě naznačiti jednotlivá místa, kde zavzněl sladký a útěchy plný hlas jejich a kde při bohoslužbách jimi konaných sešel na předky naše nebeský déšť bohotekoucí rosy milosti a blahodarů Božích. Všecky podrobné o tom zprávy brzkými ohromnými převraty po jejich úmrtí utonuly v propasti nepaměti. Tolik však jisto a nade vši pochybnosť povzneseno, že oba svatí

bratří chodíce po krajích jednotlivých buď pospolu aneb rozešedše se s družinou žákův — prošli jako slunce temná místa stopami své činnosti, osvěcujíce a zapuzujíce zářícími paprsky svaté nauky své velikou mlhu pohanskou. Rozněcujíce v duších nebeský plamen lásky Boží, nešetřili těla svého v práci a trudech, vždycky spolu hotovi jsouce pro pravdu křesťanskou radostně vypiti hořký kalich Páně až na dno. Jako dříve v Bulharech, tak i nyní na Moravě vybírali z mládeže schopnější za učeníky, aby je přiučili nejen

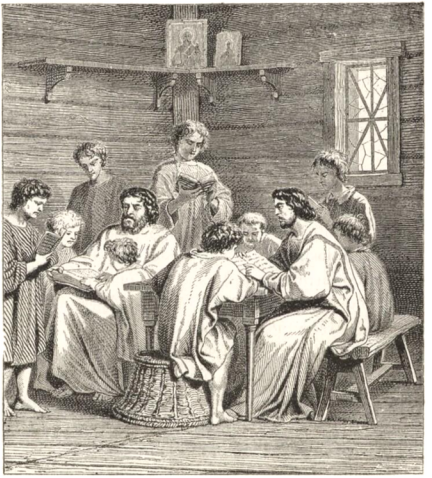

Sv. Cyrill a Method učí děti slovanské.

dokonale víře křesťanské, nýbrž i křesťanské bohoslužbě, písmu svatému a knihám bohoobřadným ve staroslovanském jazyku psaným. Nejvíce vynikajícím učeníkem takovým, kterýž se ze zřídla jejich naučného napájel, byl z Moravanův Gorazd, jejž později sv. Method před svým úmrtím pro jeho bohatou hřivnu duchovou, pro jeho vzorný život a pro bohaté vědomosti i dokonalou znalosť latiny za svého nástupce naznačil.

Ostatní mládež slovanská vyučována též čtení slovanského písma, jak od sv. Cyrilla a Methoda tak od jejich žáků, kteří je sprovázeli, a položeny tím základy křesťansko-slovanského písemnictví (literatury) i pravé a jediné blahodatné osvěty křesťanské. V úrodných rovinách na Hané, po obojím břehu řeky Moravy, Váhu a Hronu, v krajinách slovenských pod Karpaty, Bílými horami a Tatrami rozléhal se jich apoštolský hlas; nebo k říši Rostislavově náležely všechny krajiny od hranic země české až hluboko do nynějších Uher, od hor Moravských a západo-uherských až dolů k Dunaji a přes Dunaj k jezeru Blatenskému. V přátelském spojení stála říše Moravská se sousednými Čechy, Srby a Charváty, i není pochyby, že svatí věrověstové slovanští už v této době (zvláště když r. 864 Rostislav od Ludvíka, krále německého, byl na hradu svém Děvíně náramně sevřen) posunuli hranice blahodějné působnosti své také do Čech, do Slezska a do Polsky. Výmluvnými svědky takovéto činnosti sv. bratrů v Čechách jsou doposud kaple a kostely sv. Klementa, jichžto v Čechách veleučený a proslulý český spisovatel p. doktor a rytíř Hermenegild Jireček udává ve Sborníku Velehradském (I.) osmnácte, ježto na Moravě jenom tři takové památky blahočinnosti sv. Cyrilla a Methoda uvádí, z čehož by se souditi dalo, že světcové tito více v Čechách nežli na Moravě apoštolovali a že svrchovaně dlužno, aby sv. Cyrill a Method jakožto prvoučitelé nejen Moravanů, nýbrž i Čechův také zde — v Čechách — neméně ctěni a oslavováni byli nežli na Moravě.

Starobylá podání o sv. Cyrillu a Methodu.

dětinnou úctou a s vroucnou láskou líbá člověk pozůstalé skrovničké stopy svého největšího po Bohu ochránce a dobrodince, kterýž jej z bludin do propasti zkázy vedoucích šťastně vysvobodil a jemu k jasně slunnému vrcholu štěstí a blaha s velikým sebeobětováním dopomohl. Nejinak chceme učiniti my, vyhledávajíce a líbajíce nalezené skrovničké pozůstalé stopy blahodějné činnosti našich největších po Bohu dobrodinců, kteří vzdavše se všelikého pohodlí a vysokých důstojností světských ve své domovině podrobili se velkodušně tisícerým obětem sebeodřeklosti a sebezapíravosti, tisícerým útrapám, svízelům, i krutým pronásledováním nepřátel, aby naše otce a předky vyvedli z bludin a mrákot záhubné nevědomosti a postavili je na úplně slunný chlum blahodárné a samospasné pravdy Kristovy.

První stopou blahočinnosti obou svatých apoštolů našich jest: kostel sv. Klementa, papeže, v Hořejším Břečkově (Oberfröschau) blíž Jasenic v děkanství Vranovském ve Znojemsku, kterýžto kostel původně kaplou byv a takovou zůstav až do r. 1516, výmluvně hlásá, že i v tomto kraji kráčely nohy svatých věrověstů našich, že i zde — v kraji nyní skoro úplně poněmčeném, zaznívál slovanský jazyk a zpívána zde nad posvátnými ostatky sv. Klementa slovanská liturgie či bohoslužba od sv. apoštolů našich, avšak krvácí nám bezděčně srdce při vzpomínce, že u poněmčelého zde potomstva vymizela všeliká paměť blahostné činnosti svatých apoštolů našich v tomto úkraji.

V živější paměti zachovala se blahodějná činnosť věrověstův našich blíže Bzence a Kyjova v Osvětimanech, vesnické to farnosti, kde asi hodinu západně od fary zříti lze skrovničké ostatky kaple sv. Klementa, kteráž podle všeobecného živého podání tamějšího obyvatelstva vystavena od samých prvoučitelů našich sv. Cyrilla a Methoda blíže pomezí Moravského a od velekníže Svatopluka (mezi l. 885—889) hojně nadána byla. Strmíť totiž nyní v hustém lese pahorek listnatým stromovím skrovně porostlý a odevšad, vyjmouc jihovýchodní stranu, horami lesnatými obklíčený. Byltě zajisté nejméně dvěma náspy obehnán, protože stopy náspů těch až podnes zde viděti, jakož i na severním úpatí pahorku toho spatřiti lze stopu cisterny čili nádržky vody, ve které prý zvon Osvětimanského kostela r. 1521 nalezen. Na plochém temeni pahorku toho stál kostelíček sv. Klementa a v pravo vedle něho klášter, což nyní jest pouhou hromadou rozvalin asi dvou stop zvýší a bujnými travinami obrostlou. Toliko základní zdi dřívější stavby lze ještě poznati. Že v této kapli dávno před r. 1358. bohoslužby vykonávány, dosvědčuje listina Olomouckého biskupa Jana téhož roku sepsaná, v níž kostelíček ten s klášterem vedlejším postupuje se klášteru Augustiniánův na Starém Brně a dovoluje se, by zde probošství se založilo a farní bohoslužba slavena byla. Kostelíček i klášter právě jako kostely v Polešovicích a Boršicích byly dle všeobecného podání při loupežnické výpravě divokých Táborů pod náčelníkem Bedřichem Strážnickým proti bohatému Velehradskému klášteru zbořeny a kostelíček sv. Klementa s klášterem nikdy více z rumu a ssutin se nepozvedly. Zbožný lid v okolí obývající však vždy s velikou pietou či s posvátnou úctou pozíral k tomuto místu apoštolskými kroky, potem a prací sv. Cyrilla a Methoda posvěcenému, i nepochybujeme, že hned na počátku nového tisíciletí ohavnosť zpuštění fanatickými Tábority způsobená bude vděčnějším potomstvem odklizena a na pahorku tom že opět v lesku důstojném zaskvívati se bude co nejdříve aspoň přívětivá a roztomilá svatyně sv. Klementa.*)

*) Právě k tomuto účelu vydal ctih. pan Frant. Přikryl, bohoslovec Olomoucký, roku 1884. roztomilý, poetickými živými barvami bujaré mladistvé obraznosti okrášlený spisek (o 12 str.) pod záhlavím: „Hora sv. Klementa u Osvětiman v pověstech lidu slovácského. Výtěžek věnován k obnově kaple sv. Klementa. V Olomouci 1884.“ Pan spisovatel sebral s velikou pílí všechny pověsti, kteréž posavad na moravském Slovensku o této kapli svatoklimentské v lidu žijí, a podává sněmu svou práci v tomto dílečku. Hned

Mimo to jsou ještě četná místa na Moravě, ku kterým se váže zbožné podání lidu, že tam osobně působili svatí blahověstové naši. O kostele sv. Šimona a Judy ve Špičkách (blíže města Kelče, v bývalém kraji Přerovském), jenž vesnici té na vysočině vévodí, vypravuje si tamější lid jako staré a věrné podání předků, že chrám ten byl původně od slovanských apoštolů našich vystaven, a proto jej z vroucné vděčnosti k nim v tomto století vyzdobili sochami sv. Cyrilla a Methoda.

O této svatyni napsal slovutný člen výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, zvěčnělý už Lud. Tiedl, do prvního ročníku kalendáře Moravana (1852), tehdáž od p. Kuldy redigovaného, následnou zprávu: „Mezi nejstarší kostely na Moravě patří farní chrám Páně ve Špičkách blíž Hranic v děkanství Keleckém. Již Bruno, biskup Olomoucký, jenž v 13. století na stolici svatých apoštolů moravských seděl, listem biskupským, který se až posud v arcibiskupském archivě v Kroměříži nachází, jakémusi rytíři Eberhardovi daroval tuto dědinu 15 láníků počítající, z nichžto jeden lán kostelu tamějšímu náležel. Kostel i fara stály tudíž už toho času.

---

v úvodu, v němž mluví o dotčené hoře svatoklimentské, praví velmi případně: „Máše-li se říci o některém kraji moravském, že oplývá památnostmi, ať již v pověstech lidu, ať již v násvech, zbytcích staveb .... ukrytých, tož *přední místo* vykázati dlužno našemu *moravskému Slovácku v okolí posvátného Velehradu*. Všeobecně má se za to, že v kraji tomto, a sice na místě dnešního Starého Města a Uherského Hradiště, stávalo již v nejstarších dobách dějin moravských *veliké a slavné město Velehrad*. — Velehrad staromoravský zapadl — nezůstalo nám z něho nic, co by přesvědčivě a rozhodně rozluštilo všelikě dohadování o jeho poloze a velikosti; zachovaly se nám jen některé zprávičky a pomůcky, jimiž badatelé aspoň pravděpodobně dokazují nadřečený výrok o jeho poloze. Mezi pomůcky podobné řadí se též *hora sv. Klementa u Osvětiman*, stojící uprostřed hor buchlovských."

Pak mluví pan spisovatel o založení *školy cyrillo-methodějské* čili semináře duchovenského na hoře u Osvětiman, kteráž jsouc ze všech stran obtočena vyššími horami a hustými lesy, skytala v oněch nepokojných dobách bezpečné útočiště; protož i svatý Cyrill vyhlídnuv si v horách toto téměř nepřístupné místo, vystavěl zde s pomocí krále (veleknížete) Rostislava dům a koste líček sv. Klementa, kamž v čas války přenesl i ostatky tohoto světce. Roku 864. byli učenící od svatých učitelů svých z Velehradu slavnostně v ústav ten na hoře u *Osvětiman* uvedeni, při čemž i význam jména tohoto se vysvětluje tím, že sv. Method vida many, kteří ještě ku křesťanství nebyli přilnuli, ani svatým ostatkům Klementakým na horu neseným jdou vstříc a jim velikou vzdávají poctu, prorocký učinil výrok: „Bog osvěti many (Bůh osvítí tyto many)" a Bůh je skutečně osvítil, že poznali Krista a v něho uvěřili.

Ústav ten trval až do r. 886., v němž zlobou Vichingovou a krutostí řídících jeho šoldnéřů franckých vzal za své. Posléz mluví p. spisovatel ještě o vzniku proboštství Augustiniánů Brnčnských na této hoře a o jeho zániku r. 1421.

Jiným důkazem starožitnosti chrámu toho jest monstrance dřevěná, která se tamo chová a povšechnou podobou svou k nejstaršíma a nejprvnějším monstrancím beze vší pochyby počítána býti musí. Zbožná mysl lidu připisuje ji časům sv. Cyrilla a Methoda, což se ovšem ztvrditi nedá. I všechna stavba kostela onoho, zvláště presbyterium (kde hlavní oltář stojí), osvědčuje valnou starobylosť svou; okénko za oltářem hlavním, z venku širší, do vnitř vždy užší, připomíná stavitele pradávné. Na základě tomto staví se všady rozšířené ústní podání v lidu, že sv. Cyrill a Method na cestách svých po Moravě přišli také na horu, kteráž údolí Bečvy od údolí vody Oderské dělí a tamější kapli pohanskou zasvětili ke cti a chvále blahoslavené Rodičky Boží na nebe vzaté!"

„Farnosť Dědická, blíže Vyškova, má v okresu svém studni u dědiny Hamilton zvané (pojmenované tak po zakladateli svém Maximiliánu hraběti Hamiltonu, jenž byl biskupem v Olomouci od r. 1761—1776). Studně ta v celé farnosti známa jest pod jménem „Strachotinky;" výborná voda její prýští se vežd y stejným proudem a lid ji má u veliké vážnosti. Vážnosť tato zmohla se ještě více r. 1836, kdy cholera strašlivá tamo zuřiti počala. Hamiltonští osadníci vody té užívají k vaření a pití, a hle, žáden z nich nerozstonal se na nemoc tu, ačkoli ve farním okresu mnoho obětí sobě byla obrala. Známoť, že svatí apoštolové slovanští na Moravě po mnoho věkův „Crha a Strachota" sluli, a odtud možno, že na skutečnosti zakládá se tradice v okolí tomto, totiž ústní podání, že svatý Method, jenž obrazem posledního soudu strach pustil na krále bulharského Borisa a tím odpor jeho proti křesťanství zlomil, že sv. Method právě pro tento strach v Borisu spůsobený i Strachotou sluje, a že na tomto místě se svými společníky velikou žízní trápen jsa, vroucnou modlitbou k Pánu Bohu studni této původ dal, a že proto prý také jméno „Strachotinky" vzala.

V novějším čase zvyká sobě lid náš v Dědicích studýnce té místo „Strachotinka" říkati „Methodka." Náš velezasloužilý zemský a říšský poslanec Ign. Vurm,*) jenž téměř 7 let zde

*) Vd. p. Ig. Vurm byl vždy horlivým sběratelem tradicí Cyrillo-Methodějských a uznáváme za svou povinnosť, za přečetná jeho pokynutí, správy a pomůcky k tomuto spisu vysloviti jemu zde své nejvroucnější díky.

kaplanoval a ústní podání lidu tamějšího mnohem dokonaleji a zevrubněji poznati příležitosť měl, vypravuje v kalendáři Moravanu od něho r. 1861 redigovaném podání lidu tamějšího takto: „Severně od Dědic asi čtvrť hodiny vzdálí ční Hrádek, zašlé sídlo Milotovo, jenž zradil krále Otakara. Významný jest to výběžek jedné stráně utěšeného údolí táhnoucího se severozápadně do moravského Středohoří, v němž řeka Hana svůj původ béře. Za tokem Hany připutovali naši blahověstové Cyrill a Method jednoho parného dne ku Hrádku, kdež je zástup starých Moravanův očekával, prahnoucích po slově Božím, jež tak příjemně se linulo z úst jejich apoštolských. Ač cestou unaveni, nemohli svatí mužové prosbám našich slovanských praotcův odolati. Slunečné vedro a namahavé vyučování vysílilo sv. Cyrilla tak, že omdlev klesnul na zem. Uzřev nehodu tuto přiskočil Method a pojal bratra milého v náručí, dovolávaje se vroucnou modlitbou na Bohu čerstvé vody, jež se také skutečně ze skalnatého břehu vyřinula. Svatý Method smáčel siné skráně bratrovy a zvlažoval palčivá ústa Cyrillova chladným proudem a povzkřísil ho ze mdlob. Od těch dob má okolní lid nevysychající studýnku ve svaté úctě, přikládaje jí sílu léčivou ve všech neduzích. Od nepaměti zbudována nad Strachotinkou či Methodkou (tak zní její název) jednoduchá kaplička, ozdobená obrazem slavných původcův této pověsti.“

V „Přibicích nad táborem“ v diecési Brněnské blíže Hustopeče nachází se za farním domem tekoucí pramen s otevřenou studnicí, jemuž náš zbožný moravský lid říká „apoštolská“ [voda],*) protože podle prastarého podání apoštolé slovanští svou osobní blahočinností, kázáním a křtěním zde předkům našeho obyvatelstva otevřeli pramen spasných milostí a blahodarů Páně. Asi r. 1425 neb 1426 táhli Přibicemi Husité proti Břeclavě na pomezí moravském a položili se tuto po nějaký čas táborem, protož doposud lid tamější osadu svou nazývá Přibicemi nad táborem. Že Táboři krajinu tu vyjíždějíce na plen strašně zpustošili, netřeba ani podotýkati, ana zpomínka na to právě v názvu „nad táborem“ na vždy v paměti lidu utkvěla.

*) Podle Dějin slov. apoštolův od p. dra. Jana Bílého (str. 86.) nazývá lid studánku tuto „apoštolskou.“

Také u Stinavy na Plumlovsku jest studánku, o níž prastará pověsť žije mezi lidem, že tu křtili sv. bratří Soluntští. Studánka ta nazývá se „svatou vodou“ a každoročně na neděli připadající v oktáv pozdvižení sv. kříže děla a ještě děje se při ní pobožnosť výroční památky křtin tu před tisícem let vykonaných. — „Cyrillův důl,“ studánka u Velehradu za staroměstskými Vinohrady má tutéž pověsť mezi lidem vůkolním. Vody hojnosť mívá vždycky.*)

V městě Podivíně, asi pět mil jižně od Brna, nalezá se nedaleko farního kostela k východu tak nazvaná Cyrillka, t. j. podzemská kaple sv. Cyrilla se studánkou výborné vody, ve kteréžto kapli dle prastarého podání svatí apoštolé moravští Cyrill a Method bohoslužbu konali a lid křtili. Z dobrovolných příspěvků zbožných dobrodinců byla kaple ta r. 1845 na nové přestavěna, vyklenuta, oltářem a zvenčí kopulou barvitými skly se zastkvívající opatřena; poněvadž však voda ustavičně zděmi vnikala, nutno bylo proti tomu nové opatření učiniti, což skutečně dne 9. března r. 1858 šťastně provedeno, v kterémžto roce oltář v kapli postaven a kaple sama při velikém účastenství lidu z Podivína a z okolí posvěcena byla, v nížto napotom v oktávě slavnosti sv. Cyrilla a Methoda mše sv. sloužena byla. Kaple ta jest okrouhlá, má 4 sáhy zšíří a 3 zvýší a sestupuje se do ní po 10 kamenných stupních.

Asi pět mil od Brna jižně rozkládá se na rovině vesnice Žarošice, poutní to místo marianské, kteréž od valných zástupů zbožného lidu z blízka i daleka navštěvováno bývá. Ku kostelu zdejšímu, jenž ovšem dle listin v nynější tvářnosti teprve něco málo před rokem 1315. od opata Velehradského vystavěn byl, poutá se též staré podání od moravského dějepisce Středovského zaznamenané, že druhdy zde stával chrám pocházející z doby samých apoštolův a patronův Moravy, a že i zde kráčely za příčinou svaté blahočinnosti nohy jejich. Podobná tradice (podání) zachovala se též o filialním kostele Dambořickém v Uhřicích, vesnici to do Dambořic v Brněnsku přifařené, která druhdy samostatnou farností byla, k nížto asi do roku 1320 samy Dambořice jako filialka náležely. O všech těchto místech (Žarošicích, Dambořicích a Uhřicích) podává P. Ign. Vurm v kalendáři Moravanu r. 1861. zprávu tuto: „Kámen

*) Viz str. 219 Sborn. Veleh. I.

v Uhřicích. Stopy apoštolské účinnosti sv. Cyrilla a Methoda nalézají se také v Žarošicích, oblíbeném poutnickém místě na Moravě a v poblízkých Uhřicích. Uhřice byly druhdy samostatná farnosť. Nyní jsou jako filialka přifařeny do Dambořic. Stavba kostelíčka Uhřického, do něhož se ještě před nedávnem sestupovalo po schodkách do země (než se před několika lety pahorek odstranil), pokládá se od znalců za prastarou. (Nynější kostelík byl vlastně asi v 15. století na základě starého kostela vybudován a jest nyní velmi pěkně zmodernisován.) Tamější lid zdědil po dávných předcích pověsť, že na tom samém místě kázával sv. Cyrill, a sice stoje na kameni, z něhož se mu pod nohami tenkráte kus udrobil. Vděčná mysl vzdělala tam kostel a přechovávala v něm onen památný kámen, přistaviši ho významně za stupeň ku kazatelnici. Nejednou prý se pokoušeno o to, štěrbinu na kameni vyplniti, což se však nikdy nepovedlo, poněvadž se žádným spojidlem se sloučiti nechtěla. Při poslední opravě odklidil se draze ceněný stupeň sv. Cyrilla z chrámu a nahrazen k veliké žalosti věřících dřevěnou stoličkou.“

Také v Lipůvce bliže Brna stál druhdy kostel farní, nyní zcela zašlý kostel Svato-Klementský, o němž veleučený Dr. Hermenegild Jireček ve Sborníku Velehradském (I. str. 209.) praví: „Tento pro Moravu nad míru památný farský kostel, stávavší podle Lipůvky asi čtvrť hodiny cesty na jihozápad za lesem na volném návrší, byl následkem krajského rozkazu od r. 1787 tak zbořen, že nyní jen hromada kamení místo ukazuje, kdež byl. Roku 1672 měl tento kostel tři oltáře, totiž sv. Klementa (tehdá nový), sv. Anny a Vzkříšení Páně; kromě toho tři zvony (největší z r. 1563, menší z r. 1608) a jedno portatile, pak jeden zlacený stříbrný kalich, jedno takové ciborium, jednu stříbrnou monstranci a sedm kasul (mešních rouch) atd., čehož ale již tehdá užíval společně s malým kostelíčkem sv. Cecilie ve vsi, poněvadž i tu konávány služby Boží. Když r. 1750 rada města Brna, patron kostelní, kostel sv. Cecilie znovu dala vystavěti a snad i zvětšiti, byl týž kostel prohlášen za farský a odlehlý Klementský zcela puštěn. Patronem jest hlavní město Brno (výbor vnitřního města), ježto náleží ke statku Kuřímskému. U sv. Klementa dávali prý (dle Blahověsta z r. 1856) se pochovávati purkmistrové a starší obce Brněnské.“

Blíže pomezí českého, asi 8 mil západně od Olomouce, rozprostraňuje se na vysočině město Svitava, r. 1250 od biskupa Olomouckého Brunona vystavené a farou opatřené, jejížto patronát a hojnou nadaci týž velepastýř l. 1256 odevzdal kanonii premonstrácké v Litomyšli v Čechách. Asi severozápadně od nynějšího města stála stará osada česká s kostelem, jejížto vznik prastarým podáním dosud zachovaným klade se do věku devátého, v němž i zde apoštolovali svatí bratří Cyrill a Method. Podání toto není pravdě nepodobno; nebo starodávní, sv. Klementu zasvěcené kostely ve dvou někdejších župních hradech na pomezí Moravském v Čechách, v Litomyšli totiž a v Hradci nad Labem, zachovávají aspoň památku sv. mučeníka Klementa, jehož tělesné ostatky byli apoštolé naši tam přinesli. A tudíž není také pravdě nepodobno, že právě ze staré české Svitavy na pomezí moravském svatí věrověstové slovanští do poblízké Litomyšle a dále do úkraje Hradce dotčeného vnikli. Velmi paměti hodno, co o podání ve Svitavách doposud zachovaném vypravuje se v témž kalendáři Moravanu r. 1861 podle časopisu Světozora: „Bylo nám vypravováno na Ostrém Kameně (Rausensteině) na pomezí moravsko-českém od velebného p. kaplana Karelského, že (podle výpovědi osmdesátileté majitelky jednoho statku, pí. T . . . . rodilé Svitavanky, Němkyně), ještě v minulém století bylo v městě Svitavách při pátém domě níže kostela hlavního v ulici na den sv. Cyrilla a Methoda rozsvěcováno světlo dle zvyku starobylého a modlitby konány ke sv. patronům slovanským. Původ toho zvyku byl prý ten, že na tom místě, kdež ono stavení stojí, kázal sv. Cyrill na cestě do Čech shromážděnému lidu evangelium Páně.“

Že pak i ku stromům cyrillo-methodějské pověsti se připoutaly a podnes v ústech vděčného lidu se udržují, dokazuje doposud živoucí pověsť o tisu Methodovu u Pernštýna nad Bystřicí, v bývalém kraji jihlavském. Čteme totiž v témž ročníku kalendáře Moravana od p. Ign. Wurma redigovaného takto: „Okolí Tišnovské na Moravě slyne divokrásnou přírodou a vábí k sobě každoročně mnoho cestovatelův i pro památnosť uměleckých staveb, jakéž jsou: Klášter u Tišnova, chrám Páně v Doubravníku a zachovalý, velkolepý hrad Pernštýn. Zde stojí ve svěží síle mohutný strom tisový (lat. taxus baccata), jemuž se tento připisuje původ: „Svatému

Methoději přišlo kdysi kročejův svých měřiti krajem tímto, kdež tenkráte množství dělníkův o základy jakési budovy se zasazovalo, nedůvěřujících v možnosť stavby na holém skalisku a v pochybnosť beroucích moudrosť velmožného podnikatele. Muž Boží pobádaje malomyslné pracovníky k vytrvalosti chopil se suché holi své a vrýpnuv ji do země, jal se prý mluviti prorockým hlasem: „Jako že z této mé hůlky vyroste strom, tak na této výšině bude státi pevný hrad.“ — Za nedlouho zpozorováno na hůlce Methodově živé výpuky a nadějný růst stromu tisového. Kdo se z pernštýnského tisu větvičky dopíditi může, těší se z ní jako ze znamenitého zisku. V čas křížových dnů, kdy náš lid po zbožném obyčeji role a osení označuje malinkými křížky, stavívá vrchnosť (hraběcí Mitrovská) ku posvátnému stromu stráž, neboť každý hospodář hledí se dopíditi nějakého kouska dřeva z něho na dotčené křížky.

Trvalosť Pernštýnského hradu souvisí podle běžného podání s bytostí Methodova tisu. Až prý posvátný ten strom vyhyne, vezme zároveň i hrad za své. Důkazem jakési vzájemnosti hradu se stromem tímto jest okolnímu lidu uschnutí jedné haluze jeho před několika lety, ana soudobně se začala vnější kamenná chodba na věži hroutiti, tak že musila býti rozebrána, aby se dalšímu neštěstí předešlo. Onano haluze však chová prý se podnes v panské sýpce.“

Nelze nám zde mlčením pominouti ještě jiné četné památky, ku kterým se víže ústní podání zbožného lidu našeho, že pocházejí z doby sv. Cyrilla a Methoda. Jsoutě to především byzantské kříže, velmi massivní, aby dlouho hlodajícímu zubu času odolati mohly a spolu takové povahy, že se jí (povahou tou) naprosto liší od jiných podobných památek novověkých. Žičíme se zde výbornými články slovutného p. prof. J. Havelky ve Sborníku Velehradském (Roč. I. a IV.) upozorňujíce, že p. spisovatel toliko takové byzantské kříže za Cyrillo-Methodějské vydává, které sám lid náš zbožný vždy za takové pokládal a podnes ctí. Dotčený p. professor v I. roč. Velehradského Sborníku vystavuje ve dvou obrazcích povšechný ráz těchto křížův a pak vyobrazuje a popisuje tři kříže, „o nichž mezi lidem moravským žije stará tradice, že stojí na místě, kde druhdy sv. Cyrill a Method předkům našim kázali.“ Takto pak dí pan spisovatel doslovně (str. 220 až 223): „Kříže naše cyrillo-methodějské po pravidle jsou nízké, nepatrné a neúhledné; výška jejich nad zemí páčí se na

1 metr nebo něco málo méně či více; délka všech čtyř ramen jest skoro stejna; rameno, jímž kříž do země jest zasazen, málokdy bývá delší než ramena ostatní, ba někdy i kratší snad odtud, že kámen prodlením času hlouběji do země zapadl vlastní tíží svou; tloušťka křížů málo bývá menší, než šířka ramen, což pomníkům těm dodává rázu více méně masivního, balvanovitého. Co do podoby povšechné vypadají kříže z velké části asi tak, jak

Obr. 1.

Obr. 2.

ukazují obrazec první a druhý; jsou tedy forem prostých, jednoduchých, co do rohů jako zakulaceny a hran tupých, kteréžto poslednější dvě vlastnosti původ svůj mají jak v nedokonalé primitivní práci kamenické tak ve zhoubě časové. Povrch křížů jest nerovný, hrubě jen tesaný a zvětřelý; material pak obyčejně hrubý pískovec.“

A nyní vyličuje p. spisovatel tři takové kříže, o nichž lid vypravuje, že stojí na místě, kde druhdy svatí prvoučitelé naši předkům našim hlásali blahou věsť o vykoupení Kristem. „První kříž, dí p. spisovatel, stojí poblíž mého rodiště Loštic na Zábřežsku, v poli nedaleko vesnice Doubravice, a sice při cestě do Pálonína vedoucí,

Obr. 3.

s níž se tu stezka k Římnicům měřící křižuje. Jistý soused doubravický před nějakým časem odebral hlínu s jedné strany místa toho, poněkud vyvýšeného, tak že nyní na straně té obnažený kámen viděti až ke spodnímu jeho konci. Kříž, pokud nebyl z boku odkopán, vyčníval nad zemí do 90 cm., od spodního konce svého čítajíc jest

něco málo přes 1 m. vysoký. Šířka celého kříže mezi oběma konci ramen vodorovných činí 68 cm. a tloušťka kříže 25 cm. Formy jest, jak viděti, velmi nedokonalé a utesán velmi hrubě. Na kříži tom nacházejí se také uprostřed dva docela zřetelné letočty, totiž 1171 a 1773. Nemůže býti ni nejmenší pochybnosti, že letočty tyto nejsou s postavením kříže současné, nýbrž teprve mnohem později do něho vyryty; nebo kdo měl tak vhodných nástrojů a tolik zručnosti, že tak dokonale a zřetelně do kamene vytesal arabské číslice, ten by také jistotně celý kříž co do forem byl ztesal dokonaleji a dovedněji. Věru každý prvním pohledem poznává, že oba letočty na starobylém kříži jsou rázu docela moderního, což také ta okolnosť podporuje, že oba letočty podle podoby číslic vytesány jsou jednou rukou, tedy také jednou dobou, nejspíše asi roku, jejž značí letočet druhý. K jakým událostem by se ten neb

Obr. 4.

Obr. 5.

onen letočet vztahoval, nyní v celém okolí nikdo již neví a také já, protože podle mého zdání nahodilé nápisy ony kříž nijak nemohou činiti podezřelým, nehodlám pomocí domněnek věc rozebírati široce. Poněvadž při dotčeném odkopávání hlíny při kříži tom v zemi nalezeno bylo mnoho kostí, mně vtírá se nám domněnka, že na místě tom posvátném snad v čas nějakého moru bylo pochováváno a že ten neb onen letočet paměť věci této měl zachovati. Avšak první letočet vůbec sotva by obstál znaleckou kritiku; byl on bezpochyby vyryt z pouhé jen nevědomosti nebo na základě nějaké smělé kombinace chronologické. Škoda věru, že právě tato památka pozdějšími nápisy jest jaksi zohavena; nebo jinak neviděl

jsem kříže cyrillo-methodějského, který by patrněji na sobě jevil starobylosť velikou.“

„Druhý kříž (obr. 4.) nachází se ve Vilímově blíže Náměště na Olomoucku; stojí v dědině nedaleko kostela. Přední strana trčí na 80 cm. vysoko, zadní o něco více, poněvadž půda úkol jest velmi nerovna. Vzdálenosť konců ramen vodorovných činí 75 cm., tloušťka kříže 20 cm. Kříž jest z pískovce vytesán a mechem a lišejníky porostlý. Podoba kříže užšího, vydlabaná na přední straně pomníku, jest polovypuklá.“

„Třetí kříž (obr. 5.) shledáváme ve Velké Senici u Olomouce; stojí ve hliníkách před sochou sv. Tomáše; dříve stával na kopečku nad hliníky. Výška obnáší skoro 1 metr, vzdálenosť konců ramen vodorovných 45 cm., tloušťka kříže asi 30 cm. Prostředkem kříže a směrem kolmým vydlabán jest prohlubený žlábek.“

Podobný žlábek prohlubený nachází se také na zbylé spodní částce (hořejší jest uražena i s vodorovnýma ramenoma) kříže cyrillo-methodějského, který stojí v Krakovci u Náměště, a sice již mimo dědinu u Boží muky na cestě k Laškovu. Kříž ten velice zarostlý jest lišejníky a mechem. Soudíme-li podle zbylého zlomku, i tohoto kříže výška páčila se na jeden metr.“

V ročníku IV. Sborníku Velehradského vyobrazuje a popisuje p. prof. Havelka ještě 11 podobných křížů, ze kterých aspoň dva první buďtež zde vyobrazeny a vlastními slovy p. spisovatelovými vylíčeny:

„Velmi starožitného a nápadného vzezření jest kříž malosenický (viz obr. 6.), o němž zprávu podal vel. p. Halouzka, novokněz z Těšetic. Kříž ten jest z tvrdého pískovce, 66 cm. vysoký, 40 cm. široký a chová se nyní ve sbírce musejn. spolku olomouckého. Dříve postaven byl u sochy sv. Jana Nepomuckého u samé Seničky, vedle cesty odtud vedoucí do Senice. Na dotaz zpravodajův malosenický starosta a poslanec zemský p. Jos. Svozil dotvrdil, že mezi nejstaršími lidmi v Seničce vypravuje se, že kříž ten jest památníkem křesťanství a že byl missionáři postaven, kteří osadu malosenickou na víru katolickou obrátili. Určitějšího podání o době pokřestění ani o osobnosti missionářů mezi lidem již není; ale vzhledem ku četným památkám okolí celého nelze pochybovati, že osvědčí se kříž malosenický býti památkou z doby cyrillo-methodějské.

Ostatně sluší ještě podotknouti, že dle staré tradice byly tu původně dva kříže sobě podobné vedle sebe, z nichž jeden asi před 40 lety vzal za své. Snad tedy praotcové naši, kterým oba svatí bratří soluňští osobně víru křesťanskou zvěstovali, na památku dva kříže vztyčovali vedle sebe. — Na kříži malosenickém viděti nezřetelně rysy menšího kříže (někteří místo kříže meč tu vidí) a tři kopí. Snad tyto poslednější zbyly ještě z ozdob oné „baby," onoho „balvanu" pohanského, z něhož při založení křesťanství nynější kříž byl vytesán; pohanští naši předkové totiž vytesávali si hrubé kamenné sochy bohyně Báby, již zvláště ctili, a nejedna taková socha byla asi pak na podobu kříže přeměněna, když pohanství zacházelo. Na „babách" v Rusku nalezených mimo jiné odznaky zvláště také kopí jsou vytesána. Či značí snad kopí tu ony nástroje, jimiž dosud ve východní církvi chléb se krájí při mši svaté?"

Obr. 6.

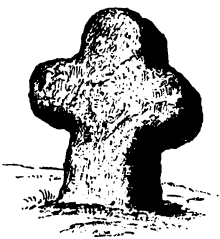

Obr. 7.

„Ne méně důležitým zdá se mi býti kříž svitavský (viz obr. 7.), o němž nám zprávu zaslal vel. p. Florian Peter, katecheta ve Svitavách. Kříž ten, 95 cm. zvýší, 74 cm. široký a 31 cm. tlustý, jest vytesán z pískovce a na zevnějšku svém velmi sešlý. Stojí hned za městem, asi 5 minut jihovýchodně při polní cestě kamenohorské, a vypravuje nebo vypravovalo se o něm, že tu druhdy svatí Cyrill a Methoděj kázali. Než, potud nebylo lze pověsť tu patřičně pověřiti, — snad podaří se to později. Naděje tato jest tím větší, poněvadž ve Svitavách a v okolí jest cyrillo-methodějských památek několik. — Tak uvádí se ve svitavském farním inventáři, založeném r. 1806, že jistotně svatí apoštolé naši na cestě své do Čech osadu tu navštívili, poněvadž ještě tehdy byla pověsť mezi

lidem živa, že svatí bratří soluňští přebývali tehdy ve Svitavách v domě č. 83, kteryžto dům nyní p. Jos. Bergmanovi patří; tak asi 50 kroků od domu toho ve špitalském kostele, vystavěném r. 1733., stojí na oltáři dvě krásné sochy apoštolů slovanských, které k tomu poukazují, že tu památka Soluňanů povždy zvláště byla ctěna; tak v nedalekém Ostrém Kameni, poslední to osadě moravské v ty strany, ale již patřící do královéhradecké diecése, jest kaple velmi stará, kaple zasvěcená sv. Cyrillu a Methoději. Tak asi $^3/_4$ hodiny od Svitav nalézá se na okresní silnici lanškrounské zrovna před Kycigem druhý starobylý kříž, onomu prvnímu velmi podobný a k silnici valně nahnutý."

Podle vypravování našeho velmi zasloužilého poslance p. Ign. Vurma (ve Sborn. Vel. I. str. 218. od p. Havelky zaznamenaného), „udržela se ve Velkém Meziříčí pověst mezi lidem, že tam v jednom měšťanském domě druhdy sv. Cyrill a Method přenocovali. Svědkem pověsti té mimo mnohé jiné jest p. poslanec dr. Mezník a p. Beránek, otec újezdského p. děkana dra. Beránka. Roku 1863 byl tento dům o slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje velmi vkusně ozdoben a tamější dp. děkan Jan Klippel ve zprávě své o této věci přilučuje poznámku: „Staří pamětníci tvrdí též, že v tom domě přebývali vždy lidé, jenž se zbožností vyznamenávali a vůbec váženi byli, a že na něm spočívá požehnání. Asi půl hodiny od Meziříče na cestě do Uhřinova jsou dvě kapličky, a tyto naznačují prý místa, kde svatí apoštolé odpočívali; jedna z nich jest slušně opravena, druhá zanedbána a zpustla!"

Podle „Dějin sv. apoštolů Slovanských," sepsaných od dra. Jana Bílého (str. 86.), jsou doposud tři starobylé kazatelny, o nichž zbožný lid moravský vypravuje, že s nich svatí prvoučitelé naši hlásali slovo Boží. Kazatelny ty vyskytají se ve třech obcích: v Třešti, ve Starém Petříně na Znojemsku a v Telči.

Kromě toho tradice zbožného lidu našeho první zasvěcení chrámů ku poctě Bohorodičky ss. apoštolů Petra a Pavla aneb jen sv. Petra, pozdvižení sv. kříže na Moravě i v Čechách připisuje na mnoze slovanským apoštolům našim. Nebo této přišli k nám z východu, kde vroucně ctěna Bohorodice Panna Maria, a kde množství chrámů zejména jejímu nanebevzetí zasvěceno bylo. Tolikéž „opětné nalezení a pozdvižení sv. kříže" bylo a jest posavad velikou

slavností na východě. Co pak do apoštolů ss. Petra a Pavla, opírali se věrověstové naši proti svým západním protivníkům, kteří církevní pravomoc jejich na území velkomoravském popírali, obzvláště o stolici sv. Petra odpovídajíce: Území toto jest svatého Petra a jen ve jménu jeho a ve jménu jeho náměstka v Římě my zde poselstvujeme (svaté missie konáme). Toto pak dosvědčeno a potvrzeno v Římě tím, že oba svatí bratří zde na biskupy posvěceni a že sv. Method navrátiv se jako arcibiskup panonský a velkomoravský do říše Svatoplukovy, množství chrámů ku poctě ss. Petra a Pavla posvětil, dávaje tím spolu výraz své synovské k Římu přítulnosti a úcty. I bývalý biskupský kostel sv. Petra a Pavla na předhradí Olomouckém a brněnský chrám sv. Petra jsou dle starodávné pověsti vysvěceny svatým Methodem. Tolikéž prastarý chrám svatoklimentský na Vyšehradě byl dle p. dra. Herm. Jirečka (Pam. archeol. III. 231) od prvopočátku svého zároveň také úctě ss. Petra a Pavla zasvěcen.

Co do chrámů „nanebevzetí Panny Marie," jest vůbec známo, že sídelní chrám sv. Methoda na Velehradě byl zasvěcen „nanebevzetí Panny Marie" a že nazýván i „sborovým" chrámem, protože sv. Method v něm občas sbor čili synodu svého duchovenstva slavíval. Pozoruhodno též, že také ve Slezsku ustroňský kostel sv. Klementa má filiální kostel ve Visle, jenž zasvěcen jest „nanebevzetí Panny Marie."

Vůbec dlužno zde připomenouti, že svatí věrověstové naši horlivými jsouce ctiteli Rodičky Boží, šířili také horlivě její poctu. Věděliť a hlásali, že veleúcta, která se jí vzdává, založena jest na trojí přednosti její: 1. na její úplné bezhříšnosti, 2. na její výtečné svatosti, a 3. na důstojnosti jejího mateřství Božího. Archandělem Gabrielem „milosti plnou" nazvána jsouc sama ve svém chvalozpěvu prorocky řekla: „Od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všickni národové." — Mimo to věděli a znali dokonale svatí blahověstové naši veliký význam a společenský dosah této velepocty mariánské. Věděliť, že toto velectění Marie jest nejhlubším základem emancipace žen (čili vymanění pohlaví ženského ze starého otroctví u pohanův) a slušného postavení ženy ve společnosti lidské; že jest nejhlubším organickým základem vyššího národního života, jemnějších a ušlechtilejších mravů, cudnější poesie křesťanské, rytířské šetrnosti

k druhému pohlaví a vůbec základem všeho vyššího života národův křesťanských. Šíříce úctu Bohorodičky, šířili svatí prvoučitelé naši i ctění její obrazův a sošek.

Za takové zbytky z doby cyrillo-methodějské považuje náš lid dle starobylého a stálého podání kovový obraz Rodičky Boží ve Staré Boleslavi v Čechách a sošku Marianskou v Tuřanech u Brna na návrší, kteréž vévodí celé krajině okolní. Co do obrazu Staroboleslavského vypravuje starobylé a stálé podání lidu, že sv. Method Ludmile, svaté choti knížete Bořivoje, hned po jejím křtu na Mělníce daroval kovový obraz Rodičky Boží a že tento Svato-Methodějský obraz Panny Marie dle starobylého a vůbec známého podání jest právě ten, jenž se až podnes v nejstarší české poutnické svatyni Marianské, ve Staré totiž Boleslavi, nachází*) a vezdy jako palladium Čech i od panovníků českých považován a ctěn byl, a sice nejprve od Přemyslovců, pak od slavných po přeslici od Přemyslovců pocházejících panovníků z nejjasnějšího císařského rodu Habsburkského.

Co do sošky Tuřanské, žije též stálá tradice mezi lidem, že svatí apoštolé Moravy sami sošku marianskou do Tuřan přinesli. Této tradici nasvědčuje a spolu ji znázorňuje socha sv. Cyrilla, jenž stoje na straně epištolní za oltářem u hlavního obrazu drží v pravé ruce vypouklý obraz Matky Boží Tuřanské. Na druhé straně za oltářem stojí socha sv. Methoda. Slavný biskup moravský kardinal a kníže František z Dietrichsteina (1599—1636), kterýž r. 1622 po přemožení revoluce protestantské a zvítězení katolictví na Moravě slavnostní průvod poutníkův z Mikulova v předvečer dne navštívení Panny Marie do Tuřan přivedl, v řeči, kterouž v ten den k četným poutníkům učinil, výslovně tvrdil, že svatí apoštolé Moravy, Cyrill a Method, tuto sošku Panny Marie sami do Tuřan přinesli a ji lidu moravskému ku ctění zde postavili. Při tom odvolával se nejen na samou živou tradici lidu, nýbrž i na zápisky, náhrobníky a jiné památné kameny v Tuřanech samých. A skutečně nese celá soška ta na sobě prastarý ráz, i roucho Matky Boží v Tuřanech jest povahy byzantské. Když po smrti sv. Methoda strašnými válkami

*) Žičili jsme se zde výtečnou řečí děkan. p. P. Jana Kř. Votky, konanou dne 25. ledna t. r. v hromadě kat. pol. jednoty v Praze, kteroužto řeč všechny české katolické listy tehdáž přinesly.

veliká záhuba na Moravu přikvačila, byla dotčená soška od nábožných křesťanů před pohany do trní a křoví uschována. Tam ji okolo roku 1050 nalezl nábožný rolník z Chrlic (Horák), a protože se Bohu zalíbilo, sošku tuto nadpřirozenými zjevy oslaviti, vystaven na místě, kde nalezena, kostelíček r. 1050, kterýž ovšem v prodlení času několikrát byl opraven. Nynější chrám Páně stojí o několik kroků dále a stavba jeho dokončena r. 1806. Samo jméno Tuřany projevuje v sobě pohanský původ, poukazujíc na to, že zde kdysi stála socha pohanského bůžka Tura, boha války, jenž u Skandinavcův slul Tyr a u nás svátky tuřicemi slaven býval. Právě tato modloslužba na počesť pohanského bůžka „Tura“ zde konaná mohla svatému Cyrillu a Methoději býti námětem a pohnutkou, aby postavením zde sošky Marianské odklidili tím jistěji a rychleji modloslužbu Turovu. (Viz Starožit. Šafaříkovy str. 51. a 407. podle starš. vyd.) — Mimo to nalézají se také v okolí Tuřanském kříže cyrillo-methodějské, totiž v Pratci a blíže Podolí.

Kostely zasvěcené úctě „pozdvižení sv. kříže“ nalézají se na Moravě: v Dubicku u Zábřeha, ve Stinavě u Ptení a v Prostějově; v Čechách: ve Chrudimi, v Sázavě a Ceské Lípě; ve Slezsku pak: ve Frýštátě. Také na velebné hoře Radhošti blíže Frenštátu (na Moravě) vztýčili svatí apoštolé naši dle podání lidu první odznak víry naší: sv. kříž.

Drahocennými památkami cyrillo-methodějskými jsou také jednotlivé církevní názvy, které z doby svatých bratří doposud u Čechoslovanů a také u jiných kmenů slovanských se zachovaly. Jak už dříve krátce podotknuto, jsou to názvy dnů v témdni, pak slovo: církev, kteréž z řeckého (κυριακὴ sc. οἰκία) vzato původně znamenalo chrám a do všech slovanských jazyků přešlo. Od jména „církev“ odvozena jsou u nás jména osad: Cerekev, Církev, Cerekvice, Církvice; dále jsou cyrillo-methodějskými názvy slova: Hospodin (Gospodin), Stvořitel (od staroslov. tvoriti), Spasitel (od staroslov. spas), hřích (od staroslov. grěch), pokání (od staroslov. pokajanie), zpovědník, zpověď, zpovídati (ze staroslov. ispovědnik, ispověda, ispovidannie, ispovědati), rozřešení (od staroslov. razrěšiti), vzkříšení (od staroslov. krěsiti), milosť (ve staroslov. tolik co milosrdenství, nezasloužené dobrodiní z pouhé slitovnosti propůjčené), křesťan (od staroslov. christijan, kteréž z řeckého Χριστιανός vzato), Krist a Kristus

(ze staroslov. Chr'st, Christ a toto z řeckého Χριστός), křest (ze staroslov. chr'stiti, christiti = křestiti), svatý a světec (ze staroslov. svjat, svjatec), tajemství (ze staroslov. tajinstvo) a mnoho jiných církevních názvů, které nám připomínají první své utvořitele čili udobitele, ssv. Cyrilla a Methoda. Slovo „křest“ znamená Rusům kříž, Slovincům a Charvátům však značí slovo „kerst“ oboje: křest i kříž; slovo „oltář“ vyskytá se i ve staroslovanštině a ve všech slovanských jazycích, i v ruštině; poněvadž však patrně z latinského „altare“ svůj původ vzalo, jest zajisté předcyrillské čili starší než i ve staroslovanštině se vyskytující slovo „oltar.“ Totéž tvrditi lze o slově „kříž,“ staroslov. križ, lat. crux.

Zbytkem z doby cyrillo-methodějské pokládá se na Moravě název kněze „panáček,“ jenž v Čechách mladému pánovi a někdy i vyspělým v potupném dává se smyslu, na Moravě však jen v uctivém smyslu o kněžích katolických se slyší, jsa překladem slova „Cyrill,“ řecky Kyrillos, t. j. panáček, zdrobnělé slovce výrazu Kyrios (Κύριος) = pán.

Nebudiž nikomu s podivením, aniž proto nás kárej, že jsme kde kterou doposud živou pověst o svatých našich blahověstech úzkostlivě sebrali a tuto dosti šíře položili. Kráčeli jsme zde za příkladem žalmisty Páně, jenž naříkaje nad ssutinami rozbořeného Jerusaléma a posvátného chrámu jeho i doufaje v jeho obnovu po skončení 70letého zajetí babylonského praví v žalmu 101: Zalíbilo se služebníkům tvým i to kamení (roztýlené ty zříceniny) Sionu a nad zemí (ssutinami) jeho lítost mají. Ty, Hospodine, povstana smiluješ se nad Sionem: nebo (již) čas jest smilovati se nad ním, nebo přišel čas (uložený).“ Kdo upřímnou synovskou úctu a lásku chová ke svatým apoštolům našim, nebude i těmito roztýlenými kamínky ústního podání lidu pohrdati, nýbrž sebéře je jako drahokamy a uloží je v pokladnu paměti své, aby s velikou zálibou pokochával se v jejich drahocennosti a kráse.

Sv. bratří na cestě do Říma.

ení na světě čiré a nezkalené radosti. I královna všech květin, růže, má své píchlavé trní a bodliny. Nebo kde jest růže bez trní? Život náš pozemský jest ustavičný boj a zápas. Plyne sice tok života našeho tytýž tiše a klidně jako potůček mezi lučinami květnatými, ale přece vlnka vlnku žene a někdy vlnitý tok ten váleje se přes srázné skaliny hučí a bouří divoce. Jest totiž každému více méně určeno, cvičiti se také ve školce utrpení dle přísloví: „Neokusiv hořkého, nejsi hoden sladkého.“ Nejinak bylo v životě našich svatých prvoučitelův. Plesalo sice radostí srdce jejich a kochalo se v utěšeném a velerychlém rozkvětu křesťanského života u lidu našeho, ale nepřítel veždy bdělý a žárlivý přimísil jim také už do kalicha slastí značnou část hořkého pelyňku a strojil proti nim hroznou a velelítou bouři. Právě slavení bohoslužeb v jazyku slovanském pobouřilo nepřátele svatých bratří a zavdalo jim vítanou příležitosť, aby je v ústředí veškerého křesťanstva u svatého Otce v Římě křivě osočiti a tam zákazem na to vymoženým další jejich působení mezi Slovany zastaviti mohli; nebo domnívali se protivníci ti, že jen ve třech jazycích dovoleno sloužiti mši svatou, jakž to hned na začátku křesťanství bylo, kdy bohoslužba jen v jazyku syrském, hebrejskému podobném, řeckém a latinském se konala, ve kterémžto trojím jazyku i nápis na kříži Kristově vyhotoven byl. Proto dí sv. Klement v životopisu sv. Cyrilla (v legendě panonské): „Když vzrůstalo Boží učení (mezi Slovany na Velké Moravě), zlý

závistník od počátku, ďábel, netrpěl tohoto dobra, nýbrž vešel do svých nádob a začal mnohé pozdvihovati (bouřiti), pravě jim: „Neoslavuje se Bůh tím. Neboť kdyby mu takto vhod bylo, což nemohl učiniti, aby (Slované) hned od začátku (křesťanství) písmeny (slovanskými) píšíce řeč svoji (v témž jazyku svém) byli oslavovali Boha? Ale tři jazyky pouze zvolil, hebrejský, řecký a latinský, jimiž sluší slávu Bohu vzdávati.“ Byli pak toto mluvící latinští a francští arcikněží, kněží i žáci. Zápasiv (sv. Cyrill) s nimi jako David s cizinci, slovy písma sv. je porážel a nazval je trojjazyčníky, protože Pilát tak napsal na nápise Páně.“

Nemůžeme hned tuto nepodotknouti, že už od čtvrtého století vedle trojího posavádního obřadu bohoslužeb byli také ještě dva jiní obřadové: armenský a koptický, a od pátého století i glagolský latinsko-slovanský obřad od Jihoslovanů svatému Jeronýmu († 420.) připisovaný, a že Římská stolice nic proti tomu nenamítala, aby i v těchto jazycích konaly se služby Boží; toliko protestovala proti částem obřadu armenského a koptického, kteréž chovaly v sobě jed kacířských bludů. Majíce tedy sv. Cyrill a Method před sebou tuto rozmanitosť obřadův bohoslužebných, mohli se ovšem s povolením Říma ve prospěch rychlého pokroku křesťanství mezi Slovany toho odvážiti, zařídíti podle politického přání Rostislavova řecké bohoslužby v jazyku slovanském, i nepochybujeme pranic, že už před svým příchodem na Moravu knížetem Rostislavem dovolení k tomu si v Římě vymohli.

Hájíce rázně slovanského jazyka v bohoslužbě proti cizinským jeho protivníkům nastupovali naléhavě na představené obcí, aby všemožně bránili členům zádruh potají po starodávném obyčeji vzdávati oběti bůžkům a jim přinášeti pokrmy a klásti je pod rozličné stromy, bůžkům těm domněle posvěcené. S největším pak důrazem a dovahem přivozovali k mysli představeným, aby vší mocí zabraňovali lidu sňatky manželské lehkomyslně rozpouštěti a v nové sňatky vcházeti. Uváděli jim stále na mysl slova Páně: „Já pravím vám, že kdožkoli propustil by manželku svou kromě příčiny smilstva, uvádí ji v cizoložství, a kdož propuštěnou pojme, cizoloží. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“

V čas této blahočinnosti svatých bratří našich na Moravě, v Čechách i ve Slezsku řídil lodičku sv. Petra jeden z největších

papežů, Mikuláš I., rovněž tak rázný jako věhlasný. Dostalo se mu perné, světskými vládami velmi znesnadněné úlohy, metropolity, jimž biskupové i arcibiskupové jednoho krajiště neb celé země podřízeni byli, odkázati do takových hranic pravomocnosti, aby jednota církevní, kteráž v papeži vrcholí a jeho nejvyšší církevní mocí se udržuje, nevzala ujmy a škody. Nejhorší v přepychu tom příklad dal Fotius, patriarcha Cařihradský, kterýž, ač vetřelec, opíraje se o žezlo císařské, papeži na roveň se stavil a při souhlasu dvoru císařského biskupy a arcibiskupy svévolně na stolice sázel i svrhoval a nad to i biskupským kapitolám a klášterům libovolně daně ukládal. Sám metropolita a patriarcha Ravenský Jan, ač Ravenna náležela ke státům papežským, osmělil se pod ochranou německého císaře Ludvíka osobovati si podobnou patriaršní moc a v toto zámezí zabíhali pod záštitou téhož císaře i němečtí církevní knížata, metropolité Trevírský a Kolínský. Četní velmožové světští i duchovní naléhali bez ustání na císaře, aby bránil velikému vzrostu moci papežské a nedopustil, by knížata duchovní, Kolínský a Trevírský metropolita, kteří na sněmě proticírkevním v Metách proti papeži bouřili a štvali, podobnými tresty od stolice papežské stíháni byli, jakýmiž postižen před rokem patriarcha Ravenský.

Všechen tento přepych a odpor byl věhlasný papež jednak na podzimní synodě v Římě r. 864, jednak vyslaným nunciem apoštolským Arseniem l. 865 vítězně udolal a čeho zachování svrchovaně potřebné jednoty církevní vymáhalo, aspoň na západě šťastně provedl. I sami slovanští věrověstové naši byli mu vítanou hradbou, o niž zpupnosť metropolitů v říši francké se rozbiti měla, nebo hodlal církvi slovanské takové zřízení dáti, aby stolici římské mohutnou byla oporou proti přepychu a přechmatům hierarchie či církevní vlády v Německu.

Dověděv se bezpochyby listem knížete Rostislava o veliké a blahodějné činnosti sv. Cyrilla a Methoda a o nespravedlivém osočování i podezřívání svatých těchto věrověstů se strany Franků, pozval papež oba svaté bratry k sobě do Říma, kdež jich jednak pro lichotivé zprávy o jejich misionářské činnosti, jednak pro přinesení ostatků sv. Klementa, mučenníka papeže, nejslavnější čekalo uvítání. I nelze pochybovati, že by apoštolé moravští i bez

tohoto vyzvání cestu do Říma byli nastoupili, jednak aby účty skládali ze vší činnosti své stolici svaté, kteráž je pod svou obzvláštní ochranu brala a země slovanské z vrchmoci Franků i církevně vymaniti chtěla, jednak aby přinesením dotčených ostatků svaté Stolici, jížto se bezprostředně a neobmezeně podřizovali, učinili vděk; nebo právě k tomuto poslednímu účelu byli svatí bratří ostatky ty v Chersoně vyzdvihli, chtíce je zanésti tam, kam vlastně a hlavně náležely — do Říma. A k tomu ke všemu mohli se i toho nadíti, že četní jejich učedlníci, jimž biskupové franští svěcení na kněžství odpírali, toho zajisté v příznivém Římě nabudou.

Nastoupivše po půlpátaleté *) činnosti na sklonku roku 867 v průvodu četných žáků z Moravy cestu do tohoto světového města, ubírali se tam nejprve Uherskem, aby po nějaký čas prodlíti mohli v zemích slovanského knížete Kocela, kterýž zalíbení maje v jejich svatých snahách a v jejich působnosti, nejinak nežli země žíznivá, potřebné rosy nemající, prahnul po jejich zavlažujícím živém slově, vládna na hradě svém Blatném, nedaleko Blatenského jezera v tak nazvané Dolní Panonii čili v Dolní Moravě, poněvadž zde vedle starších obyvatelů slovinských usadili se za vlády moravských knížat, Přibiny, Kocela a Svatopluka, také přečetní Moravané. R. 865 byl Solnohradský biskup Adalvin posledníkráte na hradě jeho slavil vánoční svátky; nebo jakmile Kocel z úst svatých slovanských bratří byl zaslechl sladkou blahověst nauky Kristovy a poznal i slovanské bohoslužby, přilnul k nim celým srdcem a zahořel vroucí láskou k jejich obřadu slovanskému a za jeho příkladem kráčel milerád i veškeren slovanský lid jeho, jsa v nejhlubší útrobě své dojat a unešen slovem Božím, hlásaným ve slovanském jemu úplně srozumitelném jazyku, jakýmž doposud franští kazatelé slovo Boží jemu hlásati nedovedli.

Jsouť učenci, zvláště slovinští, mezi nimi výtečný jazykozpytec Dr. Miklosich, kteří tvrdí, že staroslovanský jazyk, jímž sv. Cyrill a Method mluvili, není nic jiného nežli staroslovenština, jakouž přečetní Slovinci (Slovenci), v zemi Kocelově tehdáž obývající, mluvili,

*) Tak to správně čítá legenda Vlaská řkouc: „Manserunt ergo in Moravia per annos quatuor et dimidium“ (totiž od r. 863 až do začátku r. 868), ježto první legenda panonská (život sv. Cyrilla) jen 40 měsíců, druhá (život sv. Methoda) jen tři léta pobytu obou svatých bratří na Moravě zcela nesprávně počítá.

čili že sv. Cyrill a Method přispůsobili slovanský jazyk svůj staroslovenskému (či staroslovinskému) nářečí a že právě tato tvárnosť v písemném jazyku staroslovanském samovládnou se stala. Dotčený učenec slovinský (čili slovenský, jak Slovinci raději říkají) domnívá se, že teprve zde — v zemi Kocelově, kde mezi ohromnou většinou slovanského obyvatelstva roztroušeny byly tehdáž také četné osady německé — za příkladem Němcův, kteří třetí den v týdni nazývali středním dnem (Mittwoche), vzniklo i slovanské jméno „středa“ (středa) a to že bylo námětem sv. apoštolům našim, aby zde utvořili či udobili celé nové názvosloví, pro naznačení neděle, týdne a všech jednotlivých dnů v týdni, názvosloví nové (pravíme), a sice odchodné od latinského, řeckého i německého; nebo Němci přijavše o sto let dříve křest svatý, nedovedli svléci se sebe roucho pohanského názvosloví jednotlivých dnů v témdni kromě jediné středy.*)

My však za pravdu nepochybnou máme, že svatí věrověstové naši chtíce na Velké či Vyšní **) Moravě, kamž od Rostislava

*) Ale i romanští a kromě Němcův i jiní germanští národové nevyzuli se při svém pokřesťanění z pohanského názvosloví dnů. Francouzi říkají pondělku: lundi (lunin den), úterku mardi (Merkurův den), čtvrtku jeudi (Jovišův den), pátku venerdi, vendredi (Venerin den). Toliko sobotu nazývají podle hebrejštiny samedi, sabaidi, a neděli po latinsku dimange (dies dominica). Italové či Vlaši jmenují tyto dny: lunedi, martedi, mercoledi, giovedi, venerdi, sabbato, domenica. Španělové mají významy italským podobné, na př. středa nazývá se miercoles, pátek viernes, neděle domingo, kteréhož posledního názvu i Portugalci užívají. Zachovaly se tedy v romanských jazycích podnes jména pěti bohův: Lunin den, Martův den, Merkurův den, Jovišův den a Venerin den.

„Podobně díme s p. Voráčkem v č. 11. Slovanského Sborníku 1884, str. 566; sestaven i týden v germanských nářečích, a tím toliko rozdílem, že vystupují zde bozi z germanské nebo nordické mythologie. První den po neděli i zde sluje Lunin den, jak z pouhého srovnání jednotlivých nářečí viděti; angl. monday (staroangl. monenday), dánsky mandag, švédsky måndag, německy montag; úterý, angl. tues'day, staroangl. Tiseday od Tiw gen. Tives, goth. Tius, starogerm. Zio, Zievos (jméno boha války, podobně jako jméno Marta), švédsky tisdag, dánsky tirsdag, něm. Dienstag; středa, angl. Wednesday od starého Wodnesdäg (bůh Wōden), sax. Wôdan, starogerm. Wuotan, skand. Odhinn, Odin, dán. Onsdag, švéd. odensdag (onsdag). Německé Mittwoch značí střed týdne a je pozdějšího původu; čtvrtek angl. thursday, švéd. thorsdäg, dán. orsdag, něm. Donnerstag. Thorr neboli Donar byl bůh hromu a blesku; pátek angl. friday podle bohyně řečené Fria, ženy to Odinovy (= Juno), staroněm. friatac, něm. Freitag, dán. wrydag; neděle, angl. sunday, skr. súrya (svar = nebe), šv. a dán. sönday. Pro sobotu užívá se v angl. názvu hebrejského Sabbath nebo též Saturday = Saturni dies, Saturnův den.“

**) Za času Svatopluka, synovce Rostislava, obsahovala říše Moravská kromě dnešní Moravy, Opavska a Těšínska, Nitransko, Panonii dolejší, Slovanstvo na Labi, Odře a Visle i nynější Čechy a tato říše slula též Velikou čili Vyšní Moravou, na rozdíl od Nižní čili Bulharské Moravy, která obsahovala celé Potisí a jižní Podunají až po Beskydy a pohoří Matru a tak sousedila s Moravou Vyšní čili Velikou.

původně povoláni byli, veřejnému životu křesťanského rázu propůjčiti, také už zde názvosloví neděle, týdne a jednotlivých v něm dnův udobili a že německý název středního dne (Mittwoch) už na Moravě jim v známosť vešel, an panující velekníže Rostislav byl už v Německu pokřtěn a Morava sousední země Němců v ustavičném s nimi styku byla a tudíž i německý název dne středního v týdni nemohl na Moravě za času obou apoštolů našich býti neznámým. Název ten byl jim toliko vůdčí nitkou při tvoření názvosloví pro týden a jednotlivé v něm dny a — ó! div divoucí! — názvosloví to od ss. Cyrilla a Methoda udobené ve veškerém širořírém a dalekosáhlém slovanském světě výhradně zavládlo a také do života neslovanských národů vniklo.

Podle staroslovanského názvosloví: „nedělja, ponedělnik, vtornik (úterek), sréda, četvrtek, pętek, sąbota“ — říkají Slovinci: nedělja, pondělek, vtorek (úterek), sréda, četvrtek, pétek, sobóta;*) Čechoslované: Neděle, pondělí, úterek (úterý, vterý den), středa, čtvrtek, pátek, sobota. Charváti a Srbové podobně mluví říkajíce: „nedělja, ponedělјak (ponedělnik), utornik, sréda, četvrtek, petak, subota.“ V nové bulharštině říká se: „nedélj, ponedelnik, vtornik, sréd, četvrtek, petek, subot.“ Rusky: „nedělja i voskresenie (vzkříšení), ponedělnik, vtornik, sereda, četvertok (četverg), pjatnica, subota.“ Polsky: „niedziela, poniedzialek, vtorek, srzoda, czwartek, piątek, sobota.“ Lužicko-srbsky: „nedžela, pondžela, vutora, sreda, štvórk, pjatk, sobota.“

I Litvíni, národ Slovanům příbuzný, přijali také nám příbuzné názvosloví, říkajíce: neděle aneb neděl-děna (nedělní den),

*) Největším však podivem projímá nás zjev, že u samých Slovinců (Slovenců) zavládlo místo staroněmeckého staroslovanské názvosloví jednotlivých dnů v týdni, českému názvosloví nejpodobnější, ačkoliv u Slovinců nejvíce němečtí kněží šířili křesťanství, od nichžto tudíž Slovinci i množství německých výrazů (na př. guada božja = milosť Boží), fajmošter (Pfarrmeister = farář. prediga = kázaní atd.), k označení křesťanských pojmů přijali. (Teď říkají faráři „župník.“) Čímž mezle způsobeno, že Slovinci (Slovenci) nepřijali také od Němců názvy dnů v týdni, názvy to veskrze (až na středu) od pohanských bohův odvozené, z nichžto se Němci sami nikdy vymaniti nedovedli? Rozluštění této záhady shledáváme v tom, že v Panonii dolejší, kde vedle přečetných Slovenců přebývali i přečetní Moravané, zaslechli a přijali Slovenci bezprostředně od samých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda slovanské od nich utvářené názvosloví jak pro ponětí jednoho celého týdne, tak pro ponětí každého jednotlivého dne v týdni. A jen v tomto smyslu a touto měrou přizvukujeme i my výroku velikého učence Slovenského, p. dra. Miklosiče. Jest úplně jisto, že svatí bratří, berouce se do Říma, na území Kocelově dlouho neprodleli. Viz další o tom poznam. na str. 114.

panedělis (pondělek), uttarnikas (úterek), serreda, četvergas, pětníčia, subata (sabata). Tolikéž Lotyšové připodobnili názvosloví své slovanskému, říkajíce: svétdéna (svatý den, neděle), pirmdéna (první den v ténidni), ótrdéna (úterek), trešdéna (třetí den), cetvrdena, péktedéna, šestdéna (sobota). Nedělja jest Lotyšům tolik co týden. — I Maďaři osvojili si jména dnů: středy, čtvrtka, pátku a soboty, toliko úterku říkají kedd, což vlastně odvozeno jsouc od „kettö“ znamená tolik co vterý čili druhý den (úterek).

Slovce „týden“ střídá se ve mnohých jazycích slovanských se slovem „neděle“ jako v češtině, kde místo dvou, tří, čtyř týdnů říká se: dvé, tři, čtyry neděle. Ve staroslovanštině klade se také místo „týden“ nedělja a sedmica, ve slovenštině tjeden, nedělja, v bulharštině „nedělj, sedmic“, v charvátštině nedělja, tjedan, sedmica, v srbštině nedjelja, v ruštině nedělja, v polštině tydzien i niedziela; v lužické srbštině tydžeń, tyžen, v litvínštíně neděle, v lotyštině nedelja. Od Lotyšův vzali týž výraz „nädal“ (neděle = týden) i Estonci a všichni neslovanští národové až do Uralu, pohoří Evropu od Asie dělícího. Kromě toho zachovaly se podnes u všech Slovanů četné církevní názvy od svatých bratří Soluňských utvořené či udobené, jakž jsme už v hlavě VII. pověděli.

Hle! takový světový význam má veliké dílo svatých apoštolův slovanských v dějinách kultury čili vzdělanosti lidské. Veliké dílo to zahrnuje zevnějším objemem svým celé veliké pásmo národův od Moravy, Čech a Lužice začínajíc až do Uralu, a od Uralu opět do Kavkazu a od Kavkazu až na Amursko, kamž vévodící žezlo největšího státu slovanského — Ruska — zasahá.

Na takový světový úkol nestačila zajisté poměrně krátká doba, po kterou apoštolům slovanským možno bylo prodlíti v dolní Moravě u Kocela. Byť i pobývání jejich zde na pět měsíců se bylo protáhlo,*) přece při tak krátké době nebylo lze pomýšleti na nějaké spisovné práce, zejména ne na osnování nějakého spisovného jazyka slovanského; vždyť už v Cařihradě počali bohoslužebné knihy překládati, což však bez předchozí osnovy spisovného jazyka slovanského pomysliti nelze. V krajinách Kocelových však bylo

*) Pan archivář Vinc. Brandl domnívá se, že oba svatí bratří skoro celé léto, t. j. letní měsíce, tam ztrávili. Viz „Poloha Velehradu“ str. 34.

jim popřestati na pouhém ústním hlásání slova Božího v přečetných slovanských obcích, ježto všechny lačněly chleba slova Božího v jazyku slovanském, a obmeziti literární (písemnou) činnosť svou pouhým navozováním knížete Kocela a schopných žáků ke čtení a psaní slovanského písma.

V tomto směru (literárním) lze už to stkvělým nazvati výsledkem apoštolské práce jejich, že kromě Kocela přiučilo se též písmu slovanskému 50 učeníků z dolních Moravanův, kteří napotom slovanské věrověsty do Říma doprovázeli.*)

Byloť ovšem největší přání knížete Kocela, aby svatí bratří v duchovní prospěch jeho lidu ještě po dlouhý čas v dolní Moravě prodleli; nabízel jim za jejich blahodárnou činnosť veliké dary, zlato, stříbro a jiné drahocenné věci, právě jako Rostislav; ale svatí mužové žádného daru nepřijavše vyžádali si na obou knížatech toliko vykonání dobrého křesťanského skutku, totiž propuštění devíti set zajatých cizozemcův na svobodu. Po této ač nedlouhé, avšak důsažné a dalekosáhlé činnosti v dolní Moravě rozžehnali se svatí bratří

*) O této činnosti sv. Cyrilla v území Kocelově zjevně mluví panonská legenda „Život sv. Konstantina—Cyrilla“ (Font. rer. boh. I. 1. str. 31.) řkouc: „Přijal jej (Konstantina) po cestě Kocel, kníže Panonský, i oblíbil si velice slovanské písmo a nařídil padesáti žákům, aby se mu učili, a velikou poctu mu vzdal a provodil jej mimo. Nevzal pak (Konstantin) ani od Rostislava ani od Kocela ni zlata ni stříbra ani jiné věci, položil evangelium bez hluku (t. j. kázal evangelium tiše, pokojně, bez bouře, bez odporu Frankův) a vyprosil jen od obou devět set vězňův a propustil je.“ O svatém Methodu, jenž na této cestě sv. Cyrilla sprovázel, tato panonská legenda zde úplně mlčí, právě tak jak to činí při líčení působení sv. Cyrilla na Moravě (str. 29.), kde jen zkrátka praví: „Když přišel (sv. Cyrill) na Moravu, a velikou cti přijal jej Rostislav, a shromáždiv učenníky dal je učiti. V krátku celý církevní řád přeložil, naučil je jitřní, hodinkám, mši (obědnéj), i nešporám i kompletáři i tajné službě.“ Hle! to jest vlastně všecko, co o podrobné činnosti sv. Cyrilla na Moravě v legendě té povědíno. O svatém Methoději se při tom úplně mlčí. Jen v jakýchsi všeobecných rčeních přiloučen přímětek: „I otevřena jsou dle prorockého slova uši hluchých, aby uslyšeli slova písma, a rozvázán jest jazyk němých. Bůh se zaradoval z toho velice a ďábel zastydél se.“ Pak se ještě v krátce líčí spor sv. Cyrilla s franckými trojjazyčníky a s těmi, kteří tvrdili, že se nemá lidu brániti, oběti přinášeti po starodávném obyčeji, aniž brániti, uzavírati sňatky nesčíslné. A hned na to končí se působnosť sv. Cyrilla na Moravě slovy: „I tak 40 měsíců pobyv (sv. Cyrill) na Moravě, šel (do Říma) světit žáků svých.“ A nyní následuje, co shora položeno o pobytu sv. Cyrilla u Kocela. Slušno-li, tážeme se hyperkritiků, kteří všelikou činnosť svatých bratří v území Kocelově popírají, slušno-li a oprávněno ze stručného líčení pobytu sv. Cyrilla u Kocela souditi, že sv. bratří Soluňští v Panonii u Kocela nikdy činnými nebyli? Pak byli ještě méně činnými na Moravě; nebo při líčení pobytu sv Cyrilla u Kocela praví se zajisté, že kázal evangelium bez hluku, tiše a bez bouře, ježto na Moravě se o něm toliko praví: že přeloživ celý církevní řád vyučil učenníky, kteréž mu Rostislav odevzdal, bohoslužbám. „Tím,“ dokládá se, „otevřeny jsou duchovně jejich uši a rozvázán jich jazyk.“ O nějakém hlásání slova Božího

s knížetem spanilomyslným i s lidem jeho a spěchali sprovázeni jsouce s nově získanými 50 učeníky z dolní Moravy do Říma.

Soudíme-li podle kaplí Svato-Klementských, kteréž, jak už často pověděno, přítomnosť svatých apoštolů slovanských na tom kterém místě připomínají, jest nám za pravdu míti, že z dolní Panonie dali se svatí bratří přímější cestou do Říma, totiž Krajinskem, Furlanskem, Benátskem a odtud dále v Italii osadami, kde doposud stávají chrámy neb kostelíky svatému Klimentu zasvěcené. Dle vypravování Sborníku Velehradského (I. str. 212.) „ctí se v Krajinsku podnes velmi jméno sv. Klimenta; i nacházíme tam celou řadu osad, kdež jsou kostely zasvěcené světci tomuto, a to již od starodávna, jako: V Mojstraně v dekanátu Radmandorfském, ve farnosti Březnické, v Tupalici v dekanátu Krajnském, ve farnosti Höfleinské, v Bukovici v dekanátu Láckém, v Suchdole ve farnosti Komendské, ve Sv. Klimentě, filiální osadě fary Seltsachtské, a konečně v osadě Kall řečené u Horního Gurku. Ve všech těchto osadách přebývali a přebývají podnes slovanští bratří naši Slovinci, příbuznou nám řečí mluvící, k nimž zajisté svatý Cyrill a Method berouce se do Říma mluvili slova spásy a jimž na oltáři rychle vystaveném a posvěceném uložením naň relikvií sv. Klimenta vykonali služby Boží v jazyku staroslovanském,“

mezi lidem, nemluví se nic. Svatý Methoděj však se naprosto pomíjí. Dovoleno-li však z toho souditi, že sv. Method na Moravě pranic nepůsobil a sv. Cyrill že obmezil svou činnosť pouhým vyučováním učeníků jemu od Rostislava odevzdaných a půtkami náboženskými s franckými kněžími a s několika pověřečnými i smilnými velmoži?

Nedostatky legendy této napravuje maličko druhá legenda panonská „život svatého Methoda“ (Font. rer. boh. I. 1. 39. a n.), kde se vypravuje, že sv. Method sprovázel sv. Cyrilla na Moravu a že zde „spolu s ním učil.“ Když pak po smrti bratra svého ještě v Římě se zdržoval, poslav Kocel k apoštolskému (k papeži) prosil, aby Methoda, blaženého učitele našeho, jemu propustil. I řekl apoštolský: „Ne tobě jedinému toliko, nýbrž i všem zemím tím slovanským posýlám jej učitelem od Boha i od svatého apoštola Petra, prvního nástupce a klíčníka království nebeského.“ I poslal jej napsav list, svědčící Rostislavovi, Svatoplukovi i Kocelovi, kterýž se tu v úplném znění podává. Pak se praví (str. 46.): „Přijal jej Kocel s velikou cí a opět poslal jej k apoštolskému (k papeži), aby mu jej posvětil na biskupství v Panonii, na stolici sv. Ondřeje, apoštola ze sedmdesáti. Což se i stalo.“ A nyní vypravuje tatáž legenda, kterak působnosť sv. Methoda v území Kocelově ztrpčena franckými biskupy, kteří mu vytýkali, že na cizím území učí, a kteří javše ho poslali jej do Šváb a tam půl třetího léta jej drželi.“ I tážeme se opět, je-li oprávněno tvrzení, že sv. Method na území Kocelově nikdy činným nebyl a nemáme-li spíše za pravdu dáti těm dějezpytcům, kteří na základě bezpečné zprávy že sv. Method od listopadu 871. až do jara 874. v Bavořích uvězněn byl, tvrdí, že týž světec přes dvě léta (od druhé polovice r. 869. až do listopadu 871.) v Panonii u Kocela apoštoloval, dříve nežli jat a do Bavor odvezen byl?

jakýmž tehdáž Slovinci prý mluvili. Proto napotom od zbožných Slovinců vybudovány na těchto památných místech kaple neb kostelíky sv. Klimenta a ctěna tím i památka svatých apoštolů našich jakožto apoštolův i samých Slovinců, k nimž titéž svatí bratří promlouvali slova spásy v Kristu už v Panonii dolní a nyní i na těchto právě jmenovaných místech. Ve městě slovinském Ptuji, v jižním Štyrsku, stojí kostelíček v byzantském slohu vystavený, ku kterému se též poutají tradice cyrillo-methodějské, zaznamenané ve psané knize archivu farského.

Z Krajinska brali se prvoučitelé naši Furlandskem do Benátek a na této cestě zastavili kroky své v osadě Povoletto, v arcidiecési Videmské (Udine), kde dříve též valně obývali Slované, z nichž jen skromné zbytky do dneška se zachovaly. V osadě Povolettě stojí i nyní ještě kostel Klimentský, hlásaje, že i zde stanuly druhdy nohy svatých apoštolů našich, že i zde ze rtův jejich vylévala se duchovní sladkosť nauky Páně a že i zde vykonány nad svatoklimentskými ostatky bohoslužby v jazyku slovanském.

Doraziv̌še do Benátek, kde též na Ostrově se nalézá kostel sv. Klimenta, potkali se s tuhým odporem latinských biskupů, kněží a řeholníků, domnívajících se, že toliko ve třech jazycích písma svatá čtena býti a služby Boží slaviti se mají, totiž v hebrejském, řeckém a latinském. I pravili dle legendy panonské od sv. Klimenta sepsané (str. 31. a 32.) ke sv. Cyrillu: „Člověče, pověz nám, kterak směl jsi Slovanům vzdělati zvláštní písmo a v řeč jejich přeložiti bohoslužebné knihy, čehož dříve nikdo neučinil, ani apoštol, ani římský papež, ani sv. bohoslovec Řehoř, ani sv. Jeroným, ani sv. Augustin? My pak toliko tři jazyky známe, kterými sluší v knihách (bohoslužebných) slaviti Boha: hebrejský, řecký a latinský.“ Sv. Cyrill poukázav na výsady mnohých církví na východě, které též svého jazyka národního při službách Božích užívají, vyvrátil snadno důminky protivníků svých, řka: „Nejde-li déšť od Boha zároveň na všechny lidi? Nebo slunce nesvítí-li na všechny národy? Nedýcháme-li vzduchu stejně všickni? Kterak tedy smíte odpírati ostatním národům, co třem výhradně povolujete, an Bůh přece všechny stejně miluje? Nesloužilo by vám to věru ke cti, kdybyste chtěli, aby ostatní všechny jazyky i plemena byly slepé a hluché.

Anebo se domýšlíte, že by Bůh buď nemohl anebo nechtěl ostatním národům dáti, co propůjčil třem? Pak činíte Boha buď malomocným aneb závistivým, což by rouháním bylo. Ostatně my (dva bratří)

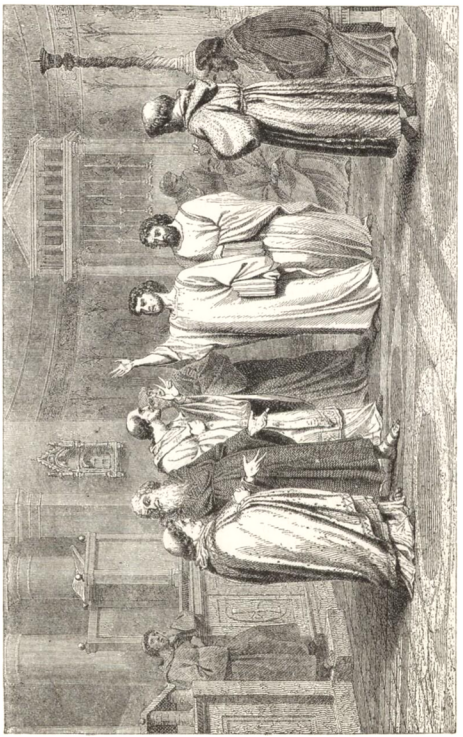

Pření sv. Cyrilla v Benátkách.

mnohé národy známe, kteří v písmě se znají a Bohu slávu vzdávají, svým jazykem každý. Zejména pak jsou tito: Arméni, Peršané,

Abazgové, Iberové, Gothové,*) Arabové, Egyptané (Koptové), Syrové a jiní mnozí. Proč by se nemělo Slovanům přáti, co tito národové mají? Nechcete-li z toho porozuměti, aspoň z písma svatého poznejte soudce. Volát David řka: Zpívejte Hospodinu píseň novou, zpívejte Hospodinu všecka země. I opět: Plesejte Hospodinu všecka země, prozpěvujte a veselte se a žalmy zpívejte. A jiné: Všecka země klaněj se Tobě a prozpěvuj Tobě, žalmy zpívejte jménu Tvému. A opět: Chvalte Hospodina všickni národové. A: všeliký duch chval Hospodina. V evangelii praví Pán před svým umučením ve své veleknězské modlitbě: Neprosím pak toliko za ně, ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne: aby všickni jedno byli, jako Ty Otče ve mně a já v Tobě. Před nanebevstoupením pak dává Pán na srozuměnou, že apoštoly své posýlá nejen ke třem, nýbrž ke všem národům, řka: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého: učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám: a aj, já s vámi jsem po všecky dny (a tedy i tyto) až do skonání světa.“ A podle sv. Marka řekl apoštolům: „Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření.“ Posléze dokládal se sv. Cyrill mnohých a četných výroků sv. Pavla a končil slovy jeho: „Jazyky (rozličnými) mluviti nezabraňujte. Všecko pak

*) Jak dr. Al. Huber ve svém díle: „Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenth. in Südost-Deutschld.“ I. 285 dosvědčuje, „založil sv. učitel církve, Jan Zlatoústý, jsa patriarchou v Cařihradě, v tomto hlavním městě pro Gothy k jejich pokřesťanění zvláštní kolej, v níž mladí Gothové na missionáře pro své kmenovce se vzdělávali, a mimo to zařídil tam pro ně zvláštní chrám, kde služby Boží konány jsou v jazyku gothickém.“ K tomu dokládá dr. Huber: „Tím stal se Jan Zlatoústý apoštolovi Slovanův, sv. Methodějí, vzorem.“ A za touto příčinou také sv. Cyrill na tomto místě připomenul Gothy, jimž k rychlejšímu na víru obrácení tatáž výsada a výhoda národního jazyka v bohoslužbě poskytnuta.

Výrok Huberův odůvodněn jest Svato-Jeronymskými listy, v nichž missijní péče sv. Jana Zlatoústého o rychlé obrácení východních Gothův na víru křesťanskou jest vyličena. Na téhož svatého Jeronyma, slavného učitele církve, obrátili se také dva gothičtí kněží (Sunnia a Fritila), aby on, slavný znalec písma sv. v jeho původním textu, jim přeložil z hebrejského několik veršů v žaltáři, o jejichž smyslu byla rozepře mezi Latiníky a Řeky. Jestliže pak gothičtí kněží v církevních věcech pomoci sv. Jeronyma se dovolávali, proč by toho nebyli mohli učiniti slovanští kněží v Dalmacii, zejména v rodišti sv. Jeronyma ve Stridoně, tehdáž biskupském sídle, podřízeném arcibiskupství Srémskému? Proč neměli titéž slovanští kněží svého rodáka, sv. Jeronyma, též podobně prositi, aby jim při převodu latinských bohoslužebných knih na staroslovanský jazyk byl vůdcem a pomocníkem? A protož neodpíráme my nikterak staré tradici Jihoslovanův, kteří tvrdí, že sv. Jeronym, rodák Stridonský a spolubydlitel Slovanův, v převodu latinsko-bohoslužebných knih na jazyk staroslovanský měl hlavní účastenství a sice za tou povýtčině příčinou, aby tím rychleji na víru křesťanskou byli obráceni.

slušně a podle řádu se děj. I opět praví (sv. Pavel): A každý jazyk aby vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest ve slávě Boha Otce. Amen.“ — Těmto a podobným jiným přesvědčivým slovům nemohouce odolati protivníci, odmlčeli se. Svatí bratří pak rozžehnavše se s Benátkami, popíleli si dále do Říma, berouce se městem Padovem, osadou Granze di Caminem, Centrálem (v diecési Padovanské), Valdagnem (v diecési Vincentinské), Alcagnem (v diecési Veronské), osadou sv. Klimenta v Rimini, kde všude doposud se vyskytují kostely sv. Klimenta. I ostrůvek u Jakyna (Ankony) blíže Říma nazývá se ostrůvkem „Santo Clemente.“

Povýšení jazyka slovanského.

Povězť nár. od Vlad. Šťastného.

Svatý Otec, církve hlava,
volá k sobě na poradu
o vážné a svaté věci
biskupův a kněží řadu:

»Znáte bratří v Kristu milí
Soluňských dvě věrověstů,
jenžto k Římu vykonali
z Moravy až dálné cestu.

Přinesli nám poklad vzácný,
Klementovy svaté kosti,
před soudem pak nalezeni
vin a bludů všakých prosti.

Uznali jsme milerádi,
apoštolské jejich snahy,
a že Slávům podávají
víry pravé poklad drahý.

Jenom jedna žádosť jejich
starostí nám mysl kruší,
poraďte, zda vyhověti
čili opříť se tu sluší.

Slyšte, svatou liturgii —
pohrdnuvše dávným zvykem
v Moravanů slávské zemi
slávským pějí pajazykem.

Žádají pak, bychom sami
způsob ten jim potvrdili. —
Nuže, kterak odvětiti?
Poraďte nám, bratří milí!« —

Povstává tu biskup vážný,
přísně ruku pozdvihuje:
»Nepovoluj, Otče Svatý,
takto rozkol jen se snuje.

Jedna církev, jedna skála,
jeden jazyk nechať hřímá
celým světem slávu Boží:
světovládný jazyk Říma.« —

Vstává druhý v mitře zlaté,
dlouhá brada v prsa splývá:
»Nemyslím, že smysl taký
slovo Páně v sobě skrývá.

Vždyť i Řeků ladnou mluvou
Apoštolé Pánu pěli,
a půl světu jazykem tím
spásy bránu otevřeli. —

Však jen co jest nejkrasšího
k Boží službě budiž vzato,
jako z kovů vybíráme
pro chrám stříbro jen a zlato.

Proto zavrhni jen, Otče,
barbarů řeč nevzdělanou,
na církve řeč nepovyšuj,
co by církvi bylo hanou.«

A tak soudí rada všechna. —
»Staň se!« | apež vážně praví.
»Vždyť i Boha nebes sbory
nad vše krásnou řečí slaví.

Ano, bratří; slyšte jenom,
jaký sen to dnešní noci,
když jsem o těch věcech dumal,
dán mi Boží velemocí.

Bylo mi jak nad oblaka
byl bych vzlétl letem smělým,
až jsem v nebes jasném dvoře
stanul s citem rozechvělým.

Na trůnu tam — sníh a slunce! —
Spasitele tvář jsem ziral,
kolem zástup svatých jeho
v nepřehledný kruh se svíral.

Andělův tu sbor se nese
vzdušným křídlem před trůn Páně,
modliteb, aj! bohumilých
otvírají zlaté báně.

A slyš nebe širým dvorem
linou zpěvy vážné, umné,
jako zvonů slavný hlahol,
jako lesů hlasy šumné.

Mluvou nikdy neslýchanou
čarovný ten proud se vlnil
a prostory nebes světlé
blahou ráje písní plnil.

Procitnul jsem: — duše plna
převelebných ještě zpěvů —
nelze, nelze srozuměti
podivnému noci zjevu.

Avšak tušim, že mi ve snách
vůle Boží oznámena:
nehodna žel služby svaté
barbarův řeč necvičená. –

Jednou ještě dovolil jsem
Konstantinu, Methoději,
nade hrobem Klementovým
slovansky ať pozapějí.

My pak s vámi, bratří drazí,
službu jejich poslechneme,
dříve než tu cizí mluvu
zapovíme, zavrhneme.« —

Nade hrobem Klementovým
ke službě se Method strojí,
s Konstantinem žáků sbory
kolem lepým věncem stojí.

Rozloženy svaté knihy,
pěje Method, žáci pějí, —
co to slyší Svatý Otec, –
jaké se to divy dějí?

Chrámu Páně širou klenbou
linou zpěvy vážné, umné,
jako zvonů slavný hlahol,
jako lesů hlasy šumné.

Mluvou nikdy neslýchanou
čarovný ten proud se vlní,
a prostory chrámu jasné
blahou ráje písní plní.

Procítá jak ze sna papež —
dozvučela služba hlasná,
k oltáři sám přistupuje
a tu slova mluví jasná:

»Jménem Otce všemocného,
jménem Syna Spasitele,
jménem Ducha přesvatého
jazyků všech světitele:

Žehnám tyto knihy svaté,
slovanskou jež mluvou psány,
hlaholem ~~svým~~ čarozvučným
prorážejí nebes brány.

Nebo, vězte bratří moji:
zpěvy těchto Moravanů –
toť ty zvuky, jež jsem slyšel
zněti dvorem nebešťanů.

Hodna řeč ta, aby zněla
u velebě své a kráse
také v církvi k Boží slávě
k slovanského lidu spáse! —«

~~Vzává dík brať~~ apoštolská,
slávské mluvy za oslavu; —
s darem vzácným navrátil se
biskup Method na Moravu.

Svatí bratří v Římě.

lovo „Řím“ chová pro upřímného katolíka zvláštní do sebe kouzlo síly magneticky přitažné. Po Jerusalémě, Betlémě a Nazaretě není na širošírém světa oboru místa neb města, ku kterému by katolík s takovou pozíral úctou, s takovou prahnul touhou a s tak dětinnou se vinul přítulností a láskou, jako k Římu. A to vším právem. Nebo zde — v hlavním to městě a středisku bývalé světovládné říše Římanův — založen svatým Petrem, prvním viditelným náměstkem Kristovým, střed veškeré církve Boží; zde hlásali oba knížata apoštolská, sv. Petr a Pavel, blahou věsť o příchodu toužebně žádaného Vykupitele a zapečetili hlásání evangelia i svou krví, dobyvše tím palmy vítězné nad pohanskou zde nejvíce soustředěnou zuřivostí; zde doposud odpočívají svaté ostatky knížete apoštolův sv. Petra v hrobce, po níž, jakožto po cíli posvátné pouti, prahne touhou nevýslovnou tisíc a tisíc křesťanských srdcí, aby ve vroucných modlitbách veškeré tužby a přání svá před Bohem vylily; zde každá píď země zavlažena a posvěcena jest krví nějakého mučeníka; nebo během tří prvních křesťanských století vycedilo zde na sta tisíce rekův a rekyň křesťanských krev svou pro Krista a církev jeho. Zde doposud trůní na stolici sv. Petra jeho řádný nástupce stojící v čele církve, kteráž jest matkou a hlavním ústředím všech církví, v níž pod zvláštní ochranou Ducha svatého zaznívá veždy přesná, neúhonná i úplná pravda Kristova a ryzí zákon svatých, křesťanských mravů. Zde na vysoké hlídce stojí Kristem

ustanovený strážce jednoty církevní, který jako diamantový kruh obemyká veškero tělo církve Boží a posvátnou páskou jedné víry, jedněch svátostí, jednoho mravního zákona veškero pravověrné křesťanstvo spojuje v jeden velkolepý celek, aby bylo dle slov Páně věrným obrazem jednoho ovčince s jedním viditelným nejvyšším pastýřem. Zde vlastně ve svých řádných nástupcích ustavičně žije a řídí lodičku církve sv. Petr, jemuž Kristus zvláště dal klíče království nebeského, jejž učinil nepodvratnou skalou veškeré církve své, kteréž brány pekelné nikdy nepřemohou a za něhož (za sv. Petra) Pán před svým umučením zvláště se modlil, aby víra jeho nikdy nevzala porušení neb úbytku, a nad nímž tedy zvláštní vládne ochrana Boží, tak že katolík za všech časův a v každé chvíli z tohoto bezpečného a plného pramene ryzí zlato pravdy křesťanské čerpati může.

Pročež i svatí věrověstové naši Cyrill a Method, jsouce věrnými syny mateřské církve Boží, od jakživa vroucnou prahnuli touhou, políbiti půdu krví knížat apoštolův a tisíců křesťanských bohatýrských mučeníkův i mučenic posvěcenou a osvědčiti řádnému nástupci sv. Petra svou neobmezenou úctu a skálopevnou věrnosť. Bohužel dověděli se už na cestě, že velikého, rázného a věhlasného papeže Mikuláše není více mezi živými, an už dne 13. listopadu 867 se na věčnosť odebral; avšak dověděli se též radostné zvěsti, že nemenší nástupce jeho Hadrian II. prahne po jejich příchodu a strojí jim slavné uvítání. Dověděli se toho bezpochyby svými vlastními učeníky, kteréž poslali napřed do Říma, aby sv. Otci zvěstovali svůj příchod a spolu oznámili, že přinášejí s sebou ostatky sv. Klimenta, papeže a mučeníka.

Jaké proudy citův rozvlnily se v ušlechtilých srdcích jejich, když poprvé spatřili posvátný cíl své daleké pouti, když poprvé bylo jim možno zříti sv. Řím: toho sebe výmluvnější jazyk nevypoví, toho sebe obratnější péro spisovatelské nedolíčí.

A skutečně nový papež, slovutný Hadrian II., chovaje k nim úplnou důvěru a dověděv se o jejich velkolepé blahočinnosti apoštolské, přijal je s takovou ctí a slávou, jakáž se žádnému knížeti, ba ani králi neprokazuje. Věda, že nesou s sebou drahocenné ostatky sv. Klimenta, vyšel jim sám se slavným průvodem kněžstva i měšťanstva římského vstříc a uvítal je při záři tisíců hořících svíček,

kteréž veškero kněžstvo i měšťanstvo v rukou neslo. I plesalo zajisté srdce jejich při slavném zvuku a hlaholení zvonů, při záření nesčíslných světel a radostném zpěvu náramných zástupův, a radosť ta nesmírně

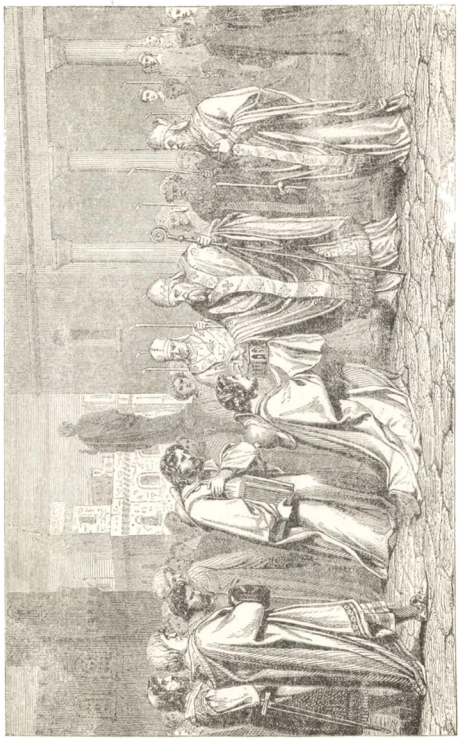

Uvítání sv. Cyrilla a Methoděje v Římě.

zveličena, když, jak legenda panonská vypravuje (str. 35), se dověděli, že při nesení ostatků těch i divy se udály; nebo mrtvicí raněný

člověk nenadále tu úplně uzdravěl a jiní mnozí neduhů svých sproštěnými se býti cítili, osvědčujíce sami uzdravení své hlasitým jásotem a prozpěvujíce za to Bohu chvály. Načež svaté ostatky uloženy s velikou slávou na hlavním oltáři prastarého kostela sv. Klimenta, kterýž zde už od dávného věku stál, jsa zbudován ku poctě výtečného žáka apoštolského, jenž totiž se samými apoštoly jakožto jich pomocník obcoval a jemuž sv. Pavel v listu k Filipanům (4, 3) nejstkvělejší dává svědectví svatého života, an praví, že „jméno pomocníka jeho Klimenta jest v knize života věčného.“

A nyní dály se přípravy ku povýšení a posvěcení svatých bratří na důstojnosť biskupskou, jak si toho knížata slovanská, Rostislav, Kocel a Svatopluk, přáli, chtíce samostatnou a od francké říše zúplna neodvislou, jedině a bezprostředně římskému papeži podřízenou míti církev slovanskou. K tomuto účelu nezbytně podle zákonů církevních předcházelo prozkoumání přinešených od svatých bratří překladův evangelií, homilií (výkladův), hodinek a liturgie čili bohoslužebného obřadu jakož i vyšetření a všestranně dokonalý důkaz jejich pravověrnosti. Není pochyby, že jako v Benátkách tak i v Římě ve shromáždění biskupův slovanská liturgie potkala se s velikým odporem biskupův, a že i tu bylo svatým bratřím obhajovati liturgii slovanskou jednak poukazováním na liturgii armenskou, koptickou a jiné vedle liturgie řecké, latinské a syrské, jednak na rychlejší prospěch a vzrůst křesťanství mezi přečetnými slovanskými kmeny a jednak na přání slovanských knížat, aby způsobem tímto zabezpečena byla církevní samostatnosť plemen slovanských a nezávislosť jejich na říši Frankův. I mohli také na srozuměnou dáti, že tato neodvislosť Slovanův bude proti zpupnosti a přepychu Frankův spolu oporou svaté stolici, jížto slovanská plemena v církevních věcech bezprostředně synovsky se podrobují.

Zachovalo se doposud na Moravě mezi lidem podání, že když i papež Hadrian II. při velkém odporu biskupů vlašských byl na váhách, má-li svatým bratrům slavné povolení bohoslužby slovanské propůjčiti, že v noci měl podivné vidění, v němž unešen jsa v kruhy andělských kůrův a ve sbory světcův a světic Božích, zaslechl prozpěvy v mluvě jemu zcela nové a posavád neslýchané. Když pak na to dovoleno svatým bratrům v několika chrámech římských

po sobě jako na zkoušku zpívati liturgii (bohoslužebný obřad) slovanskou, poznal papež, jenž sám také těmto bohoslužbám obcoval, že jsou to tytéž zvuky, kteréž i ve kruzích andělských a ve sborech

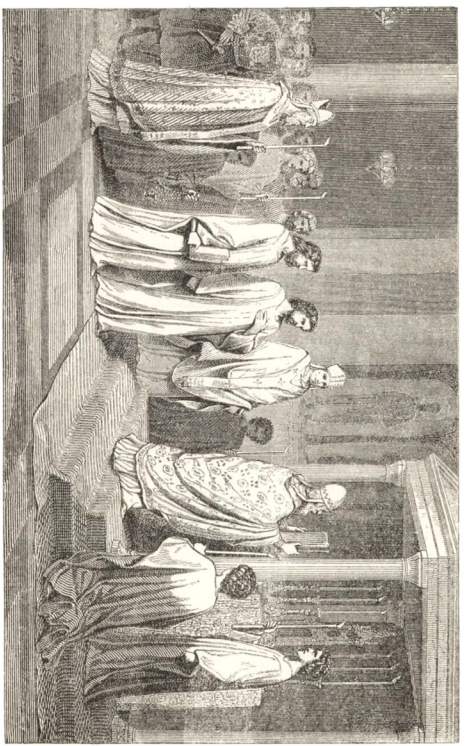

Papež Hadrian II. klade na oltář slovanské knihy bohoslužebné.

světcův prozpěvujících byl slyšel u vidění podivném, i neváhal více slovanské liturgii uděliti nejvyšší potvrzení a posvěcení své, což

hlavně osvědčil a dotvrdil tím, že sám knihy posvátné, přeložené od svatých bratří na slovanský jazyk, položil na oltář ve chrámě Rodičky Boží, který sluje „u jesliček“ (str. 35. život sv. Cyrilla) aneb dle životopisu sv. Methoda (v panonské legendě str. 44.) na oltáři sv. apoštola Petra. V legendě bulharské (str. 78. Font. rer. bohem. I.) praví se o této věci: „Stkvící se tehdy na apoštolské stolici Hadrian — vzav přetlumočené knihy položil je na oltář Boží, jako nějakou oběť Bohu je zasvěcuje a na jevo dávaje, že takovému obětování plodu rtův raduje se Bůh a ovoce takové za zápach vonný přijímá. Oba bratry svaté pak blahoslavil papež, nazýval je otci, dětmi (syny) žádoucími, vlastní rozkoší, věncem víry, diademem čili korunou slávy a krásy církve.“

Běželo nyní o to, aby se splnilo vroucné přání slovanských knížat, totiž aby oba svatí bratří posvěceni byli na biskupy, a jejich žáci, kteří s nimi do Říma zavítali, aby posvěceni byli na kněží a jáhny. Byli to zejména nejslavnější ze žákův sv. Cyrilla a Methoda: Gorazd, rodilý Moravan, a Bulhaři: Kliment, Naum, Angelar a Sava. Ačkoli sv. Otec neobmezenou choval důvěru ke svatým bratřím a nic nepochyboval o jejich pravověrnosti a synovské přítulnosti ke svaté stolici: přece jim prominouti nemohl, co pravidla církevní při svěcení na biskupství přikazují: veřejné totiž a slavné vyznání víry i přísežné slibování věrnosti náměstku Kristovu. Jelikož v této době na východě nauka o vycházení Ducha sv. z Otce i Syna potkávala se s četnými odpůrci, jmenovitě s Fotiem, patriarchou Carihradským, nezbývalo než aby svatí bratří slavně dosvědčili, že ačkoli oni právě jako hlavní mateřská církev v Římě do věrovyznání ještě nevložili slůvka „i ze Syna,“ přece právě tak jako tato církev o vycházení Ducha sv. smýšlejí a věří, že Duch svatý nejen z Otce, nýbrž i ze Syna vychází a nauku Fotiovu o Duchu sv. že za bludnou pokládají. Teprve když svatí bratří toto slavné učinili osvědčení, byli s přísluhou obou vlaských biskupův Formosa a Gaudericha v měsíci lednu l. 869 bezpochyby od samého papeže na biskupy posvěceni, a sice na biskupy okruhů missionářských, kteříž i právo mají, způsobilé učeníky své na kněze světiti. Nebo právě na tom záleželo nejvíce knížatům slovanským, aby měli biskupy, kteří by žákům svým kněžského posvěcení uděliti mohli. Tak to také vypravuje legenda italská, jejížto zprávu o této věci

za jediné rozumnou, okolnostem a požadavkům časovým úplně přiměřenou považujeme.*) K rozkazu papeže Hadriana II. světili pak biskupové Formosus a Gauderik nadřečené žáky svatých bratří našich na kněze a jáhny.

Když pak žáky ty světili v chrámě sv. Petra, zpívána při tom liturgie či mše svatá jazykem slovanským, jak se dí v panonské legendě „o životě sv. Cyrilla“ (str. 35). I následného dne konaly se služby Boží slovanským jazykem ve chrámě sv. Petronilly a třetího dne v kostele sv. Ondřeje. Ale i v chrámě velikého učitele pohanů sv. Pavla apoštola slavili bratří jazykem slovanským služby Boží. Když pak nastala noční doba, sešli se opět bratří se svými svatými učiteli ve svatyni sv. Petra nade hrobem téhož apoštola zpívat hodinky a k ránu slavili slovanskou mši, aby nejvroucnější učinili Bohu díky za nesmírnou, slovanským národům prokázanou milost. Při bohoslužbách těch, jak dále dí legenda panonská (str. 35), obcovali a byli svatým bratřím na pomoc mužové té doby velmi slavní, sv. Arsenius, jeden ze sedmi biskupův římských, kteří byli členové stálé rady papežské, a Anastasius, bibliothekář římský, jeden z nejučenějších kněží té doby.

Pobyli sobě pak svatí prvoučitelé naši déle v Římě, bezpochyby proto, že v radě papežské na potaz vzata otázka, jaké diecése přikázati svatým na biskupy posvěceným bratřím a radno-li postaviti je pod arcibiskupa nějakého z říše Frankův? V prodlení tohoto času nepřestávali Římané vzácnější choditi k apoštolům slovanským, vyptávajíce se jich o všelikerých věcech, zvláště o bohoslužbě slovanské, i přijímali od nich výklad dvojnásobný.

Než tu nenadále jako blesk z čista jasna zastihla učeníky svatých bratří pohroma hrozná. Sv. Cyrill počal churavěti a s úžasem pozorováno, že sil životných jemu značně ubývá. Vstoupiv v klášter v Římě oblekl se ve svaté roucho řeholní a přidav ku světlu dřívější slávy apoštolské nové světlo svatého řehólního života, přijal místo posavádního názvu „Konstantin“ jméno „Cyrill.“**) Když

*) Viz Font. rer. bohem. I. 1. 98, kde výslovně se dí: „Tedy vzdavše hojné díky za takové dobrodiní dotčenému filosofovi (Cyrillu), posvětili jej a Methoda za biskupy a i jiné jeho učeníky za kněží a jáhny.“ Více o tom pověděno v poznámce následné hlavy.

**) Někteří učenci, jako na př. dr. Beda Dudík, moravský dějepisec, domnívají se, že sv. Cyrill jména toho nepřijal teprve v klášteře, nýbrž že mu jméno to dáno od samého papeže, kterýž jej na biskupa posvětil, nebo jako papež Sergius I. r. 696 dal Vilibrordovi,

v klášteře už mnoho dní trpěl chorobou, měl osm dní před svým v Bohu zesnutím dle legendy panonské (str. 36 a str. 56 Pochvaly)

Smrť sv. Cyrilla.

biskupu Frisáv, název Klementa a řeholř II. l. 723 Vinfridovi, apoštolu Němcův, jméno Bonifácius, tak prý to učinil i slavný papež Hadrian II. při svěcení Konstantina filosofa na biskupa, proměniv dosavádní jméno jeho v Cyrill, aby jej vyznamenal a poctil jménem veledůvtipného otce církevního, sv. Cyrilla, patriarchy Alexandrijského, důmyslného a rázného obhájce důstojnosti Rodičky Boží.

Boží zjevení i ozářeny jsou božskou slávou zřítelnice oči jeho, aby poznal den pokoje svého a odchodu k Bohu. I začal zpívati takto: „Veselil jsem se z toho, když mi jest povědíno: „Do domu Hospodinova (na věčnosť) půjdeme.“ Obléknuv se v slavnostní svoje roucha, pobyl tak vesele celý den i řka: „Odtud nejsem sluha ani císaře ani kohokoli na zemi, nýbrž toliko Boha zástupův i byl jsem a jsem (jeho) na věky.“ Tím odřekl se, vida v tom vůli Boží, váš další činnosti na světě a odevzdal se zúplna do vůle Svrchovaného na výsostech. Když pak čtyřicátý den po proměně jména jeho přiblížila se hodina, aby pokoje došel a odebral se na věčnosť, pozdvihl k Bohu rukou svých a učinil modlitbu se slzami, takto mluvě: „Hospodine, Bože můj, který jsi všecky andělské sbory a netělesné mocnosti stvořil, i nebe rozepjal a zemi založil, a vše co jest, z nebytí k bytí přivedl, jenž jsi vždycky všude vyslyšel ty, kteří konají vůli Tvoji, bojí se Tebe i zachovávají přikázání Tvoje, vyslyš moji modlitbu, a věrné Svoje stádo zachraň, k němuž jsi byl ustanovil mě, nezpůsobilého i nehodného služebníka Svého. Zbav všechny od všeliké bezbožné a pohanské zloby i od všelikého mnohomluvného i rouhavého kacířství a rozmnož velice Svoji církev, a všechny v jednomyslnosti shromážděž a stvoř vzácné lidi, jednostejně smýšlející a vdechni v jich srdce slova Svého učení, neboť Tvůj jest dar. Když jsi přijal nás nehodné ku hlásání evangelia Krista Svého, všechny (námi získané pravdě Boží) usilující o dobré skutky a konající věci Tobě milé, jež jsi mně byl dal jako svoje, tak i Tobě odevzdávám je. Opatruj je silnou Svou pravicí, pokrývej je krovem křídel Svojich, aby všichni chválili a slavili jméno Tvoje, Otce i Syna i Ducha svatého na věky. Amen.“ A přijav nejvelebnější příčasť (Svátosť oltářní a i ostatní svátosti umírajících) líbal všechny žáky svatým celováním a řekl: „Požehnán budiž Hospodin, který nás nevydal v zachvácení zubům (neviditelných nepřátel našich): osidlo zetřeno a my vysvobozeni jsme.“

Pocelovav pak bratra Methoda a od něho jsa pocelován prosil a napomínal ho, aby pro lásku k domovu a ku svaté hoře (Olympu) neopustil dobrých a milých Moravanů, nýbrž aby v díle započatém setrval, i řekl: „Hle, bratře, posavad jsme dva soupřeží byli, oba jednu brázdu táhnouce; nyní já na líše padaje, končím věk svůj. Ty však setrvej v díle spasitelném a nedej se láskou

k domovu zavésti, abys je (dobré Moravany) opustil.“ A tak rozžehnav se se všemi zesnul klidně a blaženě v Pánu, doplniv 42. rok věku svého, dne 14. února r. 869. Dokonav, vyplnil v krátku trojnásobnou blahočinností svou časy mnohé a líbezný byv Bohu učiněn jest milým i všemu lidu; přebývaje mezi hříšníky přenešen jest v byt lepší, v byt věčně blažný, a přijal království krásy a korunu sličnosti z ruky Páně.

Než který jazyk vypoví bol, jenž projal srdce přítomných učeníků, když vroucně milovaný svatý učitel vypustil andělského ducha svého? Plakaliť ovšem, jako dítky pláčí při úmrtí drahého otce, a jeden z nich, sv. Kliment, později biskup Velický, který napsal jak panonskou legendu tak i „Pochvalu svatému Cyrillu“, zpomínaje tohoto bolného okamžiku volá (str. 56): „Blahoslaveny jsou tvoje rty, ó přeblažený otče Cyrille, jimiž na všechny země (slovanské) sladkosť duchovní jest vylita. Blahoslavím mnohohlasný tvůj jazyk, jímž jsi zahřměl jako hrom, září božské Trojice počátku nemající se stkvěje, temnosť hříchův odháněje. Blahoslavím nejjasnější líce tvoje, ozářené Duchem svatým, jímž blahodárné světlo se zastkvělo, modlářský podvod však se vykořenil. Blahoslavím zlatostkvoucí tvoje oči, jimiž naše slepota nerozumná odňata jest a blahodárné světlo se (nám) zastkvělo. Blahoslavím andělské tvoje zřítelnice, ozářené božskou slávou, jimiž jsi prozřel před osmi dny převelebného zesnutí v den pokoje svého (poznal den úmrtí svého). Blahoslavím převelebné ruce tvoje, jimiž sešel na můj národ blahodárný déšť, napájející bohotekoucí rosou spálená suchotou hříchův srdce naše. Blahoslavím Bohem hýbané tvoje prsty, jimiž napsal jsi moudrosť od mnohobožství (pohanstva) skrytou, odkrývající bohověděná tajemství. Blahoslavím zařící a stkvoucí se tvoji útrobu, z níž vytekla všem zemím (slovanským) voda života, s výše scházejíc tvými modlitbami. Blahoslavím zářící a stkvící se tvoje nohy, jimiž prošel jsi jako slunce celý svět (slovanský) osvěcuje učením od Boha vdechnutým.“

Posléze dokládá týž slavný žák obou apoštolů našich o sv. Cyrillu: „Zesnul pokojně v Pánu léta od stvoření všehomíra 6377 (869 po Kr.), měsíce února 14. dne, a připojil se životem i vírou ku svatým otcům, všech hodnosti a trudy sám dokonav, i stal se s anděly andělem, s apoštoly apoštolem, s proroky prorokem, se

všemi svatými účastníkem slávy Boží. S nimi pomodli se za nás, svatý učiteli, ctící přejasné tvoje zesnutí ke slávě nejsvětější Trojice, Otce i Syna i Ducha svatého, jemuž budiž sláva, česť i poklona nyní i povždy i na věky věkův. Amen.“

Hle! jak hluboký dojem způsobilo v srdcích vděčných žáků blahoslavené zesnutí sv. Cyrilla, jež důstojnou a zúplna přiměřenou bylo ozvěnou jeho celého svatého života. Nesmazatelným písmem utkvěly v paměti jejich všecky přespanilé a přečisté rysy jeho vznešené povahy, všechny velebné velečiny jeho apoštolského působení, všechna slastná mana jeho slov, kteráž plynula z medotekoucích jeho úst, všecky jeho rekovné oběti — sebezapírání a neúmorné horlivosti i poslední záře a paprsky jeho blaženého v Pánu zesnutí a dokonání.

Rychle jako bleskem roznesla se pověsť po celém světovém městě Římě o zesnutí velikého apoštola Slovanův, svatého Cyrilla, a nebylo Římana, jehož by zpráva ta nebyla žalostnou bolestí projala. Veškeren Řím. oblekl se v roucho smutku. Sám papež Hadrian staral se o to, aby veliký apoštol Slovanův i nejdůstojnějším pohřbem byl vyznamenán; neb jak dí panonská legenda (str. 37.), „rozkázal pak Apoštolský (papež) všem Řekům, kteří v Římě byli, i všem Římanům, aby se svícemi shromáždili se a zpívali nad ním (nad mrtvolou sv. Cyrilla) a vystrojili průvod jemu, jakoby vystrojili samému papeži. Tak i učinili.“ Sešlo se ohromné množství kněžstva a lidu, a kněží držíce v rukou rozžené svíce zpívali pohřební žalmy a vonným kadidlem prokázali jemu pohřební poctu. Když pak tělo sv. Cyrilla mělo uloženo býti v hrobě, bránil tomu papež, poněvadž sv. Method, bratr v Pánu zesnulého, byl papeže prosil řka: „Matka nás před odejítím na Moravu s mnohými slzami zapřisáhala, aby, kdož z nás obou dříve k soudu (Božímu) půjde (umře), přinesl mrtvolu bratra svého do kláštera, v němž druhdy žil a tam ji pohřbil. Chtěje býti poslušným synem milé zbožné mateře své a vyplniti její mateřský příkaz, prosím, aby mi dovoleno bylo odvézti tělesné ostatky drahého bratra v domovinu a tam je pochovati v klášteře u bratří jemu milých.“ Svoliv k tomu dobromyslný papež rozkázal, aby vložili mrtvého do rakve a zatloukli ji hřeby železnými a tak chovali ji sedm dní, připravujíce ji na cestu.

Ale ne tak povolnými byli biskupové římští i kněží a ostatní lid římský, kterýž vysokou se nesl úctou k muži nevšednímu, moudrostí a svatým životem nad jiné vynikajícímu. I řekli biskupové dotčení ku papeži: „Jelikož Bůh přivedl jej, který po mnohých zemích chodil, i sem a zde duši jeho požádal a z tohoto místa do svých království jej vzíti ráčil, tedy velmi nedůstojným zdá se nám býti, aby takový a tak slovútný muž, jímž město a kostel náš tak drahocenného pokladu opět dosíci si zasloužily, z jakékoli nahodilé příčiny do jiných zemí byl přenešen: nýbrž spíše se líbí, aby zde byl pohřben, jelikož i velice jest záhodno, aby muž v tak slavné pověsti, v tak přeslavném městě (Římě) na slavném místě byl pohřben.“ Tak mluvili ku papeži biskupové vlaští dle latinské vlaské legendy (str. 98 a 96 Font. rer. boh. I.). Papež povoliv této prosbě odvětil: „Za svatosť jeho života a pro lásku jeho k naší stolici apoštolské, přestoupím obyčej římský a pochovám jej ve svém hrobě, v chrámě svatého apoštola Petra.“ To uslyšev sv. Method a poznav, že ku první prosbě jeho, týkající se odvezení mrtvoly v domovinu, nikdo nesvolí, prosil papeže snažně, aby nechtíce mrtvolu bratra drahého propustiti v domov, pohřbili ji aspoň ve chrámě sv. Klementa, jehož svaté ostatky byl sv. Cyrill všudy s sebou nosil, až je i sem do Říma donesl, kde uloženy jsou na místě náležitém, v kostele sv. Klementa.

Papež uznav prosbu tu za slušnou a úplně oprávněnou, rozkázal (jak se dí v panon. legendě str. 38), aby tak se učinilo, a aby všickni biskupové (římští), mniši i všickni lidé (světští) se opět shromáždili a provodili mrtvého počestně. Když pak jej chtěli do hrobu položiti, řekli biskupové: „Otevřmež rakev a vizme, zdali jest neporušen, a zdali jest něco vzato od něho.“ I namáhavše se mnoho nemohli otevříti rakve z Boží vůle. A tak s rakví položili jej do hrobu, po pravé straně oltáře v kostele sv. Klementa, kdež tenkráte stávaly se mnohé zázraky, jež viděvše Římané více oddali se jeho svěcení a poctě, a namalovavše obraz Cyrillův nad hrobem, svítili nad ním dnem i nocí, chválíce Boha, jenž tak oslavuje ty, kteří jej slaví.“

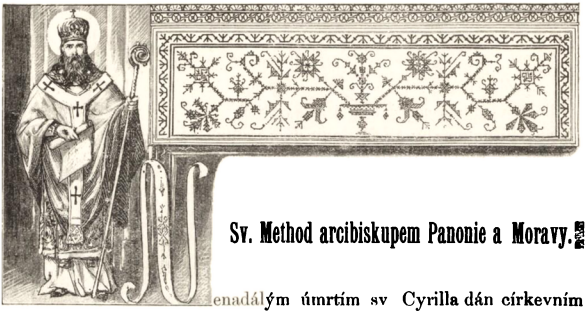

Sv. Method arcibiskupem Panonie a Moravy.

enadálým úmrtím sv Cyrilla dán církevním dějinám na Moravě a v Uhřích slovanských nový směr. Otázka, kterou diecési přikázati sv. Cyrillu a kterou jeho bratrovi, svatému Methodu, stala se prázdnou, zbytečnou. Vědělo se v Římě, že Rostislav i Kocel rádi by se sebe střásli jho církevní vlády sousedních Frankův, kteří pod zástěrou šíření víry křesťanské šířili také světské panství své a národy slovanské násilně pod svou moc politickou podbíjeli. Tolikéž nebylo v Římě neznámo, jak bídně duchovníci Frankův obstarávali duševné potřeby Slovanův; nebo neznavše žádného jazyka slovanského aniž chuti majíce jemu se přiučiti, zakládali v krajinách slovanských osady německých přistěhovalců, kteréž byli s sebou z Německa přivedli, a od nichž se Slované nejprve německy naučiti měli, aby pak německým duchovním porozuměti mohli. Převrácen zde přirozený pořádek, dle něhož kněží jsou pro lid a nikoli lid pro kněze. Převrácen tím také Kristem samým ustanovený pořádek: „Kažte evangelium všem národům v jejich vlastním mateřském jazyku. Každý jazyk chval Hospodina.“ Mimo to vědělo se v Římě, že když Karel Veliký Panonii t. j. západní část Uherska řekou Rábem na dvě části: hořejší a dolejší Panonii — rozdělenou a od Slovanův obydlenou mocí zbraně svému panství podrobil, církevní knížata německá, netázavše se papeže, Panonii zcela o své ujmě mezi sebou rozdělili a sice tak, aby Dolejší Panonie podřízena byla arcibiskupovi Solnohradskému, Hořejší

pak biskupovi Pasovskému. Tento poslední osoboval si též církevní právomoc na Moravu bez vědomí a zřejmého přisvědčení Říma.

Stávala však na jihu Panonie, vlastně v Panonii posavské, kterou řeka Sáva protéká, hned za časův apoštolských, slavná stolice biskupská sv. Andronika, příbuzníka svatého apoštola Pavla a dle starého podání jednoho ze 70 učeníkův Páně. Město, ve kterém stolice ta stála, nazýváno latinsky Sirmium a slovansky Srěm. Město Sirmium bylo za doby Konstantina Velikého ve 4. století sídlem místodržitele císařského a hlavním městem veliké provincie římsko-řecké „Illyrikem“ zvané. Když za vlády císaře Theodosia Velikého l. 395 provincie ta rozdělena na Illyrikum východní a západní, učiněno jest Sirmium hlavou a sídlem vikáře illyrské diecése čili západního Illyrika. Na sklonku téhož čtvrtého století povýšeno tamější biskupství na arcibiskupství. Za Cyrillo-Methodějské doby počítáno ku Srěmu vše, co leželo mimo hranice sousedních arcidiecésí Solnohradské a Voglejské.*) Arcidiecése Srěmská byla v prodlení časů za příčinou ustavičných zmatkův a převratův politických velmi zanedbávána, a na ni skoro úplně zapomínáno. Nyní však, když v Římě o to běželo založiti pevné středisté křesťanským missiím svatého Methoda mezi Slovany, vynořila se na povrch i zpomínka na zašlou arcibiskupskou stolici ve staroslavném Srěmu a rozhodnuto velikým papežem Hadrianem, aby obnovena byla tato stará stolice i diecése arcibiskupská a přikázána svatému Methodu za hlavní církevní sídlo pro veškeru Panonii i Moravu. Za zbytečné pokládal papež pustiti se v nějaké vyjednávání s arcibiskupem Solnohradským Adalvinem, kterýž si církevní právomoc na tyto kraje bez vědomí a přivolení papežova osoboval, a jehož předchůdcové s biskupy Pasovskými před 75 lety si kraje ty slovanské dle libosti byli rozdělili, neopověděvše to v Římě a ve prospěch křesťanství za příčinou neznalosti mluvy slovanské skoro nic neprovedše, kromě toho jediného politování hodného účinku, že Slované jejich jednáním nikoliv k milování, nýbrž k nenávidění daru křesťanství podněcováni byli, protože s takovýmto zaváděním křesťanství mezi Slovany spojena byla i jejich poroba pode jho cizincův panovačných a nesnesitelně kořistlivých. Také se arcibiskup

*) Viz dějiny Moravy od dra. Bedy Dudíka kn. III. str. 119.

Solnohradský nemohl odvolávati na zákon církevní o prostání či promlčení, dle něhož stoletým mlčením se strany stolice apoštolské arcibiskupové solnohradští k těmto krajinám právomoci církevní nabyli, jelikož nebylo ještě, jak jsme výše naznačili, celé století takového mlčení či prostání uplynulo. Kromě toho nepříznivý obrat u Bulharů, kteří se přidali k patriarchátu Cařihradskému, jemuž tehdáž předkoval rozkolnický patriarcha Fotius, kázal v Římě potřebu veliké opatrnosti a blahovůle ke Slovanům, aby nešli za příkladem Bulharův, a tudíž jim veliké svobody a výhody povolovány, ano i výsada slovanských bohoslužeb uštědřena. A to vše potvrzeno papežským listem, kterýž svědčil knížatům slovanským Rostislavovi a Kocelovi. Proto dí moravský dějepisec dr. Beda Dudík ve svých dějinách moravských (str. 120 a n. kn. III.): „Bylyť pak tyto svobody do té míry neslýchané v církvi západní,*) že jen tak vážné okolnosti (jak právě vypsány), mohly jim vzniku dáti. Měl zajisté národ moravsko-panonský k Římu býti přitahován, případná chuť jeho, následovati Bulhary, v zárodku udušena, Bulhaři od slovanských soukmenovců při Dunaji a Moravě na omyl svůj pamatováni a konečně měla i cesta k obnovení svazku církevního mezi řeckými a římskými křesťany — jehož ukazovala se tehdáž dobrá naděje po svržení Fotia a opětném dosazení patriarchy Ignatia skrze řeckého císaře Basilia I. (od 24. dubna 867) — takto připravována býti. Udělilať zajisté stolice apoštolská novotnému arcibiskupu právo, sloužiti liturgii (bohoslužby), tehdy i mši svatou jazykem slovanským, toliko s tím obmezením, aby při oběti mše svaté epištoly i evangelia nejprve latinským, pak teprve slovanským jazykem čteny byly, aby naplnila se takto slova písem svatých: „Všeliký jazyk chváliti bude Hospodina.“ Tímto listem apoštolským, daným ještě před skončením roku 869., počíná tedy činnosť sv. Methoděje, arcibiskupa u panonských a moravských Slovanův.

Zníť pak list papežský, jenž svobody slovanské církve ztvrzuje a knížatům slovanským Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi

*) Byla už před svatými apoštoly našimi bohoslužba slovanská, ale ta byla překladem bohoslužby latinské; překlad bohoslužby řecké na jazyk slovanský a užívání překladu toho při bohoslužbě bylo novotou. Že to byl překlad z řeckého, dosvědčuje zejmé „Pochvala svatému Cyrillu“, kterážse Klimentu, žáku sv. Cyrilla a Methoda, připisuje a v níčto (str. 55. Font. r. boh. I. 1) čteme: „Přeložil (sv. Cyrill) též celé církevní sřízení z řeckého na slovanský jazyk.“

posvěcení a povýšení sv. Methoda na důstojnosť arcibiskupskou oznamuje, takto: „Hadrian biskup a služebník Boží Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Slyšeli jsme o vás duchovní věci, jichžto žádali jsme s toužením a modlitbou za vaše spasení, kterak pozdvihl Hospodin srdce vaše, hledati Jeho i ukázal vám, kterak netoliko věrou, nýbrž i dobrými skutky sluší sloužiti Bohu. Víra zajisté beze skutkův mrtva jest, a klamou se, kteří mní, že Boha znají, skutky svými však Ho zapírají. Neboť netoliko u této světitelské stolice prosili jste učitele, nýbrž i u pravověrného cara Michala, i poslal Vám blahoslaveného filosofa Konstantina s bratrem (Methodem) dokavad bychom my nedospěli (Vám ku pomoci duchovní). Onino (svatí bratří) seznavše, že ke stolici apoštolské příslušejí vaše strany, proti zákonu církevnímu neučinili nic, nýbrž k nám přišli, svatého Klimenta ostatky nesouce. My však trojnásobné nabyvše radosti, rozhodli jsme se po dobré rozvaze, poslati Methoda, vysvětivše jej s učeníky, syna to našeho, na vaše strany (do vašich zemí), muže to dokonalého ducha i pravověrného, by vás učil, jakož jste prosili, vykládaje písma v jazyk váš po všem církevním zákonu úplně i se svatou mší čili se službou Boží a křtem, jakož jest mudrc Konstantin počal s Boží milostí a na přímluvu sv. Klimenta. Taktéž jestliže někdo jiný moci bude důstojně a pravověrně kázati, svato buď a blahoslaveno Bohem a námi a veškerou katolickou i apoštolskou církví, abyste snadno přikázání Boží poznali. Ten pak jediný zachovávejte obyčej, abyste o mši prve čítali apoštola (epištoly) i evangelie římsky (latinsky), pak slovansky, by se naplnilo slovo Písem: „Chvalte Hospodina všickni národové“ a druhé: „Všickni mluviti budou jazyky rozličnými veliké skutky Boží jakž jim Duch svatý dá zvěstovati.“ Jestliže by kdo z přišlých k vám učitelův a posluchačův jejich, kteří uši své od pravdy odvracují, počal drze jinak do bludu svoditi vás, haně knihy jazyka vašeho, vyobcován buď, ale toliko na soud vydán jsa Církvi, dokud by se nenapravil. Tito zajisté jsou vlci a ne ovce, jež sluší po ovoci jejich znáti a chrániti se jich. Vy ale, synové nejmilejší, poslouchejte učení Božího a nezamítejte rozkazův Církve, abyste shledáni byli za věrné ctitele Boha Otce našeho nebeského se všemi svatými. Amen.“

V tomto listě nenazývá papež Hadrian II. svatého Methoda výslovně biskupem aneb arcibiskupem, že však to zde přimysliti dlužno, vysvítá bíledně z listů nástupce jeho Jana VIII. z r. 879 a 880, ve kterých sv. Method zřejmě se nazývá „arcibiskupem od Hadriana na arcibiskupa církve moravské a panonské posvěceným.*) Kromě toho jde z listu Hadriana II. zračitě na jevo veliká láska tohoto papeže ke Slovanům, an kletbou vyhrožuje těm, kteří by knihy slovanské aneb bohoslužbu slovanskou haněli a v posměch uváděli. Také třeba zde sobě připomenouti, že svatý Method nazývá se nejen arcibiskupem Panonie (předdunajské částky Uher), nýbrž i Moravy, kde hlavním či stoličným sídlem knížete Rostislava byl Velehrad v sousedství starého, proti Uhrům od Přemysla Otakara II. (1254—1278) založeného, pevného města Uherského Hradiště. Jméno „Velehrad“ vyskytá se v legendě o sv. Lidmile a sv. Václavu (str. 314, Výb. staré liter. české I.), kde takto čteme: „Potom když bratr sv. Cyrilla, jménem Method, po jeho skončení místo něho Moravským biskupem byl učiněn,

*) V listech dotčených praví papež Jan VIII. o sv. Methodu výslovně: „arcibiskup (Method) od našeho předchůdce Hadriana .... posvěcený — arcibiskup sv. církve moravské — a církve panonské.“ — V panonské legendě „život sv. Methoda“ 8. kap. pak čteme: „Přijal jej (Methoda) Kocel s velikou ctí a opět poslal jej k Apoštolskému (t. j. k papeži) a dvacet mužův ctihodných lidí, aby mu jej posvětil na biskupství v Panonii, na stolici sv. Andronika, apoštola, jednoho ze 70 učeníkův Páně, což se i stalo.“ Součiny starého Sirmia čili Srému spatřiti lze podnes blíže stábního sídla Mitrovic v slavonsko-srémské Hranici, od něho pak nazývá se celá krajina v koutě Sávy, Drávy a Dunaje doposud ještě „Srémskou“ čili Syrmií.

Vlaská legenda, tak nazvaná „Translatio s. Clementis“ odchodně od panonské legendy (život sv. Methoda, 8. kap.) praví, že sv. Method byl ihned v Římě spolu se svým bratrem Cyrillem na biskupskou důstojnosť posvěcen, nebo praví se: „Multis itaque gratiarum actionibus praefato philosopho (Constantino) pro tanto beneficio redditis, consecraverunt ipsum et Methodium in episcopos, nec non et caeteros eorum discipulos in prebyteros et diaconos.“ To jediné máme za věrojatné a nezdá se nám pravdě podobno, aby Řím, který zásluhy svatého Bonifacia o pokřesťanění Němcův odměnil posvěcením jeho na biskupství, byl veliké zásluhy svatých bratří o pokřesťanění Slovanů beze vší odměny nechal a sv. Methoda jako pouhého kněze byl naspět poslal. Tak soudí i p. dr. Dudík a p. dr. H. Jireček, kteryžto poslední ve Světozoru (z r. 1849 č. 24) praví: „Biskupem panonským stal se ostatně Method hned v Římě po smrti bratra Cyrilla, vlastně k tomu povolaného, r. 869, i uvázal se také hned v biskupství své nejprve v panství Kocelovu, kteréž posud k Salcburku slušelo; arcibiskupem, a to arcibiskupem moravským, jmenuje se Method po svém propuštění z německého vězení r. 874. I sahala diecése panonsko-moravská od Moravy až do Slavonska i starého Korutanska.“ Podotýkáme toliko ještě, že vlaská legenda (Transl. s. Clementis) připisuje se Gauderikovi, biskupu Veliterenskému, který žil za pap. Hadriana II. (r. 867) a tudíž jsa vrstevníkem obou slov. apoštolů, je nejen osobně znal, nýbrž i žáky jejich spolu s Formosem na kněze a jáhny posvětil.

tehda České slovutné kníže, jménem Bořivoj a jeho bohabojná kněžna svatá Lidmila, v tom městě, ježto Velehrad slove, tu ježto tehdy Moravského arcibiskupství stolec i sláva byla . . ., od blaženého arcibiskupa Methodia, oba svatý křest jsou přijali.“ Tolikéž český rytíř Dalimil, jenž okolo r. 1314 svou veršovanou kroniku psal, nazývá svatého Methoda výslovně arcibiskupem Velehradským řka: „Bořivoj prosi krsta (žádal křtu) ot (od) Svatopluka Moravského a ot (od) Methoděje arcibiskupa Velehradského.“

Podle všeho toho zdá se, že dokud sv. Cyrill na živě byl, pomýšleno v Římě na to, sv. Cyrillu vykázati diecési Velehradskou na Moravě a sv. Methodu velerozsáhlou diecési Srěmskou v dolní Panonii.*) Když pak sv. Cyrill v Římě záhy zemřel, přikázány obě diecése sv. Methodu, a sice jako arcibiskupu, jak jej nazývá Jan VIII. v listech svých řka: „Arcibiskup (Method) od našeho předchůdce Hadriana . . . . posvěcený arcibiskup církve moravské — a církve panonské.“ **)

Po těchto událostech vrátil se Method se svými učeníky na kněze a jáhny posvěcenými do zemí Kocelových v Panonii, chtěje ovšem později také na Moravě apoštolovati, která též jeho arcibiskupské právomoci přikázána. Od Kocela a slovanského lidu jeho uvítán jest svatý Method nejen s největší úctou, nýbrž i s nejvroucnějším plesáním a s velikou slávou. Lid slovanský slyše slovo Boží ve svém přirozeném mateřském jazyku a vida konání slovanských služeb Božích, byl v srdci krásou tou unešen i velebil s povýšeným hlasem dobrotivého Boha, jenž tak milostivě na svůj

*) Vlastně měla arcidiecése panonská svatému Methodu přikázaná jen jakýmsi skutečným býti pokračováním dřívějšího biskupství Srěmského, aniž třeba bylo, aby sv. Method v dalekém Srěmě blíže Bělehradu srbského sídlil. Mohl hlavní sídlo své zaraziti a skutečně je také zarazil v hlavním sídle Kocelově v Blatném, kde tři byly kostely, ale proto přece považoval papež Jan VIII. panonské arcibiskupství Methodovo za pouhé pokračování dřevního biskupství, poněvadž Sirmium po přemožení Gothův stalo se na nějaký čas metropolí dolejší Panonie. Nyní jest biskupství Srěmsko-Bosenské v Djakově (Djakovaru) posledním zbytkem bývalé poprední (primatialní) církve Srěmské a arcibiskupsko-Srěmské stolice sv. Methoda v Panonii. Vším právem koná i Jeho Excellence nejdůstojnější slavný biskup Djakovský p. dr. Jos. J. Strossmaier letos jubilejní tisícátou památku blaženého úmrtí sv. Methoda ve své diecési, zbytku to bývalé panonské arcidiecése Methodovy.

**) S tím se srovnává i výrok p. dra. H. Jirečka: „Sahala diecése panonsko-moravská od Moravy až do Slavonska i starého Korutanska.“

lid sezříti ráčil. Nauka Kristova takto v pravdě po apoštolsku hlásaná hluboké zapouštěla kořeny v srdcích slovanského lidu, jenž napájen a posvěcen z pramenů života věčného — z křesťanských

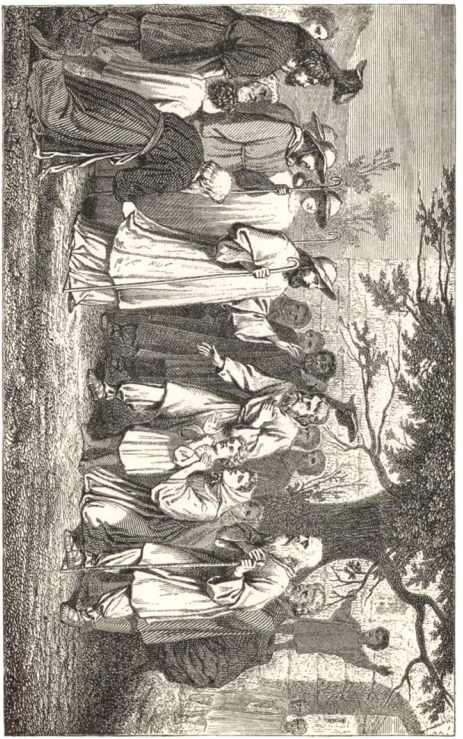

Návrat sv. Methoda do Panonie.

svátostí — duchovně se obrodil a ve svém životě přeutěšené ovoce spanilých mravův a skutkův křesťanské spravedlnosti vydávati počal.

Plesaloť ovšem nad tím i srdce sv. Methoda i jeho věrných učeníkův a radosť jejich zveličena velikou ochotností, s kterouž lid podle návodu sv. Methoda a podle vzorův, kteréž jim sv. arcibiskup dal, stavěti se jal křesťanské chrámy a kaply.

Zrací se v tom veliký věhlas stolice římské, že svatého Methoda jmenovala arcibiskupem Panonským a Moravským, že jej poslala ke třem jí známým knížatům slovanským: Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi; nebo tušila velemoudře, že Rostislav, domohší se samostatnosti a nezávislosti na Německu, dlouho na pokoji ponechán nebude a že za nedlouho v území jeho válka se sousednými Němci se rozzuří a svatému Methoději že nebude možno blahonosné dílo svatého pokoje, dílo missijní, tam vykonávati; proto jmenován také biskupem Pannonie, arcibiskupem Srěmským, a vlastně v jeho duchovní moc dány jsou všecky země slovanské, aby týž světec nemoha pro válku v jedné zemi slovanské působiti, dílo své apoštolské činnosti v jiné slovanské zemi vykonávati směl. Proto čteme v jednom papežském listě v „životě sv. Methoda“ velevýznamná slova (str. 50. Font. rer. bohem. I. 1.): „Bratr náš, Method svatý, pravověren jest a apoštolské dílo koná, a v rukou jeho jsou od Boha i apoštolské stolice všechny slovanské země.“

Opíraje se o tento apoštolský základ směl se sv. Method toho odvážiti, nejen na území Kocelově, k němuž i severní část Charvátska příslušela, nýbrž i v poblízkých krajích slovanských na př. v jižním Štýrsku, v Korutanech, v Krajině, ve Slavonii, kde sám arcibiskupem Srěmským byl, v Charvátsku, v Srbsku, v Dalmacii, v Bosně i Hercegovině a na ostrovích jaderského moře vztýčiti kříž missijní činnosti své, a hle! svatý Method skutečně buď sám osobně aneb četnými žáky svými v těchto krajích podle podání zbožného lidu tamějšího blahodárné dílo své s horlivostí apoštolskou a s úspěchem velikým konal. Nalezl v těchto krajinách slovanských už předcyrillské písmo — glagolici — a překlad římské čili latinské mše i kněze glagolské, kteří odvolávajíce se na sv. Jeronyma, původce tohoto zařízení, také mši sv. římskou slovanským jazykem slavili. Vše to sv. Method nejen schválil a dále pěstovati poručil, nýbrž i k tomu prohlídal, aby četní žáci získáni byli, kteří by, schopni jsouce církevní zřízení toto se zdarem pěstovati, podle něho jako kněží a jahnové

všem duchovním potřebám lidu jim svěřeného úplně vyhovovali. — Z tohoto rozkvětu církevního života mezi Jihoslovany rozplesala se duše svatého Methoda a rozšířilo se radostí srdce jeho. Ale do tohoto kalicha sladké radosti přimísil brzy starý vrah a nepřítel člověčenstva hojně pelyňku hořkosti. Jestliže dříve r. 868 oba svatí bratří Slovincům a Moravanům v území Kocelově osedlým hlásali evangelium „bez hluku“, t. j. bez bouře a odporu kněží a biskupů franckých, tedy v opak toho nyní více než dvouletá veliká činnosť sv. Methoda na jihu slovanském je náramně pobouřila a k odporu roznítila. Nebo v obvodu širošíré arcidiecése panonsko-srěmské, sv. Methodu přikázané, byly také německé obce hned po dobytí těchto krajův od Frankův založené (na př. Lidolfskirchen, Isamgrimskirchen, Balmutskirchen a j.), kteréžto osady opatřeny byly latinskými chrámy a německým duchovenstvem, jež novému arcibiskupovi, sv. Methodu, z vůle a z rozkazu sv. stolice římské podřízeno býti mělo. Svatý Method, jsa muž věhlasný (opatrný) a ke všem spravedlivý, nechal kněze ty a lid německý při latinských obřadech, jimž od jakživa zvyklí byli, žádaje toliko na duchovních těch, aby v krajině, ohromnou většinou slovanské, také slovanštině se přiučili, jelikož nejen s lidem německým, nýbrž tisíceronásobně i s lidem slovanským se stýkali a potřeba dorozuměti se s lidem tím toho nevyhnutelně žádala. Ale požadavek tento, ač sám v sobě zcela spravedlivý a slušný, přece narazil u dotčeného duchovenstva na veliký odpor. Náčelník kněžstva toho, Richbald arcikněz, zástupce to arcibiskupa Solnohradského v těchto krajích, raději z Panonie ano i ze samých poblízkých tehdáž skoro veskrze slovanských Korutan se odstěhoval do Solnohradu, než aby se (jak metropolita solnohradský se vyjádřil) této novotě díval aneb snad dokonce jí se poddal.

Tím začíná celý dlouhý řetěz trpkých svízelův a hořkých strastí, jež od podzimku roku 871 až do jara l. 874 bylo svatému Methodu snášeti. Ačkoli nikterak nesáhal na latinskou liturgii německých obcí, anobrž jim nejvolnějšího jednání podle starých zvyklostí přál, přece zaznívaly od nynějška veliké stížnosti v Solnohradě na sv. Methoda, jakoby Bůh ví jaké křivdy na lidu neslovanském páchal a jakoby vůbec tento prý cizinec (sv. Method) provozoval církevní právomoc v krajích, kteréž od 75 let vlastně

pod právomoc německých biskupův náležejí. Metropolita Solnohradský Adalvin a bavorští biskupové, Ermenrich Pasovský a Hanno Frisinský sešli se na podzim r. 871 na synodě v Solnohradě, aby se v přítomnosti a pod ochranou krále německého Ludvíka radili o prostředcích, jakých se uchopiti třeba proti tomu „jistému Řeku a filosofu," kterýž prý se vedral v úděly působnosti a církevní moci jejich. Ač věděli, že sv. Method od samého papeže na arcibiskupa jest posvěcen a povýšen, přece jej zpupně jen „jistým Řekem a filosofem" nazývali, popírajíce mu drze hodnosti biskupské a toliko názvem „filosof" jej naznačovali, uznávajíce tím sami mimovolně jeho vysokou vzdělanosť a osvícenosť. Opírajíce se o státní moc královskou, kteráž je při tomto pychu ochraňovala a podporovala, rozhodli se, nikterak si toho nevšímati, že v Římě na arcibiskupa pro Panonii a Moravu posvěcen a do těchto krajů od samého papeže poslán byl, a považovati ho za pouhého cizího kněze, kterýž do těchto diecésí beze všeho práva se vedral; i postavili na něho — buď ústně nebo písemně otázku: Neví-li, že káže a učí v cizí diecési? Svatý Method dle panonské legendy (str. 47) odpověděl: „Kdybych věděl, že jest to Vaše země, byl bych mimo šel a jí se uhnul; ale země ta svatého Petra jest (svatému Petru náleží), a jeho viditelnému nástupci v Římě bezprostředně jest podřízena a já v jeho jménu diecési tu spravuji." A v tomto tvrzení svatý Method úplně práv byl. Bylať to pevná vůle i hluboké přesvědčení obou papežův Hadriana II. i jeho nástupce Jana VIII., jenž dne 14. prosince 872 dosedl na stolici sv. Petra, že veliký prospěch církve mezi Slovany toho žádá, aby nová diecése z vlastního popudu od sv. Otce pro Methoda zřízená v jeho moci a při celosti zachována byla. Už r. 863 vyjednával papežský legát biskup Jakynský Pavel s arcibiskupem Solnohradským Adalvinem a s jeho podbiskupími o těchto slovanských zemích, a když biskupové němečtí dokládali, že už od 75 let nalézají se v nepopíraném držení této církevní provincie (tohoto církevního krajiště), vytknul jim legát papežský vším právem, že povinnosti své, pokřesťaniti kraj ten, jen velmi nedostatečně plnili a násilně od nich dobytou Panonii v lůno křesťanství vlastně ani neuvedli, a proto že třeba, aby jiní k tomu schopnější v tuto vznešenou úlohu se uvázali. Co do lhůty 75letého držení této církevní provincie odvětil jim legát papežský věrně dle

písemné instrukce či návodu jemu od papeže daného, že v takovýchto věcech církevních bývá ovšem mezi křesťany jistá lhůta v obyčeji. Kde však podešlo už v činnosti missijní přetržení předlouhé za příčinou zuřivosti pohanův a nevěřících, kteří v země ty zatím se uvázali, tedy takové přetržení, nechť již sebe více let minulo, nemůže právům církve nikterak býti na ujmu, kteráž neznajíc zbraní světských, trpělivě očekává, kdy se Hospodinu zalíbí, nad ní se smilovati (a v kraje ty zase křesťanství uvésti). Vždyť pak sám Spasitel náš teprve po tolika tisících letech vysvobodil člověčenstvo od věčného zatracení.“ Tím dosti zřejmě církevním knížatům německým na srozuměnou dáno, že církev římská nikdy svého práva ku krajům nepozbývá, kde druhdy již křesťanství kvetlo, ale zuřivostí pohanského návalu zase zničeno bylo.

Německému králi Ludvíkovi, jenž nároky německých biskupův na tyto slovanské kraje vojenskou zbraní svou podporoval, psal papež: „Jest listinami i historií stvrzeno, že diecése panonská od starodávna přísluší ke stolici římské (která tudíž právo má ji podle uznání svého zařídíti a biskupem opatřiti). Poněvadž však za příčinou běhů válečných za dlouhý čas žádného biskupa z Říma tam neposláno, počali i vědomí (a osvícení lidé, jakýmiž jsou němečtí biskupové i panovníci jejich) o tom pochybovati. Z počtu let (byť sebe větších) nebeť sobě však nikdo příčiny k odporu; nebo svaté církve římské, jíž (my — papež) dle vůle Boží sloužíme, práva, požívaná na půdě ustavičnosti tvrdé skály, neztenčují se nižádnou délkou času, aniž vezmou škodu z nějakého dělení říší. Avšak i samo ctné právo římské (ku kterému se odvoláváte) ... dopouští přepsání vlastnictví teprve v době jednoho sta let.“ Tolik však času ještě neprošlo, nebo biskupové němečtí sami praví, že od 75 let a nikoliv od jednoho celého prošlého století v držení této církevní provincie čili tohoto církevního krajiště jsou. Tak odpověděno již od papeže Mikuláše německým biskupům a jejich králi r. 863, když svatí bratří Cyrill a Method po prvé do těchto krajů zavítali a svou blahočinnosť zde započali. Tatáž odpověď dána biskupům bavorským a králi jejich Ludvíkovi i nyní (v letech 872 a 873) když stížné spisy proti sv. Methodu zadali stolici římské, ospravedlňujíce své vlastní kruté jednání, jehož se na sv. Methodu byli dopustili, a obhajujíce svého domnělého práva k Panonii.

Pravíme, že krutého jednání na sv. Methodu se dopustili. Udály se totiž zatím na Moravě ohromné válečné převraty, jež v následujícím článku vylíčiti chceme, a kteréž dostatečně objasní a vysvětlí, jak to možno bylo, aby protivníci sv. Methoda i toho pychu se odvážili, arcibiskupa slovanského, od samé apoštolské stolice pro Slovany ustanoveného, násilně zajati, jej do Němec odvézti a tam jej půl třetího roku (od podzimku 871 až do jara 874) v tuhém

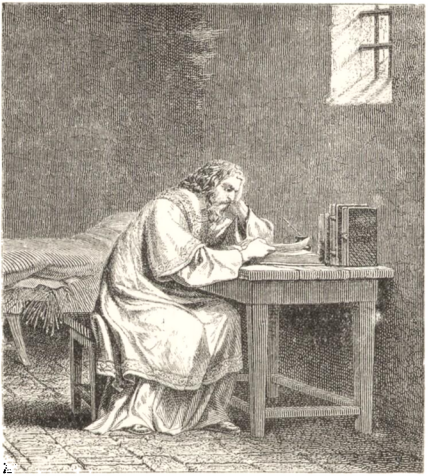

Sv. Method v žaláři.

žaláři držeti.*) Prozatím jen tolik podotýkáme, že Kocel jsa manem německé říše a nemaje té mohutné moci, aby ohromné veškeré síle říše německé odolal, svatého Methoda při nejlepší vůli proti násilí

*) Dr. Ferd. Janner, prof. církevních dějin v Řezně, píše ve svém větším ještě nedokončeném díle (Geschichte der Bischöfe von Regensburg I. 2. 224 et 225) o této věci následně: „Když (německý král) Ludvík v Řezně (Listop. 871 — Břez. 872) prodléval, byli tam v záležitostech svých také shromážděni biskupové bavorští a oba knížata církevní — arcibiskup

protivníkův ochrániti nemohl, a Svatopluk, který proti Rostislavovi r. 870 odboj vedl a jej nepřátelům zradil, chtěje sám panství nad Moravou ujati, že se sv. Methoda v této tísni též ujmouti nemohl, an sám na jaře r. 871 v žaláři německém v Řezně se octnul a propuštěn z něho v létě r. 871 po vítězné bitvě u Velehradu moravském všechen následný čas až do r. 874 v krutých válkách se sousedy německými ztráviti přinucen byl.

Protivníci svatého arcibiskupa Methoda dobře vědouce, že mu Svatopluk pomoci nemůže, nakládali s ním tak surově a krutě, že to v pravdě sveřepým (brutálním) týráním nazývati možno. Když pak nebylo na světě nikoho, jenž by se ukrutně trýzněného a v nejtužší vazbě drženého byl ujal, pozdvihla jediná svatá stolice různého hlasu svého proti těmto ukrutnostem a vyhrožovala klethou protivníkům Methodovým, dokudž by svatého arcibiskupa z vězení na svobodu nepustili. Jan VIII., jenž roku 872 byl dosedl na stolici sv. Petra, hned jak se o tomto krutém násilí l. 873 dověděl, poslal do Němec svého legáta apoštolského, Pavla biskupa Jakynského, s listem k dotčeným biskupům, kteří sv. Methoda uvěznili, a přikázal legátovi samému, aby se vší přísností a růzností na to nastupoval, by sv. Method neprodleně do své arcibiskupské diecése propuštěn byl.

Proto v návodu písemném před 14. květnem l. 873 psaném, jejž Jan VIII. svému legátu dal, čteme tato slova*): „Kdyby Adalvin i Hermanrich chtěli pustiti se v soud s biskupem naším

Solnohradský Adalvin a biskup Pasovský Ermenrich, — i stěžovali si v přítomnosti králově na tyto nové poměry (že totiž právomoc církevní k Moravě a k Panonii jim od papeže Hadriana vzata a na Methoda, jakožto arcibiskupa Panonie a Moravy a nástupce starého metropolity Srémského, přenesena byla. Method byl před krále a před shromážděné biskupy předvolán. On klidné hájil svých církevních práv, byl pak přes to vše více než dvě léta v Bavoraku, aniž se ví kde, zadržán. Tenkráte napsal jakýsi kněz Solnohradský památný spis: „De conversione Bagoariorum et Carentanorum“ — k tomu účelu, aby nejen králi, nýbrž více ještě papeže poučil o založení Solnohradského arcibiskupství a o jeho zásluhách při missiích mezi Slovany. Avšak papež Jan VIII. důrazně ujal se Methoda a tento musil po půltřetiročním zajetí l. 874 puštěn býti na svobodu. I vrátil se pak, když ve Forchheimě učiněn mír, na své staré missijní stanovisko v Moravě.“ Že dr. Janner o krutostech, jež na zajatém sv. Methodu páchány, mlčí, nebude nikomu s podivením kdo ví, že jsa Němcem pro Němce psal a tudíž své rodáky na pranýř postaviti nechtěl. Co však on zamlčel, hlásají papežské listy, kteréž zde dále v plném obsahu uvádíme. Viz pak také na závěrku článku toho přídavek o šlechetných německých biskupech.

*) Viz Sborník Velehradský I. str. 288 a n.

Methodějem, řekni jim: Bez církevního nálezu pokutovali jste biskupa od apoštolské stolice poslaného, žalářovavše a pohlavkovavše jej, od svatého úřadu odlučovavše a po tři roky ze sídla zapuzovavše toho, jenž mnohými podáními a listy apoštolské stolice se dovolával. Nechtěli jste sejíti se k soudu (stolice apoštolské), jemuž vyhnouti zajisté vždy jste snažili se, a nyní bez stolice apoštolské soud vyhledávati se tváříte. Poslán jsem tudíž (já od sv. Otce), abych Vás na tak dlouho služeb Božích zbavil (Vám právo mši svatou a jiné bohoslužby konati zastavil), jak dlouho jste ctihodného muže (Methoda) donucovali, zdržovati se svaté služby; on pak užívejž tak dlouho sobě svěřeného biskupství úplně a bez závady, jak dlouho byl Vaší vinou, což známo, jeho zbaven. A tak napotom, budete-li míti na vzájem (každý své) právo konati služby Boží, přijdětež (do Říma), a před apoštolskou stolicí slyšena a souzena budiž strana obojí. Hlavně, ať mezi arcibiskupy (Adalvinem a Methodem) pře vede se a neslušno jest, aby mezi oběma někdo jiný leč patriarcha (římský) soudcem stanoven byl. Vždyť i ve vyjednávání menších věcí svaté zákony církve poroučejí, odkazovati strany ku stolici, u které větší jest právomocnosť.“

Ermenrichovi čili Hemerikovi, biskupu Pasovskému, psal papež Jan VIII. před 1. zářím l. 873 takto: „Oplakávati Tvou nepravosť věru jenom tok slzí jako Jeremiáše proroka dostačí. Kterého, ať nedíme biskupa, kterého nekněze, ba tyrana kterého zuřivosť nepřekonala Tvá zbrklosť, anebo zvířecí vzteklosť (brutálnosť) nepřevýšila tím, že jsi bratra a spolubiskupa našeho Methoda vězením týral, a pod širým nebem po delší dobu krutostí nejostřejší zimy a bouřky trýznil, od řízení církve jemu svěřené vzdaloval, postoupiv v zuřivosti své tak, že byl bys bičem šlehal zavlečeného od shromáždění biskupů, kdyby ti nebylo bráněno od jiných. Toto-li medle, jednání biskupa, jehožto přestupky se zvětšují, kdykoli důstojnosť jeho z mezí vybočí? Ó biskupe, proti biskupu tak vystoupiviší, a to proti posvěcenému rukou apoštolské stolice a s plnou mocí poslanému! Nechceme však nyní dostupovati na to, co jsi spáchal, abychom nebyli nuceni bezodkladně prohlásiti, což záslužno. Ale mocí Boha všemohoucího, blažených knížat apoštolských Petra a Pavla, a naší nepatrnosti zbavujeme tebe prozatím obcování Kristovým tajemstvím a tvých spolukněží (zastavujeme

tobě a tvým spoluknězím konati služby Boží), a nedostaviš-li se s přítomným Pavlem (legátem naším), ctihodným biskupem anebo se samým přesvatým bratrem naším Methodějem do Říma k výslechu, nebude scházeti spravedlivého odsouzení, kde nalezena byla taká a tak velká opovážlivosť, aniž závažnosť autority apoštolské stolice zmařena bude, kde nesmírnosť tak příliš těžkých nepravostí se dosvědčí.“

Z tohoto listu jde patrně na jevo, že sv. Method byl samým papežem posvěcen na biskupství a pro slovanské kraje arcibiskupem s plnou mocí legáta apoštolské stolice ustanoven. Dále z toho, že Jan VIII. jej nazývá přesvatým bratrem naším, vysvítá nad bílý den jasně, že svatý život Methoděje v Římě za pravdu nepopíratelnou a nade vši pochybnosť povznesenou považován.

Hannonu pak, biskupovi Frisinskému, píše týž papež Jan VIII. před 1. zářím r. 873 takto: „Drzosť a opovážlivosť tvá převyšuje oblaka ba i samá nebesa. Uchvátil jsi práva apoštolské stolice, osobil's sobě po způsobu patriarchy soud nad arcibiskupem, ano co závažnější jest, choval jsi se k bratru svému, Methoději, arcibiskupu, konajícímu poslání apoštolské stolice u národů, spíše tyransky, než kanonicky (církevně, podle církevního práva), neuznal's jej hodným souhlasu kněží, kteříž u tebe byli, čeho jsi neučinil leč na úkor stolice apoštolské. Ba i když odvolával se na ustanovení svatých zákonů církevních, nechtěl's nikterak ponechati soud svaté Římské stolici, ale vynesl jsi jako nález nad ním se svými nohsledy a účastníky, a zameziv mu konati služby Boží, ve vězení jsi jej držel. Ano pravě se býti obzvláštním služebníkem sv. Petra, abys opatroval dědictví položené v Germanii, žalářoval a pronásledoval jsi onoho bratra a spolubiskupa, anobrž i našeho vyslance (legáta), o kterého nám větší péče přináležela, a tohoto žalářování a pronásledování netoliko jako věrný neoznámil's, ba v Římě tázán byv o něm od našich, lživě jsi zapíral, že bys ho znal, a přece jsi všech od vašinců učiněných příkoří byl podněcovatelem, sám podpichovatelem i sám původcem. Z toho ze všeho, leda by záležitosť tohoto ctihodného biskupa tak napravena byla, že by mohl pro Boha sám zapomenouti křivd, do Říma účet klásti bez prodlení přijdi. Jinak po měsíci září nebudeš míti dotud zhola žádného povolení k svaté příčasti (k svatému

přijímání), dokud neposloucháje projevovati budeš oproti nám svou tvrdošíjnosť."

Ostatně nebuď nám s podivením, že tehdejší němečtí biskupové se tak surově a krutě ku sv. Methodu chovali. Slyšme, kterak sám německý dějepisec dr. Alois Huber, katolický kněz, ve svém dějepisném díle o zaštípení a rozšíření křesťanství v jižním Německu o tehdejších biskupech německých píše: „O arcibiskupovi Dětmaru I., o Zachariášovi v Saebenách a Uttonovi ve Frisinkách víme, že udatnými byli vojíny, což hrdinskou smrtí jejich dne 7. července 907 nade vši pochybnosť na lukách Velserských zřejmě dokázáno! ale nedalo by se zajisté rovněž tak snadno dotvrditi, že byli církevně vzdělanými apoštolskými biskupy. Příčina toho nejhlubší záležela v tom, že ne tak papežskými, jako německo-císařskými byli biskupy, jimž král a císař německý právě tak byl všecko ve všem, jako na východě k rozkolu se klonícím řeckým biskupům císař Carhradský nezřídka býval i hlavou církve." Proto i spisovatel legendy „o životě sv. Methoda" nazývá biskupy německé, kteří uvěznili sv. Methoda, královými (a ne papežskými), an praví: „Dověděv se o tom Apoštolský (t. j. papež), poslal kletbu na ně (na ty biskupy krále německého), aby nezpívali mše všichni královi biskupové, pokud jej (Methoda ve vazbě) drží." Sám Huber přiznává, že nároky metropolitův Solnohradských na dolní Panonii a biskupů Pasovských na Moravu a na Panonii nebyly ryze církevní povahy, nýbrž že oba církevní vrchníci diecesanská práva svá na Panonii a Moravu toliko ze světské ruky (z ruky krále a císaře německého) vzali a že jim tato domnělá práva nikdy od papežů potvrzena nebyla." Ostatně dokládá týž učenec německý Huber (str. 403): „Zdá se, že obrácení Slovanův a Avarů v dolní Panonii i za správy arcibiskupa Adalvina jen velmi zdlouhavě pokračovalo, jinak by se horlivosti Methodově nebylo tak veleobjemné působiště otevřelo."

Z listů velikého papeže Jana VIII. vybleskuje zářným světlem ráznosť apoštolská, s kterouž hlava veškeré církve Boží se ujímala arcibiskupa slovanského proti zpupnosti církevních knížat německých a obhajovala samostatnosť i nezávislosť církve slovanské na církvi německé, čímž hájena též i nezávislosť a samostatnosť

Slovanův politická, kteráž tehda ve střední Evropě bez církevní samostatnosti obstáti nemohla. Spolu vysvítá z veliké tísně a sevřenosti sv. Methoda, ze kteréž si sám nikterak pomoci nemohl, bíledně potřeba nejvyššího na světové hlídce postaveného strážce Sionského, kterýž by seznaje nespravedlivé tyrání a pronásledování věrných sluhů Páně, ihned proti takovýmto příkorám mocného hlasu svého pozdvihoval a nevinně utiskovanému zase ku právu a svobodě rázně dopomáhal. Takovéto pevné opory a mohutné záštity rozkolničtí biskupové na východě na svou vlastní škodu se sami pozbavili, jsouce naprosto vydáni choutkám měnivých státních vlád, což ostatně týmže biskupům rozkolnickým i za našich časův jest nejednou trpce zakoušeti.

Ale i němečtí katoličtí biskupové, kteří se těžce na svatém Methoději byli prohřešili, poznali brzo vyšší nadzemské účinky polovičné klatby od svaté stolice římské na ně pronesené; nebo podle samých německých pramenů historických dva z nich zastihla vyšší ruka Páně, která ještě v r. 873 povolala úmrtím před svůj nejvyšší soud solnohradského arcibiskupa Adalvina, nejmocnějšího to odpůrce slovanského arcibiskupství Panonského a jeho Římem ustanoveného držitele sv. Methoda — a pak dne 2. ledna 874 Pasovského biskupa Ermenricha, kterýž na sv. Methoději nejlítější svéreposti se byl dopustil. Podle staroslovanské legendy „život sv. Methoda“ (str. 48.) zastihla kletba papežova ještě jiné dva biskupy krále německého, kteří svatého Methoda byli nespravedlivě odsoudili; nebo dle legendy té čtyři biskupové královi, nezbyvše svatého Petra soudu, záhy umřeli. Brzo na to, a sice na jaře téhož roku 874. po rozmluvě papeže Jana VIII. s Ludvíkem, německým králem, propuštěn sv. Method ze zajetí svého a jeho arcibiskupská důstojnosť i církevní pravomocnosť v Panonii i na Moravě také od krále Ludvíka uznána. Proto psal v týž čas papež Jan VIII. vévodovi německému Karlomanovi: „Poněvadž nám biskupství panonské navráceno a opět vydáno bylo, to nechť má bratr náš Methoděj, jejž stolice apoštolská tam byla poslala, zvůli či úplnou svobodu, vykonávati po starém obyčeji povinnosti biskupské beze vší překážky.“

Ještě jedné věci v této ohnivé peci přetrpkého zkoušení a strádání sv. Methoda jest třeba si povšimnouti: v listě k Ermenrichu,

nejkrutějšímu protivníku našeho slovanského apoštola, dává sama hlava církve, Jan VIII., nejstkvělejší svědectví neúhonnému, vzornému a v lesku svatosti zářícímu životu sv. Methoda, an ho nazývá přesvatým, řka k jeho protivníku Ermenrichovi: „Nedostaviš-li se s přítomným Pavlem (legátem naším) anebo se samým přesvatým bratrem naším Methodějem do Říma k výslechu, nebude scházeti spravedlivého odsouzení (pro tebe).“ — „Ty pak (jak dí sv. Pavel v listě k Římanům 8, 29.), kteréž předzvěděl (Bůh, že svatými budou), ty i k tomu předřídil, aby byli připodobněni k obrazu Syna jeho.“ A poněvadž i král všech svatých Kristus uvržen od nepřátel svých do žaláře a tam krutě utýrán, třeba bylo i svatému Methodu připodobniti se k obrazu Syna Božího v hořkých strastech a mukách nezaviněného a nespravedlivého žaláře, aby z temnosti a svízelův žalářních tím zářivěji vybleskla svatosť života jeho.

Nechtíce však, aby se nějaká nerozumná, slepá vášeň proti německým biskupům vůbec u čtenářstva našeho roznítila, uznáváme za potřebné připojiti zde protiobraz německého biskupa, svatého Bennona, biskupa Míšenského, apoštola Lužických Srbů, jenž za času velikého investiturního sporu mezi Řehořem VII. a německým králem Jindřichem IV. (1073—1085) věrně stál k papeži a svých posledních 20 let biskupských jedině a výhradně věnoval duchovní péči o Slovany Lužické, jimž horlivě hlásal slovo Boží v jejich mateřském jazyku, jimž svátostmi s velikou ochotou přisluhoval, jimž byl moudrým vůdcem a laskavým otcem. Jsa od slovanského lidu tohoto vysoce ctěn a milován, dodělal se u něho stkvělých úspěchů své apoštolské činnosti a usnul blaže v Pánu dne 16. června 1106. v 96 letech věku svého. Památce jeho pak slovanský lid v Lužici vežby žehnal. — S toutéž radostí zpomíná si lid český na sv. Volfganga, biskupa Řezenského, jenž přese všechen odpor stoliční kapitoly své přivolil k tomu, aby Čechové svého vlastního biskupa v Praze měli, nejsouce více závislými v církevních věcech na biskupství Řezenském. A ještě nedávno (r. 1884) přinesl český list zprávu, že slavný německý biskup v Linci, Frant. J. Rudigier († 1884), list ten, protože obhajoval a obhajuje zájmy církve, značnými obětmi peněžnými podporoval. To tuším s důstatek dokazuje, že všady, kde vane pravý duch Kristův, nemá zášť národní žádného místa.

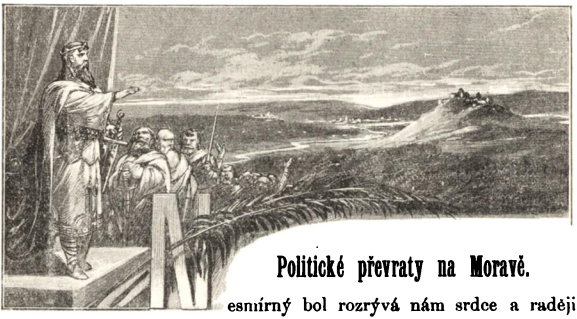

Politické převraty na Moravě.

esmírný bol rozrývá nám srdce a raději bychom místo dali proudu slzí nežli toku slov, majíce nakresliti přesmutný a přeosudný obraz, kterak totiž jako mihnutím blesku veliké dílo Rostislavovo tak pracně a tolikerými válečnými útrapami vybudované se zřicuje a kterak nejjasnější hvězda, která kdy zazářila na obloze panovníků moravských — věhlasný a šlechetný Rostislav — padá v přeosuhlou záhubu a zkázu, a to vše vinou samého pokrevence Rostislavova, synovce Svatopluka, podřízeného mu knížete Nitranského. Ješitný a pánovitý kníže tento pojal záměr, vyvětiti se z nadvlády Rostislavovy, chtěje sám pod ochranou a vrchmocí sousední říše francké osáhnouti vládu nad Slovany; i neostýchal se odbojný zámysl tento projeviti tím, že r. 870 náhle se přivinul ku kralevici německému Karlomanovi, synu krále německého Ludvíka, a jemu holdoval na označenou, že podniká raději vrchní vládu německého mocnáře, než by snášel vrchnictví knížete slovanského Rostislava. I dovršil pych tento proti Rostislavovi novým pychem, že se i kmotrem stal vnuku Karlomanovu, levobočku čili nemanželskému synu Arnulfovu, a jemu své jméno — Svatopluk — na křtu dáti velel.

Rostislavovi rozbřesklo se nyní v mysli poznání, že Svatopluk zradu obmýšlí, a že třeba zmocniti se jeho osoby a jej potrestati; i hodlal jej při hostině, k níž jej pozval, zajmouti a trestem

zasloužený postihnouti; ale chytrý Svatopluk dostav výstrahy, vyhnul se hostině předstíraje lov sokolí, jejž prý již dávno v týž čas byl ustanovil. Rostislav jeho zradou rozlícený pustil se osobně za ním s tlupou ozbrojenců, ale byv od něho lstivě podskočen, ocitil se sám v jeho zajetí. Svatopluk pak tou měrou se zapomenul sám nad sebou, že strýce a pána svého, miláčka národu českomoravského, hrdinu a vítěze obdivovaného, zbraně zbaviv uvrhl v okovy potupné a vydal nejkrutějšímu jeho nepříteli Karlomanovi. Ten pak řetězy sklíčeného a přísně ostříhaného poslal do Řezna (v Bavorsku), aby tam po návratu německého krále Ludvíka z Porýní souzen byl od svých úhlavních nepřátel, knížat německých. Tito, jak snadno se dovtípiti, odsoudili Rostislava k smrti; Ludvík však chtěje tento krutý rozsudek poněkud zmírniti, kázal mu vyloupati oči a strčiti jej do kláštera, což ihned provedeno, načež Rostislav z dějin úplně mizí, tak že ani o způsobu jeho smrti ničeho se nedočítáme. Zatím vtrhla vojska Karlomanova válečně do Moravy, aby tam nadvládu Německa utvrdila. Nepotkavše se Frankové skoro se žádným odporem zmocnili se rychle všech hradů v zemi na válku nepřipravené. Karloman pak ustanovil nad Moravou německé správce země, markrabí Engelšalka a Viléma, kteří už z dřívějších válek Moravu a zvyky obyvatelův dobře znali, aby v tomto novém přírostku říše německé udrželi pokoj a všeliký odpor Moravanův ihned důkladně zbraní svou porazili. Karloman zmocniv se pokladův Rostislavových, v pravdě královských, odvezl je s sebou do Korutan. Svatopluk sice ponechán knížetem Moravy, ale toliko z milosti Němcův jako man jejich a pod přísnou jejich dohlídkou. Země pak sténala pod tíží poplatkův, jež jí německé říši bylo odváděti. Moc Svatoplukova byla pouhým stínem moci a on sám — panovník — vlastně jen malovaným hejtmanem.

Ačkoli Svatopluk k tomuto nemilosrdnému řádění německé vlády na Moravě se úplně nečinně díval a nic proti ní odbojného nepodnikl, anobrž snad na oko několik zde pozůstalých učeníkův ssv. Cyrilla a Methoda pronásledoval, přece ani tím nezachoval se Karlomanovi a německé říši vůbec. Dříve nežli se Svatopluk toho nadál, zastihla jej pomsta Boží za ohavnou zradu na Rostislavovi spáchanou. Správcové němečtí neshledali ho tak povolným a poslušným rozkazů svých, jak se jim pro německou nadvládu za potřebné býti

vidělo, i obžalovali ho u Karlomana z nevěrnosti. Svatopluk, ač dosavad nic odbojného proti Němcům nepodnikl, anobrž v opak toho řídkou jim oddanosť až přespříliš osvědčoval, nenadále časně z jara 871 od Karlomana zajat a odvezen do Řezna, kde před králem Ludvíkem obviňován z pronevěry k Němcům. Ale i zde splnilo se přísloví: „jak kdo měří, tak se mu odměřuje.“ I Svatopluk hned bez podrobného výslechu odsouzen a do žaláře uvržen právě jako strýc jeho Rostislav. Zde — v žaláři — popřáno mu dosti pochvilí a příležitosti přemýšleti o tom, že ho zastihla kárající ruka Páně, kteráž nyní jemu právě touž měrou odměřuje, kterouž on nedávno byl měřil ušlechtilému strýci svému. Vida neúchranného nezbytí nedomníval se, leč že ho týž žalostný osud očekává, jakýmž strýc jeho nezaslouženě a úžasně byl zahynul. I seželelo se mu toho a kál se z provinění svého, Boha vzývaje o milosrdenství a slitování.

Králi německému Ludvíkovi však o to šlo, Svatopluka dlouho ponechati v zajetí, aby zatím Morava zvykala německému panství. Ale tehdejší Moravané stateční a chrabří a nezvyklí nositi cizinské jařmo poroby, kteréž nekonečné svízele za sebou potahovalo, uměli si pomoci a byli nenadálým ruchem svým příčinou, že Němci, aby je udobřili, Svatopluka pustili na svobodu. Domnívali se totiž, že Moravané proto se bouří, že kníže jejich Svatopluk držán od nich u vězení. Ale příčina toho byla naprosto jiná. Moravané totiž, kteří ještě nedávno na výsluní úplné samostatnosti se byli blažili, nemohouce těžké na ně složené jho poroby snésti, pozdvihli se v létě r. 871. převalným počtem ve zbrani proti svým utiskovatelům, aby se opět domohli dřívější svobody jak pro svou národnosť tak pro svou slovanskou církev, kteréžto obě v čtyrleté době blahočinnosti svatého Cyrilla a Methoda velikého zvelebení, rozkvětu a zmohutnění byly došly. Zpomínaliť si na ty přeblažené časy, když svatí bratří chodíce po vlasti moravské tak sladce v jazyku mateřském jim hlásali slovo Boží a od srdce k srdci mluvili, neobtěžujíce jich žádnými poplatky, žádnými daněmi, ježto nyní cizinští kněží z Řezna a Pasova, s nimiž se ani domluviti nemohli, svůj bývalý neblahý vliv a své jen hmotné sobecké prospěchy ku platnosti přivésti usilovali. I vztýčili proti cizinskému neoprávněnému panství prapor odboje a postavili v čelo slovanského kněze Slavomíra, pocházejícího z rodu knížecího. Pod jeho vůdcovstvím vrhli se Moravané na voje

Engelšalkovy a Vilémovy a vydobyli nejednoho nad nimi vítězství, tak že správcové německí ocitli se rychle v postavení velmi nebezpečném a povážlivém. Vždyť současně i Čechové ze sousední země zdvihli zbraně proti sousedům německým a pleníce jejich země bránili jim se vší spojenou silou svou vrhnouti a obořiti se na Moravany.

Král Ludvík a rádcové jeho domnívajíce se (jak svrchu podotčeno), že Moravané zdvihli zbraně ve prospěch uvězněného od nich Svatopluka, počali se k uvězněnému knížeti mírněji chovati a když povolán k soudu z nevěry mu vyčítané stkvěle se očistil, propuštěn na svobodu a neoštídáno se k němu od Němcův úctami i stkvělými dary, aby jej udobřili a křivdy mu učiněné napravili; ano i důvěrně s ním ujednáváno, jak by Slavomír a jeho přívrženci na Moravě pokořeni býti měli, a jak by Svatopluk opět pod vrchmocí a ochranou Němcův jako poplatný kníže na Moravě vládu ujati mohl; ano Karloman Svatoplukovi i veliké vojsko německého krále na Moravu proti Slavomírovi vésti poručil (v létě r. 871.). Ó ti bláhovci jinak nad míru chytří a lstiví! Myslili, že Svatopluk mstíti se má nad zemí, která chovala v lůně svém hroby jeho předkův, že mstíti se má nad bratřími slovanskými, kteří prahli sluniti se v takové svobodě a samostatnosti, jakéž se Němci sami vždycky těšili; že postaviti se má v čelo bavorského vojska, kteréž v královské úpravě proti Slavomírovi do Moravy vytrhlo, aby zde panství násilnických Frankův obnovilo a utvrdilo! Svatopluk lestnější nad ně pokrýval s potměšilou chytrostí své tajné záměry pomsty, obmýšleje dvojnásobné neprozřetelnosti protivníkovy ve svůj prospěch dle nejvyšší možnosti využiti.

I vkročil v čele svých vlastních nepřátel jako vůdce jejich do vlasti moravské krví už velmi zbrocené a k boji přetuhému, k boji až na smrť přichystané. Moravané velmi opatrně si vedouce ustoupali všady před ním, tak že se bez překážky prosul s vojskem bavorským až pod Velehrad, kde, jak se zdálo, Moravané jej bojem utkati chtěli. Zde položil se polem a kázal vojsku bavorskému rozbiti zde stany, sám pak vjel do hradu tváře se, jako by všechny hlavní vůdce Moravanův, zvláště Slavomíra, na to namlouvati chtěl, aby podrobíce se opět vrchnímu panství Frankův s Karlomanem učinili mír. Zde však na ručest dorozumění se s Moravany a jejich vůdcem Slavomírem,

uchopil se znovu kormidla vlády a s veškerou mocí i silou Moravanův udeřil na Bavorské voje nepřipravené a nic netušící, i pobil je s takovým důrazem a dovahem, že skoro nikdo z nepřátel útěkem života svého nespasil. Tak úžasné pohromy říše Francká už dávno nezakusila; za několik hodin radosť Frankův z mnoholetých vítězství, jak oni sami v kronikách svých (Fuldských) se vyjádřují, pohřbena v hoři, nářku a bědování; nebo jen málo bylo rodin v Bavořích, Rakousích a Korutanech, kteréž neoplakávaly ztráty svých milých a drahých synů. Karloman domnívaje se, že mnoho Bavorův octlo se v zajetí Svatoplukově a že možná vykoupiti je vydáním Moravanů v Bavorsku jako rukojmí zajatých, rychle sebral takovéto Moravany a poslal je Svatoplukovi, aby mu za ně vydal zajaté Němce, ale neobdržel prý více než jediného, a to polomrtvého, jménem Ratboda.

Znaltě pak Svatopluk dobře houževnatou povahu sousedních Němcův, kteří byť desetkráte poraženi i po jedenácté obnovují útoky své na vítěze a pokaždé s větší silou, prudkostí a úskočností na něho napadají, činíce a opětujíce to s tak podivnou železnou vytrvalostí, jakouž na málokterém jiném národu jest uznamenati. Protož věděl i Svatopluk, že toto první vítězství jeho, kteréž Moravany rozplesané s ním úplně smířilo, jenom prvním jest členem velkého pásma válečných a krutých zápasův, a že třeba ihned k novým bojům se zbrojiti a připravovati se vší horlivostí i opatrností. Nebyltě sice Svatopluk tak věhlasným státníkem jako Rostislav; nebo státnická moudrosť (věhlas) vymáhá, aby panovník měl veliké a vznešené záměry a s velikým důvtipem je prováděti dovedl; aniž byl tak ušlechtilé povahy jako předchůdce jeho, jenž se vším důrazem chránil a podporoval blahočinnosť svatých bratří Cyrilla a Methoděje; ale co do vojenské orličí bystrozrakosti, obezřetnosti a válečné úskočnosti zaujímá Svatopluk mezi knížaty Slovanskými zajisté poprední místo. Byltě v pravdě ženialním vůdcem vojenským, který ze všech přečetných tuhých bojův a mlenic, jež mu ustavičně podstupovati bylo, jako nezdolný, slavný vítěz vynikl a říši svou na tak vysoký stupeň velikosti, moci a slávy povznesl, jak toho žádný panovník československý před ním nedovedl.

Bystroumem svým poznal ihned, že proti dobře soustředěné veliké moci německé třeba vyhledávati věrných a dosti silných spojencův, a takové shledával především v bojovných a války

milovných Češích, národních to bratřích našich, kteří přese všechny mohutné útoky výbojných a zemělačných Frankův dovedli uhájiti své národní samostatnosti a neodvislosti. Aby pak spojení obou — Moravanův a Čechů — bylo tím užší, vroucnější a přátelštější, pojal na podzim r. 871 českou kněžnu, bezpochyby sestru vévody českého Bořivoje, za manželku. Ale již zde pojevuje se obnovené na Slovany nevraženi a útočení bavorských Němců, jejichž vojsko Svatopluk před Velehradem byl úplně zničil; nebo biskupovi Virceburskému Arnovi a hraběti Rudolfovi uloženo tehdáž vládou německou, aby s ozbrojenou silnou četou vojenskou střehli hranic bavorských proti nájezdům Čechův, o kterýchžto tušili, že vešli v úzké a branné spolčení s Moravany. Když pak svatební průvod se ocítil v úzké soutěsce mezi Čechami a Moravou, byl nenadále od dotčené bavorské čety přepaden a bojem utkán. Tálma v těsninách těch malým průčelím ozbrojencův i nemoha se dostatečně brániti, opustil pro snadnější průchod 644 osedlaných koní za sebou a ponechal jich stihatelům v kořist, aby aspoň s nevěstou z nebezpečné tísně té vyvázl, což se mu také šťastně podařilo. Od toho času počíná užší a věrné spolčení Čechův s Moravany pro celou dobu vlády Svatoplukovy, i podobá se pravdě, že Bořivoj zbraně své se zbraní Moravanův spojoval proti nepřátelům společným, — proto, že ve Svatopluku uznával mnohem mocnějšího nad sebe panovníka a že sám dobrovolně se pod jeho ochranu a vrchnictví stavil. Také Lužické Srby a jejich sousedy slovanské uměl Svatopluk pro své zájmy moravské a prospěchy slovanské vůbec nadchnouti a roznítiti, aby tím snáze a jistěji udolal nebezpečí od mohutné říše Franků mu hrozící.

Co Svatopluk se strany Německa byl předvídal, stalo se. V r. 872 sebral král Ludvík se všech krajin říše své vojska co největší a vpadl ve čtyřech odděleních stejnou dobou ze severu, západu a jihu v říši Svatoplukovu i v země jeho spojencův. Nejprve vytrhli na severu Durynkové a Sasíci, od Ludvíka k tomu vyzvaní, do pole, usilujíce vedrati se do Čech; byli však od Čechů tak důkladně poraženi, že, kteří zbabělé z bitvy utíkali a tím svůj život spasiti hleděli, na útěku od samých žen českých kyji s koní sraženi a dobiti byli, a hle! mezi těmito bylo podle letopisů Fuldských (tedy od samých Němců psaných) i mnoho vznešených

válečníkův. Ale jinak vedlo se jinému oddělení vojska německého, jemuž velel Liutbert, arcibiskup Mohučský, a proti němuž stáli Čechové pod vůdcovstvím pěti lechův: Svatoslava, Vitislava, Heřmana, Spytimíra a Mojslava. Pod nimi doznali Čechové podle německých letopisů značné porážky, jsouce od Němcův buď pobiti, buď do Vltavy vehnáni aneb přinuceni, utéci na hrady své a v nich se uzavříti, jichž pak Němci dobývati se neodvážili, nebo poplenivše a zpustošivše toliko část země české, vrátili se přece vlastně s nepořízenou do své domoviny.

Třetí oddíl vojska, vedený samým Karlomanem, nejstarším synem Ludvíka krále, vpadl od západu a sice od Dunaje do Moravy, chtěje zde samého Svatopluka utkati bojem, bojem nejtužším a nejkrutějším. Ale zde bylo mu zkusiti a doznati orličího bystrozraku a neobyčejného válečného důvtipu Svatoplukova; vnikl sice Karloman s vojskem svým v Moravu, plenil ji a postupoval u vnitru země zdánlivě vítězně, ale bystozraký Svatopluk uznamenav, že oddíl Bavorův, vedený biskupem Řezenským Imřichem, na ochranu lodí při Dunaji ponechaný, ač dosti četný, přece síle jeho čeliti nemůže, vrhl se s celou touto silou na oddíl dotčený, pobil šest tisíc z nich mečem, jiné vehnal do Dunaje, kde utonuli, a sám vůdce vojska Imřich, nechtěl-li se octnouti v zajetí, s malou hrstkou nepobitých v útěku spásy své hledati přinucen byl. Karloman pak poznav, že tím sám uvázl ve velikém nebezpečenství, rychle povolal sobě z říše německé na pomoc voje Arna, biskupa Virceburského, a opata Fuldského, kteréžto voje doraziv̌še už po porážce Karlomanově, jen poněkud chránili jeho zpětný pochod.

Tak skončil se rok 872 slavně pro Svatopluka v samých vítězstvích. Zmužilosť a bojovnosť vítězících Moravanův a Čechů tím náramně zjařena a roznícena k novým zápasům. Jako důmyslný velitel vojenský věděl Svatopluk, že nestačí jen vítězství dobývati nad nepřítelem a pouhou obranou proti němu se obmezovati, nýbrž že třeba k doražení poraženého nepřítele z pouhé obrany přejíti k útoku na něho a novými jeho porážkami přinutiti jej ku přijetí podmínek, kteréž všestranná neodvislosť a samostatnosť říše vítězící vymáhá, a kteréž nejbezpečnějším jsou závažím proti zpupnosti bezmezně dobývavého nepřítele. A proto Svatopluk r. 873. obrátiv obranu v útok na seslabeného protivníka a povzbudiv utlačované

Slovany u Labe, Srby, a jejich blízké pobratímy, aby zbraní proti svým utiskovatelům rázně se chopili, vrazil současně do Němec, přešed s vojskem svým přes Dunaj v Rakousích, a svíral Karlomana v jeho vlastní zemi tou měrou, že tomuto nezbývalo leč ihned otce svého, krále Ludvíka, v Metách, kde právě se zdržoval, o rychlou pomoc vojenskou prositi. Ludvík pospíšiv sobě do Řezna, vyslal odtud posly ku Svatoplukovi, aby jej upokojil a udobřil, a spolu aby skrze posly své umluvil výminky míru a pokoje jak se Svatoplukem tak i s ostatními knížaty slovanskými. Výminky ty od Svatopluka postavené byly takového způsobu, že poukazovaly na novou velikou porážku nepřítele smlouvajícího; nebo Ludvík ve smlouvě, kterouž k dosažení žádoucího míru učinil na jaře r. 874. na hradě Forchheimském se Svatoplukem a s jeho spojenci Čechy, odhodlal se k velikým obětem, kterými vše úplně dosaženo, oč slavný Rostislav po celý život se byl snažil, všestranná totiž neodvislosť říše Svatoplukovy jak politická (občanská) tak církevní; což bez předchozí veliké porážky Karlomanovy při známé hrdosti Frankův se pomysliti nedá. Aby pak Němci světovým panováním náramně zpovykaní z tohoto pokoření se nejitřili a nebouřili, vešel Svatopluk s Ludvíkem v jakýsi přátelský obranný spolek s povinnostmi a službami vespolnými a posýlal jemu občas na důkaz přátelství dobrovolně stkvostné dary. I puštěn o tom hlas mezi německý lid, jakoby se Svatopluk byl německému králi pokořil a k bývalým poplatkům zavázal, což ovšem bylo pouhým klamem a lží.

Mezi výminkami míru a pokoje, kteréž vítězný Svatopluk králi německému jako požadavek neodmítatelný a neodvratný postavil, byla, jak snadno se dovtípiti, ta, kteráž se na sv. Methoda a jeho arcibiskupský úřad na Moravě i v Panonii potahovala, a na níž veškera církevní samostatnosť říše Svatoplukovy závisela. K tomuto účelu bylo totiž nevyhnutelně potřebí, aby sv. Method ze svého zajetí v Německu byl propuštěn a za arcibiskupa Moravy a Panonie, nejenom od knížat církevních v Německu, nýbrž také od samého německého krále Ludvíka uznán. K tomu se přičinil ve jménu papeže Jana VIII. nejprve legát jeho, Pavel biskup Jakynský, pak ale sám Jan VIII. při rozmluvě, kterouž měl s králem Ludvíkem z jara l. 874. ve městě italském Veroně. Mimo to byl papežským

prostředníkem při úmluvách na hradě Forchheimském vlašský kněz Jan z Benátek, kterýž ve jménu papeže k tomu působil, aby země slovanské, Svatoplukovy totiž a Kocelovy, z obvodu diecési Solnohradské a Pasovské vyloučeny byly a samostatnou na Němcích nezávislou slovanskou církev tvořily, a sice pod panonským arcibiskupem Methodem bezprostředně papeži podřízeným, jak toho Jan VIII. už dříve byl žádal. Na této samostatnosti církve slovanské i na vzrostu politické moci Svatoplukově záleželo papeži Janovi VIII. také proto, že utvrzením všestranné nezávislosti říše Svatoplukovy chtěl bezmeznému zveličování říše východo-francké postaviti protiváhu, a to tím více, an německý král i v hořejší Italii nového přírůstku říše své vyhledával a odtud i samostatnosť papežův ohrožoval. Stkvělá řada vítězství Svatoplukových, propuštění sv. Methoda z vazby a na Německu nezávislé jeho arcibiskupování na Moravě a v Panonii, vůbec všestranná — politická i církevní nezávislosť říše Svatoplukovy byla sladkým ovocem dlouhých, tuhých, ale spolu vítězných bojů Svatoplukových i spasným závažím zavěšeným na bezměrné roztahovací snahy říše Frankův. Lahodně zářící slunko volnosti, svobody a všestranného blaha počalo se usmívati na šťastné Moravany a radosť jejich dovršena tím, že jim opět navrácen milovaný a na nejvýše ctěný arcibiskup Method.

Apoštolování sv. Meth. na Moravě a v Čechách.

Při začátku ohromných na Moravě převratů bylo nám v duši úzko a děsno. Dech se nám krátil a tajil a srdce naše usedalo v hoři, nářku a pláči. Nyní však dívajíce se na šťastný obrat věcí dýcháme volně a možno nám opět s klidem a uspokojenou myslí dále stopovati blahou činnosť největšího po Bohu dobrodince Slovanův — svatého Methoda.

Ovocem a nutným výsledkem smluv Forchheimských bylo i to, že Svatopluk mohl bez nesnáze a bez nebezpečí nových zápletkův z Moravy vykázati německé kněze a je nazpět poslati v jich domovinu. Předvídalť a jasně naznával, že tito duchovní pochodící z říše jemu na nejvýš nepřátelské, věci slovanské — neodvislosti a samostatnosti říše jeho — nikdy přáti nebudou, alebrž že ve vždy budou proti ní pikle kouti a útoky strojiti. A tudíž není s podivením, že duchovníky ty jinak i málo prospěšné duchovnímu blahu Moravanův — vlasti jejich franeké vrátil čili dle panonské legendy sv. Klimenta lidem svým moravským ze země zapudil a k návratu do Němec přinutil. Tím proklestil sv. Methoději cestu ku klidné a volné činnosti apoštolské, a sice nejprve na Moravě, kamž se svatý arcibiskup po svém propuštění z vazby byl vrátil a kde nyní Svatopluk beze všeho odporu cizího duchovenstva všecky kostely a lid k nim náležitý výhradně jeho duchovní péči odporučiti mohl. Dobrosrdečný a zbožný lid moravský s jásotem nevýslovným uvítal svého vysoce ctěného arcipastýře a se všech stran hrnuli se

k milovanému prvoučiteli svému rozplesaní stáří žáci jeho, kněží a jáhnové, jejichžto počet nyní při daleko široko rozprostraněné činnosti Methodově stále rostl, tak že při úmrtí jeho r. 885. čítalo se a oplakávalo ztrátu mileného otce (dle bulharské legendy) na dvě stě slovanských kněží, jáhnův a podjáhnův (str. 85. Font. rer. boh. I.) mezi hranicemi církve sv. Methoději přikázané.

Od té doby, co duchovenstvo francké Moravu opustilo a všecky kostely s duchovními slovanskými i s lidem k nim náležitým svěřeny sv. Methodu, mohl tento klidně a beze všeho vyrušování vykonávati svůj arcipastýřský úřad a od této doby dle panonské legendy počalo na Moravě křesťanství mocně růsti a po všech hradech (městech) množilo se kněžstvo, pohané uvěřovali v pravého Boha, odstupujíce bludův svých a tím více i moravská země šířiti se počala na všechny strany a nepřátele své porážela s prospěchem.“

I v zemi Kocelově, která též k arcidiecési sv. Methoda náležela, byla bohoslužba slovanská hluboko kořeny zapustila a stávalo tam množství kostelů, v nichž žáci jeho slovo Boží jazykem slovanským hlásali a bohoslužbu v témž jazyku vykonávali; ale vedle slovanských obcí stávaly tam také obce německé, kde v kostelích latinská se sloužila mše a lidu k nim náležitému se německy kázalo, v čemž Němcům a jich duchovenstvu ani od sv. Methoda ani od jeho žákův ani od samého panovníka Kocela nekladeno žádných překážek. Nebyltě sv. Method žádným protivníkem liturgie čili bohoslužby latinské a latinských písemností; vždyť před svým úmrtím naznačil rodilého Moravana Gorazda za svého nástupce právě proto, že ze všech žáků jeho nejlépe latinsky uměl. Ale v roce, v němž sv. Methoděj na Moravu se vrátil, zastihlo vinici jeho v krajišti Kocelově, jakož i žáky Methodovy tam na vinici Páně pracující, mnoho velesmutných pohrom, z nichžto nejosuhlejší byla ta, že slovanský kníže Kocel, jenž svatým snahám Methodovým přál, se světem v témž roce 874. rozžehnal se a že v zemi tu, ponejvíce slovanskou, uvázal se německý, už dříve nám dobře známý kníže Karloman, zarputilý nepřítel Slovanův, který sice úmluvou Forchheimskou přinucen byl, sv. Methoda jakožto Srěmského arcibiskupa pro tuto část Panonie uznati, o kterémž se však za jisto míti mohlo, že svatému arcibiskupovi a jeho kněžím slovanským mnoho trní a bodláků všelijakých nesnází a příkořenství

na cesty apoštolské navalí, a proto svatý Method započal svou obnovenou činnosť na Moravě, aby zde nejen ústně — hlásáním slova Božího, nýbrž i písemně — překládáním písma svatého a jiných církevních knih (což velikého a nepřetrženého klidu vymáhalo), království Boží mezi slovanskými kmeny rychleji rozšiřovati a na hlubokých kořenech utvrditi mohl. K tomu ke všemu potřebovala Morava, teprv nedávno Kristu a církvi jeho získaná, více osobní činnosti a přítomnosti Methodovy nežli Panonie, kde už od r. 798. křesťanství rozšiřováno a modloslužba naprosto odklizena byla.

Přes to vše nepřáno svatému arcibiskupovi ani na Moravě úplného poklidu a pikle i raníci šípy mnohonásobných odtud vzešlých svízelův ač hlavně v panonském krajišti Karlomanově od latinsko-německých duchovníků nastrojené a vystřelené dostihly sv. Methoděje i na Moravě, jak brzy s dostatek nám vypravovati přijde. Prozatím stopujme kroky blahočinnosti svatého učitele a velepastýře na Moravě, kde největší díl času od r. 874. až do skonání Methodova r. 885. Moravanům byl uplynul v pokoji, tak že sv. Methodu možno bylo zde bez překážky a bez přetržky símě slova Božího rozsévati, i sv. písemnictví se v klidných pochvilích věnovati a velikolepou duchovní stavbu svou — blahodějné dílo obrácení Moravanův — šťastně a stkvěle dobudovati. Chodiltě pokojně jako apoštol nebeského míru od osady do osady, hlásal neumorně spásonosnou nauku Páně, zřizoval po obcích správu duchovní a dosazoval na ni spůsobilé učeníky své. Podle hojných svých vědomostí o stavitelství, malířství a řezbářství, v klášteře Olympském nabytých, navozoval obce moravské ku stavění kostelův a jich vyzdobování, vystavěné kostely a kaple pak vysvěcoval a o jejich udržování a zachování v dobrém stavu nadacemi s pomocí Svatoplukovou pečoval. K zachování pak nadačních listin neopominul svatý Method při každé správě duchovní zařiditi archiv, v němž by listiny ty uloženy a zachráněny býti mohly. Tolikéž školy zařizoval, aby mládež slovanská v nich nejen v nauce Kristově vyučována, nýbrž i v písemnictví slovanském cvičena a k jiným potřebným vědomostem navozována byla. Není pochybnosti, že sv. Method na svých apoštolských cestách, kteréž z hlavního sídla Svatoplukova — z Velehradu — podnikal, přišel i do Brna i do Olomouce,

kteréž tehda už velmi značný význam do sebe měly, tak že dle zpráv německých dějepisců měly prý už za moravského knížete Mojmíra I. před r. 850. křesťanské chrámy Bohužel! nelze nám z toho nic listinami dějepisnými doložiti aniž do podrobna jednotlivá místa naznačiti, kde ze svatých úst Methodových řinula slastiplná slova spásy, kde stanuly jeho kroky, aby dle jeho návodu kostely a školy vybudovány, zařízeny a od něho samého vysvěceny byly. Zloba nepřátel našeho národa a následující hrozné bouře válečných vpádů Maďarských, v nichž veleříše Moravská z kořene vyvrácena, od sv. Methoděje založené i posvěcené kostely rozbořeny i archivy jejich zničeny byly, jsou příčinou, že všecky písemné zprávy a listiny o dopodrobné činnosti svatého Methoda v pohlcujícím víru těchto časových pohrom utonuly. Nezbývá nám tedy leč obmeziti se skrovnými zprávami, jichžto buď nějakou listinou aneb nějakou doposud zachovanou starožitností Svato-Methodějskou doložiti a dotvrditi možná. Velmi slično praví se v legendě vlašské o první biskupské činnosti sv. Methoda na Moravě (str. 104.): „Stav se tedy (Method) biskupem Moravanův a světlem vlasti, stádce péči jeho svěřené s rozumnou laskavostí napomínal, učil a napravoval, vytrhuje škodlivé (koukol), spasitelné (símě) zasévaje, chrámy Boží k vrcholi nejvyšší pocty povznášeje, divy konaje, i přiměl každého, aby od hnusného náboženství pohanského odstoupil a křtem oblékl Krista. Takovou horlivostí muž Boží řídil církev jemu poručenou. Tak jeho spasitelným učením nejsvětější jméno Kristovo zaznívalo v ústech všech. Tak všichni odpočívali v krase míru, všichni kochali se radostně v poznání pravdy, všichni těšili se plesavě v posvátnosti křesťanského náboženství.“

Prvním přeradostným velečinem Methodovým, jenž spolu byl nesmírného dostřelu a dosahu, bylo pokřtění knížete českého Bořivoje na Velehradě*) l. 874 a brzy na to následující

*) Mluvili jsme už o Velehradě v hlavě nadepsané: „Svatý Method arcibiskupem Panonie a Moravy.“ Uvedli jsme tam doklad o Velehradě z legendy o životě a umučení sv. Václava, kde se místo Velehrad zejména uvádí a z kroniky Dalimilovy, kde se výslovně dí, že Bořivoj od Methoděje, arcibiskupa Velehradského, v hlavním sídle Svatoplukově na moravském Velehradě pokřtěn byl.

Pan archivář moravský, Vinc. Brandl, napsal a vydal r. 1862 výtečný spisek: „Poloha starého Velehradu,“ kde vítězně vyvrátil všecky námitky proti historické existenci moravského Velehradu namířené a proti tvrzení opět a opět ohlřívanému, jakoby sv. Methoděj byl skonal

křest jeho manželky Ludmily v Čechách, čímž zvítězení křesťanské pravdy nade tmou pohanství v Čechách bylo rozhodnuto. Tento přešťastný děj potvrzuje Kosmas, první křesťanský dějepisec Čechův, ve svých letopisech (F. r. b. II. 1. 18.) řka: „Bořivoj první

---

v Mosburgu jižního Uherska, kde prý byl hlavní hrad Svatoplukův i synodální a kathedrální chrám sv. Methoda (jaká i letos p. Petrušević v rusínském časopisu „Slovo“ tvrdil). Pan archivář Brandl dí (str. 38.): „Rozvážíme-li, že legenda Svatováclavská (kde moravský Velehrad zejmena se uvádí) nedlouho po umučení sv. Václava, jež se stalo 28. září 935, tedy asi 30 let po ztroskotání říše Mojmírovců (v r. 905 a 906) sepsána jest jazykem latinským (zčeštěna v 14. stol.); rozvážíme-li, že život svatých Cyrilla, Methoda a Ludmily též již před Kosmou, tedy před 1045. sepsán byl, kteryžto život mezi jiným vypravuje o příchodu Cyrilla a Methoda na Moravu a o arcibiskupství Moravském, — pochybovati více nelze, že tyto současné dobé Mojmírovců legendy vší víry zasluhují, které se jim stranu sv. Václava a sv. Ludmily (od hyperkritikův a protivníků Velehradu) neupírá; proč by skladatelé legend těch jen o Methodéji a Velehradě, tášeme se, byli nepravdu napsali?“

Tolikéž „zpráva Dalimilova (1282—1314) o Velehradě, dí p. Brandl vším právem (str. 31.), nedostala se teprv z kroniky Dalimilovy mezi lid (moravský), nýbrž naopak, ona zpráva dostala se do kroniky z úst lidu a ze starších psaných pramenův, které jen to písmem zachovaly, co v ústech lidu žilo.“ A proč právě jen na Moravě zachovalo se tolik pověstí o svatých bratřích Soluňských a tolik památek Cyrillo-Methodějských? Vždyť svatí bratří ti také v jiných zemích slovanských kázali, a přece žádný jiný slovanský národ netvrdí, že tam bylo sídlo Methodovo, jediné Moravané; anoť vlastně všickni národové slovanští zejmena Velehrad moravský za ono sídlo uznávají.“

Kosmas, první dějepisec český (naroz. 1045), doslovně praví (str. 18. F. r. b. II. 1.), že Bořivoj, první z knížat českých, „pokřtěn jest od otihodného Methudia, biskupa na Moravě, za času Svatopluka, tamže moravského krále.“ Na str. 28. výslovně praví, proč o tomto křtu se nechce šířiti, an poukazuje na četné spisy jiných o této věci — prý vůbec známé, mezi kteryžmiž spisy uvádí zejmena svrchu dotčenou legendu Svatováclavskou „o životě a umučení přesvatého našeho dědice a mučeníka Václava.“ Ale právě v této legendě stojí: „Potom když bratr sv. Cyrilla, jménem Method, po jeho skončení místo něho moravským biskupem byl učiněn, tehda české slovutné kníže, jménem Bořivoj, a jeho bohabojná kněžna, sv. Ludmila, v tom městě, ježto Velehrad slove, tu ježto tehdy moravského arcibiskupství stolec i sláva byla .... od blaženého arcibiskupa Methodia, oba svatý křest jsou přijali.“ A poněvadž toto za času Kosmova vůbec známo bylo, nechtěl to on (Kosmas) opakovati řka: „Mínil jsem to (co vůbec známo) raději pominouti, nežli nechuť čtoucímu způsobiti .... Neb i jídla se zprotivují, která se častěji jídají.“

Co do listin diplomatických, v nichž jméno Velehrad se vyskytuje, pravíme s panem Brandlem (str. 11.): „První zmínku o Velehradě činí diplomatář Moravský (I. 207.) v oné pro starší místopis Moravy veledůležité listině původní, ve které moravský biskup Zdík statky kostela Olomouckého vypočítá r. 1131. Tenkráte náležel Velehrad k Spytihněvskému kostelu: He (hae) ville (villae) ad Spitignouensem ecclesiam pertiuent . . . Veligrad tota.“ Druhá zmínka se činí k r. 1202. (cod. dipl. II. 13.): „Insuper vir nobilis Theodoricus . . . quandam villulam Costeleche .... contulit ecclesiae Welegradensi, cujus termini sunt usque ad vallum antiquae civitatis.“ Mezi svědky uvádějí se „cives Velehradenses.“

Třetí listina (str. 16.) dána jest na Velehradě králem Otakarem I. na den zasvěcení chrámu Velehradského, t. j. 27. listopadu 1228, kteroužto listinou král založení kláštera Velehradského potvrzuje, statky a výsady jeho popisuje. Tam čteme slova: „Possessiones vero ejusdem cenobii sunt hec: Welegrad civitas primo Modoburgus.“ Kdo ví, jaká převrácenosť

z knížat českých křtěn jest od ctihodného Methudia, biskupa na Moravě, za času Svatopluka, moravského krále.“ Bylotě křesťanství ustavičnými styky Čechův s Němci sousedními aspoň dle zevnějších zvykův a způsobů v zemi české dosti známo a starými dějepisnými

v ortografii starých listin vládne, že totiž vlastní jména zhusta se píší literou malou a na obrat nepatrná, téměř bezvýznamná slova literou velkou, a kdo v těchto případech jde za rozkazem zdravého rozumu, přisvědčí zajisté výkladu Palackého a Šafaříkovu, kteří vším právem čtou: Welegrad civitas primo, modo burgus“, t. j. „Velehrad město dříve, nyní městečko.“ Nepřátelé Velehradu moravského, jakožto arcibiskupského sídla sv. Methoděje a jeho úmrtního místa, vykládají si dotčená slova takto: „Welegrad civitas, primum Modoburgus“, t. j. „Mosaburg (Mosburg) nuncupata.“ I bájejí jako na př. Petruševič v rusínském „Slově,“ že sv. Method vlastně skonal v Mosaburgu, to jest v Blatném, hradě Kocelově u vtoku říčky Šály do jezera Blatenského v jižním Uhersku. Něco takového tvrditi, jest však buď důkazem nevědění toho, že sv. Method od r. 874. jen na nynější Moravě působil, anebo jest to vrcholem pošetilosti.

Jenom divotvorným prutem kejklířského figlářství a nikoliv zákony filologickými lze Modoburgus proměniti v Mosaburg. Mimo to uvažme i tento historický moment: Svatopluk, jejž sami Němci králem nazývali, a který na nynější Moravě mnohem více než 11 hradů měl (Němci mluví jen o 11 hradech), kde zcela neodvislým byl panovníkem, přeložil tedy podle tohoto tvrzení hlavní sídlo své (ineffabilis Rastici munitio) r. 884, t. j. rok před úmrtím svatého Methoda, když Panonii jižní od Němců v léno vzal, na toto území, kde jenom lenníkem svých úhlavních nepřátel byl, a s ním přeložil nutně i sv. Method své hlavní arcibiskupské sídlo do Mosaburku, kde druhdy od svých protivníkův bavorských jat a nejprv do Solnohradu, pak do Bavor zavlečen byl, aby tam půl třetího roku v tuhém vězení strádal. A do toho zlopověstného a přenebezpečného Mosburgu měl sv. Method rok před svým úmrtím přeložiti své hlavní sídlo, aby se sám svévolně opět vydal v ruce nepřátel a to u věku, kterýž se blížil smrti? A velechytrý, šeniální Svatopluk maje na nynější Moravě hojnost hradů, téměř nedobytných, kde úplnou měl volnost a velebu samostatného panovníka, volil raději sídliti v Mosburgu, kde stín lennictví zatemňoval jeho slávu a jej manem svých hlavních odpůrcův činil a kde byl jako v jejich naň poliknuté pasti?? Možná-li si většího nesmyslu pomysliti? A přece bylo by nám tento nesmysl za pravdu bráti, kdybychom uvěřiti měli, že svatý Method ne na Velehradě moravském, nýbrž v Mosburku v Panonii, v tak nazvané nižní Moravě, skonal, kde však od r 874 nikdy osobně nebyl a kde se tudíž také prašádné tradice o tom mezi lidem nezachovaly!

Na bývalém území Rasticově a Svatoplukově není, jak p. Brandl dokazuje, místa příhodnějšího pro „nevýslovnou pevnost Rasticovu“ („ineffabilis Rastici munitio“ Pertz I. 381.) a pro „staré město Rasticovo“, do něhož Svatopluk vstoupil (Zventibald, ceteris castrametantibus, urbem antiquam Rastizi ingressus est. Pertz l. 383), jako okolí Hradišťské, v kterém i nynější Velehrad stojí.

Byly na Moravě dvě hlavní strategické linie proti Frankům četnými hrady opatřené; jednou linií bylo pořídí Dyje, kde asi mezi Mousovem a Podivínem po úsudku p. dra. Jirečka hrad Děvín (Dovina) stál; druhou čárou bylo pořídí Moravy, kde stála nevýslovná pevnost Rasticova. Obě hlavní pevnosti rozkládaly se svými valy, zásekami a úsypy na jihu nynější země moravské, a byly vystaveny proti Frankům, kteří obyčejně loďmi se přeplavovali přes Dunaj a od jižní strany do nynější Moravy (dříve vyšní - nazývané naproti „nišní“ v Uhřích) vpadali.

Ješto při jiných hradech moravských uvádí se v letopisech Němcův určité jméno, na př. Děvín čili Dovina (jméno to u Slovanů velmi oblíbené, které přemnohým hradům slovanským dáváno), neuvádí se při „ineffabilis munitio Rastici, quam etiam Zventibald ingressus est,“ od německých spisovatelův žádné určité slovanské jméno, ale právě slovo

listinami jest dosvědčeno, že na sklonu r. 845 zavítalo čtrnácte lechův čili pánův českých s četnou družinou do Řezna, prosících o sv. křest a že v oktávě zjevení Páně (846) byli skutečně křtem svatým v lůno křesťanské církve přijati. I nelze pochybovati, že

---

„ineffabilis“ může se za překlad slovanského „Velehrad“ považovati, an letopisci německému nestačil obyčejný význam „magna“, nýbrž on za potřebné uznal výraz tento sesíliti tím, že řekl „ineffabilis.“ Kromě toho i sama poloha Uherského Hradiště poukazuje na Velehrad. Nebo „právě u Hradiště, dí p. Brandl (str. 24 a n.), vystupuje řeka Morava do dolní kotliny své, požehnané to roviny, která co do úrodnosti na rovni stojí s Hanou. Tam tvořila řeka Morava dříve ostrov, který, jak z vyobrazení města Hradiště vidno r. 1670, ještě v 17. století trval, až napotom zanesením jednoho ramene Moravy polonostrovem se stal.“ . . . .

„Jelikož, dí p. Brandl dále, jsme (v předchozích úvahách kritických) dokázali, že na ostrově Moravy hrad stál a jelikož okolí jeho pahorkami a lesy otočené pro daleko rozsáhlé hradby, zásoky a náspy velmi přiměřeno jest; jelikož dále jisto, že hlavní hrady Rastislava a Svatopluka na nynější Moravě hledati musíme a že městys Velehrad totožný jest se Starým Městem „antiqua civitas“ a od hradiště na ostrově rozlučiti se nedá, tedy máme za to, že ona „ineffabilis Rastizi munitio“ a „antiqua urbs Rastici“ stála tam, kde nyní „Staré Město a Uherské Hradiště stojí.“

„Upomínky na tyto daleko rozsáhlé hradby a náspy zachovaly se v názvech: Hrádek na blízku kláštera Velehradského stojící, pak v slovích listiny „ad vallum,“ čemuž lid nyní říká „na valech,“ pak ve jménu Velehradu a Hradiště samého, dále v lesu „Hradšín“ a v osadě „Hradkovice,“ hodinu cesty od Uherského Hradiště vzdálené. Z těchto daleko rozsáhlých a souvislých hradeb, náspů a zásek dá se vysvětliti pověst, vedle které prý po zboření Velehradu biskupská stolice do Polesovic a pak do Kunovic (blízko Velehradu) přeložena byla.“

„Že okolí Hradišťské i v době pohanské důležitým bylo, dokazují doposud některá místní jména. Náleží sem především místní jméno Maratice, jež upomíná na bohyni Moranu, nyní Mařenu nazvanou; dále jméno osady Babice, upomínající na bohyni Bábu . . . . dále náleží sem jméno hory Modla, kde nyní naproti Buchlovu kapla sv. Barbory stojí a bronzový bůžek, který na Buchlově vykopán jest a nyní v českém museji se chová.“

Ale že i v době křesťanské okolí Velehradské veledůležitým bylo, nelze pochybovati; podotýkáme zde prozatím, že první chrám Páně, který po strašném návalu maďarském v bezpečné listině se připomíná, jest ona kapla sv. Jana, kdež r. 1043 proboštství sv. Benedikta bylo. Dále víme, že na ostrově samém r. 1257 byl kostel sv. Jiří, který později stal se farním chrámem v Uherském Hradišti. Dále poukazuje k tomu, že tato krajina hned u počátku prvního křesťanství na Moravě důležita byla, místní jméno Kostelany, t. j. ves ku kostelu náležející. Též zdá se nám vztahovati sem osadu Popovice, t. j. osada kněžím (popům) náležitá. Dále čítáme sem kaplu sv. Klementa v lesní pustině u Osvětimau, o které markrabě Jan již r. 1358 praví: „Capellam beati Clementis papae in silvestri solitudine . . . sitam, antiquis quidam temporibus pro ejusdem sancti reverentia fabricatam.“

Na dobu Svatopluka a panovníkův (králův) Moravských vůbec upomínají v okolí Velehradském mnohé místnosti. Předně „Králův stůl“ již v původní listině r. 1227 jmenovaný, velký to plochý kámen, jenž meze bývalých panství Velehradského a Napajedlského znamená; nachází se asi půl druhé hodiny od nynějšího Velehradu u vesnice Jankovic, asi 10 kroků od silnice, z Uherského Hradiště do Zdounek vedoucí. Lid o něm praví, že kdysi na něm král Moravský obědval. U Velehradu samého blíž silnice, která za klášterem do Buchlova vede, jest studánka, která „králova studánka“ slnje. Dále sem náleží osada Knésopole, hodinu cesty od Uherského Hradiště, jižto vykládáme za pole knęze, t. j. panovníka (knížete).

i kníže Bořivoj měl již jakousi takouž znalosť křesťanského řádu a jisto též, že němečtí kněží, kdykoli se jim k tomu příhodná naskytla příležitosť, neopominuli jej ku přijetí svatého křtu namlouvati. Ale z takových úst a z takových rukou, kteréž na křtěnce jinonárodní vkládaly spolu jařmo politické, nevidělo se mu radno přijati dar byť sebe dražší a vznešenější. Na jiné míře však stály věci, když sv. Method se uvázal v tento úkol, Bořivoje, jenž s četnou družinou byl zavítal na Velehrad ke dvoru Svatoplukovu, namlouvati na ten rozhodný krok, aby se svou družinou přijetím křtu svatého podnikl jho Kristovo; nebo z tak svatých a naprosto nezištných rukou, jakými byly ruce Methodovy, bylo přijetí křtu skutečně „jhem sladkým a břemenem

---

V nejnovější době nalezeny jsou znamenité zbytky v témž okolí Hradišťském, totiž v Boršicích a Polešovicích, kde odkryt starý vodovod a kde ještě jiné známky starých staveb se objevily.

Pan archivář Brandl zahrnuje výsledek svého historického badání v tyto věty: 1. „Ona ineffabilis Rastici munitio“ (Pertz I. 369), „antiqua urbs Rastizi“ jest totožná s Veligradem (1131) a valem „antiquae civitatis“ a s „Velegrad,“ civitas primo, modo burgus“ (1228). 2. Velehrad starý stál tam, kde nyní Uherské Hradiště a Staré Město stojí, které též Velehradem slulo. 3. Toto Staré Město či Velehrad bylo až do r. 1257 městysem čili vsí trhovou; po založení Uherského Hradiště stalo se potom pouhou vesnicí, jelikož jeho trhy do novozaloženého města přeneseny byly. 4. Od tohoto Velehradu rozdílna jest nynější ves u kláštera Velehradského, jelikož teprv založena byla mnichy kláštera samého. 5. Na Velehradě stál sborní čili synodální t. j. hlavní chrám arcidiecése moravské, kamž arcibiskup Methoděj kněze svolával k církevním sborům čili synodům. 6. V tomto sborním chrámě, Boží Rodičce zasvěceném, jest sv. Method též pochován.

V „Památkách archeologických“ (V. 251) praví pan Brandl: „Podivno jest, že lid (moravský) nikdy nepochyboval o tom, že sv. Methoděj pochován byl na Velehradě, a sice prý tam, kde nyní Staroměstské vinohrady jsou, kde prý se též, jak lid v to úplně věří, již několikráte zjevil.“

An starý Velehrad nezáležel toliko z hradu na ostrově Moravy, kde teď stojí Uherské Hradiště Otakarem II. proti Uhrům 1257 vystavené, nýbrž byl daleko široko rozprostraněným soujemem hradeb, valů, náspů, zásek atd., tedy nepříčí se některak největší pravděpodobnosti, že také území, na němž nynější Velehrad s chrámem Bohorodičky stojí, zahrnuto a pojato bylo v soujem oněch hradeb, a to tím více, jelikož zbytky starého Velehradu co nejblíže Velehradu nového, ve starém vodovodu a v jiných známkách starobylých staveb se vyskytují.

Kromě toho kompetentní a dokonalý znalec starobylých staveb, pan arcibiskupský architekt Meretа, kterýž nedávno sprovázen p. kaplanem velehradským, Vychodilem, nynější svatyni Velehradskou ohledal, tvrdí, že tento chrám dle útvaru apsid a presbytáře nepochází teprv ze začátku 13. století podle domněnky Petruševičovy, když totiž vystaven na Velehradě kláštor cisterciensky, nýbrž že pochází aspoň z 10. stol. aneb dle Bergmanna, vrchního stavebního rady, z r. 1000., byv tehdáž (bezpochyby na základech staršího chrámu) ve slohu románském vybudován. Řeholníci cistercienští toliko chrám ten zmodernisovali, zkrátivše jej a místo jedné věže, která mezi presbyteriem a lodí stála, postavivše v průčelí dvé věže. Můžeť tedy náš zbožný katolický poutník s myslí úplně klidnou a uspokojenou v této svatyni Velehradské ukojiti planoucí touhu svou, aby svatému Methodu na hrobě jeho vzdal nejvroucnější díky za neocenitelný dar víry Kristovy.

lehkým," jak Pán náš sám křesťanství nazývá. I nelze rozumně o tom pochybovati, že Bořivoj s četnou družinou zavítal na Velehrad nejen pro přátelskou návštěvu Svatopluka, jenž sestru jeho byl nedávno za manželku pojal a s ním v nejužším spolku válečném stál, nýbrž aby tam z úst Methodových také křesťanství náležitě poznal a po nabyté dostatečné znalosti jeho od sv. Methoda také pokřtěn byl. A možná-li zamítnouti pomysl, že i sestra Bořivojova, nyní choť Svatoplukova, mocný vliv v obrácení bratra svého vyvírala? Pokřtěním Bořivojovým pak veliký a rozhodný krok učiněn k tomu, aby veškeren národ český na víru křesťanskou se obrátil a v lůno církve katolické vešel, an dle starého přísloví příklad panujícího knížete veškeren jemu podřízený národ za sebou potahuje; nebo „za příkladem svého krále jde obec i děti malé." A právě v tom tkví veliký dosah velikého údaje pokřtění Bořivojova svatým Methodem, jenž tím učiněn i apoštolem a zemským patronem Čechův.

Vznikly ovšem později báječné povídky o hlubokém ponížení českého knížete Bořivoje na dvoře moravském, což prý jej pohnulo ku přijetí křtu, an prý jsa pohanem a tudíž nehodným s křesťany seděti za jedním stolem, usazen byl od Svatopluka k nízké stolici, aneb dle latinské legendy „Život sv. Ludmily." (str. 192 F. r. b. II.) posazen před stolem na podlahu vedle obyčeje pohanského; nebo Svatopluk nebyl tak horoucí horlitel pro křesťanství, aby až do prachu podlahy ponížil knížete spřáteleného, kterýž křtu svatému z rukou apoštola slovanského ani neodporoval, a kterého Svatopluk jakožto svého vznešeného hosté, švakra a spojence jistě nemínil ponížiti, nýbrž v opak toho všemi činy jen vyznamenati zamýšlel. Sličná však jest výpověď, kteráž se v tétéž legendě klade do úst sv. Methoda, „jenž na otázku Bořivojovu: jakou výhodu poskytne mi křesťanství?" odpovídá: „Odřekneš-li se pohanství, pánem pánů svých se staneš a všichni nepřátelé tvoji poddáni budou panství tvému; a rod tvůj co den se bude množiti jako veletok, do něhož vody rozličných potůčků vtékají."

Tolikéž nepravdiva jest i druhá povídka, že Čechové, dověděvše se o pokřtění svého knížete, se proti němu zbouřili a jej i ze země vyhnali, a teprv později zase na trůn knížecí povolali. Vždyť mu po návratu do Čech možná bylo, zcela pokojně a beze vší překážky

i vyrušování od lidu stavěti chrám sv. Klementa na vlastním knížecím hradu Levém Hradci, půl druhé míle pod Prahou nad Vltavou stojícím. Staroslavný hrad tento zašel sice ve 12. století; ale chrám tam vystavený byl od samého pobožného lidu českého po mnohé věky ochraňován a stojí až podnes na starém místě, ač již v obnovené tvářnosti. I na Vyšehradě dal týž panovník vystavěti kapli sv. Klementa, a nikdo se proti tomu nebouřil. Sám skladatel legendy o životě svaté Ludmily neví nic o tom, že by se Čechové, zaslechnuvše zprávu o pokřtění svého knížete, byli bouřili a při návratu jeho proti němu se byli pozdvihli; a teprv když křesťanství už sv. Methodem samým a jeho slovanskými kněžími, na př. Kaichem, v zemi české valně bylo rozšířeno, klade spisovatel dotčené legendy jakési povstání nevalné částky zbylého pohanstva, kteréž přes ohromnou převahu křesťanstva přece má do sebe takovou moc, že Bořivoje z Čech do vyhnanství na Moravu zapudí a na čas vlády v Čechách pozbaví, což pravdě na nejvýš nepodobno, uvážíme-li co sám spisovatel legendy té o křtu Bořivoje a následujícím šíření křesťanské blahověsti vypravuje, řka: „Druhého dne (po hostině u Svatopluka) ráno Method vojvodu českého (Bořivoje) se třiceti muži, kteří byli s ním přišli, základům víry přiučil a po vykonání obvyklého obřadu postu pokřtil; potom důkladně jej o víře (křesťanské) poučiv mnohými dary obdařeného domů propustil, dada mu ctihodného kněze (slovanského) Kaicha (by mu vykonával služby Boží). Navrátivše se (vojvoda a družina jeho) domů na místo opevněné, jež slulo Hradec nad Vltavou, dosadili tam kněze (slovanského od sv. Methoda posланého) Kaicha a založili tam chrám ku poctě sv. Klementa, kdež mnohé ujmy satanáši (pohanskému modlářství) spůsobili a lid Kristu Pánu získali. Za krátký čas (potom) přišel (sám) Method do Čech a pokřtil svatou Ludmilu s mnohými, i šířila se víra křesťanská v zemi.“ Totéž vypravuje se s malou jen obměnou také v „životě sv. Ludmily a sv. Václava“ od Křišťana sepsaném. V moravské legendě pak (str. 107) se praví: „Když byl Bořivoj (s družinou třicetičlennou) pokřtěn, pojal s sebou kněží (slovanských) a vrátil se do Čech a dal pokřtiti manželku svou (Ludmilu) s množstvím národu českého.

A kdyby i této psané zprávy nestávalo, že sv. Method na Velehradě českého vojvodu Bořivoje s jeho třicetičlennou družinou

pokřtil a za krátký čas potom sám do Čech přišed kněžnu Ludmilu křtem sv. v lůno církve přijal, i kdyby, pravíme, ani této písemné zprávy nestávalo, přece by už napřed se nedalo pomysliti, že svatý Method, jinak tak horlivý a neunavný apoštol Slovanův, nevkročil do Čech, kde se činnosti jeho nejprostrannější otevíralo pole, kde přebýval národ slovanský počtem i bujarou silou znamenitý a bohatými hřivnami duchovými nadaný, jehož kníže už svatý křest od něho byl přijal a kdež sv. Methodu o to běželo, prospěchy křesťanství církvi slovanské trvale pojistiti. Tolikéž výslovně se praví, že sv. Method nejen sám do Čech přišel, nýbrž i Kaicha a jiné slovanské kněze do země té poslal, kteří lid český vyučovali a křtili a víru křesťanskou v zemi šířili. I nebylo zajisté příčiny, proč by se byl český lid bouřil proti křtu sv. Methodem a jeho slovanskými žáky udělovanému, an křest ten nepřivozoval do Čech žádné poroby národní, jak se to stávalo křtem vnucovaným od Franků, kteří se při tom jen sháněli za zištnými a velmi nekalými zámysly. Zde mluvil slovanský bratr ku slovanským bratřím a mluvil k nim z bratrské, nezištné, zúplna blahopřejné i obětovné lásky. A nad to nade vše dalo se současně třicet velmožů českých spolu s Bořivojem na Velehradě pokřtiti. Kolik pak, medle, pohanských velmožů mohlo v Čechách ještě zbýti, aby ztropili bouři proti svému knížeti? A proto všeliké zprávy o zbouření Čechův proti knížeti Bořivoji za příčinou přijetí sv. křtu pokládáme za pouhé výmysly pozdější doby, za zbásněné povídačky, na žádné pravdě nezaložené.

Že sv. Method a jeho učeníci také v Čechách veškeru píli a všechny síly své vynakládali na rozšíření a zmohutnění křesťanství, toho nejvýmluvnějšími svědky jsou doposud přečetné stkvělé památky v Čechách. V první řadě jsou to kostelíky sv. Klementa, mučeníka papeže, jehož památka právě slovanskými apoštoly nově vzkříšena byla a všady se rozmáhala a utvrzovala, kdekoli tito apoštolé na rychlo vystaveném oltáři nad ostatky tohoto světce naň položenými svatou liturgii slovanskou vykonávali. Proslulý pan dr. Hermenegild Jireček ve Sborníku Velehradském (I. str. 209—212) uvádí v Čechách takových cyrillo-methodějských památek, t. j. kostelíků sv. Klementa, osmnácte, a sice: 1. v Litomyšli na hradisku župního hradu Litomyšlského, po kterémžto kostelíku pozůstaly některé písemné paměti; 2. v Hradci nad Labem, starém památném hradě

slovanském, druhdy Dobroslavský Chlumec řečeném; 3. ve vesnické osadě Dobřenicích mezi Hradcem a Poděbrady, na staré dráze; 4. v Sadsce, kteráž původně byla dvorem knížat českých, tak jako byl hradem knížecím Levý Hradec a kde podle pověsti Provinovy býval i kostelík sv. Klementa; 5. na Vyšehradě, kdež pověst klade vznik kostela nebo kaple Klementinské do první doby křesťanstva; 6. na Opyši, kde o zdejší kapli sv. Klementa v listině Vyšehradské z r. 1088. se praví, že měla statky zádušní ve Vojkovicích na Vltavě; 7. a 8. v Podhradí Pražském, kde se připomínají dva kostely sv. Klementa, jeden na Poříčí 1226, a druhý u mostu na počátku 14. století; 9. na Levém Hradci, starodávném sídle knížat českých, kde po dnešní den na hradišti stojí kostel sv. Klementa; 10. v Boleslavi Staré, hradě založeném za Boleslava I., kde dosud stojí kaple sv. Klementa u kostela sv. Kosmy a Damiana; v okolí Pražském nacházejí se kromě toho po dědinách kaple klementské: 11. v Bubnech, osadě staré, jejížto paměť sahá do r. 1088; kostelíček sv. Klementa připomíná se tu r. 1234; 12. v Odoleně Vodě čili v Odolce, v dekanátu Proseckém; 13. v Chlumčanech, blíže Citolib, podnes filialní kostelík Citolibský; 14. v Chržíně v dekanátu Bydyňském; 15. v Murách, osadě druhdy řku klášteru Doksanskému náleževší (r. 1226), na ostrově Ohři stávavší, po níž nezůstala než samotina, dle poštovského seznamu míst českých jmenuje se místo to nyní Sv. Klemens: 16. osamělý kostel sv. Klementa na Hradišti, blíž Poříčí nad Sázavou, jenž se již r. 1350 jmenuje mezi farními v dekanátu Štěpánovském a kterýž od r. 1730 jest zcela obnoven. Dále jsou svatyně sv. Klementa v zemi české: 17. v Mirovicích, kostel posaváde farský; 18. na Prách ni, hradě staročeském, oblíbeném místě Břetislava I., již r. 1044 zpomínaném, kdež při hoře Prácheňské dosud stojí prastarý kostelík sv. Klementa.“

Co znamená toto množství kaplí a kostelíků sv. Klementa v Čechách, ježto na Moravě nalezáme jen dvě neb tři takové kaple, z nichžto jedna (u Osvětiman) leží v rozvalinách, druhá v kostel přestavená stojí v krajině poněmčené (v Hořejším Břečkově ve Znojemsku) a třetí u Lipůvky od obecní rady Brněnské docela odklizena? Kdo uváží, jak úsilovně oba svatí slovanští apoštolé, kamkoli přišli, šířili poctu svatého Klementa, papeže a mučeníka,

nemůže se ubrániti myšlénky, že prvoučitelé slovanští snad více působili v Čechách nežli na Moravě. A v tomto domyslu bývame tím více utvrzeni, čím jasnější máme o tom povědomí, že svatý Method přišed do Čech, aby pokřtil sv. Ludmilu a jiné Čechy, zavedl i tam slovanské písmo a slovanskou liturgii, že svatá Ludmila dala vnuka svého sv. Václava učiti knihám slovanským a že na jejím dvoře byl slovanský biskup (Notář), kterýž odzpívav svatou liturgii v chrámě Rodičky Boží požehnal při postřižinách sv. Václava podle řecko-slovanského obřadu a že tehdáž, když nejen na Moravě, nýbrž i v Čechách počala slovanská liturgie čili bohoslužba liturgii latinské ustupovati, přece v Čechách slovanská liturgie ještě slavně zaznívala ve slovanském klášteře sv. Prokopa na Sázavě, kde i slovanské písemnictví v obojím slovanském písmě — hlaholském i cyrillském — pěstováno, a že liturgie slovanská v Čechách až do konce XI. století v platném trvání zůstala, ano že ještě v čase nejnovějším (15. list. 1855) nalezeny jsou od německého professora dra. Höflera v Praze v archivu metropolitním hlaholské zlomky řecko-slovanské bohoslužby z věku sv. Václava, ježto na Moravě staroslovanská liturgie a staroslovanské písemnosti v pohlcujícím víru brzy následujících bouří časových utonuly a ze slovanských písemností toliko maličičký cyrillskou azbukou psaný zlomek homilie či řeči sv. Jana Zlatoústého v martyrologii sv. Odona ve staroslavném klášteře Rajhradském se podnes zachoval. Ale jeden zjev všecky právě uvedené události nadvažuje a dosvědčuje, s jakou energií či důrazností v Čechách od sv. Methoda a od jeho učedníkův hlásána v Čechách blahá věsť o vykoupení člověčenstva Kristem, že doposud zachovala se a zpívá se v Čechách píseň staroslovanská jen v první částce latinské liturgii připodobněná „Gospodi pomiluj ny“ (Hospodine smiluj se nad námi), kteráž z vědomí moravských Čechův už dávno vymizela. *) Nejsou-li tyto podivné zjevy velevýznamné a jako prorocké, že v českém národě, jenž obývá Čechy, Moravu, Slezsko a Slovensko uherské, žezlo popřednictví připadne a přináležeti bude Čechům v království českém, kde nejjasněji září vědomí česko-slovanské, kde nejpružnější a nejživější jest žilobití

*) Zdá se, že velebná píseň „Gospodine pomiluj ny“ ještě za církevní vlády Jana IX., biskupa Olomouckého (1864—1380), kteryž svátek sv. Cyrilla a Methoda na 9. den března ustanovil, v česko-moravských kostelích se zpívala.

národního života českého, kde až podnes přese všechny ohromné vichřice časové zachovalo se nejvíce stkvělých staroslovanských památek z doby Cyrillo-Methodějské aneb z času té době velmi blízkého? A jestliže v Čechách nejvíce stávalo kaplí a kostelíků Svato-Klementských, není-li tím také naznačeno, že Čechové v království českém mají sice třímati žezlo popřednictví ve veškerém národu českém, ale že mají žezlem tím vládnouti Svatoklementským směrem, kterýž pocházeje z Říma zase do Říma vede, jak to činili i svatí apoštolé všech slovanských kmenů sv. Cyrill a Method?

Proto bedlivého povšimnutí a pilného uvážení hodna jsou všem Čechům slova, jež pronesl dr. Höfler, nálezce zlomků hlaholských, brzo po jejich nalezení, v královské české společnosti věd v Praze řka: „Náležejí-li (po úsudku největšího jazykozpytce slovanského dra. Pavla Šafaříka) Pražské hlaholské zlomky podle starobylé mluvy době slovanských apoštolův (Cyrilla a Methoděje), tedy dokazují co nejzřejměji svým obsahem křivdu, kterou němečtí obžalobci na nich páchali obviňujíce tyto velezasloužilé muže z domnělé necírkevnosti. I nauky v těchto hlaholských zlomcích obsažené potvrzují vítězně úplnou shodu nauky dotčených apoštolů s naukou západu, Říma a katolické církve. Čechy, kteréž se dvou stran přijaly zárodky vzdělávání náboženského, od západu i od východu, jsou též polohou svou i světovým postavením svojím povoláni prostředkovati mezi východem a západem; nebo právě tato dvojice (západu a východu) ukazuje se býti jádrem všech dějin jejich. Tím pak přijaly Čechy s obou stran (západu a východu) mnohem vyšší jednotu a tolikéž úlohu, působiti v tomto smírném prostředkovacím smyslu na příbuzné slovanské kmeny. Vždyť i německému právu byly Čechy svou vnitrnou uzavřeností v dobách největších zmatků říše německé podporou; i německým státům svítily Čechy ve vývoji vnitřního uspořádání a ústrojí svým příkladem a co do vývoje soustavy territorialní (zemské) byly vzorem, jehož německé státy mnohonásobným činem následovaly.“ Tak pronesl se německý učenec Čechům jinak nevalně příznivý. (Viz Glagol. Fragm. Prag. 1857., str. 12.)

Sv. Method u ostatních Slovanů.

ejenom však na Moravu a Čechy, nýbrž i na Slezsko (opavské a těšínské), kteréž k říši Svatoplukově příslušelo, vztahovala se činnosť sv. Methoda a jeho učeníkův; nebo dle starého podání, jež zaznamenal Friese v církevních dějinách Polska (ve Vratislavi 1786 I. 12) působil a spravoval slovanskou církev ve Slezsku žák sv. Methoda Oslav, kterýž i v Polště činným byl. Dále jest dokázáno, že před latinským obřadem a později vedle něho ještě dlouho panoval ve Slezsku jakož i v Krakovsku obřad slovanský a že ještě v polovici třináctého věku zachováván ve Slezsku velký půst podle řecko-slovanského obyčeje a že svěcení vody v den svatých tří králů zde též podle způsobu východní církve vykonáváno.

Mimo to i ve Slezsku — aspoň na Opavsku — zachovaly se až podnes zpomínky na tuto činnosť svatého prvoučitele slovanského Methoděje i jeho bratra sv. Cyrilla, a sice v názvu jednotlivých studánek a potoků, kde česko-slovanský lid slezský živým slovem jejich dojat a uvěřiv v Krista, byl od nich pokřtěn. Tak přinesl r. 1884 Opavský Týdenník v článku „k oslavě Cyrillo-Methodějské“ zprávu o dvou legendách ve Slezsku, z nichžto jedna vypravuje o studánce „Cyrillce“ u Slatiny, kde sv. Cyrill Slezany české, kteří v evandělium Kristovo od něho hlásané uvěřili, křtil, a druhá vypravuje o potoce „Hoštaté u Suchých Lazec. Zníť pak legenda

druhá takto: „Svatý Methoděj přišed do Lazec Suchých shromáždil zástup k němu se hrnoucí u potoka, jenž teče polem Vrchovinou a osadou Kravařovem. Při výkladu nauky Kristovy (při kázaní) oslovoval shromážděné: „Hoště a hošťata!“ to jest: „hosté velcí a hosté malí!“ Po skončeném vyučování pokřtěni jsou, kdož uvěřili, z potoku vedle tekoucího. Lazečtí ač kázaní sv. Methoděje dobře pochopovali, pozastavovali se přece nad některými jim neobvyklými slovy a především slovo „hošťata“ zdálo se jim tuze podivným. Proto pojmenovali na památku potok, z něhož pokřtěni byli, jménem „Hošťata“ čili Hosťata dle nynějšího vyslovení.

Ale i Poláci, Slezanům moravsko-českým poblízcí, zejména v tak zvaném bílém Charvatsku čili Krakovsku, těšili se blahočinnosti sv. Methoda a jeho žáků, jak sami polští listové a dějepisné polské knihy vypravují, potvrzujíce tím výrok v okružnici sv. Otce Lva XIII. 30. září 1880. pronešený: „V této době svatý Method staral se i o rozšíření světla evangelia v Polsku.“ Tak např. na sklonu r. 1860. přinesl časopis polský „Czas“ v Krakově vycházející tuto důležitou zprávu*): „Jeden z proslulých našich historiků poráží ve veřejném listě zdání těch, kteří ujišťují, že křesťanství teprve pokřtěním vévody Měčislava I. l. 965. v Polsko uvedeno bylo. Uvádíť on důvody historické, že křesťanství péčí sv. Methodia a Cyrilla dříve již mezi lidem slezským a polským bylo zaštípeno a končí pojednání těmito slovy: „Tak jest! Sto let před (knížetem) Míškem za časů Popělových (starší knížecí rodiny), hlásáno bylo a šířilo se křesťanství v Polště. A dva mužové ke dvoru Popělovu nepřipuštění, avšak pohostinství u Piasta (prvního předka mladšího panujícího rodu) našedší, byli Viznog a Oslav, učeníci Methodovi, hlasatelé evangelia. Křesťanství nepočítá svá léta od pokřesťanění Konstantina (císaře † 337), alebrž od narození sv. Jana Křtitele a Krista Pána. Ne od pokřtění Míška počítati tolikéž dlužno zaštípení křesťanství v Polště, alebrž podle skutečných podání od začátku apoštolování sv. Cyrilla a Methoda; — jest tomu tisíc let.“

Nejznamenitější letopisec polský Jan Dlugoš v 15. věku (1415—1480) praví ve své kronice polské: „Ještě za mého mládí

*) Viz Sborník Velehradský I. str. 115 a n.

konal slovanský kněz mši sv. v jazyku slovanském (v Krakově), ale zamítnutý jazyk slovanský ustoupil latinskému.“ Tedy ještě v 15. století slavila se mše sv. v Krakově (v ulici slovanské) v jazyku slovanském. — Tolikéž Ad. Naruševič (tom. II.) kriticky píšící dějepisec polský — († 1796) praví k r. 1046, že na předměstí Kleporách (Klepařském) v Krakově byla církev slovanská a že s řeckým obřadem přinesen do Polsky i slovanský sloh.

Proslulý spisovatel polský August Bielowski praví ve svých historických pramenech Polsky (I. sv. str. 88. a n.): „V Polsce vzdávána rovněž tak jako na Moravě čest svatému Methodu i svatému Cyrillu jako apoštolům našim a patronům. Známa jest v tomto směru modlitba v diecési polsko-hnězdněnské dne 9. března (před r 1863.) o svátku obou slov. apoštolů vykonávaná, kterouž druhdy Stanislav Sokolowski s povolením kardinala Radzivila ze starých breviářů spolu s jinými modlitbami tiskem (v Krakově 1596) uveřejnil a kteráž také v nové breviáře polské přešla. Zníť pak modlitba dotčená takto: „Všemohoucí, nejmilostivější Bože, kterýž jsi nás (polský národ) skrze blahoslavené biskupy a vyznavače, naše apoštoly a patrony, Cyrilla a Methoděje, k víře křesťanské povolati ráčil, prosíme Tebe, dej nám, bychom my, kteří se nyní z jejich slavnosti na zemi radujeme, také jejich věčné slávy dosíci zasloužili.“ A r. 1762 napsal Polák Stanislav Patelski tato pamětihodná slova: „Za knížete Měčislava byla Polska osvícena světlem pravé víry katolické (přijavší obřad latinský), ale pobanské temnosti byly už hlásáním evandělia od sv. Cyrilla a Methoděje zapuzeny.“ Také polský spisov. Maciejovský ve svých „Památkách“ (str. 149.) praví, že obřad slovanský od sv. Cyrilla a Methoda uvedený záhy nalezl přístup i do Polsky.

Až do r. 1809. trval v Krakově také slovanský klášter mnichů Basilianských, kteří mši sv. dle obřadu staroslovanského sloužili. Klášterníci nemohouce v tom roce snésti břemen válečných a změn soustav politických, byli fiskusem státním přinuceni klášter, a vůbec Krakov opustiti, načež budova klášterní veřejnou dražbou prodána a v hostinec proměněna, čímž zpomínka na mnichy slovanské a jejich slovanské bohoslužby z paměti lidu Krakovského mizeti počala. Jinak bývala druhdy veliká vzájemnosť mezi Prahou, Olomoucí a Krakovem, čehož světitým jest důkazem původní

zasvěcení kathedralního chrámu na Vavelu v Krakově svatému Václavu, světci církve cyrillo-methodějské, ku kterému později přibrán za spolupatrona sv. Stanislav, biskup na Krakovsku. Nazýváme zde sv. Václava světcem církve cyrillo-methodějské podle řecko-slovanského „kanonu sv. Václava.“ (Font. r. boh. I. 2. str. 136 a n.)

Že také ve starém či velikém Polsku, jehož hlavním městem Hnězdno (Poznan) bylo, svatí prvoučitelé naši Cyrill a Method ctěni byli jako apoštolé a patroni zemští, vysvítá nejen ze starých i nových breviářů, nýbrž dokazují to, jak dí p. prof. Hynek Krch (Kritické úvahy o starších dějinách našich II. 14. 15), ještě jiné věci, které osvětlují dávnověkosť polskou. Jsouť asi tyto: Na ostrově Lednického jezera u Hnězdna zachovaly se zříceniny kamenné kathedrály byzantské. Stará kathedrala na hradě Hnězdně měla na stropě starého kůru malbu podobnou ruthenské a moskevské, tedy řecké. Kollegiatní kostel sv. Jiří u Hnězdna, jeden z nejstarších ve všem Polsku, prozrazuje původ řecký a že první zakladatelé, hlasatelé křesťanství i v této zemi byli žáci Soluňských bratří, i že se v tomto chrámě kapitulním konala bohoslužba řecko-slovanská.“

I není tudíž s podivením, že v r. 1863. když slavena tisící ročnice příchodu sv. Cyrilla a Methoda na Moravu, také Poláci velmi čilé účastenství v slavnosti té brali jak doma tak na Velehradě, kamž hojným počtem zavítali, aby se, jak napsal Polák Jos. Chociszevski, ve svatyni velehradské, matce všech kostelů slovanských, pomodlili a svatým apoštolům našim díky vzdali za nejdrahocennější dar víry křesťanské. I píše ť (r. 1878 Lech str. 206.): „O! kdož vylíčí dojem, jakýmž jsme projati byli, nacházejíce a modlíce se v té matce všech kostelů slovanských! Jest to svaté místo pro každého Slovana, ať jest to Čech, Polák, Charvát čili Srb. Odtud vzešlo slunce božské nauky Kristovy, aby svými blahoplodnými paprsky i naši polskou zemi osvítilo.“

Prvním křesťanským chrámem v Krakově byl kostel svatého Kříže, jakž ve východní církvi oblíbeno bylo chrámy na počesť svatého Kříže zasvěcovati. Spis Lavrovského pod názvem „Cyrill a Method“ r. 1863. v Charkově vyšlý dosvědčuje, že v tomto chrámě z počátku slavena byla bohoslužba slovanská. V rukopisu Zachariáše Kopystyňského z r. 1620. pod názvem „Obrana víry východní

v Polsce“ (kterýžto rukopis vytištěn jest v bibliotéce Krasińských ve Varšavě) čísti lze slova tato: „V diecési biskupa Krakovského najdeš doposud v některých kostelích obrazy řeckého spůsobu a útvaru s nápisy v jazyku slovanském nad každým obrazem, což zajisté s dostatek dosvědčuje, že první paprsky světla křesťanského božského učení vnikly sem z diecése sv. Methoda. Tehdáž se také jazyk polský nelišil mnoho ani od českého ani od ruského jazyka, jinak by Poláci u vévodstvích Zátoru a Osvětině nebyli jazyka českého ještě od r. 1481—1559, tedy po 78. let jako diplomatického jazyka užívali.

Také ku poblízkým Rusům v Haliči pronikla už za dob sv. Methoděje z Moravy záře božské nauky Kristovy. Ruthenský čili katolicko-ruský učenec dr. Julian Peleš tvrdí ve druhém svazku svého velkého díla: „Historie sjednocení ruthenské církve s Římem“ (str. 108. a 109.), že žáky od apoštolů slovanských vyslanými na Rusi hlásáno slovo Boží, an praví: „Diecése Přemysl-Samborská, kteráž po veliké části Červené Rusi na prostoře jednoho sta mil se rozprostírá, náleží k nejstarším ruthenským (katolicko-ruským) diecésím a jest věrojatno (pravdě podobno), že zde křesťanství dříve než v jiných krajích ruských, a sice už za času svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda hlásáno bylo. Mámeť bezpečná historická dáta (údaje), z nichž vidno, že svatí apoštolé slovanští víru Páně zvěstujíce Moravanům, poslali své učeníky k témuž účelu do zemí slovanských na řece Visle a že už tehdáž křesťanství mnoho přívrženců v těchto zemích nabylo. Nebo v panonském životopisu sv. Methoda takto čteme: Mohutný kníže panoval na Vislici (městě na Visle, kteréž p. dr. Peleš za tehdáž ruské pokládá) a stíhal křesťany nejen jizlivými úsměšky, nýbrž i mnohonásobnými příkorami. Tu vyslal k němu sv. Method poslance vzkázav mu: „Synu můj, bylo by tobě prospěšno přijati křest a sice dobrovolně v své vlastní zemi, abys nebyl jat a násilně na cizí půdě pokřtěn a pak na mě zpomínal. A hle! tak se i stalo.“ Tento kníže Vislický byl dle všeobecné domněnky tentýž, jenž od moravského knížete Svatopluka podmaněn a ku přijetí sv. křtu donucen byl.*) Od tohoto

*) Příběh tento vztahují polští spisovatelé (na př. J. M. Ossolinski) a také čeští (jako na př. Palacký) na polského knížete. Jich příkladu následoval i p. gymn. prof. Hynek Krch, jenž ve svých „Kritických úvahách o starších dějinách našich“ (II. str. 14. praví:

času šířilo se křesťanství Methodovými učeníky hlásané v těchto krajích vždy dále a dále, a protože Rutheni (katoličtí sjednocení Rusové) tehdáž mnohem dále na západ sídlili než nyní, dá se s bezpečnou jistotou tvrditi, že už v době svatých apoštolů slovanských na víru křesťanskou obráceni byli a že tudíž křesťanství na Červené Rusi o sto let dříve než za sv. Vladimíra (knížete ruského) hluboko se vkořenilo. To za pravdu pokládali všickni starší ruthenští spisovatelé a veleučený Meletius Smotrycký tuším na základě starších, pozdějšími převraty zničených listin tvrdí, že „Haličská Rus okolo r. 872. za času sv. Ignata patriarchy Cařihradského, Kyjevská pak Rus okolo r. 980. v době cařihradského patriarchy Mikoláše Chrisoberga sv. křest přijala, spojena jsouc u víře jedné s církví římskou.“

Podotknouti třeba, že svatí apoštolé slovanští netoliko sami kázali, nýbrž i velkolepý ústav missionářů zřídili; nebo jinak by i fysicky (podle těla) jim nemožno bývalo, při tolika pracích věrozvěstných v rozličných zemích i mnoho literárních (písemných) prací, jako na př. překlad celé bible a všech knih bohoslužebných i j. — vykonati. Působiliť netoliko osobně, nýbrž i svými žáky, jimiž většinu Slovanův také skutečně na křesťanství obrátili. Bylať to nová, francké násilně poněmčovací a porobující soustavě naproti postavená soustava, Slovany vyvolňující a přirozenou cestou — mateřským jazykem — je na výsluní křesťanské pravdy, humanity či lidskosti, blahosti a spásy pozvedající.

„Poslové tito (od sv. Methoda k mocnému knížeti na Visle poslaní), jak praví J. M. Ossolinski, byli dva učenící metropolity Methoděje, Jan a Pavel, kteří přišedše do Hnězdna, postřihli a pokřtili zde syna Piastova, Semovita, a dosadili rod Piastův místo Popelovicův na staropolský stolec knížecí. Od té chvíle šířil se obřad slovanský ve starém Polsku a touže dobou i v Bílém a Červeném Chorvatsku (Haliči a Červené Rusi), kteréžto země, jak známo, náležely federativně k Velké Moravě. Že v těchto zemích obřad slovanský zakořenil se úplně a že náležely k veliké církvi slovanské, toho nejvýmluvnějším, nezvratným důkazem jest dlouhé, nepřetržité čtení svatého Cyrilla a Methoděje, jakožto apoštolův a patronů polských, v diecési hnězdenské (poznaňské), krakovské a přemyšlské, což zase dosvědčují breviáře dotčených obvodů biskupských obsahující modlitby ke svatým Soluňanům, ve kterých se jim vzdávají díky za obrácení na víru křesťanskou. Modlitby tyto jsou tím pozoruhodnější, že se do zmíněných novějších breviářů latinských přenesly ze starých breviářů latinských, — přejasný to důkaz velmi pronikavého, velikého blahověstí apoštolů slovanských v zemích povislanských, jehož ani latinská církev, když zde konečně nabyla vrchu, nepopírala nebo popříti nemohla.“

Při popisu ruthenské diecése Chelm-Belzské dí týž dr. Peleš (II. 73.): „Není proč pochybovati, že v těchto krajích křesťanství už v době sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda se šířilo a že křesťané tamější po obrácení Ruska na víru křesťanskou biskupovi Vladimírskému na Volyni, později však biskupovi Uhrovskému přikázáni byli, až pak v polovici 13. století biskupství Chelmské pro ně zřízeno.“ Neméně zajímavo jest dověděti se, že v Belzi, městečku nepatrném, k ruthenské diecési Přemyšlské v Haliči náležejícím, zachovala se podle diecésního katalogu až podnes pověst, že tam druhdy stála kaple sv. Klimenta, což ovšem, jak už povědíno, bez velikého dějepisného významu není.

Dle řeckých pramenů vypravil se sv. Cyrill hned r. 858. do Ruska, by tam sémě sv. evangelia rozsil a pobyl tam až do r. 861, tedy tři léta, meškaje nejvíce v Kyjevě. V týchž řeckých pramenech mluví se také o biskupu řeckém z Cařihradu k Rusům Kyjevským l. 869. poslaném, o němž spisovatelé ruští rádi tvrdívají, že to byl biskup od rozkolnického Fotia poslaný; ale dr. Peleš (I. 61) dokazuje, že biskup ten nebyl poslán od Fotia, r. 867. dne 24. září sesazeného, nýbrž od pravověrného hned následného druhého dne opět dosazeného patriarchy Ignata, kterýž brzo na to posvětil i biskupa, jenž od něho poslán byv k Rusům Kyjevským, mnoho z nich Kristu získal. Jinak vyprávějí ještě jiní, jak se dí ve věčně památné okružnici slavného nynějšího papeže Lva XIII. („Grande munus — velký dar“), že sv. Method na svých apoštolských cestách vnikl i do říše Rusův a založil tam biskupství Kyjevské. Zkrátka: metropole svatého Methoda měla na východě zahrnovati do sebe i nejčetnější kmen slovanský, totiž Rusy.

Tolik však jest nade vši pochybnosť povýšeno, že dle zprávy sv. Klimenta v panonské legendě rozmlouvali svatý Cyrill a Method v Korsuně či Chersoně s tamějšími Rusy o křesťanském náboženství a že Rusové tito jich poslouchajíce velebili z toho Boha; dále že Rusové od našich svatých věrověstů vzali písmo slovanské, bohoslužebné obřadní knihy i překlad písem svatých, a ponejvíce i křesťanské názvosloví a že na základě staroslov. jazyka Cyrillo-Methodějského, jejž oni (Rusové) „staromoravským“ nazývají, utvořen jest i jejich spisovný jazyk a že tedy Rusové přečetnými páskami se sv. Cyrillem a Methodem ve spojení stojí. Na nás — katolících

slovanských — toliko jest, abychom za ně se modlili, by, vyváznouce z okovů rozkolnických, zabočili do směru Svatoklimentského, jímž nás svatí apoštolé a patronové naši vedli k Římu.

Poněvadž Svatopluk svou říši moravskou ustavičně šířil a na vše strany rozprostraňoval, tak že na jihu jemu bezprostředně sousedili Bulhaři a na severu Polabští Slované až po německé město Magdeburg jemu poplatni a jeho rozkazu poslušni byli, tedy nelze pochybovati, že veliká duchovní péče a neúmorná horlivosť sv. Methoda i k těmto kmenům slovanským zření měla a že aspoň od něho vyslaní žáci jim pochodeň víry křesťanské rozžehli a spolu bohoslužebný obřad slovanský mezi nimi zaštípili. A podivno, že až podnes u Srbův Lužických v jedné osadě vykonává se bohoslužebný obřad církve východní jakožto poslední zbylá stopa činnosti Svato-Methodějské.

Bolestíme a jest nám toho srdcem žel, že nám nemožno podati podrobné zprávy o apoštolské činnosti sv. Methoda a jeho žáků na východě církve slovanské v Nitransku a na jihu v dolejší Panonii u Blatenského jezera, kde druhdy oba svatí bratří od knížete Kocela velmi laskavě přijati a ve svojich bohulibých snahách vším možným úsilím podporováni byli. Toliko víme, že r. 884. dostoupil Svatopluk vrcholu moci své; nebo v roce tomto stala se úmluva mezi ním a císařem Karlem Tlustým blíže nynější vesnice sv. Ondřeje v Rakousích, kteroužto úmluvou dán od císaře Svatoplukovi v léno veliký díl dolejší Panonie až k řece Drávě. Díl tento, ač církevně už od r. 869. příslušel k moravskému arcibiskupství, stal se nyní krajem říše moravské, čímž svatému Methodu a jeho žákům s dostatek volnosti poskytnuto, aby víru křesťanskou v srdcích tamějšího lidu slovanského na hlubokých kořenech utvrdili a bohumilé dílo duchovní stavby své dovršiti a jemu dovršením tímto jako korunu vstaviti mohli.

Nyní skutečně dosahovala říše Svatoplukova v dolejší Panonii až k samému Srěmu a mohla se vším právem nazývati „Velkou Moravou,“ jak vlastně jen dolní Panonii Svatoplukovu až ku Srěmu rozprostraněnou nazval byzantský císař a dějepisec Konstantin, kterýž (ve spise svém o správě říše cís. hl. 40) i nad to tvrdí, že říše Svatoplukova dosahovala na jihu nejen až k městu Srěmu (k nynějšímu městu Mitrovici ve východní Slavonii), nýbrž že i Srěm sám k říši Svatoplukově náležel. V letopisech Fuldských od Němcův

sepsaných praví se k roku 901., že nejjižnějším dílem Moravy byly Korutany. — Podobně působil sv. Method a jeho žáci v Nitransku na nynějším Slovensku, kde byla ovšem ohromná většina obcí slovanských vedle několika osad od Němců tam v 9. století za nadvládí Němců nad Přibinou založených, ale později naprosto zmizelých. Než budiž toho Bohu žel, že i zde jest nám obmeziti se tím, co se doposud v podání lidu slovanského v krajině tamější o době Cyrillo-Methodějské zachovalo a což poněkud i historickými prameny se dotvrditi dá. Nitransko s hlavním hradem svým Nitrou čili Nitravou bylo v 9. století knížectví, kteréž prostíralo se za Malými Karpáty až k Dunaji čili až ku pomezí panonskému s jedné, k Tatrám čili ku pomezí Vislanův s druhé, pak ku řece Ipoli (kteráž u Ostřihoma do Dunaje vpadá) čili až k tehdejšímu pomezí bulharskému s třetí strany. Už v 9. století byla Nitra (nyní biskupské město s 10.000 obyvateli v půvabném a úrodném kraji) sídlem knížat slovanských a stala se kolébkou křesťanství pro Slováky. Biskupský chrám v Nitře (ovšem několikrát přestavený) považuje se za nejstarší křesťanský chrám v celém Uhersku. Byl podle německých latinsky psaných kronik od slovanského knížete Pribiny, otce Kocelova vystaven a od arcibiskupa Solnohradského Adalrama mezi r. 830—836. ke cti patrona bavorského Emmerama posvěcen. K severu za městem vypíná se vrch Sobor se zříceninami někdejšího kláštera slovanského, už dávno před sv. Štěpánem stávavšího. Na tomto vrchu (Sobor) byl, jak někteří píší, Velkomoravský král Svatopluk aneb jeho druhý syn Svatoboj pohřben. Ve slovenských národních písních jmenuje se Nitra netoliko sídlem krále Svatopluka, nýbrž i svatým městem Methodovým. A vskutku nachází se posud ještě na blízku Nitry kaple z doby Cyrillo-Methodějské. Za času apoštolování sv. Methoda arcibiskupa bylo Nitransko nerozdílnou částkou veliké říše Moravské a pokládáno s Moravou, jmenovitě za Svatopluka a jeho synův, za jeden stát. Jako Čechové v Opavsku podnes sami se jmenují Moravany, tak i Slováci v Nitransku zemi svou nazývali Moravou a sebe samy Moravany, což i nyní naši Slováci moravští činí. Má se vůbec za pravdu historickou, že když Jan IX. ku prosbě Mojmíra II. metropoli sv. Methoda s jedním arcibiskupem (na Velehradě) a se třemi suffragany obnovil, že jeden z těchto měl

sídlo své v Nitře. Slováci Nitranští zůstali ve spojení s Moravou až do let 905—907., když veliká říše moravská zanikla. Tenkráte knížectví Nitranské připadlo dílem říši české, dílem polské, dílem i říši uherské, až konečně dostalo se celé pod korunu uherskou.*)

Dr. Dudík ve svých dějinách Moravy odpovídá na otázku, jaké byly hranice arcidiecése Methodovy, takto (str. 178. a n. III. 3.): „Vycházejíce z nepochybné pravdy, že sv. Methoděj jmenován jest od apoštolské stolice arcibiskupem veškeré říše Svatoplukovy, ovšem i bez všelikého obmezení nebo určení hranic, i opírajíce se o bezpečné faktum (údaj), že roku 880. jeden díl této říše vykázán jest k církevní správě podbiskupímu Vichingovi, vyslovili jsme domnění, že biskupství Nitranské Vichingovi svěřené, soudíc dle smýšlení Vichingova jakož i dle vlastnosti jeho jako miláčka Arnulfova, jemuž byly někdejší panonské krajiny Přibinovy a Kocelovy připadly — vztahovalo se asi právě na tyto krajiny.**) Odečteme-li je od objemu arcidiecése, tedy obsahovala tato nejprve vlastní Moravu, jejíž tehdejší hranice k severovýchodu činila

*) Ale i částkou koruny uherské jsouc, nepozbývalo Nitransko svého slovanského, cyrillo-methodějského rázu. Vůbec tvrdíti lze, že z rozbitin metropole Methodějské nejvíce zbytků zachovalo se právě v Uhřích. Sám svatý král Štěpán, ač latinismu v říši své všady cestu klestil a ji téměř tmelem svého mnohojazyčného království učinil, přece počet klášterů slovanských (Basiliánských) sám o dva rozmnožil, založiv jeden mužský klášter Basiliánův v Orošlanech, aby se tam církevní umy a vědy v duchu sv. Cyrilla a Methoda spolu s obřadem slovanským pěstovaly, a druhý ženský klášter slovanských jeptišek ve Vesprýmě (Bezpřemně), aby se zde slovanská mládež ženská v témž duchu cyrillo-methodějském vychovávala a ku pěstování ornamentiky, zejména krásného vyšívání církevních rouch, navozovala. A právě z tohoto kláštera řecko-slovanských jeptišek zachovala se až podnes bursa čili almužní měšec téhož svatého krále vyhotovený od týchže řeholnic a darovaný svatému Štěpánu. Bursa ta má nápis a podpis cyrillskými literami všitý. Nápis zní: „Budi Gospodine milosť tvoja na ny (nás) nynja i u věk" (na věky). Podpis pak: „Bože uščedri ny (ušetř, netresci nás, nýbrž smiluj se nad námi) i blagoslavi (žehnej) ny (nás) i prosvěti lice svoje na ny (osviť obličej svůj nad námi) i pomiluj ny" (a smiluj se nad námi) (žalm 66). Roku 1880. vydal velezasloužilý zemský i říšský poslanec pan Ign. Vurm podobizu této bursy sv. Štěpána v četných exemplářích, z nichžto i nám několik popříti ráčil. — V časopisu Osvětě (r. 1882. str. 486.) tvrdí pan Černý, sotník a bývalý prof. českého jazyka, že jest asi 150.000 Slováků řecko-katolického náboženství (roztýlených v několika komitátech uherských), jimž vůbec říkají Rusňáci, kteří však ryzí jsou Slováci.

**) My tyto krajiny, ohromnou většinou od Slovanův obývané a jen násilně od Frankův porobené, za jádro panonské diecése Methodovy považujeme; sám p. dr. Dudík ve svých dějinách moravských (str. 122. III. 1.) uznává, že „až do r. 880. nazývá papež Jan VIII. našeho sv. Methoděje „arcibiskupem panonským" nebo také „arcibiskupem diecése panonské" a na str. 150. praví, že sv. Methoději, vysvobozenému ze žaláře r. 874. vidělo se býti za potřebnější působiti na Moravě, kde ještě křesťanství nebylo na tak hlubokých kořenech utvrzeno jako v krajině Kocelově, v dolní Moravě čili v Panonii, kdež Method ovšem

Visla (v Těšínsku) jakož i Tatry uherské, kteréžto končiny dle narážky legendy panonské náš svatý apoštol (Method) osobně snad také navštívil; východní hranici činila řeka Váh (v Uhrích), jižní hranici výše ústí jejího veliký Dunaj, dále řeka Morava asi až k ústí potoka Sajavy (v dolním Rakousku), odtud pak k západu tak zvaný les Mailberský až dolů k Dunaji proti Tulnu čili Dolině, blíže Kremže v Dolním Rakousku, odtud pak vystupovala hranice zase k severovýchodu po řece Chubi nahoru až k výšinám za

---

též arcibiskupem byl. Nebo v listině z r. 879. v červnu psané nazývá týž papež sv. Methoda hned na začátku „nejdůstojnějším arcibiskupem církve panonské," a v současném listě ku Svatoplukovi dává mu název „váš t. j. moravský arcibiskup od našeho předchůdce Hadriana posvěcený a k vám (i na Moravu) poslaný"; v listě z r. 881. sv. Methodu ku potěšení poslaném nazývá jej arcibiskupem pro rozšiřování víry, v listě z r. 880. Svatoplukovi svědčícím jmenuje sv. Methoda „naším spolubratrem a nejdůstojnějším arcibiskupem svaté církve moravské. Současně jmenuje se v témž listě Viching podbiskupím Methodovým v Nitře na Slovensku; ale nikde se nepraví, že by se Vichingovi k diecési jeho přikazovala také dolejší Morava čili Panonie a že sv. Method zřízením biskupství v Nitře přestal býti také arcibiskupem Panonie. Uvážíme-li, jak velikou měrou Viching se kochal v přízni Svatoplukově a kterak v nepřítomnosti jeho zneužívaje knížecí důvěry se opovážiti směl z Moravy, kde biskupem nebyl, po smrti Methodějově pomocí franckých žoldnéřů vyhnati nejvýtečnější žáky jeho do Uher, nebude snad odvážno proněsti domněnku a tvrzení, že Viching tuším na Slovensku v Uhrích v Nitře jen málokdy se zdržoval, že ponejvíce prodléval na moravském dvoře knížete Svatopluka, jemuž diplomatické listiny k rozličným panovníkům, zvláště ku knížatům německým, skládal a jemuž i latinskou měl sv. bezpochyby sloužil, čili že byl Svatoplukovi kancléřem, jakýmž později — po smrti Svatoplukově — učiněn králi německému Arnulfovi, svému nejhlavnějšímu ochránci. Byl-li Viching v Nitře, jakožto ve svém stálém sídle, kde mu skutečně činným býti slušelo, kterak mohl z knížecího sídla Svatoplukova, z Velehradu, do něhož mu nic nebylo, vypuditi od sv. Methoda navrženého nástupce jeho Gorazda a ostatní výtečné žáky Methodovy? A proč jen do úmrtí Svatoplukova zůstal v říši Velkomoravské a po úmrtí tom neopovědav toho v Římě aniž přivolení papežova k tomu si vyžádav opustil říši velkomoravskou a tudíž i své biskupské domnělé sídlo v Nitře a odebral se k Arnulfovi, aby mu byl kancléřem říše německé? Byltě ovšem od Arnulfa v odměnu za velmi platné Německu prokázané služby jmenován biskupem Pasovským, aby bral důchody ze statků tohoto biskupství; ale soudem německých biskupů svržen byv s důstojnosti biskupské, přece zůstal kancléřem říše německé. Prodléval-li Viching v Nitře, jako ve stálém sídle svém, proč se o jeho biskupské činnosti taměji ani u Němců ani u Slovanův nezachovaly pražádné zprávy, ježto o jeho zbrodních či zločinech spáchaných na sv. Methodu a jeho žácích se všecko do podrobna ví. — Kterak mohl Viching, přebývaje v Nitře, stálém sídle svém, věděti a schvalovati všechny vytřeďné vilné skutky Svatoplukovy a kochati se za to v přízni Svatoplukově? Písemné takového schvalování chytrák ten jistojistě neučinil, aby přísnému mravokárci Methodu nepodal sám zbraň ku svému svržení. Učinil to však jakožto dvorský biskup Svatoplukův, maje ku své přísluze i mnoho německých kněží, s jejichžto pomocí se všelikterých činů na poškození díla Methodova odvážiti mohl, jak později dolíčíme. Hned následující líčba jednání Vichingova u dvoru Svatoplukova, když už biskupem Nitranským byl, jest tohoto názoru našeho nejzřejmějším dokladem; nebo takové věci, které se na konci líčby té o Vichingovi podle bezpečných historických pramenů vykládají, mohl jen sám osobně jako přítomný dvořenín na dvoře Svatoplukově prováděti.

nynější Světlou (Zwettel v západních Dolních Rakousích, kamž tehda hranice Moravy sahala), kde stýkaly se tehdáž hranice Čech (t. j. župy Vítorázské), Bavor a Moravy.“

„Kromě vlastní Moravy příslušely k arcidiecési (Methodově) též celé Čechy, a sice ve větším objemu než nyní, pokud totiž na jihovýchodě sem náležela celá horská kotlina Vítorázská (nyní v Dol. Rakousích), pak jižní svah Šumavy až k černému Řeznu, podél kteréhož běžela hranice diecésí Pasovské a Řezenské, na západě krajina Onosedelská (Wunsiedelská) ve vrchovišti Ohře, na severovýchodě Kladsko. Odkazujíce i Čechy k arcidiecési Moravské spoléháme v tom na (kriticky) nevyvráceném ději o pokřtění českého knížete Bořivoje svatým Methodějem, jakož i na jsoucnosti slovanské liturgie a slovanského písma v Čechách. Kdyby Čechy, jak pořád ještě s jedné strany (německé) se dovozuje, byly bývaly slušely k diecési Řezenské, nikdy nebyla by tu taková novota průchod vziti mohla, kněží pak Methodějovi nikdy nebyli by směli v průvodu knížete (Bořivoje), který co konvrš (nově obrácený křesťan) zajisté měl jich potřebu, vůbec se zdržovati, poněvadž nebyli v cizí diecési oprávněni. Že však v skutku byli v Čechách, vyučujíce tam i na samém dvoře knížecím, slovanskému písmu a liturgii a šíříce je v zemi, o tom svědčí zejména vychování svatého Václava, kterýž od kněze uveden jest s podobným prospěchem ve smysl knih slovanských, jakož latinských a řeckých.“

„Čechy a Morava ve vytknutých právě hranicích skládaly tedy vlastní diecési Methodějovu. Co odtud leželo na sever a severovýchod, jsouc panství Svatoplukovu poddáno nebo jemu toliko poplatno, patřilo k missionářskému obvodu Methodějovu, jenž, jako vůbec mezi národy pohanskými, byl neobmezený, nemaje tudíž určitých hranic.“

Poněvadž pak s vyjmutím arcibiskupství Hamburského, kteréž obsahovalo veškerou zemi Sasův, nebylo té doby v Slovanech polabských, oderských a poviselských nižádného biskupství, mohlať se ovšem diecése Methodějova na okresy později založených biskupství Krakovského i Vratislavského (ve Slezsku) podobně vztahovati, jako na obvody tak zvaných srbských biskupství, t. j. Plísenského (Altenburského), Havelberského a Braniborského (kde všude za času sv. Methoda sídlili Slované), kteréž podobně co později biskupství

Mezibořské, Žičské, Míšenské a Pozňanské, roku 968 zřízenému arcibiskupství Magdeburskému podčiněny jsou.“ — Tím vlastně řečeno, že všecky tyto kraje na severu a mimo ně všechny kraje na východě a jihu od Slovanův obývané náležely k veliké slovanské metropoli sv. Methoda, jížto od svaté stolice římské uloženo, ponenáhlu veškery kmeny slovanské obrátiti ku Kristu a přitáhnouti je ku středu veškerého křesťanstva, k apoštolské stolici v Římě, kteráž právě k tomuto účelu metropoli slovanskou neobyčejnou výsadou bohoslužby slovanské byla opatřila, aby tímto navnazujícím prostředkem přijetí božské nauky Kristovy u národů slovanských urychlila a jejich přilnutí ku středu veškerého křesťanstva, odkudž jim tato výsada mimořádná dána, tím vroucnější učinila.

Osočování sv. Methoda v Římě a jeho vítězství.

Pravili jsme už dříve, že Jan VIII. l. 873. trestem církevním stíhal biskupy německé, kteří sv. Methoda bez práva půltřetího roku u vězení drželi, že je totiž právě na tuto lhůtu s úřadu odsadil ba i kletbou jim vyhrožoval, nepropustí-li svatého Methoda z vězení a budou-li mu překážeti v konání velepastýřského úřadu v říši Svatoplukově. Kdo zná houževnatou povahu kmene německého, jenž se žádnou hrozbou nedává tak lehce zastrašiti a stůj co stůj svou věc, svou při na vrch dovésti usiluje, snadno se dovtípí, že i tito protivníci nelenili všecky páky v Římě na to nasaditi, aby jednak aspoň poněkud ospravedlnili se ze zločinův na sv. Methodu spáchaných, jednak aby stížnými spisy na něho u svaté stolice podanými uvedli jej v podezření, jakoby pod rouškou slovanské bohoslužby šířil nebezpečné bludy a obviňováním tím aby všelikou činnosť jeho v krajích slovanských na vždy nemožnou učinili. —

Tím se také dá vysvětliti, proč brzy na to rázný ochránce a mohutná záštita sv. Methoda Jan VIII. podal jemu legátem svým, Pavlem biskupem Jakynským, list, v němž se mu slavení mše svaté v jazyku slovanském zakazovalo a proč na opětné podobné stížnosti duchovenstva franckého v panonské části Karlomanově tentýž zákaz od Jana VIII. r. 879. opětován a sv. Method do Říma k soudu

povolán byl. Sáhliť nepřátelé jeho k nejostřejší a nejvydatnější zbrani, ku podezírání jeho pravověrnosti, metajíce naň skvrnu, že pod rouškou liturgie slovanské rozšiřuje veliké bludy. Toto obviňování nabývalo tím více do sebe pravděpodobnosti, protože sv. Method byl na Moravu přišel z východu řeckého, kde v tentýž čas na těle církve řecké vyvrhl se vřed velmi nebezpečný, plazivý a rakovitý, vřed rozkolu Fotiova, který už už veškeru církev řeckou prohlodávati a ode středu veškeré církve Boží, od stolice sv. Petra, odtrhovati počal.

Papežové stojíce jako poprední strážcové pravdy Kristovy na vznešené a světové hlídce svatého Sionu i vedeni jsouce jasným povědomím, že jim jako nejvyšším strážcům a kormidelníkům lodičky Petrovy především náleží úzkostlivě bdíti nad zachováním drahocenného pokladu celistvé a neporušené nauky spásy a ni nejmenší od ní úchylky netrpěti, také hned od počátku církve a po všechny věky pozdvihovali výstražného hlasu svého a rázně zakročovali, kdekoliv koukol převrácených nauk klíčiti se počal a ornici Páně zaneřáditi hrozil. Jediný papež Honorius I. (625—638) při vzniku bludu, že v Kristu nebylo žádného lidského chtění (ačkoli se sám také synem člověka nazývá), nepočínal si dosti ostražitě naproti vychytralému patriarchovi Cařihradskému Sergiovi ve dvou soukromých jemu poslaných listech, v nichž velmi neurčitě o věci sporné (jemu nedosti ještě známé) se vyjádřil, a byl napotom, když l. 680. na sněmu Cařihradském spor ve smyslu katolickém rozhodnut, i mezi bludaře vřaděn, ne tak pro blud, jako více pro svou neostražitosť, že totiž věc spornou hned rázně nevyšetřil a jiskry neudusil, dokud z ní veliký požár nevyšlehl. To bylo výstrahou všem následným papežům a tudíž i ostražitému Janovi VIII, aby nedal plížiti se a bujeti koukoli jakéhokoli bludu, ale aby hned rázně zakročil, kdekoli a jakoukoli kuklou, byť i kuklou slovanského obřadu blud ten se pokrývал. Vědělť dobře, co Fotius na východě ztropil, kterak církev západní ze mnohých bludů, zvláště v nauce o Duchu sv. a o postu církevním obviňoval a kterak i papeži na roveň se postavil chtěje býti papežem veškerého křesťanského východu. Ký div, jestliže Jan VIII. doslýchaje naléhavých stížností od německo-bavorských biskupův a německého duchovenstva v panonském krajišti Karlomanově, že sv. Method

pod pláštěm slovanské liturgie velmi nebezpečné bludy rozšiřuje, liturgii tu sv. Methodu zapovídal, ale při tom si věhlasně počínaje Pavlovi, legátovi svému, jak se obyčejně stávalo, nejobšírnější návod (instrukci) a plnomocenství dal, jak by se totiž po vyšetření sporné věci ku sv. Methodu chovati měl.

Poněvadž však apoštol náš i po tomto zákazu liturgii slovanskou r. 874. bez přetržky dále vykonával, jest při známém výroku jeho: „tato země náleží sv. Petru“ a při ochotné poslušnosti, s kterouž milerád do Říma na každý odtud daný pokyn se odebíral, za nepochybnou pravdu míti, že legát papežský maje nejširší plnomocenství a přesvědčiv se o pravověrnosti Methodějově, jemu ve jménu papeže užívání liturgie slovanské zase povolil.

Nasvědčující tomu obzvláště dva listy téhož papeže, kteréž právě po dotčené zápovědi liturgie slovanské r. 873. v dobu od r. 874—879. vpadají a v krátkých výtazích Erbenových (I. 16) se uvádějí. Jeden list, asi okolo 875. svědčí Karlomanovi, synu krále Ludvíka německého, jenž po smrti Kocelové se uvázal v držení jeho knížetství. Jemu Jan VIII. papež v listě tom praví: „Poněvadž nám panonské biskupství (totiž Srěmské) zase navráceno a od nás (pro Methoda) obnoveno bylo, tedy měj bratr náš Method, jenž tam od stolice apoštolské za biskupa ustanoven jest, plnou volnost, podle starého zvyku vše vykonávati, co biskupovi přísluší.“ Co pak se týče druhé listiny, která se v tentýž rok klade a Mutimírovi, knížeti Srbskému, poslána jest, jehož země druhdy ku staré Srěmské arcidiecési, nyní pro sv. Methoda obnovené, náležela, praví se: „Jan VIII. papež napomíná Mutimíra, vévodu Slavonie, aby opět k diecési panonské vrátiti se hleděl a podřídil se pastýřské péči biskupa tam ustanoveného, Methoda.“

Jestliže takto Jan VIII. Karlomanovi káže, aby svatému Methodu v úřadování biskupském žádných nekladl překážek, nazývaje jej (Methoda) laskavě „bratrem svým“ a jestliže i Mutimíra, knížete Slavonie napomíná, aby se s lidem svým postavil pod velepastýřskou péči našeho věrověsta Methoda: tedy na bílednì jest, že tehdáž papež o pravověrnosti sv. apoštola našeho pranic nepochyboval a že tento s vědomím a souhlasem papežovým podle svého posavádního obyčeje slovansky nejen kázal, nýbrž i slovanskou liturgii či bohoslužbu bez přetržení vykonával.

Právě toto dalejší a nepřetržité slavení liturgie slovanské bylo protivníkům Methodovým námětem a mocným podpalem k novému naň útoku a k házení naň jedovatých šípův osočování u sv. stolice. Sběhly se zatím od r. 873—879. události, kteréž tomuto osočování tvářnosť pravdy propůjčovaly: byltě totiž řádný patriarcha Ignác v Cařihradě umřel a úskočný Fotius uměl se u císaře Basilia tak zalichotiti a v přízni jeho utvrditi, že si skrze něho i u papeže Jana VIII. jakéhosi podmínečného potvrzení zjednal. Byltě papež tehdá mocí Saracenskou (muhamedánskou), jížto ročně i 25.000 hřiven stříbra platiti přinucen byl, náramně sevřen a hledaje pomoci v Cařihradě svolil i ku prosbě císařově o potvrzení Fotia na stolici patriarchální, ovšem pod výminkou, aby tento zadost učinil za všecka bezpráví na stolici římské spáchaná a všecky bludy na synodě cařihradské roku 867. pronešené odvolal, což schytralý Fotius s velmi úskočnou přetvářkou učinil. Cítě se však dosti zakotveným a kochaným v přízni císařově, shodil škrabošku a svolav synodu do Cařihradu l. 879. hleděl zrádně a jako na překot odčiniti vše, co před desíti lety (869) na všeobecném sněmu Cařihradském proti němu usneseno, a za touto příčinou viděl se Jan VIII. nucena, jej opět dáti v klatbu. Mimo to známo, kterak touž dobou Řekové řádili mezi Bulhary, aby je zápolími lstivých úkladův i násilím od stolice římské odtrhli a v chytře naléčenou síť svého rozkolu zahrnuli.

Tyto právě sběhlé události břitkým ostřím svým proti svaté stolici namířené byly bavorským biskupům a duchovenstvu v panonském krajišti Karlomanově velevítanou zbraní, aby moravského a spolu panonského arcibiskupa opět v Římě obžalovali, že hoví bludům Fotiovým a zastíraje bludy ty pokryvkou liturgie slovanské strojí na západě, co už Řekové mezi Bulhary a mezi řeckými souvěrci svými byli provedli — rozkol a odtrženství. Ký div, že ostražitý Jan VIII., tehdáž v celém křesťanském světě za vladaře nejvěhlasnějšího jmíný, k opětovaným žalobám osočovatelův a soupeřů Methodových přichyloval sluchu. Ký div, že poznovu psal našemu slavnému prvoučiteli, co o něm slyší, že totiž mezi lidem slovanským rozšiřuje bludy, a sice jak kázaním tak pod rouškou slovanské liturgie a že mu tudíž užívání slovanského jazyka, beztoho ještě nevybroušeného, surového či barbarského, zapovídá. Jakožto opatrný vládce však nechtěje se nikterak přenáhliti, vyzývá sv. Methoda,

aby se bez průtahu odebral do Říma a z těžkých naň pronešených nařknutí a obžalob se vyvedl. Tím odůvodňuje papež svůj dřívější zákaz užívati liturgie slovanské.

Svatý Method uznávaje Řím za hlavu a střed veškerého křesťanstva a sám toho na sobě nejednou zkusiv, že v Římě pravda a právo nejbezpečnější dochází záštity, bez prodlení se odebral ku stolici sv. Petra a šel tam s tím větší ochotností a radostivostí, protože Svatopluk opět se s Němci smířiv a přátelsky k nim se chovaje svatému Methodu proti zlovůli jeho sokův sousedních potřebné rázné ochrany neposkytoval a více k latinské nežli ku slovanské liturgii se klonil, jakž toho i sám list papeže Jana VIII. ku Svatoplukovi z r. 880. zřejmě dosvědčuje, kteryžto list-ač slavně na novo potvrzuje obřad slovanský, přece také dokládá: „Je-li tobě (Svatoplukovi) a tvým dvořenínům latinská mše sv. milejší, tedy poroučíme, aby se pro tebe slavná mše svatá latinsky sloužila.“

Že papež, an v témž roce a v témž listě svatého Methoda ustanovuje vyšším arcibiskupem či metropolitou dalekoširoké metropole slovanské, že současně jemu za latinského biskupa přidává Vichinga, rodáka německého, toho kázala potřeba pro německé obce v bývalé krajině Kocelově a Přivinově, kteréž doposud latinskou liturgií se řídily a jimž tato vzíti se nemohla. Ale ve prospěch slovanské metropole učinil papež to veledůležité zřízení, že Vichinga, jejž na biskupství Nitranské posvětil, podřídil za podbiskupího sv. Methodu a jemu (Vichingovi) přísný dal příkaz, aby svého metropolity ve všem poslušen byl.

Že právě zrádný Viching jemu dán za podbiskupího, stalo se po výslovném přání Svatopluka, kteryž byl kmotrem synovi Arnulfa, vévody Korutanského, potomního krále a císaře německého, mocného ochránce Vichinga, jenž jsa jeho miláčkem a tajným zrady nástrojem, Svatoplukovi co nejsnažněji byl odporučen a skládaje mu bez pochyby latinské diplomatické listiny k mocnářům i slouže mu latinskou mši a schvaluje mu i rozpásanosť v manželství, skutečně v jeho přízni se kochal. Němec tento od krále Arnulfa po smrti Svatoplukově, totiž r. 894., na kancléře říše německé, později i na biskupa Pasovského od Arnulfa povýšený, ale od samých německých biskupů s arcibiskupstvím Solnohradským v čele jako

nehodný této důstojnosti s úřadu biskupského léta 899. složený, hrá v dějinách blahočinnosti sv. Methoda nad míru hamižnou a ohavnou úlohu, vplítaje a vtlačuje slovanskému apoštolu ustavičně trnovou korunu na hlavu a vmetaje ho v ohnivou pec přetrpkých svízelů, v níž by tříben byl jako zlato v ohni, aby tím slavnější si vydobyl koruny spravedlnosti. Veškera činnosť Vichingova jest nepřetržitým pásmem samých pletich a piklů proti metropoli velkomoravské na Velehradě.

Že papež Jan VIII. Vichinga nerad vysvětil na Methodova podbiskupího, vysvítá patrně z listu téhož papeže z r. 880. ku Svatoplukovi, kde mu praví: „Kněze Vichinga vysvětili jsme sice vedle tvé žádosti na biskupa Nitranského, chceme však tomu, aby svému metropolitovi byl dokonale poddán.“ Znaje pleticháře Vichinga, vyhrožuje týž papež v tomto listě klatbou a vypovězením všechněm, kdož by různice aneb odštěpení strojili. Nebo dí: „Nařizujeme také, aby kněží, jahnové a duchovní všelikého svěcení, buďtež Slované nebo z kteréhokoli národa, kteří bydlejí uvnitř hranic země tvé, tomuto našemu jmenovanému bratru, arcibiskupu vašemu, byli poddáni a jeho u všech věcech poslušni, takže nižádným spůsobem nesluší jim něco bez jeho vědomí činiti. Kdyby však zpurní a neposlušní lidé se odvážili, strojiti nepořádky a rozkol, nepolepšíce se po tom neb onom napomenutí: přikazujeme, aby z moci naší jakožto lidé, rozsívající zlé sémě, vypuzeni byli z chrámův a hranic vašich, a to dle obsahu a míry, které jsme jemu byli vydali a kteréž vám svědčí (t. j. dle předpisů daných Methodovi k zachování pořádku).“ Z toho průvodno, že papeži více záleželo na samostatnosti a všestranné neodvislosti říše velkomoravské nežli samému Svatoplukovi, kterýž velmi neostražitě přijal odporučence chytráka Arnulfa, dobře vědoucího, že Viching bude u Svatopluka všemi silami a žilami podporovati snahy jeho, nesoucí se k záhubě slovanské metropole i říše slovanské. Velmi případně praví dr. Dudík ve svých dějinách moravských (I. 161): „Aby získáno bylo mocné kníže moravské (Svatopluk) prospěchu německému — vyvolen jest Viching za prostředníka (mezi Arnulfem a bavorskými Němci s králem Ludvíkem), jemuž dal se Svatopluk tím snáze opanovati, čím sobě více zakládal na nezávislosti Moravy od Bavorův, tedy od Franků vůbec, nechtěje

však při tom přetrhnouti přátelství s Arnulfem (Němcem mnohem chytřejším, čímž vlastně z malé kalužiny zabředl v bahno). Bohdejž by byl Svatopluk raději snažil se, velikolepou v skutku ideji čili myšlénku papežů římských obsáhnouti a sobě oblíbiti, že totiž církevní a tím samým i politická samostatnosť Moravy — nebo tato prýštila se nezbytně z oné — nižádným jiným způsobem nemůže býti utvrzena, leč tím, že dopuštěním obřadného jazyka slovanského postaví se mocná hráz mezi církví moravskou a německou.“ Jinak měl už prve týž papež Jan, jak dříve podotknuto, o velkomoravskou říši tu velikou a neocenitelnou zásluhu, že působením jeho po dlouhém velmi krvavém válčení r. 874. zjednán ve Forchheimě mír mezi králem německým Ludvíkem a Svatoplukem, ve kterémž míru od Němcův uznána politická nezávislosť říše velkomoravské na říši německé. Z toho zajisté s dostatek zřejmo, že papež Jan VIII. nic v tom svou snažností sjíti nedal, aby Moravě obojí samostatnosť, politickou i církevní, zabezpečil.

Co do obviňování sv. Methoda z bludu, bylo mu snadno na soudě Jana VIII. v Římě l. 880. se ospravedlniti, zejména co se týče přídavku v mešním „Credo“, kde se o Duchu sv. praví, že nejen z Otce, nýbrž „i ze Syna“ (Filioque) vychází. Tehdáž zpívali papežové sami při mši svaté Credo bez tohoto přídavku podle nezměněného věrovyznání nicejsko-cařihradského, ježto na západě za příkladem synody Toledské r. 589. a vedle snešení krajinské synody Furlandské r. 791. a Frankobrodské r. 794. v souhlasu a schválením stolice apoštolské skoro v celé církvi západní přímětek „i ze Syna“ (Filioque) v Credo přijat a zpíván byl. Věřiť pevně sv. Method jako římský papež, že přídavek ten jest dle přesné věrouky zúplna oprávněn a jsa filosoficky dokonale vzdělán, chápal jasně, že bez věření v jeden pochod Ducha sv. z Otce a zároveň ze Syna nestál by Duch sv. v žádném vnitřním poměru či vztahu ku Synu a nevědělo by se, proč Duch sv. v tajemství nejsv. Trojice nestojí na druhém místě (podle slov: jenž z Otce pochází), nýbrž na třetím (podle slov: ve jméno Otce i Syna i Ducha sv.) a nedaly by se přemnohé výroky Páně i apoštolův nikterak vyložiti (na př.: „on — Duch sv. — oslaví mě, protože z mého vezme“ aneb výrok sv. Pavla: „Poněvadž jste synové Boží, poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše, volajícího: abba, Otče atd.).

Ale sv. Method také otevřeně a bez obalu před synodou římskou v přítomnosti papežově přiznal, že Credo bez přídavku „i ze Syna“ zpívá a zpívati dává, ana tak činí sama církev římská, hlava a matka všech církví, kteráž, ač jako on v přímětek tento věří a jej vyznává, přece doposud sama jej v Credo nepřijala, on že tedy se řídí příkladem jejím, an slůvka toho vynechává, netupě anobrž schvaluje zvyk ten u církevních obcí na západě, které přídavek ten svému věrovyznání připojily. Takové osvědčení stačilo a Jan VIII. nerozpakoval se pronésti a napsati Svatoplukovi slova: „My shledali Methoda ve všelikém učení církevním býti pravověrným.“

Co pak do liturgie v jazyku slovanském jako prý barbarském bylo svatému Methodu snadno i tento kámen odvaliti, an poukázal, že už bratr jeho Cyrill položil základy k literatuře slovanské, ve kteréž on s učeníky svými horlivě pokračuje, dále že papež Hadrian II. přijav od Cyrilla knihy slovanské posvětil je a položil v kostele sv. Marie na oltář a že svatá stolice ve prospěch dobré věci schválila též liturgii armenskou, syrskou, koptickou atd. a že právě za příčinou slovanské liturgie pouští víra křesťanská mezi Slovany utěšilé a hluboké kořeny, rychle se šíříc beze všeho odporu a v srdcích se pevně zakotvujíc. Protož užívání jazyka slovanského bylo l. 880. Janem VIII. slavně poznovu potvrzeno a Svatoplukovi napsáno: „Neodporuje to ani zdravé víře ani nauce (zdravé), buď mše svaté v tomtéž slovanském jazyku zpívati aneb svaté evanděliům neb čtení svatá z nového a starého zákona správně přetlumočená a vyložená čísti anebo veškeré jiné povinné částky hodinek svatých zpívati: nebo Ten, kterýž stvořil tři hlavní jazyky, hebrejský totiž, řecký a latinský, stvořil i jiné jazyky ku chvále a oslavě své.“ Tomuto schválení připojena toliko dřívější výhrada, aby evandělium Páně nejprve latinsky a pak slovansky odzpěvováno bylo, právě jak to činila i řecká církev před rozkolem v Cařihradě, zpívajíc evanděliům nejprve latinsky a pak teprve řecky, což i latinská církev v Římě vzájemně odplácela tím, že též evanděliům nejprve řecky a pak teprve latinsky zpívala. Pro církev slovanskou ponechán tedy způsob řecký v Cařihradě před rozkolem obvyklý,

toliko s tím rozdílem, že místo řeckého evandělium zpíval se na druhém místě toliko překlad slovanský.

Tímto opětným schválením a potvrzením liturgie slovanské od nejvyšší stolice apoštolské dobyl sobě Jan VIII. koruny nesmrtelných zásluh o slovanské kmeny a dovil si stkvělý věnec zásluh těch současně ještě jiným projevem otcovské péče své o metropoli slovanskou: běželoť o to, ustanoviti ještě vedle Vichinga druhého podbiskupího, kterýž by upřímně podporoval snahy sv. Methoda. Papež, aby nemohl býti nucen, vysvěcovati na biskupství osoby, arcibiskupovi nemilé, prohlásil se v listě ku Svatoplukovi zjevně řka: „Také jest naše vůle, abys stejným řádem vedle opatření a souhlasu arcibiskupa ještě jednoho způsobilého klerika nebo jahna v příhodné chvíli nám poslal, kterýž hoden jest přijati od stolice apoštolské svěcení biskupské, aby příště metropolita váš pod přísluhou těchto dvou od nás posvěcených biskupův i na jiných místech, kdež ukáže se potřeba zřízení nových stolic (biskupských), (muže způsobilé) bez překážky dosaditi mohl dle apoštolských předpisů.“ Tímto činem hodlal papež předejíti v čas případné pletichy Vichingovy a odvarovati škodlivé následky povolnosti své ku Svatoplukovi strany Vichinga. Nezračí-li se i v tom upřímná snaha papežova, podporovati svaté úmysly Methodovy?

Že bystrozraký papež se nemýlil a jedovatého hada zloby v srdci Vichingově ukrytého dobře pozoroval, potvrdilo se hned po návratu sv. Methoda a Vichinga do říše Svatoplukovy. Nebo tento (Viching) sotva se stal biskupem, už se jal všemožně o to ukládati, jak by svému arcibiskupovi v činnosti překážel a dni života jemu co nejvíce ztrpčoval. Při tom spolu rozdmychoval ustavičně v Německu jiskru nespokojenosti, aby vznítila se v hrozný plamen a požár, v němž by církev slovanská neúchranně vzala za své. I věděl dobře, že má v Němcích i na Moravě mocnou za sebou stranu, an Solnohradský arcibiskup a biskup Pasovský jej podporovali, Arnulf kde mohl podněcoval a Svatopluk se žádných nechápal prostředkův, aby úklady jeho zmařil, a přece (jak dobře praví p. dr. Dudík v Děj. Mor. I. 162. a 163.) „záležela prospěšná činnosť nového arcibiskupa takořka jediné na dobré vůli, kterouž domácí kníže věci jeho vstříc bude přinášeti.“

Klíč k vysvětlení tohoto jednání Svatoplukova podává nám legenda bulharská, v nížto se naráží na nepořádné poměry manželské u Svatopluka, v kterémžto věci Viching byl velmi povolným, všelikou rozpásanosť jemu schvaluje, ježto přísný mravokárce Method jemu do duše hřímal prorocká slova: „Není ti to dovoleno!“ Protož dí legenda dotčená: „Tenkráte i Svatopluka, knížete Moravy po Rostislavovi, člověka surového a dobra neznalého, obešli protivníci (Methodovi) klamem a zcela na svou víru přivedli. A kterak medle neměl on (Svatopluk), otrokem jsa rozkoší zženštilých a váleje se v bahně hnusných činů, raději myslí svou přilnouti k těm, kteří mu dokořán otevírali dvéře k vášním, nežli k Methodovi, jenž na pranýř stavil duchamornou hořkosť veškeré rozkoše? . . . Svatopluk od těchto, kteří mu ve všem po vůli byli, sveden byv, řečí Methodových pramálo si všímal, ano naopak jako k nepříteli k němu se choval; nebo k ošklivosti jest hříšníku nábožnosť.“

V takovýchto okolnostech mohl se Viching nových jedovatých piklů proti sv. Methodu směle odvážiti. Pranic si nevšímaje nařízení papežova, aby ve všem byl poslušen svého arcibiskupa, odůvodňoval chování své tím, že se odvolával u Svatopluka na tajné soukromé papežovy rozkazy, anobrž i listem padělaným dotvrzoval, že Jan VIII. sám jej k odporu proti Methodovi přísahou zavázal. Byly to ovšem samé nestoudné lži a hanebné praktiky starého arcimistra v rejdech a šmejdech, jehož lučiště veždy napjato bylo, aby vrazilo šíp do srdce protivného mu náčelníka slovanské církve. A proč se neměl Viching, kůjce a strůjce všech pletich na dvoře Svatoplukově, takových praktik opovážiti, ana doba mu sloužila a jeho praktikám nad míru přála? Nezbývalo sv. arcibiskupu našemu, leč u papeže v Římě učiniti poptávku, zdaliž Svatopluk, jenž v církevních věcech si velmi nedbale vedl a o pravověrnosti Methodově pochybovati se zdál, neobdržel z Říma ještě jiné listy a zdali Vichingovi v příčině liturgie slovanské dány byly nějaké soukromé návody, jejichžto obsah jeho — Methoda — zůstal tajným? Na tuto poptávku, jakož i k jiným jeho stížnostem prohlédaje poslal Jan VIII. svatému Methodu odpověď dne 23. března 881., v níž se ho papež se vším důrazem proti zpurnému podbiskupímu ujímá a spolu své potěšení z blahodějné činnosti Methodovy projevuje řka: „Způsob tvé pastýřské bedlivosti, s kterouž o to pečuješ, získati duše věřících

Bohu, Pánu našemu, schvalujeme cele a těšíme se tomu úplně v Pánu. Naopak bolestíme velmi nad tvou zprávou o tom, co se Tobě bylo přihodilo. Vždyť my jsme právě o této stránce (o tvé pravověrnosti) slavnému knížeti Svatoplukovi byli svědectví vydali v listu, kterýž, že jemu byl doručen, sám ztvrzuješ, a jiného listu k němu neposlali jsme, aniž onomu biskupu (Vichingovi) veřejně neb tajně kdy nařídili, aby jinak jednal, tím méně však požádali jsme přísahy od téhož biskupa, nepromluviv še s ním ani slůvka o této záležitosti.“ Dále pak těší papež sv. Methoda řka, aby všeliké rozpaky mimo sebe pustil a setrvaje při vštěpování věřícím pravé víry, nekormoutil se příliš nad tím, co byl přetrpěl, anobrž že ve smyslu křesťanském jest mu se z toho radovati, že nevinně pro pravdu trpí. I dokládá Jan VIII.: „Až pod ochranou Boží opět do Říma zavítáš, zasedneme k soudu nade všemi přestupky, jichž onen biskup (Viching) na úhonu úřadu tvého se byl dopustil a vyslechnuvše s pomocí Boží vás oba, přivedeme tuto při k žádoucímu konci i neopomineme, zarputilou zpurnosť jeho (Vichingovu) náležitě pokárati.“

Ale přese všechna tato osvědčení sv. stolice římské nepřestal Viching svého podvratného díla, svých podkopův proti blahodějnému dílu sv. Methoda, jak toho dosvědčuje panonská legenda: „Život sv. Methoda“ (str. 49 a 50). Řídiltě se příslovím: „Dokud železo žhavé, kuj. Kdo za stolem jídlo zmešká, Bohu ho není žel.“ Byliť i velmoži slovanští, které sv. Method za příčinou rozpásanosti ve sňatcích manželských přinucen byl pokárati a kteří nelibě to nesouce ku straně protivníků jeho se přidružili. Proto dí se v legendě dotčené: „Jakýsi člověk velmi bohatý a rádce (knížecí) oženil se s příbuznou svojí, to jest se švakrovou, a (Method) mnoho domlouvav, učiv i napomínav, nemohl jich rozvésti. Neboť jiní (francští kněží ku přísluze Vichingově náležející), za Boží sluhy se vydávajíce, tajně sváděli je, pochlebujíce jim za příčinou jmění, aby konečně odloučili je od církve (slovanské).“

Právě z takovýchto velmožů slovanských, jimž přísný mravokárce Method byl nevhod, jakož i z několika dvořenínů Svatoplukových, kteří latinskému kněžstvu Vichingovu nakládali čili naddržovali, uměl Viching zříditi sobě stranu protimethodějskou, kteráž na základě toho, že sv. Method při mešním Credo přímětek:

„a i ze Syna“ opomíjel, jeho pravověrnosť u svaté stolice opět a opět v podezření uváděla a všemi pakami o vyvrácení církve slovanské se zasazovala. A poněvadž skutečně ke dvoru Svatoplukovu došel zapečetěný list papežský, domnívali se straníci ti, že už v pravdě dovalili kámen svých stížností u svaté stolice na takovou výši, s které by spadna na hlavu Methodovu jej rozdrtil a jeho celému dílu učinil rychlý konec. I pustili o tomto listě hlas a jásali řkouce: „Nám papež moc dal, toho však (Methoda) velí pryč vyhnati i učení jeho.“ Sebravše pak (jak dále se praví) všechny lidi moravské, veleli (bezpochyby úředníkem Svatoplukovým) přečísti před nimi list, aby poslechli o vyhnání jeho (Methoda). Lidé, jakož jest obyčej lidský, všickni truchlili a rmoutili se, zbaveni pastýře takového i učitele, kromě slabých, jimiž klam hýbal jako vítr listím. Pročetše však list Apoštolského (papeže), nalezli v opak toho napsáno: „Bratr náš, Method svatý, pravověren jest a dílo apoštolské koná, a v rukou jeho jsou od Boha i od apoštolské stolice všechny slovanské země, aby, koho proklne, byl proklet, koho však posvětí, ten aby svatým byl.“ — I zahanbeni jsouce protivníci Methodovi rozešli se jako mhla se studem. A tak i tento pokus Vichingův o zničení slovanské církve důraznou ochranou Jana VIII. splynul na prázdno.

Než bohužel brzy po tomto zmařeném pokusu sběhly se v Italii a v Římě přesmutné a úžasné události: papež sevřen jest od Saracenův (Muhamedánův), Italie rozervána různicemi a v Římě samém pikle strojeny proti papeži, jejichž konečným smrtonosným ovocem bylo zavraždění hlavy církve Jana VIII. dne 15. pros. 882. Jediná útěcha zbyla svatému Methodu, že totiž Svatopluk novou rozpolohou politickou donucen byl zase jej, arcibiskupa slovanského, podporovati, kterýž odtud až do úmrtí svého dne 6. dubna l. 885. klidně a bez překážky pro slávu Boží a pro blaho i spásu svěřenců svých působiti mohl.

Poslední činy a úmrtí sv. Methoda.

Pravili jsme už svrchu (hl. 14.), že papež Jan VIII. dne 23. března 881. poslal sv. Methodu list, v němž mu svou důvěru osvědčoval a jej tím bezpečil, že neposlal ani Svatoplukovi ani Vichingovi listu Methodovi nepřátelského a jeho činnosť podrývajícího a že takové tvrzení Vichingovo jest ničemnický klam a podvod. Tím sňato s obličeje Vichingova pokrytecké zastření a odhalena pravá ohyzdná tvářnosť zrádcova. Ukázaloť se, že Viching sice rouno ovčí nosí, ale vlčí srdce má. Není proč bychom pochybovali, že sv. Method tento papežský list i Svatoplukovi i Vichingovi ukázal a poněvadž nestyda a drzostník ten papežským listem jsa zahanben od nynějška sobě opatrněji počínal, byl Svatopluk listem dotčeným na pikle a pletichy Vichingovy aspoň upozorněn a v důvěře k němu nemálo rozviklán. Nejdůrazněji ovšem musil v mysl jeho působiti list papežský, o němž právě mluveno a kterýmž klatba církevní padá a přikváčí na všechny protivníky „apoštola všech slovanských zemí.“

K tomu přidružily se také jiné svatému působení Methodovu příznivé okolnosti. Arnulf, hlavní to podpora a záštita Vichingova, byl se s císařem i Svatoplukem znepřátelil. Několikráte od vítězného Svatopluka důkladně poražen, pozbyl dolejší Panonie, bývalého krajiště Kocelova, ježto byl ve jménu Karlomanově po smrti Kocelově

z pravidla spravoval. Brzo na to následující úmluvou mezi císařem Karlem Tlustým a Svatoplukem v rakouské vsi — sv. Ondřeji — nabyl a připojil Svatopluk ku své říši Panonii dolejší u Blatenského jezera a stál nyní v čele úhlavních nepřátel Arnulfových. Tím zlomen nebezpečný vliv Vichingův na Svatopluka aspoň až do úmrtí sv. Methoda, takže v tento čas zlopověstný onen piklostrůjce neodvážil se podniknouti proti světci našemu žádného úkladného a jemu odporného činu. Takto sv. Method zbaven jsa všeho zjevného nepřátelství a pronásledování mohl aspoň poslední tři léta svého žití obrátiti na dovršení svého apoštolského díla a jemu jako korunu v čelo vstaviti dokončením překladu písma svatého a dohotovením jiných posvátných knih.

Podotkli jsme už dříve, že sv. Cyrill a Method jsou pro nás Slovany jako mohutným ohniskem, z něhož nám první zářící paprsky osvěty křesťanské a první svaté zápaly k milování spanilých křesťanských ctností vzešly a sice nejen jejich živým hlásaným slovem, nýbrž i písemnými památkami, jimiž položili první základní kameny k nádherné budově slovanské literatury čili písemnictví slovanského. Svatý Cyrill už asi na konci l. 861. a na začátku l. 862. ustrojiv abecedu slovanskou v Cařihradě přeložil ihned na slovanský jazyk čtení sv. evangelia a bezpochyby přetlumočil i ty nejpotřebnější částky knih bohoslužebných. Půl páta roku na Moravě prodlévající svatí prvoučitelé naši přeložili mimo čtení z evangelií a epištol také žaltář, paremejník čili čtení ze starého zákona, časoslov t. j. breviář připojený k žaltáři, služebník čili liturgiář (bohoslužebnou knihu), trebnik čili ritual (obřadnou knihu) s liturgiářem v jedno sloučený, oktoich t. j. knihu zpěvů církevních. V této práci byli svatí apoštolé naši od svých nejpřednějších žáků: Klimenta, Nauma, Angelara, Savy, Gorazda velmi činně podporováni. Po smrti svého bratra přeložil sv. arcibiskup Method s pomocí výtečných žáků svých ještě ostatní dvě třetiny celé biblí kromě knih Makabejských a podnikl pak i provedl za šest měsíců důkladnou prohlídku celého překladu biblického, aby omyly, ježto snad dvěma rychlopisci jeho podešly, byly náležitě opraveny a překlady ty aby byly přesné a původnímu textu zúplna věrné. Vším právem dí o této pečlivosti sv. Methoda moravský dějepisec p. dr. Dudík (str. 174. kn. II. hl. 3.): „Že Methoděj způsobil pod vlastní dohlídkou

čistý přepis knih svatých, přikazovala mu opatrnosť jeho. Věděl bezpečně, jak velice rádi kněží němečtí čeničhají kacířství v liturgii slovanské; již v této příčině, neméně ale i proto, aby schválený již v Římě překlad a učení církevní vůbec čisté i bez poskvrny pronevěry zachoval, věren zůstávaje přísaze, kterouž byl v Římě učinil: pečoval Methoděj úsilně o vyhotovení správného přepisu překladu svého. Tuto práci (ač měla-li církev jeho se zachovati) náleželo jemu samému ku konci přivésti; byloť se to nezbytnou stalo podmínkou důvěřování jeho, že násilí nepřátelské (kteréž po smrti Methodějově skutečně se sběhlo) práci jeho nezmaří.

Kromě toho přetlumočil sv. Method „osmero polemických řečí“ bratra svého (proti Muhamedánům a židům v Kozarsku) na slovanský jazyk jakož i „otecké knihy“ čili krátké zprávy o životu a obcování nejpřednějších a nejproslulejších poustevníků. Přeložil také prvotní a nejstarší sbírku církevních zákonův od Scholastika († 578) původně složenou. — Ale i knihu zákona státního sepsal už dříve sv. Method k žádosti Svatopluka čili zákonník, dle něhož státní záležitosti v duchu křesťanském se říditi mají. Zákonník ten byl cyrillicí psán a po pádu říše Velkomoravské řídili a žičili se jím uherští Slované po šest set let, jak nám odtud z dobrého pramene psáno.

Skončiv pak sv. Method všechny písemné práce své, vzdal náležitou chválu a slávu Bohu za takovou milosť a úspěch. I slavil se svým duchovenstvem svaté tajemství bohoslužby: liturgii. Poněvadž dokončení prací písemných stalo se dne 26. měsíce října a v ten den připadal i svátek sv. Demetria, patrona hlavního chrámu v jeho rodišti Soluni a tolikéž patrona arcibiskupského chrámu Srěmského, vykonal sv. Method, rodák Soluňský a spolu arcibiskup Srěmský, také památku sv. Demetria.*)

Ze všech těchto drahocenných písemných prací prvoučitelů našich nezachovalo se sice žádného současně učiněného opisu původních

*) Čtění sv. Demetria čili po slovansku sv. Dimitra, na východě slovanském velmi rozšířené, zachovalo se jako zbytek cyrillomethodějský také v Uhřích, kde podnes mnoho kostelů sv. Dimitru zasvěcených se nachází. Snad i jméno Mitrovice (města blíže starého Srěmu), dále jméno Mitrofanovíce (u Jihoslovanův), s touto poctou sv. Dimitru vzdávanou souvisí. I na Moravě v arcidiecési Olomoucké jsou dvě osady s jmenem Mitrovice. A i slavný rod hrab. Mitrovských snad cyrillomethodějské čtění sv. Dimitra připomíná.

oněch prvopisů, tím méně však prvopisy samé zachovány; ale přese všechny bouře časové zachráněny jsou opisy dosti značných částek drahocenných prvopisů, a sice na rozličných místech mezi slovanskými kmeny. Jsoutě zejména opisy v Rusku, jako na př. tak zvané „evangelium Ostromírovo," nejstarší a nejvzácnější to rukopis s výslovným letopočtem v Petrohradě, psaný v letech 1056—1057., pak „rukopis Mstislavský" v Moskvě, psaný okolo r. 1117—1125., dále opisy „Skutkův apoštolských" (Apoštola) a všech bohoslužebných spisův i vůbec opisy velikých částí knih starého i nového zákona.*)

Na Moravě, na nejhlavnějším to působišti svatých bratří, první zárodek literatury slovanské zúplna zmařen jednak zlobou Vichingovou, jenž po smrti svatého Methoda žáky jeho pomocí francko-vojenskou v nepřítomnosti Svatoplukové z Moravy vyhnal, pak nenadálými vichřicemi vražedných vpádů Maďarův na Moravě a v Panonii úžasně řádících a vše hubících.

V poslední léta pokojné apoštolské činnosti Methodovy připadá též jeho návštěva v Cařihradě, o níž se šíří panonská legenda „život sv. Methoda" (str. 50). Puštěn sice o něm (o svatém Methodu) hlas a rozvoláváno mezi lidem od protivníků Methodových,

*) Komu o to běží, poznati poněkud povahu slovanského jazyka cyrillo-methodějského a nabyti více méně věrného obrazu písemnictví staroslovanského v tomto jazyku, nahlédniž ve spis p. Popelkův: Grammatika jazyka starobulharského (staroslovanského), v němž se (str. 7—16.) uvádějí tyto staroslovanské spisy: I. Hlaholské památky: 1. Zografské evangelium, 2. Glagolita Clozianus, 3. Evangelium Athoské čili Mariinské, 4. Evangelium Assemaniovo, 5. Evangelium Ochridské, 6. Macedonský list, 7. Sinajská liturgie. II. Cyrillské památky: 1. Savina kniha, jinak Savino evangelium, 2. Codex suprasliensis, 3. Katecheesy Cyrilla Jerusalemského, 4. Evangelium Undolského, 5. Žaltář Sluckÿ, 6. Evangelium Novgorodské, 7. Macedonský list.

Podle čtyř Miklošičových recensí staroslovenských jsou: I. Bulharsko-slovenské památky: 1. Žaltář Boloňský, psaný v Ochridě mezi lety 1230—1241., 2. Apostol slepčenský, 3. Evangelium Trnovské, psané r. 1273., 4. Paterik Mihanovičův, 5. Apostol Strumický, 6. Nomokanon. II. Památky srbsko-slovenské: 1. Athoské evangelium z 12. stol. 2. Krmčaja z r. 1262., 3. Apostol Šišatovacký z r. 1324., 4. Evangelium šišatovacké z téhož roku, 5. Žaltář Branka Mladenovice z r. 1346., 6. Evangelium Kopitarovo z 15. stol., 7. Nový zákon a žaltář Boloňský z 15. stol., 8. Evangelium Nikolské, 9. Evangelium Mihanovice. III. Památky rusko-slovenské: 1. Evangelium Ostromírovo psané z r. 1056—1057., 2. Homilie Řeholé Nasimského z 11. stol., 3. Evangelium Turovské z téhož věku, 4. Antiochovy pandekty z téžké doby, 5. Isborník Svjatoslava r. 1073., IV. Památky česko-slovenské: 1. Pražské zlomky hlaholské vydané od Šafařika v Praze 1857., 2. Zlomky kyjevské vydané p. Josefem Kolářem v časopise Musea kr. českého 1878.

Kromě toho uvádí se ještě 11 spisků samostatných a světských, v nichž už v době Ostromírové a jí poblízké době (11. a 12. stol.) více méně ruština proráží.

že „císař řecký se naň hněvá a že Method, dopadne-li ho císař, zlým toho zažive.“ Pověst ta vznikla nepochybně za tou příčinou, že císař řecký, Basilius, rodem Slovan, dal se chytráckým a ošemetným Fotiem přelstiti a po smrti řádného patriarchy Ignata domáhal se u svaté stolice schválení a potvrzení Fotia za jeho nástupce a že císař se toho pod jistými výminkami také skutečně domohl, kterýmžto výminkám však Fotius později nedostál. A za touto příčinou také svatý Method, znaje pokrytství, zpupnosť i rozkolnickou ošemetnosť Fotiovu, jednání císařovo neschvaloval a právě pro toto neschvalování císař se na sv. Methoda hněval, ano bylo mu toho, jak hlas vůbec o tom šel, tak hněvno, že prý, dopadne-li ho kde, sáhne mu na hrdlo.

Ale Bůh milostivý, jenž řídí srdce králův jako toky vod, kamkoli chce, a jenž svého věrného sluhu takového pohanění uchrániti chtěl, naladil srdce císařovo lahodou mírnějšího a vlídnějšího smýšlení, jemuž císař výraz dal v listu sv. Methodu poslaném řka: „Otče ctihodný, vroucně si přeji viděti tebe. Velikou nám tím učiníš lásku, vydáš-li se k nám, abychom tě uzřeli, dokud stává tvého života, a požehnání od tebe přijali.“ Zaznívala totiž po veškerém východě sláva velikého Methoda, jenž velikolepé a přesažitě blahodárné dílo — obrácení přečetných kmenů slovanských na víru Kristovu — s takovým podivuhodným úspěchem provedl, že v celé říši řecké nebylo nad něho muže většího a stkvělejší slávou korunovaného.

Sv. Method odebral se skutečně do své řecké vlasti, a jakožto veliký muž, šel tam také jen za velikým cílem, za velikým záměrem; i byl v Cařihradě od císaře a jeho rodiny s velikou radostí a okázalostí, ano i od samého chytráckého patriarchy s velikou úctou přijat. Běželo mu hlavně o to, císaře a oba jeho syny Kostantina a Leona i ostatní dvůr císařský nakloniti ku smíru s Římem těžce uraženým za příčinou hamižného jednání Fotiova, jímž páska jednoty mezi západní a východní církví zlovolně na čas byla přetržena. Zkusiltě toho tolikráte sám na sobě sv. Method, že uprostřed velikého vlnobití pronásledování nepřátelského — postaven jsa na pevné a nepodvratné skále apoštolského souhlasu svaté stolice římské, zejména pod pomocnou záštitou dvou velikých papežův, Hadriana II. a Jana VIII., jemu možná bylo, tak

veliké, dalehosáhlé a věčné památné dílo — obrácení Slovanův ku Kristu — provésti a že se při jeho opírání o sv. stolici jakožto o pevnou skálu a silnou věž úplně na něm samém zpravdila slova žalmisty Páně řkoucího (60): „Od končin země k Tobě jsem volal, když se kormoutilo srdce mé, na skále vyvýšil jsi mne. Provedl jsi mě, nebo jsi učiněn útočiště mé: věže pevná před nepřítelem. Obývati budu v stánku Tvém na věky: ochráněn budu v zastření křídel Tvých. Nebo Ty, Bože můj, vyslyšel jsi modlitbu mou: dal jsi dědictví těm, kteří se bojí jména Tvého.“ A zajisté jen na pevné a bezpečné skále sv. Petra stoje — znikl jsem, mohl i svatý Method s nadšením doložiti, znikl jsem všelikého vlnobití vzteklosti Frankův, jenom stolice římská byla mi pevnou útočištnou věží před četnými zapřisáhlými nepřátely, jediné v zastření křídel mocné ochrany apoštolské stolice mně umožněno, bezpečně prováděti mezi Slovany veliké dílo Boží. I není spásy ani pro národy ani pro jejich panovníky leč toliko v nejužším a nejvroucnějším spojení se středem veškeré církve Boží, se stolicí apoštolskou, s matkou všech církví.

Císař s rodinou svou vyslechl sice s patrnou zálibou tyto bohonadšené výlevy Methodovy, i chválil jeho přesnou nauku církevní, schvaloval tolikéž všechny jeho moudré rady a návrhy anobrž vyznamenal muže Božího velikými poctami, hojnými jej obsypal dary, ale dal mu také dosti zřejmě na srozuměnou, že na ten čas nehodlá se ještě těmito radami židiti a jim neodkladný průchod dáti. Proto sv. Method znamenaje jednak tuto nerozhodnosť a odkládavosť, jednak pokrytství a pletichy Fotiovy, neměl žádné upřímné radosti v Cařihradě, žádného trvalého stání a propuštěn byv od císaře s velikými poctami i postaven pod ochranný průvod císařský na zpáteční cestě, pospíchal nazpět ku svým milovaným Slovanům, kteří už s nevýslovnou touhou jej očekávali na hranicích arcidiecése jeho, kam až císařský ochranný průvod jej byl doprovodil.

Ač na oko tato návštěva Methodova se žádným úspěchem se nepotkala v Cařihradě, přece ve skutku bez závažných a blahodějných účinkův tam nezůstala. Císař po vypršení nedlouhé doby rozpomenuv se na slova Methodova počal se opět kloniti k Římu a smíru se svatou stolicí všelikým činem vyhledávati; i císařovic Leo, jemuž dáván název filosofa, přičiňoval vši svoji snažnosť ku provedení

šlechetného záměru otcova. Uznamenav to Fotius i jeho věrný soudruh opat Santabaren, umínili sobě, stůj co stůj, zbožný a bohulibý záměr ten zmařiti. I pokusili se o to, símě nesvornosti v lůně císařské rodiny rozsíti, namlouvajíce císaři, že syn Leo drahému životu císařovu úklady strojí. Ale tento pokus lsti hadí minul se s úspěchem anobrž celá šeredná tvářnosť spiklencův těch odhalena. A když brzy na to r. 886., tedy rok po úmrtí sv. Methoda, císařovic Leo na trůn řecký dosedl, měřeno piklostrůjci Fotiovi touž měrou, kterouž měřil on druhdy spanilomyslné císařovně Theodoře a jejím dcerám, kteréž s jeho schválením násilně strčeny do klášterského vězení, kdež jim bylo doplakati se smrti. Také Fotius jako velezrádce k rozkazu císařovu svržen se stolice patriarchální a uvržen do vězení klášterského, kde po šesti letech, asi r. 891., domučiv se i vnitřními výčitkami svědomí, zemřel; na stolec patriarchální v Cařihradě povýšen ode Lva biskup Štěpán, jenž ihned se stolicí římskou ve spojení vešel, v němž i bez přetržení setrval, což skoro po dvě stě let činili všickni nástupcové jeho až do Michaele Cerularia r. 1054., jímž teprve kvas rozkolnictví počal i do pospolitého řeckého lidu vnikati, ježto rozkol Fotiův toliko duchovenstvo řecké na mnoze nakvašoval zvláště dvěma spisy jeho: velikým listem svědčícím rozkolnickému arcibiskupovi Akvilejskému r. 883., a dílem o Duchu sv. jednajícím: „De mystagogia Spiritus sancti“ po roce 885. vyšlým.

Právě dotčené dvoustoleté spojení duchovenstva i lidu řeckého s Římem před Cerulariem bylo prvním blahodějným výsledkem návštěvy sv. Methoda ve stoličném městě veškeré říše řecké.*) A tento utěšený výsledek předvídaje prorockým

*) Biskup Štěpán, ode Lva na stolec Cařihradský povýšený, byl vlastně nejmladší bratr císařův. Poněvadž byl od Fotia na jahenství posvěcen a obávati se bylo, že by přívrženci řádného patriarchy Ignácia, předchůdce Fotiova, jeho důstojnosti patriarchalní neuznávali, vyzval císař Leo právě tyto přívržence Ignaciovy ku poradě do Cařihradu a vyjádřil se, jsou-li proti jeho bratru na rozpacích proto, že od Fotia posvěcen na jahenství, tedy že na nich žádá, aby spolu s ním na papeže se obrátili, a na něm prominutí této vady pro Štěpána jakož i podobného prominutí pro ostatní takto posvěcené vyprosili, což skutečně jak císař tak Ignaciáni (přívrženci Ignáciovi) učinili, jak vysvítá z listu Styliana, arcibiskupa Novocesarejského, ku papeži Štěpánu VI. (V.) Týž východní arcibiskup Stylian obrátil se s podobnou prosbou ku papeži Janu IX. o prominutí posvěcení Fotiova při některých východních biskupech, kteroužto prosbu však výborný papež Jan IX., jenž na Moravě hierarchii slovanskou po smrti sv. Methoda zase obnovil, rozhodně a důrazně odmrštil.

duchem svým sv. Method, žehnal v poslední řeči své v chrámě Velehradském nejen veleknížeti Svatoplukovi, veškerému duchovenstvu a všemu pravověrnému lidu svému, nýbrž žehnal i císaři řeckému a rodu jeho, v němž řeč jeho v Cařihradě byla hluboký spůsobila dojem a kterýž se jemu všemi službami ochranné a štědré lásky byl propůjčoval, a o němž s jistotou předvídal, že símě slova jeho o svrchovaně potřebném smíru s Římem bez žádoucí úrody nezůstane.

Když r. 906. císař Leo VI. (Moudrý) proti stanovám církve východní a proti stanovám řecké říše po smrti třetí manželky své pojal za choť Zou Carbonopsinu, která mu porodila pozdějšího císaře Konstantina Porfyrogeneta, spěčoval se cařihradský patriarcha Mikuláš Mystikus pošehnati sňatek tento a kaplana dvorského, jenž sňatek ten požehnal, kletbou církevní stíhal; ale stolice římská, o jejíž souhlas se Mikuláš ucházel, neptiavědčovala k této přísnosti, protože u věcech manželských z důležitých příčin i čtvrtý sňatek po smrti třetí manželky připouštěla a v tomto smyslu i r. 920. rozhodla, když za císařování samého Konstantina Porfyrogenety, syna Lva VI., opět patriarcha Carhradský dotčený Mikuláš se toho v Římě u Jana X. domáhal, aby sňatek Lva VI. se Zoou Carbonopsinou za řádný uznán nebyl.

Když Oto I., přijmím Veliký, papešem Janem XIII. v Cařihradě o to vyjednával, aby Theofanie, dcera zemřelého císaře řeckého Romana II., zasnoubena byla Otovi II., synu Oty I., přivolil k tomu Jan, císař řecký a jmenovaná řecká princezna ve slavném a četném průvodu z Cařihradu přivedena na jaře r. 972. do Říma, kde slaven sňatek její s Otou II. a kde mladá císařovna dne 14. dubna od papeže Jana XIII. korunována, načež veškera rodina císařská do Německa se odebrala. Toť patrný důkaz, že tenkráte spojení východní církve se západní nebylo přetrženo, an papež sám se v Cařihradě sňatku řecké princezny s latinským císařovicem domáhal a řeckou princeznu tu v Římě slavnostně na císařovnu korunoval.

Také uvádění jména papešova v řeckých diptychách (na posvátných tabulkách) při liturgii řecké po celé 10. století a skoro do polovice 11. století dosvědčuje, že svazek mezi církví východní a západní přetržen byl.

Nejpatrnějším však dokladem tohoto spojení mezi západní a východní církví bylo trvání klášterův a kostelův latinských v Cařihradě a na obrat trvání klášterův a kostelův řeckých v Římě a v jiných městech na západě, v kterýchžto kostelích a klášterech bohoslužby podle obřadu jim vlastního beze všeho přerušování a vytrhování se vykonávaly, což trvalo až do času patriarchy cařihradského Michaele Cerularia, kterýž r. 1043. povýšen jsa od císaře řeckého Konstantina Monomacha na stolec cařihradský, dal všechny latinské kostely v Cařihradě zavříti a latinským opatům klášter y násilně odňal. Ale ještě r. 1053. patriarcha východní církve v Antiochii Petr oznámil tehdejšímu papeži Lvovi IX. své povýšení na stolec patriarchalní a připojil dle starého zvyku k tomuto oznámení své vyznání víry. Ano sám Michael Cerularius počal společně s císařem Konstantinem Monomachem v téma roce vyjednávati o smír s Římem u papeše Lva IX., kterýž skutečně své legáty do Cařihradu k tomuto účelu poslal. Když pak na synodě tam svolané Michael Cerularius legáty papežské snížil, vykázav jim místo na synodě za všemi arcibiskupy východní církve, shledali legátové v tomto snížení vším právem potupu římské stolice, hlavy a popřednice veškeré církve Kristovy, a přetrhli všecko další obcování s Michaelem Cerulariem, i vložili dne 10. července r. 1054. na hlavní oltář ve chrámě sv. Žofie v Cařihradě papežský dekret jeho exkomunikace. Michael Cerularius, kterýž hned na začátku synody žádné dobré vůle neosvědčoval a jen k libosti svého císaře smírnou synodu svolal, dal dne 24. července 1054. exkomunikační bullu papežskou spáliti a odtud začíná se na východě úplný a trvalý roskol i odtržeńství církve východní od stolice římské. Viz Hefele's Conciliengeschichte IV. sv., z něhož jsme tyto zprávy vyňali.

Druhý účin této návštěvy v Cařihradě záležel v tom, že sv. Method, jenž dva žáky své, jednoho kněze a jednoho jáhna, byl s sebou vzal do hlavního města říše řecké, tyto žáky k žádosti císařově a ve prospěch přečetných zde obývajících Slovanů v Cařihradě zůstavil, aby Slovanům těm hlásali slovo Boží v jejich mateřském jazyku a jim též ostatní bohoslužby v jazyku slovanském podle vzoru svého prvoučitele vykonávali. A tak i tímto činem — zařízením slovanských bohoslužeb — nezůstala návštěva sv. Methoda v Cařihradě bez prospěchu duchovního. Kořistili z ní hojně Slované Cařihradští a čerpali z tohoto posvátného zdroje náplň nebeských blahodarů.

V dobu návratu svatého Methoda z Cařihradu do Panonie připadá snad také, co legenda panonská vypravuje o návštěvě, kterouž svatý Method učinil jakémusi pohlavarovi uherskému, jejž legenda nazývá „králem Uhrův.“ Možná, že to byl Arpad sám, praotec rodu panovnického v Uhřích, ze kterého pocházel i svatý Štěpán, a který vymřel po meči r. 1301. králem Ondřejem III. Jinak jest známo, že Leo, už jmenovaný císař řecký, teprv l. 888. povolal Uhry proti Bulharům a že Uhři porazivše Bulhary usadili se v Sedmihradsku a odtud teprv dále na západ se derouce překročili poprvé Dunaj. Možná však, že už jakýsi předvoj Uhrův utíkajících na západ před hroznými Pečeněhy r. 883., až do Uher k Dunaji zaběhl a tam kočovný život vedl anebo, což věrojatnější, že předvoj ten někde na Dunaji ve Valašsku byl stany své rozbil a tam že sv. Method bera se Valašskem z Cařihradu nazpět, pohlavara Uhrův k jeho výslovné žádosti navštívil. Takto snad se vyložiti dá, co dotčená legenda vykládá o návštěvě svatým Methodem učiněné pohlavarovi uherskému, jejž ona nazývá „králem Uhrův“ řkouc (str. 51.): „Když přišel (sv. Method) do zemí Dunajských, král uherský (pohlavar Uhrův) pronesl přání a vzkázal sv. Methodu, že by jej rád viděl. I ačkoli někteří z jeho průvodu proti tomu mluvili, obávajíce se, že by při známé divokosti Uhrův tehdáž ještě velmi surových milovaný jejich arcibiskup návštěvu tu zlým zažiti mohl: přece nedal se svatý Method, důvěřuje silně v ochranu Boží ku prospěchu dobré věci, od návštěvy té odvrátiti a zašel k němu. „On (král) pak, jak toho důstojnost vladyky

t. j. biskupa*) vymáhá, přijal jej (Methoda) uctivě i slavně, s veselím, a besedovav s ním, jakož důstojno bylo obou takových mužů rozmluvy míti, propustil sv. Methoda, oblíbiv si jej a zlíbav ho, s dary velikými a řekl mu: „Pomni mě, ctihodný otče, ve svatých modlitbách svojich povždy.“ A podivno! když později po vyvrácení

*) Na východě i na jihu slovanském nazývá se biskup „vládykou“, t. j. vládnoucím pánem, knjazem (knížetem), ježto na slovanském západě počalo se místo původního „vládyka“ později aspoň říkati „biskup kněz“, t. j. biskup kníže, jemuž jako církevnímu knížeti přináleželo ve sněmu stavovském prostředkovati mezi knížetem panovníkem a mezi sněmujícími stavy zemskými. Slovo „kněz“ původně knjaz (kňaz) znamenalo nejprve tolik co kníže nebo panovník země a vedle jména gospodar (gosudar), vládyka, vévoda, bylo u slovanských kmenů nejvíce rozšířeno. Později počali knížata slovanští podle příkladu císařů východo-římských, byzantských nazývati se „císaři.“ zkráceně „caři“ (z lat. caesar). Tak to činili jmenovitě knížata bulharští v 10., srbští v 14. a ruští v 16. stol.; na Rusi od počátku 18. stol. slovo „car“ ustoupilo lat. slovu „imperator,“ a „car“ odtud znamená méně, t. j. krále (imperator russkij nebo vserossijskij — císař ruský — jest car polskij — král polský, imperija — císařství, a carstvo — království. — Viz Slovanský Sborník 1884. str. 581.) I slova „království nebeské“ v bibli překládají se ve staroslovanském Ostromírově evangelii výrazem „cěsarstvije nebesnoje.“ („Blaženi ništni duchom — chudí, pokorní duchem — jako těch jest cěsarstvije nebesnoje.“) Mohutnému knížeti moravskému Svatoplukovi dáváno ode všech cizinců jméno „krále.“ Rovněž tak jmenováni knížata charvátští v X., srbští v XI. a opět XIII; polští v XI. a opět XIII.—XIV., čeští v XI.—XIII. století.

Slovo „kněz“ přešlo v křesťanské době u nás nejprve na biskupa, pak i na kněze jemu podřízené, jakožto jeho zástupce. Není pochyby, že v době Cyrillo-methodějské nazýván také u nás biskup „vládykou,“ kterýžto název dává se až podnes u Rusův nejprve Bohu, pánu světa, pak panujícímu knížeti (kňazi) a dále i všem arcibiskupům a biskupům. Tolikéž Jihoslované nazývají biskupa „vladikou“ a sami Slovinci, kterým jest „vladika“ tolik co kněz, t. j. panující kníže, také tytýž slovce „vladika“ o biskupích užívají. Vedle toho jest ovšem u nich oblíben i výraz „škof,“ „knezoškof.“ Z toho vysvítá, že slova „vladyka“ a knjaz (kněz) jsou původně souznačná (synonyma) a že původně u Slovanů brzy toho, brzy onoho o biskupích užíváno.

„Pozoruhodno, píše mi můj přítel p. poslanec Ign. Wurm, že ve východní církvi slovanské nazývá se biskup vesměs vladykou či kňazem. Na západě však toliko v těch krajinách, kde druhdy byla církev slovanská a kde biskupové požívali hodnosti „vladyky či kňaze“; titul tento jim zůstal i když zavládla tam hierarchie latinská. „Kňaz“ znamená tolik jako princeps (kníže); ale nikde ani v Italii, ani ve Francii, ani v Německu, ani ve Špaňhelsku, pokud mi známo, nenosí některý biskup titul knížete čili není: princeps. Toliko Pražský, Vratislavský a Olomoucký jsou „principes“ (knížata, kňazi) a taktéž oni biskupové, kteří stojí pod Solnohradským arcibiskupem jako Kérkský (v Gurku, teď v Celovci sídlící); Mariborský, Lublaňský atd., jsou principes, poněvadž tam byla druhdy sídla slovanských vladykův či kňazův (biskupů) a vzhledem na ně dán titul tento také Solnohradskému.

Když byly biskupské stolice slovanské latinisovány aneb když vedle nich latinské byly zřizovány, tedy aby na důstojnosti nic nepozbyli, aneb aby nově usazení biskupové latinští v hodnosti slovanským se vyrovnali, dáván jim titul „princeps.“ Odtud slove Olomoucký na sněmu důsledně „kňaz biskup,“ což v latině zní „princeps.“ Jest to titul od německé církve adoptovaný v těch krajinách, kde druhdy zavládala církev slovanská, jako — v Pustertálu tyrolském (kde bydleli dříve Slovinci), odtud také Tridentský biskup slove „princeps.“

Jako vladyka, kňaz = princeps nosil biskup moravský korunu a má ji podnes v erbu, ježto mu jako vojvodovi (dux, Herzog) nepřináležela. „Dux“ byl méně než „princeps.“

říše velkomoravské a po opanování Uherska národem maďarským, slovanští kněží v Čechách stíháni byli, utíkávali se pokaždé do Uher, kdež vždy ochrany docházívali, jakoby tato ochrana byla se vyřinula z požehnání a modliteb Methodových, do nichž se byl pohlavar Maďarů pokorně poručil.

A tak ochraňoval Bůh samého svatého Methoda na všech cestách jeho i na této poslední cestě do Cařihradu i odsud nazpět do Moravy ku hlavnímu sídlu jeho na Velehradě, i naplnilo se na něm apoštolské slovo, že Bůh jej chránil „v nebezpečenstvích na moři, v nebezpečenstvích na řekách, v nebezpečenstvích mezi falešnými bratřími, v práci a v bídě, v bděních mnohých, v hladu a žízni," i v ostatních zármutcích, jichž sv. apoštol Pavel o sobě připomíná.

Svatý Method došed hranic své Srěmské diecése byl od lidu i duchovenstva s nejvyšší úctou a s jásotem nesmírným uvítán a neopominul nikde na cestě v Panonii, kudy se do Moravy bral, obce křesťanské apoštolskou promluvou potěšiti, duchovenstvo jemu podřízené ve svaté kázni a v horlivosti neúmorné utvrzovati, nově vybudované chrámy posvětiti a věřícím svého apoštolského požehnání udíleti. Jako na celé cestě v Panonii, tak byl i na Moravě příchod jeho oslaven všemi výrazy největší úcty a vroucné radosti. Při jeho příchodu přišli mu vstříc všickni pohlaváři země s přečetným ostatním lidem, a dle moravské legendy „divnému jásotu a radosti se oddavše i díky Bohu vzdávajíce pravili: „Navštívil jsi, Pane, zemi naši, rozveselil jsi ji, navracuje nám pastýře našich duší." Muž Boží však sv. Method mohl sám v pravdě říci, že jen tělem byl opustil duchovní stádce své, ne však láskou.

Poněvadž bohoslužba křesťanská bez chrámův se obejíti nemůže, napomínal a podněcoval vznešený arcipastýř všady lid ku

Proto také v schematismu arcidiecése Olomoucké v titulu arcibiskupském předchází „princeps" před titulem „dux."

Pokud u nás obyčejný kněz zastupuje biskupa, jest také kňazem či vladykou, a když kněz církve východní s assistencí, totiž s přísluhou diakona a subdiakona zpívanou slaví, vyzývá hned na začátku mše diakon sloužícího kněze: Požehnej vladyko lidu tomuto. „Kněz" náš — má tedy svůj kořen v kňazství slovanského vladyky a slovo to nepochází od knihy, jak mnozí se domnívali. „V tomto smyslu jest název kněze u nás dědictvím po svatém Cyrillu a Methoději, a patří vskutku mezi památky Cyrillo-Methodějské."

Kristu nově obrácený, aby stavěl chrámy a kaple, a sice podle návodu, jejž jim sám dával, při čemž způsobilejší učeníci jeho byli lidu řídícími vůdci. Poněvadž sv. Method mnoho let byl řeholníkem v klášteře Olympském a pak i opatem kláštera Polychronského blízko Cařihradu (na asijském břehu Marmorského moře), kde mnichové všecky svaté umy pěstovali, totiž stavitelství chrámové i klášterské, posvátnou malbu i řezbářství k vyzdobení svatyň křesťanských,*) a posvátný církevní zpěv: tedy nelze nikterak pochybovati, že sv. Method do všech těchto um se výborně znal, vycvičiv se v nich ve dvou klášterech, a že i svým učenníkům potřebný návod ke všemu tomu dáti mohl a skutečně dal. Tímto způsobem položil sv. Method nejen v písemnictví křesťanském, nýbrž i v rozličných umách první potřebné základy u nově obrácených Slovanův a stal se i v tomto směru učitelem a osvětitelem i velikým dobrodincem národů slovanských.

Podle jedné listiny, jejížto pravosť se však nyní ode mnohých učenců popírá, vysvětil svatý Method u přítomnosti Svatoplukově a nesčíslného množství lidu l. 884. v Brně chrám sv. Petra a Pavla, kterýž nyní jest mateřským a stoličným chrámem veškeré diecése Brněnské, byv ovšem v prodlení času několikráte přestaven. Bohužel, že doposud možno nebylo

*) Až podnes zachovaly se v Římě ve Vatikaně dva obrazy se starocyrillskými nápisy, kteréž se od znalců kladou v dobu asv. Cyrilla a Methoda, jižto přišedše na sklonku r. 867. do Říma obrazy ty tehdejšímu papeži Hadrianovi II. v dar přinesli. Jest to předně „nerukodílný obraz Páně na rouše vytištěný“ s nadpisem i podpisem v nejstarší cyrillici (viz Roč. I. Sborníku Velehradského str. 196. a n.); pak obraz, v němž vypodobněn Kristus a dva popřední sv. apoštolé Petr a Pavel, onen v pravo, druhý v levo Páně se skrácenými starocyrillskými nápisy: sty Petr, sty Pav'l = svatý Petr, sv. Pavel; kterétoto nápisy ruthenští biskupové při své unii s Římem sami byli tehdejšímu papeži Klementovi VIII. vyložili. Viz vlaský životopis kardinála Dom. Bartoliniho z r. 1881. str. 211. a n. — K umám křesťanským náleželo tehdáž také krášlení rouch liturgických čili bohoslužebných pěkným a vzorným vyšíváním, z kteréhož umění vyvinuly a podnes onde i onde zachovaly se ruční práce ženské t. j. rozličné tkaniny, výšivky, vyrábění krajkův, zdobení příbytkův malbami, umělé krosby na barvených vejcích volkonočních atd., kteréžto práce jsou doposud předmětem obdivu vkusu, dovednosti a píle slovanské ženy a vůbec oddílem slovanské ornamentiky, jak se právě v tomto roce v lednu ve výstavě výšivek takových v Olomouci k obdivu i cizincův stkvěle ukázalo. Sama vládou vyslaná německá znalkyně paní Bachová, ředitelka státní odborné školy vyšívací ve Vídni, prohlásila výstavu Olomouckou za velkolepou a vyšívání moravské za vzorné, k němuž se musí vyšívání vůbec vrátiti, nemá-li pořáde blouditi klesati. Tímto způsobem výšivky česko-moravské zrovna tak pochváleny Němkou, jako druhdy česko-moravské písně Sušilovy pochváleny německým znalcem Chrysandrem, vydavatelem a redaktorem hudebního listu v Mohuči.

prastarého kodexu (staré psané knihy) a odtud učiněného prvopisu dotčené listiny se dopátrati. Jinak by povinná ku svatému Methodu vděčnosť byla vymáhala, aby ve svatvečer jubilea tisícleté památky úmrtí jeho slavila se tisící ročnice památky vysvěcení dotčeného hlavního chrámu Methodem svatým, kteryžto kostel povýšen r. 1777. na chrám biskupský nové slávy a přednosti nabyl, stav se hlavou, matkou a panující korunou všech ostatních chrámů v diecési Brněnské.

Co do kostela sv. Petra a Pavla v Olomouci, dí o něm Al. Voj. Šembera ve spisu: Paměti a znamenitosti města Olomouce 1861. (str. 2.): „V IX. století, kdež spisovatelé cizozemští od časů římských ponejprv zase o Moravě se zmiňují, byla Olomouc kromě Děvína při ústí Moravy a kromě Velehradu (nyní Uherského Hradiště) předním hradem zemským a bezpochyby dočasným sídlem knížat Mojmíra, Rostislava a Svatopluka. Té doby, ač jestli ne již prve, založen na Předhradí Olomouckém kostel sv. Petra a Pavla, v němž jak pravdě podobno, apoštolové moravští sv. Cyrill a Method Bohu sloužili.“

Počítáme-li apoštolskou činnosť sv. Methoda mezi západními Slovany od jeho příchodu na Moravu l. 863. až do roku 885., tedy strávil náš věrověst ve svatém apoštolském díle svém na slávu Boží a spásu západních slovanských kmenův 22 let a stál asi v 60. roce věku svého, když po tolika apoštolských trudech a námahách, po tolika svízelích a strastech, po tolika těžkých nátiscích i krutých mukách žalářních, při tolika zármutcích uprostřed falešných bratří počínal cítiti, že síly jeho pružnosti a jarosti posavádní pozbavené hybějí a vůčihledě zemdlívají a že mu již nebude na dlouze pobyti na pozemsku. I žáci jeho s nesmírným bolem pozorovali, že vroucně milovaný učitel počíná churavěti a že jim snad brzy bude rozžehnati se s milovaným otcem a mistrem. A skutečně byl se už přiblížil čas, v němž Pán ustanovil, povolati k sobě věrného sluhu, aby dosáhl odpočinku ode strastí i mzdu vzal za mnohá namahání a za veliký již úplně dovitý věnec nesčíslných obětí a nesmrtelných zásluh, aby mu ode Pána podána byla stkvoucí koruna spravedlnosti, kterouž ozdobení svatí a světice Boží jako slunce na věky září před Hospodinem.

Poslední květná neděle sv. Methoda na Velehradě.

I přistoupili k němu učeníci jeho řkouce (podle pan. legendy str. 51. a 52.): „Koho uznáváš, otče i učiteli ctihodný, mezi učeníky svými, aby v tvém učení (a tvém úřadě vznešeném) tvým nástupcem byl?“ Ukázal jim jednoho z důvěrných učeníků svojich, nazvaného „Gorazd,“ řka: „Ten jest vaší země svobodný muž, dobře znalý v latinských knihách, pravověrný, to vůle Boží, to vůle budiž i láska vaše, jakož i má jest —; on budiž nástupcem mým!“ Ustanovení tohoto muže, rodilého Moravana, pocházejícího z rodu vysoce váženého, výborného znalce i latinského jazyka, jímž možná bylo obcovati s Římem a s latinským duchovenstvem, i řeckého, jímž klíč podán ku přebohaté literatuře řecké, ustanovení takového muže za nástupce bylo plnou měrou moudré, věhlasné a vhodné, nebo umožnilo, aby mužem vysoce vzdělaným, pro neúhonnosť mravův a ušlechtilosť srdce vysoce váženým zachována byla svornosť a jednota především v duchovenstvu, jež bylo nejen (ohromnou ovšem většinou) slovanské, nýbrž poněkud i řecké a latinské, kteréžto poslední i ke dvoru Svatoplukovu opět povoláno byvši značný vliv jak v knížete tak v jeho dvořenínstvo vyvíjelo. Gorazd (Horazd), jenž ve všem se řídil vzorem mistra a učitele svého, byl nad jiné způsobilým sprostředkovati jednotu církevní a svornosť mezi těmito různými živly duchovenskými zachovati, a jak se zdá, byl už podbiskupím Methodovým, a sice vedle Vichinga druhým podbiskupím něco později než Viching v Římě samém vysvěcením, a sice k tomu účelu vysvěcením, aby sv. Method podle pravidla církevního jako arcibiskup a metropolita ještě aspoň dva podbiskupí měl, s jejichžto přísluhou by ještě jiné podbiskupí pro krajiny, kde by toho potřeba kázala, vysvěcovati mohl.

Když pak ve dnech života sv. Methoda přišla květná neděle r. 885., kteráž v roce tom připadla na den 4. dubna, vstoupil sv. Method, ač churav a zemdlen, přece do chrámu stoličního, aby ještě jednou vykonal oběť nejsvětější a po krátké promluvě rozžehnal se s lidem četně zde shromážděným, s knížetem Svatoplukem i s duchovenstvem. Snadno domysliti se, co pečlivý pastýř k milenému duchovnímu stádci i kněžstvu mluvil, kterak s otcovskou starostlivostí snažně napomínal všech, aby drahý jim svěřený poklad víry Kristovy úplně a přesně zachovali a spásu svou jen v Kristu možnou pravými skutky křesťanskými si zabezpečiti

usilovali. A kdo popíše nevýslovnou žalosť i hlasitý pláč, když udíleje jim poslední požehnání pronesl o svém blízkém odchodu z tohoto světa tato otcovská i prorocká slova: „Střezte mě děti až

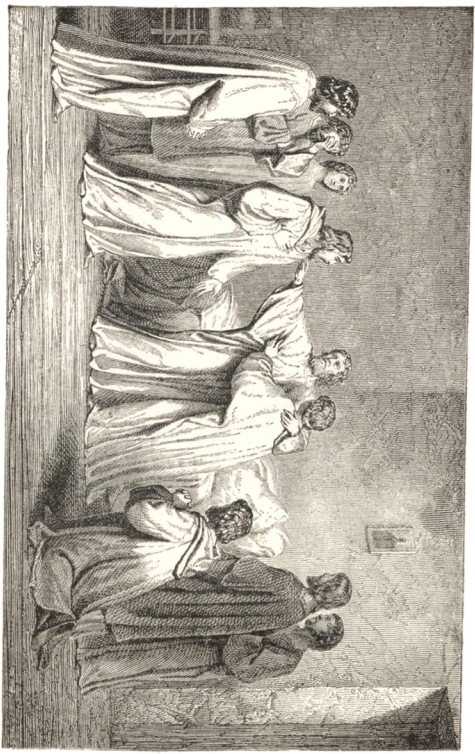

Smrť sv. Methoda.

do třetího dne“ — t. j. až do šestého dubna, dne úmrtí mého. Žalosti a nářku z těchto slov v celém shromáždění povstalého nedovede zajisté ani nejvýtečnějšího mistra péro s dostatek popsati.

Vedle obyčeje, který veždy v církvi zachováván, trvalo duchovenstvo i lid truchlící po tyto dni na vroucných modlitbách dle přání mileného arcipastýře svého, kterýž posilněn rosou nebeské milosti ve svátostech přijatou, když svítal třetí den, zvolal: „V ruce Tvé, Pane, poroučím ducha svého!“ a na rukou kněží přistojících usnul v Pánu právě v den, jejž byl sám předpověděl, totiž 6. dubna 885.

„Učeníci jeho (jak dí legenda pan. str. 52.) poradivše se, i náležitou úctu tělesným ostatkům svatého metropolity vzdavše, obětovali služby církevní (mši) sv. latinsky, řecky i slovansky, i položili jej v kathedrálním (stoličním chrámě) aneb jak se v jiné legendě (bulhar. str. 70.) praví, ve velikém chrámě moravském po levé straně ve zdi za oltářem svaté Bohorodičky (na Velehradě). — Lidé pak (nesčíslný zástup), shromáždivše se, provodili jej se svícemi plačíce za dobrým učitelem i pastýřem, mužské pohlaví i ženské, malí i velcí, bohatí i chudí, svobodní i nevolníci, vdovy i sirotkové, cizinci i tuzemci, neduživí i zdraví, všickni, jelikož všechněm všechno učiněn jest, aby všecky k spasení přivedl.“

„Ty pak (svatý Methode! tak končí legenda pan.) svatá a ctihodná hlavo, modlitbami svými s výše pozírej na nás toužící po tobě, zbavuj ode všeho nebezpečenství učeníky svoje, i učení rozšiřuje i kacířství vyháněje, abychom, jak důstojno našeho povolání, živše zde, stanuli s tebou, tvoje stádce, po pravé straně Krista Boha našeho, věčný život přijmouce od něho. Neboť jemu jest sláva i čest na věky věkův.“

Úmrtí sv. Methoda.

(6. dubna 885.)

Přistupte ke mně, drahé dítky moje,
k spánku již otec Váš se ukládá;
dokonán běh a skončeny jsou boje,
života slunce zvolna zapadá;
zapadá zde, však vím, že v nové záři
bleskem mi vzejde z Boží věčné tváři.

Vzejde mi, vzejde; neboť vím, že žije
Spasitel můj, jenž slavně z hrobu vstal,
Vítěz, jenž potřel křížem hlavu zmije
a věnec palmový svým sluhům dal,
by v jeho slávě tamo účast brali,
kdož jeho jménem tuto bojovali.

Již kyne Klement palmou vítězovou
a bratr Cyrill jde mi v ústrety;
již slyším z daleka tu píseň novou,
jak vlní se a proudí nad světy,
a cítím, kterak rostou duši křídla,
by vznesla se v ta věčná Boží sídla.

Ó buďte s Bohem! — Gorazde, můj synu,
Tvým rukoum svěřuji svou Moravu,
veď lid můj dále cestou k Hospodinu,
skýtej mu víry spasnou potravu;
kéž uhájíš mé stádo, lid můj drahý,
s pomocí Boží před vlky a vrahy!

Žehnám ti synu; však mé požehnání
ať sprchne také rosou blaživou
na hlavy těch, kdož Pánem pomazáni
kdys budou třímati zde berlu mou,
ať dobrými jak Ty jsou mému stádci
po všecky věky pastýři a vládci.

Klimente, Sávo, Angelare milý,
žehnám Vás rukou svojí slábnoucí
a žehnám ve Vás zástup ušlechtilý
mých kněží po vše věky budoucí,
jenž po Vás přejmou práce věrné tíži
a Vaši lásku k lidu, knize, kříži.

Toť odkaz můj; — ten poklad chraňte vlasti,
pak nechť i bouře divá zaduní,
základem zemským může pozatřásti,
nezastře Vám však blaha výsluní,
jež nad Moravou vzešlo Boží mocí
a neustoupí nikdy smrtné noci.

Věkové přejdou — mine tisíciletí
mrakem a jasem zlých i šťastných dob,
a přijdou kdysi všechny moje děti
na otcův klidný pomodlit se hrob.
Ať rov můj zapadne — jen lásky květem
kéž tehdá zarůstá mým věrným dětem.

By z hrobu mého květ ten na památku
odnesli všichni v srdci dětinném
strojíce jím se k velikému svátku,
ve stádci Kristovu až jediném
rodina slávská všechna sjednocena
na podiv světu bude povznesena. — —

Slábne mi dech a hasnou moje hledy,
k poslední chvíli u mně prodlete;
za drahou vlastˇ se ještě naposledy
modlitbu Páně se mnou modlete.
Ó přijď nám království Tvé svaté, Pane,
ať vůle Tvá se dnes i vždycky stane!

Vl. Šč.

Povahopis sv. apoštolů slovanských.

vatých bratří jednotlivé rysy vystavovali jsme doposud v jednotlivých úkonech obou, kterýmiž rysy se povlovně i veškera jejich povaha nakreslila. Jednotlivé rysy ty jsou však jako rozptýlené paprsky, jichž třeba sbírati v jedno ohnisko, aby z něho jako z jednoho zrcadla vyblesknul plný a světlý obraz jejich svaté povahy.

Patrně jsouť oba bratří karakterové spanilí, ušlechtilí, krásní, svatí, vévodící svou vysokou a všestrannou vzdělaností a leskem své naprosté neúhonnosti i mravné dokonalosti. Nauka křesťanská, kterou s horlivostí neúmornou hlásají, vyzařuje v jejich vlastním životě všechny své krásy, prosvěcuje a uvelebuje všecky jejich snahy, všechny jejich skutky, jejich trudy a strasti, ano oblévá i jejich smrť krásou nachovou a obdává je gloriolou nesmrtelné slávy.

Co do hřiven duchových, jimiž oba hojně obdařeni, a co do vývoje hřiven těch, předčí oba všechny své řecké a slovanské vrstevníky svým vysokým u vědách a umách vzděláním, avšak přece zabíhá mezi oběma v této věci ten dosti značný rozdíl, že svatý Cyrill vyniká nevšedním, v pravdě ženialním ostrovtipem a neobyčejnou pamětí nejen nade vše spoluvzdělance své, nýbrž i nad svého staršího svatého bratra Methoda, kterýž ač starší, vysoké a neobyčejné nadání Cyrillovo milerád a beze vší závisti uznává a jemu při každé

příležitosti palmu přednosti ochotně ponechává. Nebo kdykoliv a kdekoli svatí bratří společně vystupují, jest to svatý Cyrill, kterýž ujímá se slova a na větším díle aneb výhradně sám zástupy oslovuje, jako na př. u Kozarův, v hádkách náboženských se židy a Saraceny, u pověrečných Fillanův, kteří starému dubu moc zázračnou připisovali a jinde. Iniciativa čili počátek nové slovanské azbuky vychází od něho, která tudíž i po něm pojmenována „cyrillicí.“ Ve vědeckém sporu o slovanskou liturgii s kněžími a biskupy latinskými v Benátkách podjímá se boje hlavně sv. Cyrill a v Římě samém jest popřední zřetel k němu obrácen. Při vysvěcení na biskupskou důstojnost jmenuje sama latinská legenda (Translatio) sv. Cyrilla na prvním místě, sv. Methoda však, ač staršího, klade na místo druhé. Sám papež pak, hluboce dojat žalostnou zprávou o brzkém úmrtí svatého Cyrilla, káže veškerému duchovenstvu v Římě se sborem poradních svých biskupův (později kardinály nazvaných), aby svatému Cyrillu prokázali pohřební poctu, jaká papeži samému při pohřebu se vzdávala a spolu aby jej uložili v jeho vlastním pro něj nachystaném náhrobku. Největší pak učenec latinský té doby, Anastasius, bibliotekář vatikanský, který sv. Cyrilla v Římě sám osobním obcováním poznal, byl přestkvělými duchovými dary a spanilými ctnostmi jeho tak okouzlen, že kdykoliv se mu událo ve spisech svých mluviti o sv. Cyrillu, vyslavoval jej nejvyššími chválami a překypujícím pocitem obdivu, čehož při líčení osoby sv. Methoda jinak velmi pochvalném přece touž měrou nečinil.

Kromě toho osvědčuje svatý Cyrill při každé příležitosti na sobě povahu mnohem ohnivější a čilejší, nežli byla povaha svatého Methoda, tak že se podobal svíci ustavičně k oslavě Boží planoucí, kteráž ovšem také rychleji se ztráví. Podle toho všeho, co jsme doposud řekli, zdálo by se, že sv. Cyrill vynikal nad svého bratra Methoda i větší rázností a že povaha staršího bratra byla více passivní, trpná. To však jest pouhým klamným zdajem, jehož hlavní příčinu hledati dlužno v nevšední a podivuhodné paměti, s kterouž svatý Cyrill snadno cizím jazykům se přiučil a veliké v nich obratnosti nabyl, ku kteréžto obratnosti svatý Method, maje sice dobrou avšak nikoli nevšední paměť, nedospěl, ač jazykům těm jinak dobře rozuměl a co v nich zaslechl, na jazyk staroslovanský věrně přetlumočiti dovedl. S úplnou bezpečností tvrditi lze, že sv. Method

uměl obratně mluviti řecky, staroslovansky a latinsky a že úplně rozuměl i jazyku kozarskému, z kteréhož jazyka i řeči svatého bratra svého na jazyk řecký a staroslovanský přeložil, ano že rozuměl také ostatním cizím jazykům, jež sv. Cyrill si dokonale osvojil.

Co pak do státnického vzdělání, jímž sv. Method jako místodržitel a správce krajiny slovanské v Macedonii, prakticky se žičil, vynikal nad bratra Konstantina-Cyrilla, jehož mysl více k idealním vědám obrácena byla a jenž právě za touto příčinou povýtečně nazýván „filosofem.“*) Svatému Methoději připisuje se též zákonodářství křesťanské od římsko-pohanského neodvislé v zákonníku od sv. Methoda k žádosti Svatoplukově v cyrillici sepsaném, jímž se záležitosti státní říditi mají. Také v malířství a v jiných církevních umách přináleží sv. Methoději palma popřednictví, protože po mnohá léta v klášteře Olympském, kde se všechny umy církevní pěstovaly, nejprve jako podřízený mnich, pak i jako igumen či představený všech 70 mnichů v klášteře Polychronském žil, ježto sv. Cyrill poměrně jen krátký čas řeholný život vedl.

Co do rázností staví ovšem sv. Kliment, žák obou bratří Soluňských, jak „v životě sv. Konstantina,“ tak „v životě svatého Methoda,“ v popředí sv. Cyrilla, jemuž sv. Method téměř jen slouží, jsa mu podporou a pomocným druhem. Ale „v životě sv. Methoda“

*) Sv. Cyrill miloval horoucně studia grammatická (jak na str. 13. povědíno), a jestiť to zvláštním řízením Božím, že ten, kterýž měl slovanským národům prvou a vzornou dáti grammatiku (mluvnici), základ a podklad to grammatikám všech slovanských jazyků, a který měl první vzornou napsati knihu slovanskou, že týž sv. Cyrill už v sedmém roce svém (Font. rer. boh. I., 1. 3, 4) horoucí planul touhou poznati umění grammatické. Nebo (viz stranu 13.) zaslechnuv, že jakýsi cizinec, jsa mistrem v tomto umění, prodlévá v Soluni, zašel k němu a prosil jej k nohám jeho padaje: „Učiň dobrodiní a nauč mě umění gramatickému.“ Když pak tento prosbu jeho oslyšel, mládeneček Cyrill se slzami klaně se jemu pravil: „Vezmi všechen můj podíl v domě otce mého, který mně náleží, ale nauč mě.“ A když přes toto úpěnlivé prošení učitel přivoliti nechtěl, svatý pacholík domů odešed trval na modlitbách vroucích, aby dosáhl žádosti srdce svého. I dosáhl plnou měrou všeho, čeho si v grammatickém vyučování přál, an povolán kancléřem říšským do císařské dvorské školy, kde umění grammatickému v jazyku řeckém dokonale vyučováno. Grammaticky vzdělaný svatý Cyrill prostudovav pak staroslovanský jazyk, jímž se v domovině jeho mluvilo, poznal a vystavil tak dokonale grammatické zákony jeho, že dr. Konstantin Jireček se nerozpakuje říci: „Nepochybujeme téměř, že rodina bratří Soluňských byla slovanská. Svědčí o tom především spisy jejich, čistou ryzí slovanštinou složené; rodilý Řek od starodávna v slovanském, jakož vůbec v každém cizím jazyku velikou se vyznamenává neumělostí. A Slovanův tehdá plno bylo v službách byzantinských. Slovanského původu byl patriarcha Nikita (766—780), Damian, komorník císaře Michaila III., císař Vasil Makedonec a drahně jiných.“

připisuje Kliment i jemu *různosť* k apoštolskému úřadu potřebnou, an praví: „Všem (předchozím svatým učitelům církve) se spodobniv, všech způsob na sobě jevil, bázeň Boží, zachovávání přikázaní tělesnou čistotou, horlivé modlitby i svatosť (jevil i) *slovo mocné a mírné, mocné na protivníky, mírné však na ty, kteří přijímali napomínání, hněv, tichosť, milosť, lásku, strasť* a trpělivosť, všechněm všecko učiněn jest, aby všecky ke spasení přivedl.“ (Font. rer. boh. I. p. 42.) Týž svatý Kliment podává ihned podrobné doklady této různosti Methodovy ve sporu s bavorskými biskupy, kteří biskupské právomoci jeho nad zemí velkomoravskou uznati nechtěli, dále v jednání jeho proti bohatému velmoži moravskému, jenž proti vůli Methodově pojal švakrovou za svou choť. V „pochvalném pak slovu,“ jež vzdává svatým Cyrillu a Methoději (str. 60. Font. r. b. I. 1.), přirovnává sv. Methoda pro jeho různosť Samsonovi a Gedeonovi, kteří důrazně porážejíce nepřátele vlasti, byli jim postrachem. A sám papež Hadrian měl dle sv. Klimenta (Font. rer. boh. I. 45.) takovou neobmezenou důvěru v jeho *ráznou činnosť*, že když Kocel poslal mu prosebný list, aby jemu (Kocelovi) propustil (z Říma) Methoda, blaženého učitele, řekl mu v odpovědi písemné: „Ne tobě jedinému toliko, nýbrž i všem zemím těm slovanským posýlám jej učitelem od Boha i od svatého apoštola Petra, prvního nástupce a klíčníka království nebeského.“ Bylať vůbec osobnosť sv. Methoda, jak nám ji svatý Kliment v jeho životopisu líčí, imposantní čili vévodící, kteráž s dovahou mocnou vystupujíc každému, i odpůrcům, bezděčně vynucuje úctu a vážnosť. (Font. rer. boh. I. 1, 42.)

Nakreslivše takto poněkud rozdílnosť v povaze obou svatých bratří Soluňských přikročíme k dovršení této kresby líčením ještě toho, v němž mezi oběma nebylo žádného rozdílu. Byl to neúhonný, vzorný, svatý život jejich.

Lepotvárná stavba *svatého* života spočívá na *třech* velkých základních kamenech, na nichž čtyři pilíře velebně do výše se pnou. Prvním takovým základním kamenem jest svatá víra — pravý to *diamant*, ohnivými barvami ve tmách tohoto života světélkující a cenu nesmírnou, nadzemskou mající; druhým jest *naděje*, — pravý to lepokam *safír*, modrou či lazurovou barvou se vyznačující a k modrému, lazurnému nebi poukazující; třetím

jest láska — láska k Bohu a k bližnímu — pravý to rubín krásně červený, ohnivorudý a růžostkvělý.

Na těchto základních kamenech zvedají se jako velebné pilíře čtyři stežejné ctnosti: opatrnosť, kteráž jsouc vynalézavá a obezřetná, jako pochodeň ukazuje moudrosti vhodné prostředky k dosažení svatých cílů; mírnosť, kteráž se mile zrcadlí v zdrželivosti, střízlivosti a střídmosti, v stydlivosti a cudnosti, v pokoře a skromnosti, v krotkosti, tichomyslnosti a vlídnosti; spravedlnosť, kteráž každému dává, co jemu náleží: Bohu česť a slávu, rodičum pietu, církvi duchovní matce a její viditelné hlavě úctu, lásku a poslušnosť, dobrodincům vděčnosť, zákonitým představeným vážnosť a dlužné poslušenství, všem pak clo pravdy a náležité lásky bliženeské.

Čtvrtý pilíř budovy svatého života jest: síla a udatnosť, která žádných obtíží a nesnadností zbaběle nepobíhá, kteráž i protivenství a útrap se nehrozí aniž se jimi od vykonání vůle Boží a provedení svatých zámyslův odvrátiti dává, anobrž i dobrovolně s velikou srdnatostí a odhodlaností břemena, nesnáze a protivenství podniká, útrapy a strasti s podivuhodnou trpělivostí a stálostí snáší, a káže-li toho potřeba i povinnosť, také ku palmě hrdinského mučenictví se pozvedá.

A zdaliž se tato velebná stavba svatého života nezračí skutečně v povaze svatých apoštolů slovanských, patronů našich? Jak krásně na př. září ve veškerém životě jejich neocenitelný diamant víry — víry v Ježíše Krista od církve jeho hlásané, kteráž (víra) zdokonaluje rozum, moudrosť dává maličkým i vyspělým, kmetům slastný stred útěchy a pokoje a všem jest začátkem i základem posvěcení a spásy. Hle! jak krásně září tento diamant víry v životě svatých apoštolů slovanských? Byliť oba — synové nábožných rodičů víře katolické celým srdcem oddaných, v této víře byli od rodičův pečlivě vychováni, ji sobě jako moudrosť z Boha pochodící vroucně zamilovali, ji pilně studovali, aby důkladných v ní vědomostí nabyli. V zářném lesku víry poznali záhy u veřejném životě pomíjejícnosť a marnivosť světa po samých požitcích tělesných a hmotných pokladech se shánějícího, poznali pravý cíl a pravou úlohu života lidského. Stojíce nejprve ještě uprostřed víru a hlomozu světového pozorovali s nechutí tu stálou

honbu mnohých lidiček po úřadech a hodnostech, to horoucí dychtění po přízni dvorské a to kolísání, tu vrtkavosť této přízně při každém zavanutí nového politického větru. I viděli to množství třtin podle větru se klátících a seželelo se jim těchto lidiček, kteří za malichernými cíli se honíce zastírali tvář svou larvou a škraboškou lícoměrnosti, pochlebnictví a pokrytectví a v obcování se neštítili křivolakosti a nepravdivosti. I zhnusila se našim věrozvěstům tato bezcharakternosť, tento hamižný život třtin podle větru se klátících. Znamenajíce pak, kterak přese všechny tyto umělůstky pokrytecké ten onen stojící v lesku a záři slávy světské bleskorychle upadá v nemilosť vysokých příznivců svých a ocítá se v hlubině pokoření a strastí, poznali svatí bratří ve světle víry naší jasně nestálosť, kolísavosť a marnosť světa, poznali že v tomto víru ustavičného kolotání a nejistoty jest třeba hledati pevného bodu, pevné půdy a nezvratné opory i držeti se toho jediného potřebného, jak nám je víra v Krista Ježíše naznačuje, poznali ve světle této víry, že pravý cíl života lidského netkví v požitcích a rozkoších zemských, ve hmotě a výhodách jejích, nýbrž že tkví, jak víra Páně nás učí, v životě vyšším, nadtělesném, nadzemském, že tkví v Bohu a království i ve spravedlnosti jeho a že popředně v něm a v hledání království Božího možno nalézti pevný bod, na němž bezpečně státi lze, kde nevýslovně sladký pokoj a poklid lidskému srdci stále kyne a řine a člověka přesladkou mannou svou oblažuje. Tímto osvícením, jehož svatá víra naše propůjčuje, nabyli věrověstové naši pravé moudrosti, která jim stále ukazovala pravý cíl člověka a je ustavičně pobádala, všecky své snahy, všecky své kroky a činy k tomuto cíli říditi a jedině za tímto cílem se usilovně brátí. Poznavše pak, že víra v Ježíše Krista, jak ji svatá církev naše hlásá, nejen člověka osvěcuje a jemu poklady moudrosti a blažného pokoje podává, nýbrž že jest mu také nejbezpečnějším ředidlem či kompasem, jímž všechny poměry života náležitě uspořádati lze a že jest i prvním základem všeho posvěcení, všeho u Boha ospravedlnění, začátkem a základem spásy lidské, poznali spolu, že víra naše jest skutečně pokladem tak velikým, tak drahým, že člověk, aby ho nabyl a nabytého nepozbyl, všecko co má, co mu draho a milo, i život svůj obětovati povinen. A tak sami v sobě věrou Kristovou osvíceni, posvěceni a oblaženi jsouce,

vynaložili veškero úsilí života na to, aby drahocenným pokladem víry té osvítili, posvětili, oblažili a spasili mnohé a veliké národy a podnikali přečetné půtky s jizlivými nepřátely této víry, se židy a Muhamedány, a uvedše v lůno samospasné církve Kristovy přečetné národy mohli na konci života svého směle se sv. Pavlem říci: „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonal, víru jsem zachoval.“

A co říci máme o druhém lepokamu, modrém safíru, ukazujícím k lazurnému blankytu nebes, o naději? Protože hned z mládí srdce jejich zakotvilo se v pokladech nebeských, zhrdnuli zemskými rozkošemi, tělesným svobodnictvím, světskými důstojnostmi vysokými a zasvětili se jedině Bohu i šíření slávy jeho. Takto vzavše na sebe těžký kříž Kristův, — kříž umrtvování sebe samého — kráčeli úzkou toliko cestou a těsnou branou a vyhledávali jedině spásy své a spásy tisícův a tisícův duší, jež Kristu získati všemi silami a žilami se snažili. Všecku svou naději na Bohu a nebeských dobrách zakládajíce podnikali milerádi chudobu, nepohodlí, nebezpečí a všeliké útrapy i oběti na cestách apoštolských a nerozpakovali se podjíti i tuhá protivenství četných a mohutných nepřátel. Anděl naděje všudy je zprovázeje na cestách podával jim i v protivenstvích olivovou ratolístku míru a trpělivé klidnosti, jakáž zejména zářila ve velebné tváři sv. Methoda, an stoje před svými zuřivými nepřátely důstojně hájil své cti a svatého práva svého. Naděje jako vycházející zora života věčného oblívala krásou nebeského poklidu tváře jejich i ve smrti a uvelebovala i závěrek jejich slavné pozemské pouti.

A což láska, tento růžostkvělý rubín v koruně každého světce mile se lesknoucí? Nezáří-li lepokam ten také v koruně svatých apoštolů našich? Jedině vroucná k Bohu láska to byla, kteráž je k tomu vedla, aby sobě vyvolili stav duchovní a úřad apoštolský, ukládající samé oběti tuhé sebezapíravosti a odřeklosti; jen vroucná k Bohu láska a nezištná i obětovná láska k bližnímu byla tím ostnem, jenž je pobádal, aby mezi četnými národy slovanskými šířili čest a slávu Boží, kladli základy křesťanské osvěty a vzdělanosti, a neustálým úsilím svým při tomto velečinu aby co svíce na oltáři pro Boha a pro spásu národů slovanských se stravovali, t. j. aby samy sebe — veškero úsilí, všechny práce a

útrapy své — Bohu a národům slovanským v oběť přinesli čili aby Bohu i nám samy sebe darovali. Nestkví-li se v tom ve všem rubín třetí hlavní ctnosti — lásky — nesčetnými paprsky kouzelné krásy a nedovršuje-li on velebu jejich charakteru?

Ale i čtyry stežejné ctnosti prosvěcují, prozařují a uvelebují ušlechtilou povahu jejich duší. Jako pěkný drahokam smaragd světelkuje především v jejich karakteru opatrnosť, která vynalezava a obezřetna i prozřetelna jsouc umí voliti vhodné prostředky k dosažení svatých cílů, daleka jsouc pouhého podlého chytráctví, na př. Vichingova, k dosažení cílů nekalých. Nebyl-li to svatý věhlas čili opatrnosť, kteráž je do samoty klášterské vedla, aby jednak sami unikli hnilobě a zkázy mravní v řeckém světě rozmohlé, jednak aby sami se posvětivše a v sobě budovu svatého života vzdělavše schopni byli, mravně chorou společnosť lidskou léčiti a četným národům slovanským přeblahou věsť sv. Evangelia Kristova s úspěchem hlásati? Nebyl-li to ženialní věhlas, kterýmž svatý Cyrill vynalezl azbuku povaze slovanštině úplně přiměřenou a s kterýmž i bratr jeho v ní cvičil své žáky a vůbec mládež novoobrácených národův slovanských, aby tímto prostředkem položeny byly u nich základy křesťanské osvěty a civilisace? A jestliže sv. Cyrill vyvraceje pověry pohanův a bludy židův i Saracenův, toho vežděy bedlivě pílel, aby ani posluchačů dobromyslných ani zjevných protivníků pravdy neurazil, nýbrž je světlými důvody a mírnou i lahodnou mluvou pravdě Kristově získal, nezračí-li se i v tomto jednání svatý věhlas?

A jak moudře a obezřetně uměl i sv. Method lidu slovanskému v známosť uváděti veškeru pravdu Boží! Slabší a pouhé začátečníky krmil mlékem nauky Kristovy, silnějším a pokročilejším podával silnější pokrm. U vyléčování chorých duší přiměřeného užíval lékařství, u jedněch ostřejšího a shnilin vyjídajícího, u jiných měkčejšího a hladšího. U slabých jiskry neuhašoval, ale roznécoval, dřímavé ze sna probouzel, lenivým ostnů přičiněl, v rozpacích tonoucí dobrou poděloval radou a všechněm, aby s bázní a s třesením spasení své konali, napomáhal. A jaká věhlasnosť či opatrnosť jeví se v tom, že za nástupce svého na arcibiskupské stolici Velehradské naznačil slovutného žáka svého, Moravana Gorazda, kterýž mimo svůj slovanský jazyk znal dokonale i jazyk latinský a řecký a

tudíž i pro církev velkomoravskou uprostřed Latiníkův a Řekův položenou nejlépe se hodil? Toto moudré ustanovení ovšem bez viny Methodovy zloba Vichingova později zmařila. Ale přes to vše, že zloba lidská mnoho z ustanovení a zřízení sv. bratrů zkazila, přece o zářícím světle jejich svaté opatrnosti říci lze: „Moudrosť jako matka počestná záhy přišla jim vstříc a bázeň Boží krmila je a skrze ně veliké zástupy lidstva chlebem života a rozumu a napájela je vodou moudrosti spasitelné a utvrzovala v ní. A oni jako přívaly vydali výmluvnosť moudrosti své.“

Co do ryzího zlata svaté spravedlnosti, která každému dává, což jeho jest, zdaliž především v nejhlubší pokoře nevzdávali oba svatí bratří Bohu česť a slávu, začínajíce všechny práce své vzýváním Ducha svatého a za všechen zdar a úspěch jemu vroucně děkujíce a volajíce: „Ne nám Hospodine, ne nám; ale jménu svému dej slávu (non nobis Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam)?“ Tak na příklad svatý Cyrill chtěje vymysliti abecedu slovanské mluvě přiměřenou, dle panonské legendy (život svatého Cyrilla, str. 28.) „šel a po svém obyčeji modlitbě se oddal i s jinými pomocníky. Brzy mu pak Bůh písmena ta zjevil, vyslyšev modlitbu služebníků svých.“ A když u Kozarův řeči jeho s velikou úchvalou a pochvalou přijaty byly, řekl filosof (Cyrill) ke všem se slzami: „Bratří i otcové i přátelé i děti, hle! Bůh dal veliký rozum a odpověď vhodnou“ (str. 24. tamtéž), přenesl tedy sv. Cyrill česť a slávu ze svého činu a zdaru jeho pokorně na Boha, od něhož veliký blahodar a veliké požehnání pochází. A nejinak i svatý Method skončiv překlad písem svatých na jazyk slovanský, „vzdal chválu a slávu Bohu, jenž dal takovou milosť i úspěch, a oslaviv Boha ve svaté liturgii se svým duchovenstvem vykonal ještě památku svatého Demetria“ (život sv. Methoda, str. 51).

Po Bohu pak dávali i představeným, co těmto dlužno dávati: úctu a povinné poslušenství. Povoláni jsouce do Říma, aby stolici apoštolské ze všeho missijního díla svého účty kladli, milerádi uposlechli a zavítavše do věčného města, náměstku Kristovu vzdali hold nejhlubší úcty a synovské přítulnosti a po smrti sv. Cyrilla sv. Method osočen byv u svaté stolice od mohutných odpůrců svých ochotně dostavil se k nejvyšší soudnici církevní

a podrobil se ochotně jako poslušný syn mateřské církve římské předpisům jejím.

Ale i veleknížeti Svatoplukovi prokazoval svatý Method povinnou úctu, dalekou však vší hnusné podlízavosti a plazivosti Vichingovy, kteráž se neosmělila vilnému hříšníkovi spasitelnou říci pravdu: „Non licet tibi," anobrž hříšným schvalováním výstřednosti chlípných jej v nich utvrzovala, aby se v přízni jeho stále kochati a z ní hojně kořistiti mohla. Takové hamižné podlízavosti a plazivosti nebyl svatý Method schopen: vzdávaje veleknížeti povinnou úctu neodpíral mu také cla spasitelné pravdy.

Všem pak svěřencům svým dával nadbytečně, což jejich bylo, an sám sebe jim obětovav, vznešený velepastýřský úřad svůj s takovým úsilím vykonával, že se svatým Pavlem říci mohl: Všechněm učiněn jsem všecko, abych všechny získal Kristu.

A jak líbezně září v povaze obou svatých apoštolů našich třetí stežejná ctnosť mírnosti, jevíc se povýtečně v úplné jejich zdrželivosti, v dokonalém sebepřemáhání, obrážejíc se roztomile v jejich vlídnosti, skromnosti a tichomyslnosti. I když jim horliti jest proti bludům a nepravostem, nevychylují se nikdy z mezí Bohem a zdravým rozumem vytknutých. Bojují sice proti bludům a vyvracují je, ale bloudících nikdy neurážejí. Mírnou a lahodnou řečí svou pohnou Fillany pověrečné, že sami skácejí dub, na němž veškera jich pověra doposud úzkostlivě lpěla. Mírným avšak spolu důkladným vyvrácením bludův židovských a Saracenských dojímají Kozary jinak k islamu velmi náchylné tou měrou, že rádcové chánovi jako okouzleni a překonáni volají: „Ano, kromě víry v Krista nemůže nikdo životem věčným žíti. Bohu budiž sláva na věky." I řekli všickni Kozaři přítomní: „Amen." (str. 23 a 24. Živ. sv. Cyr. I. 1.) A jak mírně a důstojně počíná sobě svatý Method, zavlečený a postavený před soud úhlavních nepřátel svých! Sápají a vrhají se naň způsobem líté zvěři, vychrlují naň útržky, hany a páší na něm sprostácké surovosti, které je samé nejvíce hyzdí, ale z úst jeho nevyklouzne ani slůvko, jež by ho nebylo důstojno a zákonům Páně cele přiměřeno. „Na cizím území, kteréž nám patří, kážeš a slouží liturgii," okřikují jej zuřivě. On však mírně a důstojně odpovídá: „Ano, kdybych věděl, že vaše to území jest, mimo bych chodil, ale území to (velkomoravská říše)

svatého Petra jest.“ A já ve jménu svatého Petra a jeho náměstka v Římě, jemuž území to bezprostředně podřízeno, tam úřad konám velepastýřský, od náměstka sv. Petra na mne vložený.

Ale i čtvrtý drahokam — stežejná ctnosť síly a udatnosti — velebně září ve spanilé a milostné povaze obou svatých bratří. Velikou zajisté sílu a udatnosť mravní projevili, když dobrovolně odřekše se pohodlí a rozkoší světských i slavných úřadů jim císařem samým ve světě nabízených vstoupili v samotu klášterní a vzdávali Bohu stále oběti tuhé sebezapíravosti, odřeklosti a tiché skromnosti; bohatýrské a rekovné projevili srdce, když mužně a beze strachu vydali se samovolně na cesty apoštolské k národům, kterých ještě neznali, nehrozíce se žádných nebezpečí, žádných svízelů na cestách, a směle podnikajíce všeliká břemena úmorné apoštolské práce i protivenství četných odpůrcův a krutých nepřátel. Jdouce do Kozar, vědí jistojistě, že jich tam čekají tvrdé a nebezpečné půtky se zpupnými Saraceny a se židy Kristu se rouhajícími. Ale oni bojů těch se nikterak nelekají a svatý Cyrill (F. r. b. I. 1. 7.) vyzván byv císařem řeckým, aby proti Agarjanům muhamedánským hájil článku křesťanského o nejsv. Trojici zmužile a rekovně odpověděl: „Rád jdu do boje toho za víru křesťanskou. Nebo což mi jest sladšího na tomto světě, než za svatou Trojici, umříti a živu býti.“ Tolikéž svatý Method na vyzvání, aby se podobných bojů se židy a muhamedány účastnil, odhodlaně a srdnatě odpovídá: „Hotov jsem za křesťanskou víru i umříti.“ (Str. 43. Font. rer. boh. I. 1.) Stoje pak před svými mocnými nepřátely v Řezně na soudě a mužně se bráně proti výtkám jejich i zaslechna jich hrozbu: „Tak mluvě zle se potážeš,“ odpovídá neohroženě: „Pravdu mluvím před císaři a nestydím se; vy však čiňte vůli svoji proti mně. Nejsemť lepší těch, kteří pravdu mluvíce mnohými mukami života toho pozbyli.“ I snášel skutečně půl třetího roku s podivuhodnou hrdinskou trpělivostí všechny strasti a úmorné svízele tuhého žaláře, až se Bohu zalíbilo jej z těchto nespravedlivých mučenických útrap vyprostiti a jemu na volném vzduchu svobody, opět blažné odtušení dáti. Svatý bratr jeho Cyrill pak vždy se osvědčoval býti hrdinou, kdykoli o to běželo, těžké a přetuhé boje podniknouti a pracoval v úřadě apoštolském s takovým rekovným, sebeobětovným úsilím a zápalem, že už ve 42. roce věku svého, právě když síla mužská

nejvyššího vrcholu obyčejně dostoupá, padl na líše, kterou obdělávaje všechny své tělesné síly byl záhy vyčerpal. Avšak i v krátkém čase tom vykonal veliké věci, provedl arcidíla, tak že naň obrátiti lze slova písma sv.: „Dokonav, v krátku vyplnil časy mnohé.“ (Moudr. 4, 13.)

Svatý Method ovšem mileného bratra asi o osmnácte let přečkal, ale pro Bůh! jaký byl to život, jehož mu dále vésti popřáno! Byltě to život plný úmorných prací a trapných starostí, plný velikých nebezpečenství a ještě větších protivenství, jimž i trnová koruna sveřepého tryznění a muk žalářních nescházela! A všechny tyto svízele a strasti podniká sv. Method s bohatýrskou myslí, rytěřuje neohrožene pro česť Boží a slávu církve jeho, a jest veždy hotov pro Krista obětovati všecko, i život. Nevybleskuje-li tedy i z jeho života s velebnou slávou obdivuhodná stežejná ctnosť rekovnosti? A nenazývá-li ho právě za touto příčinou sám papež Jan VIII. v listě k jeho odpůrci Ermenrichovi, kteryž jej svereně byl v žaláři tryznil, „přesvatým bratrem naším?“ A za jakými pohnutkami přinášeli oba sv. bratří Soluňští s hrdinskou zmužilostí tak veliké oběti národům slovanským? Ježto sousední francké missionáře pouze špinavý zisk, lakomství a kořistlivosť, panovačnosť a zemilačná výbojnosť pudila vtírati se k národům slovanským, jimž v mateřském jejich jazyku chléb slova Božího lámati nedovedli ano i nechtěli, vedla svaté bratry Soluňské k nám nejčistější láska Boží a naprosto nezištná láska bližénská, která sama štědře dávala, ale za to od novoobrácených a pokřtěných skoro nic nebrala, vyjmouc nejpotřebnější věci k životu pozemskému. Proto dí se v životě sv. Cyrilla (str. 31. Font. r. b. I. 1.), že nevzali (svatí bratří) ani od Rastislava ani od Kocela ni zlata ni stříbra ani jiné věci, ale hlásali slovo svatého evangelia beze vší zištnosti a jdouce do Říma vyprosili si jen od obou vladařů devět set vězňův, jež na svobodu pustili. Tolikéž učinili i v zemi Kozarův, kde byli tuhé ale vítězné půtky se židy a muhamedány podnikli a dvě stě z popředníků Kozarských pokřtili. Nebo když chán lidu toho jim veliké dary nabízel, nepřijali jich, ale řekli: „Dej nám, kolik máš zajatých Řekův zde; to jest nám více než všechny dary.“ I vydal jim 20 zajatých Řekův. A tak stojí zde oba svatí apoštolé naši čistí a neúhonní jako dvě lilie, zářící v lesku lásky nejryzejší a nejčistější, na niž ani ta

nejmenší skvrna nepadá. I můžemeť směle na ně obrátiti chválu církve, že jako lilie před trůnem Božím pučeti a věčně kvésti budou před Pánem. Již na zemi oslavil je Pán také nadpřirozenými dary: darem proroctví, darem divotvornosti, jak skoro všechny staré legendy o nich vyprávějí.*) A protož chvalmež i my tyto muže slavné a otce naše. Velikou slávu zajisté způsobil Pán sám skrze ně velebností svou. Těla jejich v pokoji pochována jsou, ale jméno jejich živo jest od národu až do národu. Moudrosť jejich ať vypravují lidé a chválu jejich ať zvěstuje církev. (Ekkl. 44.)“

*) Co do daru proroctví, osvědčil tento dar sv. Cyrill předně tím, že v Chersoně, kde u arcibiskupa se svou družinou večeřel, a od něhož požehnání žádal, družině té předpověděl, že arcibiskup druhého dne odejde k Hospodinu, což se i stalo; dále tím, že své vlastní úmrtí předpověděl osm dní napřed s úplnou určitostí a jistotou. Co do daru divotvornosti, osvědčil jej předně u Agarjanů — saracenských, u nichž tajemství nejsv. Trojice hájil, a kteří častujíce jej, nalili mu do vody jedu, která však požehnána jsouc od něho jemu neuškodila; dále osvědčil dar ten spolu se sv. Methodem, když na zpáteční cestě od Kozarů Bůh na jejich modlitbu vodu hořkou ve slatině proměnil v pitnou sladkou vodu, aby velmi dlouhou trapnou žízní nezhynuli. Konečně oslavil Bůh sám sv. Cyrilla hned po smrti mnohými divy a zázraky; nebo panonská legenda o sv. Cyrillu takto se končí: „Položili jej (sv. Cyrilla) s rakví do hrobu, po pravé straně oltáře v kostele sv. Klimenta, kde tehdáž stávaly se mnohé zázraky, jež viděvše Římané více oddali se jeho svěcení a poctě, a namalovavše jeho (Cyrillův) obraz nad hrobem, svítili nad ním dnem i nocí, chválíce Boha, jenž tak oslavuje ty, kteří jej slaví.“

Ale i svatý bratr jeho Method ukazuje se uveleben tímto nadpřirozenými dary: darem proroctví, an knížeti halickému, který odporuje svatému křtu, předpovídá brzké pokoření a Svatoplukovi, jestliže den sv. Petra stráví se svými vojíny u něho, t. j. při svaté jeho bohoslužbě, že pohanského knížete brzy přemůže, což obé brzy se splnilo; dále an svým krutým odpůrcům, kteří jej ztýrali, brzkou pomstu Boží prorokoval, která skutečně rychle na ně přikvačila, a posléze, když den svého úmrtí určitě předpověděl řka: „Střezte mě, děti, do třetího dne!“ Co do divotvornosti, praví moravská legenda str. 104. Font. r. b. I. 1.) výslovně, že i divy konal; nebo dí se: „Štav se tedy biskupem Moravanův a světlem vlasti, stádo péči jeho svěřené s rozumnou laskavostí napomínal, učil a napravoval, vytrhuje škodlivé (koukol), spasitelné (símě) zasévaje, chrámy Boží k vrcholi nejvyšší pocty povznášeje, divy konaje, i přiměl každého, aby od hnusného náboženství pohanského odstoupil a křtem oblekl Krista.“

Vyvrácení a pád veliké říše moravské.

Již po úmrtí svatého Methoda obrátila se opět korouhvička váním nového politického větru ku prospěchům Vichingovým a k největšímu poškození ba skoro k zničení slovanského zřízení církve. Vliv Vichingův u dvora Svatoplukova vzal vrch. Nebo Arnulf, jenž ještě r. 884 panství Svatoplukova v dolní Panonii smlouvou Svato-Ondřejskou jemu přiřknutého uznati nechtěl, dal nyní r. 885. k této politické změně své výslovné přivolení a vešel v přátelské svazky se Svatoplukem a toto přátelství čím dále tím více se utužovalo, když Arnulf vojenskou pomocí Svatoplukovou císařské voje Karla Tlustého poraziv a jej s trůnu sesadiv sám se za krále německého prohlásiti dal, načež prý (dle německých kronik) v odměnu za platné jemu prokázané služby Svatoplukovi postoupil Čechy v područí a poplatnosť.

Svatopluk byl ovšem veliký panovník, rozprostraňoval mečem ustavičně svou říši na vše strany, děsil a porážel vítězně nepřátely své napořád, ale pojat jsa bludem, že stačí moc politickou, moc státní opírati toliko o meč a ne také spolu o základ náboženskomravní, by říše mečem dobytá také stálého trvání do sebe měla, nepodporoval sv. Methoda ve svatých snahách jeho, jak toho zasluhovaly. Nepoznávalť, v čemž vlastně vrch moudrosti státnické záleží, že

totiž jen na základě neodvislé a samostatné církve pevně a bezpečně stojí i samostatnosť a neodvislosť státu jeho a že fysická (hmotná) síla státu mnohem trvalejší silou, silou duchovní — náboženstvo-mravní — podporována býti musí. Jinak byl by svaté záměry a námahy Methodovy pečlivěji a důrazněji podporoval a nebyl by nijak trpěl, aby zpurný Viching vybočoval z mezí, církevními zákony jemu vyměřených a zvůli i zlobě své na plno uzdu pouštěl. Protož dí velmi případně náš moravský dějepisec dr. Beda Dudík (str. 172. a 173. kn. III. hl. 3.): „Kdyby Svatopluk byl stačil povznésti se k té myšlence, že Morava (jakž toho také stolice apoštolská hned z doby Hadriana II. se domáhala), jedině tím prostředkem dojde bezpečné budoucnosti a rozhodného vlivu, budou-li panovníci její důsledně pečovati o povznešení národní, samorostlými, tedy slovanskými živly kulturními proniknuté vlády: bezpečně byl by ze vší síly podpíral arcibiskupa Methoděje, udržuje přísně vzpurného Vichinga v mezích, kanony (zákony) církevními vyměřených. Tak ale zůstal dalek toho vznešeného kruhu myšlenek a jakkoli skrze úmluvy Sv. Ondřejské ocitnul se na vrcholi moci své, užil přece tak málo vlivu svého, že to, co Methoděj ještě vykonal do smrti své, ani s nejskrovnější část neprošlo zásluhou jeho. Mocí zbraně domníval se získati sobě slávu a říši své trvání, — jakoby síla fysická (hmotná) ustavičnější byla nežli síla duchovní; říše Svatoplukovy dávno již není, Methodějovo požehnání však v ovoci svém zůstává napořád.“

Právě v té době, v nížto Svatopluk opět s Arnulfem se spřátelil, vzala vrch zloba Vichingova, an se beztrestně odvážil zločinu v legendě bulharské (str. 90) vylíčeného, že totiž v nepřítomnosti panovníka Svatopluka jal se krutě stíhati žáky sv. Methoda, že nejčelnější z nich: Gorazda, Klimenta, Angelara, Sávu, Nauma a Vavřince dal železnými okovy spoutati a do vězení uvržené týrati hladem i mrskáním krutým a posléze že je kázal i vyvésti z „města“ (t. j. z hlavního sídelního hradu panovníkova, z Velehradu) franckými vojáky a je za hranice Moravy do krajů podunajských (v Uhřích) vyhnati, odkudž se pak do Bulhar utekli. Všechny krutosti tyto provedl Viching k tomu účelu, aby nejen liturgii slovanskou úplně odklidil, nýbrž aby sám po úmrtí sv. Methoda stal se arcibiskupem moravským, což se mu však přese všechnu

přízeň Svatoplukovu i přese všechny mamy a klamy, jimiž na papeži Štěpánovi V. (VI.) vylstil list žákům sv. Methoděje na nejvýše nepříznivý, přece nepodařilo.*)

R. 890. počala se jasná obloha vespolného přátelství mezi Arnulfem a Svatoplukem opět kaboniti; nebo Arnulf utvrdiv se s dostatek na trůnu německém zhrdnul a tou měrou pýchal, že na Svatoplukovi žádal, aby koře se jeho svrchovanosti jemu jako podřízený man a poplatník holdoval. Když toho Svatopluk, tehdáž nejvítěznější panovník v Evropě, rozhodně odepřel, rozhořel se z toho mezi oběma mocnáři vražedný a dlouho trvající boj, v němž sice až do úmrtí Svatoplukova l. 894. stála výhra úhrnkem po straně panovníka moravského, ale říše jeho přece dlouhým bojem tím víc a více zemdlívala, obzvláště když se po smrti Svatoplukově Arnulfovi podařilo, mezi syny Svatoplukovými zasíti sémě nesvornosti a odboje proti staršímu bratru Mojmírovi, a když nad to nade vše i Maďary ku společnému útoku na říši Svatoplukovu přivolal. Statečný nejstarší syn a nástupce Svatoplukův, šlechetný a velemoudrý Mojmír II. zdolal vítězně i tyto útoky četných a krutých nepřátel a vymohl na papeži Janovi IX. opětné obnovení slovanské metropole svatého Methoda a slovanské bohoslužby, nebo k žádosti jeho poslal týž papež legáty své na Moravu, aby z bývalých žáků sv. Methoda vysvětili nejspůsobilejší, jednoho na arcibiskupa a tři na podbiskupí (suffragany), což i skutečně provedeno a čímž metropole sv. Methoda papežem zase obnovena.

Než tu z dopuštění Svrchovaného na výsostech, v jehož rukou jsou osudové všech říší, přihnala se v letech 905. a 906. ona přeosudná a nejlítější bouře, kteráž mohutnou a slavnou říši Svatoplukovu do kořen vyvrátila a samého knížete šlechetného Mojmíra II. s jeho věrnými bojovníky v ssutinách velkomoravské říše pohřbila. Sousední německá moc, nemohouc vedle sebe snésti soupeře slovanského jí rovného, politicky i církevně neodvislého, přivolala si na pomoc poznovu divoký národ Maďarův, i podařilo se jí, vyštvati do společného boje proti svrchovanosti říše velkomoravské tolikéž poblízké ševnivé slovanské kmeny, a tento ohromný nával

*) Viz obšírnější pojednání naše o papeži Štěpánovi V. (VI.) ve Sborníku Velehradském r. III. str. 129—137 v článku: Příčiny zániku liturgie slovanské v říši Velkomoravské.

odevšad na Moravu dorážejících nepřátel přikvačil na ni nejinak nežli bouřné vlnobití mořské, v němž rytířskému knížeti Mojmírovi II. a věrným jeho bojovníkům při všech divech osobní udatnosti, které konali, bylo neúchranně ve vlnách zahynouti. Bleskorychle jako nějaká ohnivá na obloze jen na krátce zářící koule (meteor) zapadla sláva velkoříše moravské, v níž pod ochranou a s pomocí svaté stolice římské tvořilo se mocné, společné jádro vlády ústřední pro slovanské kmeny, jakovýmž mocným ústředím už dávno opatřeny byly německé kmeny majíce tím rozhodnou převahu a jsouce právě touto dobře soustředěnou mocí svou pány světa. Proto si také Německo z kořisti na Slovanech moravských dobyté vzalo největší aneb jak se říká lví podíl, jinou část říše moravské uchvátili Maďaři, třetí část připadla Čechům a čtvrtá Polákům.

Tímto pádem velkomoravské říše zasazena též smrtelná rána slovanské metropoli sv. Methoda s liturgií slovanskou mezi západními Slovany; nebo velká dobře v sobě soustředěná říše slovanská byla nezbytně potřebným fysickým (hmotným) podkladem metropole slovanské a jelikož i kmenové slovanští pomáhali sami tento fysický podklad metropole slovanské vyvrátiti, pomáhali tím i nepřátelům dotčené metropole mařiti vznešené a vrchovatě blahodárné úmysly svaté stolice římské, která vedle metropole německé v Mohuči — chtěla v protiváhu postaviti metropoli slovanskou na Velehradě, jejíž velikému dosahu politickému bohužel lépe porozuměli sousední Němci nežli Slované; nebo když papež Jan IX. opět k žádosti Mojmíra II. obnovil metropoli slovanskou, strhla se z toho v Německu, kteréž dosahu tohoto zřízení ihned porozumělo, bouře všeobecného rozlícení proti papeži i proti Slovanům velkomoravské říše, i voláno hrozivě a vztekle: „Vol nevol budou nám (Slované) podrobeni!“

Papežové sami nikdy výslovně (formalně) metropole svatého Methoda s její slovanskou liturgií nezrušili. Ale už synové knížete českého Bořivoje I. od sv. Methoda pokřtěného, totiž Spytihněv a Vratislav, netušíce dobře říši Svatoplukově pro nesvornosť jeho synův a chtíce zachrániti, co by se v hrozícím blízkém vlnobití lité války zachrániti dalo, odebrali se se všemi předními vévodami do Řezna k německému králi Arnulfovi, aby se postavili pod jeho

ochranu proti Mojmírovi s mladším bratrem Svatoplukem o vládu se proucímu. Dávajícím se v ochranu Arnulfovu vévodám českým bylo nezbytně také činiti slib, že vedle slovanské liturgie dají v Čechách průchod tolikéž liturgii latinské. Ano i sám Mojmír II. jsa po obnovení metropole sv. Methoda se všech stran od nepřátel jako v chobotě sevřen a čině mír s Němci sliboval jako dříve knížata česká bez opovědění toho v Římě a bez výslovného přivolení papežova, dáti v říši své místa liturgii latinské vedle slovanské. Když pak po pádu říše Moravské Maďaři si na plen zajížděli do Němec a opětovanými porážkami i Němce sobě poplatnými byli učinili, zůstávala v Čechách liturgie slovanská vedle latinské v platnosti a tuším nad ní i převahu měla, až Jindřich Ptáčník vydobyv prvního většího vítězství nad Maďary a z jejich poplatnosti se vymknuv, nenadále jako vichřice se přihnal ku Praze a kromě poplatnosti Čechám uložené i latinské liturgii širší průchod zjednal. Úplné pak vítězství latinské liturgie nad slovanskou a obmezení této poslední na jediný slovanský klášter sv. Prokopa na Sázavě jest činem a ovocem politiky německé, zvláště císařův Ottonův Slovanohromcův, kteří jsouce jako všemocnými pány světa i svatou stolici podle chuti své obsazovali a z nichžto hned Otto I. (936—973) poraziv s pomocí českou Maďary a r. 972. v Kvedlinburku na slavném vjezdu přijav hold Poláků, Čechů, Dánů, Řeků, Bulharů, Maďarů, Vlachů i Mohamedánů, Čechům jen pod tou výminkou zvláštní biskupství povolil, aby bylo latinské. Načež dne 7. května r. 973. umřel.

Ale i po zřízení latinského biskupství v Praze pro Čechy, Moravu a Slovensko trvala slovanská liturgie v klášteře sv. Prokopa na Sázavě a snad i jinde ještě v Čechách až do konce 11. století a nikdo z papežův ani sám Řehoř VII. jí tam nezapověděl a nezrušil. Když však vévoda český Vratislav II. na témž papeži žádal, aby liturgie slovanská v celých Čechách opět zavedena byla, ana prý šlechta česká na sněmě českém přání to vyslovila, nazval ovšem papež takovou žádosť nesmyslnou a pošetilou, jelikož latinská liturgie v Čechách a na Moravě už byla zevšeobecněla a nad to nade vše hned s počátku česká knížata Spytihněv a Vratislav postaviše se se všemi vévodami českými pod ochranu říše německé, sami o své újmě byli zmařili svaté úmysly, pro které svatá stolice říši

velkomoravské metropoli s bohoslužbou slovanskou byla povolila.

K tomu uvážiti dlužno, že vévoda český Vratislav, když l. 1079. prosbu o slovanskou liturgii byl v Římě Řehoři VII. předložil, současně už spolčen byl s jeho úhlavním odpůrcem Jindřichem IV. králem německým, kterýž nikterak se nehodlal vzdáti domnělého práva svého (investiturního), odevzdáváním totiž prstene i berly biskupské udělovati i biskupství. Ale přes to vše Řehoř VII. prosbu Vratislavovu naprosto nezamítl aniž záležitosť tu zúplna rozhodl; nebo na závěrku listu svého přislíbil, že pošle do Čech svého legáta, aby potřebu slovanské liturgie v Čechách dokonale vyšetřil. Toliko žádal papež, aby panovník český postaral se o bezpečný a ochranný průvod pro jeho legáta, čehož však kníže, jsa nejmocnějším podpůrcem Jindřichovým, nikdy neučinil, zmařiv tím ušlechtilý úmysl Řehořův, vymaniti i české nově zvolené biskupy z područí králův německých, k nimž doposud jim bylo docházeti pro investituru čili pro obdržení prstenu a berly biskupské, což vlastně nejvýraznějším bylo důkazem manské závislosti Čech na říši německé. A právě z tohoto velmi snižujícího manství chtěl papež Řehoř VII. Čechy vyvaditi.*)

Avšak i po úmrtí Řehoře VII. (1085) a Vratislavově (1092) nebyl to papež Urban II., nýbrž byl to sám kníže český Břetislav II., jenž mnichy slovanské l. 1096. pro vespolné mezi nimi nesvornosti z kláštera sv. Prokopa na Sázavě vyhnal a latinské řeholníky z Břevnova tam uvedl, čímž slovanská liturgie a literatura i v tomto posledním útulku za své vzala. Léta 1347. povolil papež Klement VI. k žádosti Karla IV., otce vlasti, opět slovansko-katolický obřad v klášteře Emauzském, jemuž i odevzdáno evangelium od prvého opata Sázavského sv. Prokopa vlastnoručně psané, ale klášter tento nedostál vznešené úloze a krásné ideji o církevní jednotě Slovanů, v níž se byl Karel IV. zakochal a nikdy neměl v pěstování liturgie slovanské a písemnictví slovanského té váhy a toho vlivu, jejž míval druhdy slovanský klášter sv. Prokopa na Sázavě. Jakožto klášter slovanský zanikl klášter Emauzský už na sklonku 16. stol., byť ještě i napotom mniši Benediktinští v Emausích až do časů císaře Josefa II. se slovanskými byli nazývali.

*) Viz pojednání naše o tom ve Sborníku Velehradském r. IV. na str. 4. a n. v článku: Řehoř VII. a sánik slovanské liturgie v Čechách a na Moravě.

Ačkoli však bohoslužba slovanská sv. Cyrillem a Methodem původně zaštípená nejprve na Moravě, pak ve Slezsku, v Polště i v Čechách v náramných politických převratech minulého tisíciletí zmizela, přece nám, Bohudík! nejdražší dědictví sv. Cyrilla a Methoda neztenčeně a zcela neporušeně zachováno, — totiž přesně a úplně od nich hlásaná víra v Krista Ježíše i jejich upřímná a synovská přítulnosť ku hlavě a mateři všech církví, k církvi římské. — Ó div divoucí! Dílo meče — velká říše Svatoplukova — v pohromách hned následujícího věku zanikla; ale dílo ducha, apoštolskou horlivostí Methodovou vykonané — velebná církev Kristova mezi Slovany — odolalo všem prudkým a lítým bouřím minulého tisíciletí. Nebo po celé tisíciletí — drahé a svaté dědictví Methodovo národ náš až na malé zlomky, kteréž od skály Petrovy protestantstvím se odštípily, jako slunce zářivým světlem nebeské nauky Páně osvěcovalo, z posvátných nikdy nevysychajících zdrojů milosti Boží v sedmeru svátostí stále posvěcovalo, medotekoucí slastnou útěchou v nejhořčejších útrapách a strastech života potěšovalo a vůbec na vlasti naše celé veletoky blaha duchovního i tělesného vylívalo; i kojíme se tou sladkou nadějí a pevnou v Boha důvěrou, že také v nastávajícím novém tisíciletí nepřestane toto nejdražší a nejsvětější dědictví Cyrillo-Methodějské národ náš, věrně-li ho ostřeže, ve všech nových bouřech časových mocně ochraňovati, při mrákotách plížících se bludů jemu mysl nebeským světlem pravdy jasně ozařovati a jej ve všech pohromách a kormutlivých svízelích života přesladkou mannou své rajské útěchy oblažovati. I zakotveno jest hluboko v srdci našem doufání, že totéž přesvaté dědictví i v příštím tisíciletí statisíce i miliony duší z našeho národa obsypávajíc náplní nebeských blahodarů, povede je bezpečně k žádoucí časné i věčné spáse v Kristu.

Přehled I. tisíciletí a tužby naše pro budoucnosť.

Postoupí-li poutník po tisícerých útrapách a svízelích temene vysoké hory, postane maličko, ohlídne se nazpět na veliké prostory, kteréž prošel, zpomínaje radostně, že šťastně přestál těžké a trpké strasti, jež mu snášeti bylo při dlouhém horami a dolinami cestování, při vedru a žízni, při vírné bouři a prudkých přívalech. I národové slovanští slavíce památku blaženého úmrtí sv. Methoda před tisícem let (dne 6. dubna 885) dostoupili na své časové pouti v bystrém toku dějin vrcholu převysokého nade předešlé vrchy věkův svrchovaně vynikajícího, na němž hodiny dějin světových právě velikou hodinu odbily a rafije na počátek druhého tisíciletí od úmrtí sv. Methoda ukazuje.

Není-liž tu především třeba, s vrcholu, na němž dějiny slovanských národů po jednom tisíciletí horují, poohlídnouti se nazpět a zřetel svůj obrátiti ku slavnému počátku a dalšímu vývoji křesťanských dějin u jednotlivých křesťanských národův během prvního tisíciletí? Byť při tomto obzoru a pohledu na hory útrap, jež Slovanům v tomto dlouhém období snášeti bylo, nejedna těžká a hořká slza zalila oči naše, přece nám zase prostoupá srdce jedna veliká a přeslastná útěcha, že svatí prvoučitelé Slovanův, Cyrill a Method, i po tisíci letech jsou předmětem nelíčené úcty a vroucné

lásky u všech slovanských národů. Vzírať k nim zajisté s úctou Bulhar i Srb, Charvát i Čech, Polák i Rus.*)

Není národa slovanského, kterýž by jim — ss. Cyrillu a Methodu — nebyl povinen buď za věrouku v Římě schválenou, kterou přímo neb nepřímo od nich vzal, aneb aspoň za liturgii též v Římě potvrzenou, kterou až podnes zachovává a v níž se nauka ta obráží, aneb za literaturu slovanskou vůbec, ku které světcové ti pro všechny kmeny slovanské první základy položili. A tudíž jsou ss. Cyrill a Method i po uplynulém tisíciletí posvátnou společnou páskou, kteráž všechna upřímná slovanská srdce v jeden mohutný duchovní (ovšem nepolitický) celek, v jeden vyšší duchovní (nepolitický) organismus spojuje a mnohoslibné naděje pro budoucnosť jako živé a jarobujné zárodky velikého smíru církevního v sobě chová. Z tohoto spasodatného zdroje vyřinul se ten krásný zjev, že ve velepamátném roce 1863., v němž slaven příchod ss. Cyrilla a Methoda na Moravu před tisíciletím, zavítali na moravský Velehrad nejen Čechové a Poláci, nýbrž i Jihoslované a Rusové. I kojíme se blahou nadějí, že tolikéž v roce jubilejním 1885. Rus i Srb nejinak nežli český Slovan a Polan na hrobě Methodově na Velehradě svou děkoslovnou modlitbu vykoná.

Tisícerá bouře ovšem otřásaly a v nejhlubších základech rozviklaly slovanské vlasti, ba některé z nich dokořen vyvrátily od té doby, co svatí blahověstové Cyrill a Method jali se mezi Slovany hlásati slovo Páně. I lze vším právem říci, že žádný křesťanský národ v tomto uplynulém tisíciletí nenosil tou měrou korunu mučennickou a nevypil tolik krůpějí z kalicha hořkosti jako veškeří národové slovanští. Listy dějin jejich jsou nejvíce psány vřelou z tisícerých ran vykypující krví, jižto v potocích bylo vylévati ubohým slovanským národům. Nebo když ostatní křesťanští národové na západě už pevná sídla majíce v pokoji požívati mohli lahodného ovoce vzdělanosti křesťanské, obíjela se ještě o hradby říší slovanských poslední prudká vlnobití ohromného světového ruchu, jejž stěhováním

*) Co do Rusův, třeba jen na důkaz toho čísti spisy: Bratskoje privětstvie (přivítání) ruskago-sljepca Grigoria Tirajeva. V Petrohradě 1864. — Kyrillo-Methodějskij Sbornik na pamjat o soveršivšemsja tisjašačletij slavjanskoj pismennosti i christianstva v Rossii, izdannyi M. Pogodinym. V Moskvě 1865. — Kratkij očerk istorij pravoslavnych cerkvej bolgarskoj, serbskoj i Rumynskoj Em. Golubinskago. V Moskvě 1871.

národů nazýváme. Meče, kopí a střely kočovných Hunův, Avarův, Maďarův, Pečenců, Polovcův či Kumanův, Tatarův (Mongolův) a Turkův napájeny nejvíce krví slovanskou a kmenové veliké Slavie skoro všichni na dlouhé věky jako bídná rája uvrženi v moře hořkosti.

Nejprve odbila osudná hodina mohutné a slavné říši Svatoplukově, kteráž na severu až k Polabanům pod německým Děvínem čili Magdeburkem sahala, na severovýchod celé Slezsko i velikou část Haliče se staroslavným Krakovem do sebe zahrnovala, na jihu pak s Bulharskem bezprostředně hraničila. Překrutou bitvou (asi v r. 905. neb 906.) rozpadla se mohutná veleříše moravská v rumy a zmizela s povrchu země jako blyskavý úkaz či meteor na obloze nebeské. Mezi slovanské kmeny jako do srdce veliké Slavie vražen násilně klín, jenž protrhl jednotu organického těla jejího a nesmírné pohromy na lid Veliké Moravy uvalil. Stalo se to národem divokým, šťastnými nájezdy vybujnělým, jenž po půlstoletí byl napotom postrachem Evropy. Teprve pokřesťanění jeho, zvláště přičiněním sv. Štěpána, prvního krále Uherského, zjednalo Slovanům těmto nyní s Maďary smíšeným úlevu.

V rozptýlenosť uvržení národové slovanští nemohli se nyní proti ohromné přesile sjednocených a dobře sčlánkovaných tlup asijských barbarův ubrániti, nýbrž klesali přese všechny divy rekovné udatnosti, kteréž při odporu konali, kmen za kmenem v tuhou porobu těchto nelidů.

I nejsilnější kmen slovanský, národ ruský, se jim neubránil, kterouž pohromu ovšem mdlá moc velikého knížete a nesvornosť jemu podřízených knížat na větším díle zavinila. Dne 16. června 1224. totiž zarudly stepi blízko Azovského moře valnými proudy ruské krve, nebo osm knížat ruských a veliké množství ruských vojínův pod náčelníkem „Mstislavem Udatným,“ knížetem Haličským porubáno na bojišti nad řekou Kalkou u nynějšího Mariupole, kde se poprvé bojovné síly ruské, avšak s nezdarem, měřily s divokou silou předních dvou větví tlup Čingischanových, Mongolův a Tatarův (od Mong-ku a Ta-ta tak nazvaných).

Co zatím západní Evropa hlavně krví západních Slovanů zachráněna od pohromy, kteréž ničily veškeren jejich blahobyt, a pokrok v umění a vědách na dlouhý čas u nich zastavovaly, úpěl

veškeren slovanský východ pod metlou Tatarův a Mongolův. Veškera Rus skoro po tři sta let nesla despotické jich jařmo, nemohouc s ostatními národy křesťanskými v civilisaci řevniti aniž sladkého ovoce požívati, jímž tiché pěstování věd a um jednotlivce i celé národy oblažuje. Teprv během 15. století vydobyli se Rusové nejen úplné z poroby Tatarské, zvláště za Ivana III. Vasiljeviče, příjmím Velikého (1462—1505.) — (za jehož panování poslední chán Zlaté Ordy Šik Achmet v žaláři v Kovně umřel), — nýbrž už na mnoze pod jeho řízením a ještě více za vladaření jeho nástupců vyspěli Rusové ve světovou velmoc, kteráž dovedla i druhou hroznou hydru potříti, jež jako železnými kruhy svírala ostatní slovanské kmeny, totiž moc tureckou.

Bylo-li už Rusům hořce strádati pod knutou Tatarův, tedy téměř „sedm bání plných vína hněvu Boha živého“ vylito mocí Osmanskou čili tureckou obzvláště na Jihoslovany, jimž od sklonku 14. století až do nejnovější doby bez malých vyjímek, tedy skoro po pět věků, pod tyranským panstvím arcivraha křesťanův — Turka — bylo pro věrnou stálosť u víře Kristově pojídati chléb žalosti a píti z kalicha nejhořčejších strastí. Jsouce postaveni mezi dvě sobě odporné moci, německou a řeckou, byli brzo od Řekův, brzo od Frankův, brzo od obou a napotom od poblízkých pohanských Maďarů, pak od Pečenců a Plavců i Tatarův týráni, jimž se však vždy ještě statečně a šťastně ubránili, až posléz přece Srbové pod zbožným a udatným carem Lazarem, spojeným s vojvodou Bosenským Vládkem Vranicem i charvátským bánem Ivanem Horvátem na Kosovém poli dne 15. června (na Vidov dan) 1389. od Turkův poraženi byvše, těžké jho turecké podniknouti musili.

Přese všechny následné pokusy Jihoslovanů, střásti jho turecké, přece nešťastnou pro ně bitvou u Varny r. 1444. (v níž i česko-uherský král Vladislav zahynul), zůstal přeosuhlý osud Bulharův na dlouhé věky rozhodnut; nebo od této porážky táhne se nepřetrženě v bezpřemných žalostech černosmutné pásmo dějin jejich ukrutného Turkem porobení až do nejnovější doby (1878).

Vůbec byl od konce XV. století, co Turek výhradně a neobmezeně nad Jihoslovany panoval, rozestřen černý pokrov přes celý poloostrov Balkánský. Spanilé, libovonnou ambrou dýchající

sady zhubeny, krásné a mile kvetoucí země barbarskými hordami zdupány a každá kvítnatá pažiť tou měrou pošlapána, že přísloví vzniklo: Kam noha Turkova vstoupí, tam neroste už žádná tráva. Tak krásné, dříve rajské krajiny rychle proměněny ve smutnou, dlouhovékou poušť. Život národní a církevní ustavičně dušený jako slabá, popelem zasypaná jiskra jen maličko doutnal; národové jihoslovanští neustále jako na skřipci krutými katany svíráni; dcery a ženy jejich od Turkův, kdykoli se těmto zachtělo, prznëny, mužové křesťanští zhusta vražděni, majetek jim násilně pobrán a oni docela ožebračeni; křesťané u víře své stálí a věrní za ráju čili za porobce prohlášeni a jakožto robové k robotám bičem poháněni, všemožně odíráni, se zpupnou zvůlí trýzněni a v soudních přech od nikoho proti pekelným křivdám a bezprávím nechráněni. Kostely stavěti jim více nedovoleno, zvony jim pobrány, aby všecky zvuky křesťanské bohoslužby umlkly, a potkal-li jezdec křesťanský Turčína jízdného, musil s koně sesednouti a Turkovi se pokloniti. Krátce, na zemi byl ráj mohamedánům (Turkům), peklo však křesťanům. A tuto korunu mučenickou nesli jihoslovanští křesťané až do nejnovější doby naší, jak jsme už svrchu podotkli; nebo teprv roku 1878. slavným vítězem naším Filipovičem Bosna a Hercegovina Turkům od Rakouska vyrvána a křesťanům svoboda občanská i církevní vrácena. Hrdinskými pak činy Rusův l. 1877. a 1878. před Balkánem a na Balkáně a obětováním pěti miliard rublův i nesčíslných životův slovanských zlomena a podvrácena i v Bulharsku moc turecká; Srbsko však, které již r. 1804. ze železného náručí Turka se vydobývati počalo, na blažné výsluní úplné samostatnosti l. 1878. povzneseno.

Tak na sklonku prvého tisícletí korunována nevývratná stálosť ujařměných Slovanův u víře Kristově věncem slávy vítězné a veleskvoucím diademem zlaté svobody. Ale i nám Čechoslovanům, kteří jsme v dřívějších stoletích právě jako i Poláci jednak metlou sveřepých Tatarův jednak metlou dlouhých válek tureckých trýzněni a mučeni a ještě v nejnovější době nátlakem vlád tak nazvané strany liberalní těžce svíráni byli, vzešla v téže době (r. 1878.) ustanovenou smírnou vládou zlatolící zora utěšenější budoucnosti, v níž nám opět možno volně dýchati a na sklonku prvního tisíciletí

s radostí a plesáním, v blažené naději úplné rovnoprávnosti, jubileum svatého apoštola a patrona našeho Methoda slaviti.

Jeden toliko mrak kalí nám krásně vycházející zoru nového tisíciletí, jedna toliko hořká krůpěje padá nám ve zlatý kalich sladké radosti a blahých nadějí. Velmi četní bratří mezi Čechoslovany vybočili v minulém tisíciletí ze samospasného směru svatoklementského našich prvoučitelů Soluňských, a zatonuvše hluboko v protestantismu zachovali z bohatého dědictví ss. Cyrilla a Methoda při bouřném vlnobití tom toliko skrovné drobty a téměř jen trosky rozbité lodičky./ Největšinu pak jižních a východních Slovanův, hradby to civilisované Evropy proti tlupám asijských barbarův, stihla ta osuhlá pohroma, že v církevních věcech příliš těsně přilnuvše k Řekům, národu hnilobou mravní tehdáž veskrze prokaženému, potratili z drahého dědictví sv. Cyrilla a Methoda jednu velmi podstatnou a spolu hlavní část — jejich synovskou přítulnosť, úctu, lásku a oddanosť ku svaté stolici římské, ku skále Petrově, na níž Kristus církev svou vzdělal — a že se stali vášnivými dědici i obránci zločinného řeckého rozkolu Fotiova a Michael—Cerulariova, jímž jedno tělo Kristovo, jedno nesešívané roucho jeho roztrženo na dvé a posavadní jednota viditelného těla Kristova na východě zničena.

Jeden toliko utěšený zjev postřehujeme na bratřích slovanských od Říma odtržených, že překonavše lákání Cyrilla Lukarisa, patriar. carlr. († 1638) ku protestantismu a následujíce příkladu svatých apoštolův našich, chovají podnes vroucnou úctu k Bohorodičce Marii a že Cyrillo-Methodějská úcta svatého Klimenta, papeže a mučeníka, u nich nejenom stále trvá, nýbrž v novější době i značně roste. Smíme-li pak na základě utěšených znamení těchto doufati, že bratří tito Fociem a Cerulariem od skály Petrovy odtržení v novém tisíciletí z těchto rozkolnických okovů šťastně se vydobudou? Smíme-li doufati, že se v novém tisíciletí vyplní vroucné přání a horoucná touha velikého šiřitele úcty slovanských apoštolů, nynějšího velikého papeže Lva XIII., aby i tyto od jednoty církevní odvrácené bratry do svých otcovských náručí přijati a jako věrné syny jedné všeobecné apoštolské církve s plesáním objati mohl? —

Není pochyby, že v novém tisíciletí telegrafické a železničné sítě obemknou veškeren obor zemský, že prostředkem tímto

nejvzdálenější národové sobě se přiblíží, ano že sítě ty severní pól země s pólem jižním spojí. Možná-li aby na tomto fysickém základě jednoty nevyspívalo mezi národy vyšší duchovní spojení, kteréž vlastně jest cílem veškerého spojení fysického? A protož nepochybujeme, že k této vyšší duchovní jednotě všech národů v příštím tisíciletí veškery snahy člověčenstva bezděčně se odnášeti budou. Ale jádrem a duší všech těchto sjednocujících snah nemůže nic býti leč duchovní spojení v jednom nejvyšším humanitním celku — v církvi, — jejížto hlavní zákon jest zákon lásky, lásky všeobecné, nezištné, obětovné, a ke všem svrchovaně spravedlivé, aby se takto uskutečnila nejvyšší a nejkrásnější idea (myšlénka), jádro to a podstata i největší sláva celého křesťanství: Jeden jest na nebi Otec všech lidí a všickni lidé na zemi jsou jeho dítky. „Jeden Bůh, jedna víra, jeden křest.“ A svrchovaným viditelným výrazem této nejvyšší ideje buď: Jeden viditelný Otec všech věřících na zemi, jenž jednou páskou společné víry a lásky je všechny objímá a je všechny v jeden velkolepý a přeutěšený spolek lásky víže, aby tak dle slov Kristových byl toliko „jeden ovčinec a jeden pastýř.“ K tomu ke všemu stojí právě teď v čele nejvyššího spolku toho velebný náměstek knížete míru, Krista: veliký a mírný papež Lev XIII., volaje: „Pokoj na zemi lidem dobré vůle.“

Jako pak vděčné děti neopomíjejí spěchati ku hrobu svého vroucně milovaného otce a největšího dobrodince, aby výraz a průchod daly srdečným citům povinné vděčnosti a lásky, tak dlužno i nám v tomto jubilejním roce 1885. spíchati ku hrobu našeho prvního duchovního otce, prvního osvětitele a potěšitele našich slovanských předků i patrona veškerého národu českého, ku hrobu sv. Methoda na Velehradě, jednak abychom se srdcem plesavě rozvlněným a radostí hárajícím povinné díky vzdali prvoučiteli svému za náplň nebeských neocenitelných darů nám křesťanstvím propůjčených a jednak abychom ve vroucných modlitbách vzývali jej snažně, by i na dále mocnou záštitou své nebeské přímluvy ochraňoval nás a pomáhal nám věrně ostříhati nejdražšího dědictví svého i nedal ani zahynouti nám ani budoucím. Tolikéž vzývejme jej, aby mocnou přímluvou svou dopomohl i bratřím našim od skály Petrovy odtrženým k opětnému nabytí celistvého drahocenného dědictví Cyrillo-Methodějského a tudíž i podstatné částky jeho:

jednoty s hlavou a mateří všech církví, s církví římskou. A proto volejme z nejhlubší útroby srdce svého na hrobě svatého Methoda:

Blažený otče náš, blahoslavíme zlatá medotekoucí ústa tvá, z nichžto se na všechny slovanské země vylívala sladkosť duchovní, sladkosť přesné, svaté a blažné nauky Boží. Blahoslavíme tvé převelebné ruce, kteréž zdvíhajíce se k nebesům a žehnajíce naše země snesly na slovanské národy blahodárný déšť božských milostí. Blahoslavíme Bohem hýbané prsty tvoje, jimiž napsal jsi moudrosť odkrývající bohovědná tajemství. Blahoslavíme všecky tvé přečetné kroky jediné k tomu směřující, abys po vlastech našich ponořených ve tmách pohanských rozžehl pochodeň pravdy Boží, abys rosou nebeské milosti zavlažil a napojil hříchem vyschlá a pustá srdce, abys v krajích našich zaštípil štěpnici překrásných a libovonných kvítků spanilých křesťanských ctností. Blahoslavíme veškeru svatou činnosť tvoji, kteráž veletoky blaha, časného i věčného na nás vylila a nám nevyčerpatelným jest pramenem světla, ctnosti, útěchy a spásy.

Ach, svatý Methode, prvoučiteli a první duchovní otče náš! starý nepřítel všeho člověčenstva mocnéji než jindy a s pravou pekelnou úskočností dorývá na nás, aby nás oloupil o to nejdražší Dědictví tvoje, o přesvatou a jedině spasodatnou víru. Ty, jenž nyní jsi s anděly, s apoštoly, s proroky a se všemi svatými účastníkem slávy Boží, shledni na naše bratry v neblahém rozkolu zatonulé a vypros jim milosť návratu k jednotě církevní, Sezři i na nás nástrahami tajných i zjevných nepřátel obklopené, přimlouvej se za nás v tomto slzavém údolí na mnoze strádající Slovany, pomoziž, svatý prvoučiteli a patrone náš, mocnou modlitbou svou ostříhati nejvelebnějšího dědictví tvého, přimluv se za nás, jižto obnovujeme a ctíme přejasnou památku tvého blaženého zesnutí ke slávě nejsvětější Trojice, Otce i Syna i Ducha sv., jemuž budiž sláva i česť i nejhlubší poklona nyní i povždy i na věky věkův! Amen.

přimluv se.